

MEB Yöneticilik Sınavı El Kitabı

Sınav Kazandıran Taktikler ve Konu Özetleriyle

KalemKitap Yayıncılık

ISBN: 978-605-81753-4-1

Tüm hakları saklıdır.

Yayıncı izni olmadan kısmen de olsa hiçbir şekilde çoğaltılamaz.

1.Baskı: Mart, 2019

Kapak Tasarım

Dizgi: CENK DİNÇER

Baskı ve Cilt

Ayrıntı Basım Yayın ve Matbaacılık Ltd. Şti.

İvedik Organize Sanayi 28. Cadde 770. Sokak No: 105/A Yenimahalle-Ankara

Sertifika No: 13987

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Cebeci Kampüsü

Cebeci-Çankaya-ANKARA

0 312 3633350-5020

Sertifika No: 40593

www.kalemkitap.com.tr

SUNUŞ

Değerli Okuyucularımız;
EKYS Konu Anlatımlı kitabımız, ÖSYM tarafından 28 Şubat 2019 tarihinde yayımlanan sınav ilanındaki konular kapsamında, alanında uzman yazar komisyonumuz tarafından hazırlanmıştır.

Anlatılan konuların somutlaşması için konuların arasına püf noktalar, pratik çözümler, yazar notları ve tablolar eklenmiştir.

Sadeleştirilmiş ve İhtiyaca göre hazırlanmış öz ve net bilgilerden oluşan bu yayınınızın sınava hazırlanan siz değerli okuyucularımıza katkı sağlamasını diliyoruz.

İÇİNDEKİLER

A. Genel Yetenek - Genel Kültür (%35)	4
1. 1. Türkçe	4
Sözel Akıl Yürütme (Muhakeme) Becerileri,	4
Dil Bilgisi ve Yazım Kuralları	9
2. Matematik	23
Sayısal ve Mantıksal Akıl Yürütme (Muhakeme) Becerileri	23
3. Tarih	43
Osmanlı Devleti ve Öncesindeki Türk Devletlerinde Kültür ve Uygarlık,	43
Türk Eğitim Tarihi	45
4. Coğrafya	58
Türkiye Fiziki Coğrafyası,	58
Türkiye Beşeri Coğrafyası,	62
Türkiye Ekonomik Coğrafyası	63
5. Temel Yurttaşlık Bilgisi	74
6. Türkiye ve Dünya ile İlgili Genel, Kültürel ve Güncel Sosyoekonomik Konular	84
B. Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi (%10)	92
7. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi	92
C. Değerler Eğitimi (%5)	102
8. Millî ve Manevi Değerler, Evrensel Değerler, Değer Yaklaşımları, Özellikleri, İşlevleri, Uygulamaları, Okullarda Değer Eğitimi	102
D. Eğitim ve Öğretimde Etik (%5)	110
9. Öğretmenlik Meslek Etiği, Okul Yönetiminde Etik Değerler, Etik Kuramlar, Okullarda Etik Eğitimi	110
E. Eğitim Bilimleri (%35)	118
10. Eğitim Yönetimi ve Denetiminin Kuramsal Temelleri ve Süreçleri.....	118
11. Eğitim Yöneticilerinin Yeterlilik Alanları	126
12. Eğitimde İnsan Kaynakları Yönetimi	131
13. Eğitim ve Öğretim Uygulamaları	136
14. Okul Güvenliği Sağlığı ve Kriz Yönetimi	150
F. Mevzuat (%10)	162
15. T.C. Anayasası	162
16. 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu	166
17. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu	168
18. 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu	170
19. 3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasını Dair Kanun	174
20. 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun	175
21. 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları ve Toplu Sözleşme Kanunu...	179
22. 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu	186
23. 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu	198
24. 1. sayılı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin Onuncu Bölümü	200
G. Eğitim 2023 Vizyonu	208

1. BÖLÜM

Genel Yetenek - Genel Kültür (%35)

Türkçe

Sözel Akıl Yürütme (Muhakeme) Becerileri, Dil Bilgisi ve Yazım Kuralları

1. SÖZEL MANTIK

Mantık, doğru düşünme sanatı veya doğru düşünme kurallarının bilgisi olarak ifade edilebilir. Mantığın üç genel işlevi vardır.

1. Birey, mantık sayesinde uygun olanı anlayabilme yeteneğine sahip olur. Bu yetenek ile ilim ve sanat elde edebilir. Bu beceri ile hareketlerin güzeli ve çirkinini seçebilir.
2. İnsanın nefsinde anlayış yolu ile hâsıl olan makuller (yani içten konuşmalar) ve
3. İnsanın içinde bulunan şeyi dil ile söylemesi mantıkla alâkalıdır.

Mantık, doğru düşünme bilimidir. Mantıklı düşünme; bütün bilimler için gerekli olan bir metot olarak Doğru düşünme kendini akıl yürütmede gösterir.

Uyarı: Akıl yürütme, bazı bilinenlerden (öncüllerden) yeni bir bilgi (sonuç) çıkarma işlemidir.

Not: Sınavlarda sizden verilen öncüllere göre yorumlama yapmanızı ve bunun neticesinde ortaya çıkan yorum doğrultusunda doğru şıkkı bulmanız istenmektedir. Soruları çözer iken tablo grafik ve gruplandırma için basit liste ve bağlantı şekilleri hazırlamanız soruları çözmede size hem kolaylık hem de zaman kazandıracaktır.

Mantık İlkeleri

Doğru (mantıklı) düşünme, akıl veya mantık ilkeleri denen ilkelere uygun olan düşünme biçimidir. Genellikle aklın üç ana ilkesinden söz edilir. Bunlar: özdeşlik, çelişmezlik ve üçüncü halin imkânsızlığı ilkeleridir. Ayrıca bunlara “yeter sebep” ilkesi de eklenebilir.

1. Özdeşlik İlkesi

Mantığın temel ilkesi olarak da bilinir.

Bir şey ne ise odur. Her şey kendisinin aynıdır, şeklindeki bir durum akıl yürütmenin tutarlılığının zorunlu şartıdır. Özdeşlik, ne eşitliktir ne de benzerliktir. Oysa özdeş olan bir ve aynı şeydir. Eşitlik, benzerliğin bir sınır halidir. Benzerlik ve eşitlik karşılaştırılan iki şey arasında olur.

Ali Alidir.

Kuş kuştur.

2. Çelişmezlik İlkesi

Çelişik iki önermenin değerleri birbirinin tersidir.

Bu ilkede bir önermeyi inkâr etme düşüncesi vardır. Bir önermenin inkârı, o önermenin değerini değiştirir. Bir önerme doğru ise, onun inkârı yanlış; yanlış ise inkârı doğru olur.

Mantıkta bir önermenin bir ve yalnız bir tek doğruluk değeri vardır. Bir şey (önerme) aynı zamanda hem doğrulanıp (tasdik), hem de inkâr ve reddedilemez.

ÖRNEK:

“Bütün insanlar yaşlanır.”

“Hiçbir insan yaşlanmaz.” önermeleri

birbirine karşıttır.

Uyarı: Karşıtlıkla çelişikliği karıştırmamak gerekir:

“Bütün insanlar yaşlanır.”

“Bazı insanlar yaşlanmaz.”

Bu önermeler çelişiktir.

Yanlışla düşmek için düşünceler arasında çelişme olmamalıdır. Mesela; karşımızdaki evin rengi yeşil ise evin rengini hem yeşil, hem beyaz olarak kabul etmemiz mümkün değildir.

3. Üçüncü Durumun İmkânsızlığı İlkesi

Çelişme ilkesinin özel bir şeklidir. İki çelişik önermeden birisinin doğru olması halinde ötekinin zorunlu yanlış olması düşüncesine dayanır. Çelişkili durumların ikisi arasında üçüncü bir hal yoktur.

Bir kasada yalnız iki renkte elma bulunuyorsa, kasadan ancak bu iki renkten birini taşıyan elma çıkabilir, üçüncü bir hal mümkün değildir. Şayet kasada üç farklı renkte elmalar olsaydı, bu durumda dördüncü renkteki bir elmanın çıkması mümkün olmazdı.

Bir şeyin varlığı veya yokluğu üzerine kurulan mantığa “iki değerli mantık” adı verilir. Şayet bu akıl yürütmeye ikiden çok doğruluk değeri varsa buna “çok değerli mantık” denir.

4.Yeter-Sonuç İlkesi

Bir ilke gereğince yeter sebep olmadıkça, hiçbir olgunun mevcut, ifade edilen hiçbir hükmün (yargının) doğru olmayacağını dikkate alan mantık ilkesidir.

Yeter-sebebe ilkesi şöyle ifade edilebilir:

“Her şeyin bir var olma sebebi vardır.” Bu ilke bir mantık ilkesi olmaktan çok, bir varlık ilkesi olarak kendini gösterir. Bu ilke bizi iki çıkarıma götürür:

a. Önce gelen, tayin eden sebep (Sebeplilik

ilkesi)

b. Sonra gelen, gaye sebep (Amaçlılık ilkesi)

5. Sebeplilik İlkesi

Mantıkta her şeyin bir sebebi vardır, sebepsiz bir şey olmaz ilkesi hâkimdir. Bu ilke; aynı şartlar altında aynı sebepler aynı sonuçları doğurur. İlkesi ile birlikte geçerlidir.

Yağmurlu havalarda şemsiye kullanılır.

Mantık Doğrusu

Mantık doğru düşünmenin bilimidir. Mantık dairesi içinde doğru akıl yürütme önemlidir. Eldeki verilerden yola çıkarak, doğru akıl yürütme bu alanın ana ilkesi olarak ifade edilebilir.

Bütün insanlar ölümlüdür.

Ayşe insandır.

O halde Ayşe ölümlüdür.

Akıl Yürütme

Önerme veya eldeki verilerden yararlanarak bunlar arasında ilişki kurarak yeni bir önerme hüküm elde etmedir.

Not: sınavlarda size verilen bilgilerden yola çıkarak aşağıda verilen doğruları veya yanlışları tespit etmeniz istenmektedir. Sınavlarda size verilen bir bütün içinde parçayı, parçalardan yola çıkarak bütünü, örnekler arasındaki ilişkiyi ya da durumlar arasındaki mukayeseyi

1. Tümdengelim (Dedüksiyon)

Tümden ve genel önermeden yola çıkarak daha özel bir alan veya nesne hakkında yorum yapmaya tümdengelim adı verilmektedir.

Demir paslanır.

Cezve demirdir.

Öyleyse cezve paslanır. ↓

Genelden özele bir akıl yürütme.

2. Tümevarım (Endüksiyon)

Basit veya özel önerme ya da verilerden yola çıkarak genel hakkında çıkarım yapmaktır.

İnekler temiz kan taşıyor. ↓ Özelden
Koyunlar temiz kan taşıyor. genele bir
İnsanlar temiz kan taşıyor. ↓ akıl yürütme

Bu örneklerden yola çıkarak, bütün memeliler hakkında yapılacak yorum; “Memeliler temiz kan taşır.” Şeklinde olmaktadır.

3. Analoji (Anology – Andırma – Temsil)

İki şey veya olay arasındaki benzerliğe dayanılarak, bu iki nesne hakkında varılan yoruma ya da bilgiye dayanılarak diğer varlık hakkında akıl yürütmedir.

Dünyada atmosferin olması nedeniyle canlılar yaşayabiliyor.

Mars gezegeninin de atmosfere sahip olması orada da canlıların yaşamasına imkân verebilir.

Kıyas (çıkartım)

Verilmiş önermelere dayanılarak yeni bir durum hakkında sonuç çıkarma işidir.

Kıyas bir düşünceyi kanıtlama yöntemidir. Sonucun ispatı için kullanılan bir yöntemdir. Kıyasın bir karşılığı da çıkarım olarak düşünülebilir.

Su canlılar için gereklidir.

Çiçek bir canlıdır.

“O halde su çiçek için gereklidir.” Cümlesi bir çıkarımdır.

Sözel Mantık Soruları Çözümünde Püf

Noktaları

- Size verilen öncül metinlerde yer alan bilgileri dikkate alınız. Daha önceki bilgilerinizi veya başka sorulardaki çıkarımları düşünmeyiniz. Sorularda size “Yoğurt karadır.” diyor ise onu öyle kabul ederek verilenler üzerinden çözüm üretiniz.
- Metinler ile ilgili sorulan birden fazla soru grubu barındıran yapılarda, her soru diğerinden bağımsızdır. Size verilen bilgilerden yola çıkarak her soruyu ayrı

ayrı değerlendiriniz. Bir soruyu yanlış yapmanız veya yapmamanız sizin diğer soruları çözmenizi etkilememektedir. Soru kökünde verilen bilgileri tablo veya şekiller üzerinde yorumlayarak notlar almanız bütün soruları bu tablo üzerinden kolaylıkla çözmenize imkân verecektir. Bazen bireyler arasında veya kişiler arasında verilen ilişki mantığı nedeniyle birinci soruda “zayıf” olarak görünen kişi başka bir soruda “şişman” olarak çıkabilir. Bu sizi sakın yanıltmasın bunun nedeni farklı sorularda yanındaki diğer kıyas unsurlarına göre değişik ilgilerin kurulmasıdır.

- Sözel mantık sorularını çözerken kesin bilinen ifadelerle göre ilişki tablo veya şeması oluşturmanız size kolaylık sağlayacaktır. Hatta birden fazla soru barındıran gruplarda bu zorunluluktur.
- Sınav heyecanı ile bazen olumlu veya olumsuz ifadeler karıştırılabilmektedir. Sözel mantık sorularının içinde “Kürşat okumuştur, Sinan okumuştur, Yılmaz okumamıştır.” ifadesinde son cümledeki olumsuzluk bazen görülmeyebilir. Bu tür sorularda olumsuzluğun altını çizerek dikkat edilir hale getirebiliriz. “Kürşat okumuştur, Sinan okumuştur, Yılmaz okumamıştır.”

Sözel mantık sorularının yaygın türüne göre çözüm önerileri:

1. Olayların zaman ve sırasını buldurmaya yönelik soru ve çözüm tekniği:

Bu tip sorularda olayların sırası ve zamanı hakkında veriler ipuçlarından yararlanarak soruların çözümüne gidilmelidir.

Örnek:

Ahmet, Bilgin, Ceyhan, Deniz, Eren ve Fırat'ın takımları bir halı sahayı aynı haftanın farklı günleri için rezerve etmişlerdir.

Sahanın rezerve koşulları ve rezerve ile ilgili

şunlar bilinmektedir:

Pazartesi günleri sahada maç yapılmamaktadır.

Sahada gün içinde saat 12.00'de ve saat 20.00'de olmak üzere 2 maç yapılmaktadır.

Sahayı rezerve eden takımlardan ikisinin karşılaşması saat 12.00'de, dördünün karşılaşması da saat 20.00'de yapılacaktır.

Deniz ve Fırat'ın takımlarının karşılaşmaları cumartesi ve pazar günlerinde, farklı saatlerde yapılacaktır.

Ceyhan'ın takımının karşılaşması, Bilgin'in takımının karşılaşmasının olduğu günden daha önceki bir günde yapılacaktır.

Eren'in takımının karşılaşması cuma günü saat 12.00'de yapılacaktır.

Böyle bir soruda aşağıdaki gibi bir tablo çizerek bilgileri buna göre girip soruları ona göre çözebilirsiniz.

	Salı	Çarşamba	Perşembe	Cuma	Cumartesi	Pazar
12: 00						
20: 00						

2. Varlıkların konumunu ve sırasını buldurmaya yönelik soru ve çözüm tekniği:

Bu tür sorularda verilen öncüllerde varlık veya nesnelerin birbirine göre durum ve konumlarını belirten bilgiler verilmektedir. Nesnelerin yeri ve konumu ile ilgili bir tablo oluşturmak sizin soruları çözmenizi kolaylaştıracaktır.

Aşağıda verilen öncüller bir soruda verilmiş olsun;

- A, B'nin 20 cm üstündedir.
- C, D'nin 20 cm altındadır.
- E, D'nin 20 cm solundadır.
- A, D'nin 20 cm sağındadır.

Bu ifadelere göre aşağıdaki gibi bir koordinat şablonunda bilgileri göstermek size sınav sorularını çözmekte kolaylık sağlayacaktır.

2. Eşleşme ve gruplandırma ilişkilerini buldurmaya yönelik soru ve çözüm tekniği:

Bu tür sorularda kişiler, kavramlar ve nesneler hakkında ortak özellikler öncüller vasıtası ile dile getirilir. Sizin bu bilgilerden yararlanarak gruplama ve eşleştirme yapmanız gerekmektedir. Bu aşamayı geçtikten sonra şıklarda doğru veya yanlış olanı bulmak oldukça kolay bir hal alacaktır.

Örnek:

Bir pazar günü Kürşat, Sinan, Hasan adlı erkeklerle Ceyda, Didem, Fadime, Emine adlı kızlar piknik, yüzmeye ya da tenise gitme seçeneklerinden birini tercih etmiştir. Bu kişilerin tercihleriyle ilgili olarak aşağıdaki bilgiler verilmiştir:

İkisi erkek, biri kız olmak üzere üç kişi tenise gitmiştir.

Yüzmeye yalnızca iki kız gitmiştir.

Fadime pikniğe gitmiştir.

Kişi	Gideceği yer
Sinan	
Hasan	
Kürşat	
Ceyda	
Didem	
Fadime	Piknik
Emine	

Sinan, Ceyda ile aynı yere gitmiştir; Didem ise onlardan farklı bir yere gitmiştir.

Böyle bir soruda aşağıdaki Bir tablo çizmek ve verileri buraya girmek size soruları çözmede kolaylık sağlayacaktır.

3. Görseli Çözümleme ve görselde yer alan bilgilere göre sonuç buldurmaya yönelik soru ve çözüm tekniği:

Bu tarz sorular aslında yukarıda belirttiğimiz iki soru tipinden çok farklı değildir. Yine ilişkiler kurma, gruptama ve öncüldeki bilgilerden yararlanarak sonuca ulaşma gerekmektedir. Fakat bu tip soruların onlardan farklı öncül adını verdiğimiz bilgilerin tablo ve şekiller ile verilmesini içermektedir. Son yıllarda genel yetenek soruları içinde bu tarz soruların artmış olması da bu hususun dikkat edilmesi gereken bir konu olduğunu göstermektedir.

&	$4A + 8 \rightarrow \text{çift ise } \frac{4A + 8}{2}$
*	$3A - 2 + 12 = 3A + 10$
%	$\frac{9A + 9 - 9}{9} = A$

$$4.A + 8 \rightarrow \text{çift ise } \frac{4A + 8}{2}$$

$$3.A - 2 + 12 = 3A + 10$$

$$\frac{9.A + 9 - 9}{9} = A$$

Örnek:

Bir sayıya uygulanan işlemler aşağıda belirtilmiştir.

&: 4 ile çarpıp 8 ekleyip sonuç çift ise 2 ye böler.

*: 3 ile çarpıp 2 çıkartıp 12 ekler

%: 9 ile çarpıp 9 ekleyip 9 çıkartıp 9 ile böler.

SÖZEL AKIL YÜRÜTME (MUHAKEME) BECERİLERİ ÖRNEK SORULAR

1. - 4. SORULARI AŞAĞIDAKİ BİLGİLERE GÖRE CEVAPLAYINIZ.

Bir tren güzergâhında ilerlerken ilk altı istasyonda, aşağıda yer alan bir indi bindi durumu yaşanıyor.

1. istasyon: 8 kişi biniyor.
2. istasyon: 6 kişi biniyor, 3 kişi iniyor.
3. istasyon: 5 kişi biniyor, 4 kişi iniyor
4. istasyon: 7 kişi iniyor.
5. istasyon: 6 kişi biniyor, 5 kişi iniyor.
6. istasyon: 9 kişi iniyor.

1. Bu bilgilere göre durağından kalkan trenin içinde kaç kişi olursa 4. istasyondan sonra trenin içinde 26 kişi olur?

- A) 15 B) 16 C) 18 D) 21 E) 24

2. Bu bilgilere göre durağından 5 kişi ile kalkan tren 3. durağa uğramazsa 6. istasyondan sonra trenin içinde kaç kişi olur?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4 E) 5

3. Bu bilgilere göre tren dönerken 6. İstasyondan kalkarken trenin içinde 18 kişi olduğuna göre 2. istasyondan sonra trende kaç kişi olacaktır?

- A) 16 B) 17 C) 18 D) 20 E) 21

4. Bu bilgilere göre çift numaralı durakları atlayıp geçen tren 6. istasyondan sonra içinde 32 kişi olduğuna göre, istasyondan kalkarken trende kaç kişi vardır?

- A) 26 B) 22 C) 20 D) 12 E) 7

Cevap Anahtarı

1D - 2A - 3A - 4B

GÖRE CEVAPLAYINIZ.

Cengiz, Musa, Sinan, Selçuk, Asena, Aybüke, Çınar, Sena iki gruba ayrılıp bir seyahate gideceklerdir.
– Gruplar 4 er kişiliktir.
– Aybüke, Sena ile birlikte değildir.
– Asena, Selçuk aynı gruptadır.
– Musa, Cengiz ile beraber olmayıp Çınar ile beraberdir.

5. Bu bilgilere göre aşağıdakilerden hangisi kesinlikle yanlıştır?

- A) Asena ile Aybüke aynı gruptadır.
B) Asena ile Sinan aynı gruptadır.
C) Musa ile Sena aynı gruptadır.
D) Sena, Sinan ile aynı gruptadır.
E) Çınar ile Sinan aynı gruptadır.

6. Bu bilgilere göre Asena'nın grubunda kimler kesinlikle yoktur?

- A) Musa, Çınar, Sinan
B) Sena, Selçuk
C) Musa, Sena
D) Sinan, Aybüke
E) Cengiz, Sinan

7. Bu bilgilere göre Sena aşağıdakilerden hangisi ile kesinlikle beraber değildir?

- A) Asena B) Selçuk C) Cengiz D) Musa E) Aybüke

8. Aşağıdakilerden hangisi kesinlikle doğrudur?

- A) Musa ile Sena aynı gruptadır.
B) Sinan ile Çınar aynı gruptadır.
C) Asena ile Sena aynı gruptadır.
D) Selçuk ile Cengiz aynı gruptadır.
E) Musa ile Asena aynı gruptadır.

Cevap Anahtarı

5. – 8. SORULARI AŞAĞIDAKİ BİLGİLERE

5 B - 6 A - 7 E - 8 B

9. – 12. SORULARI AŞAĞIDAKİ BİLGİLERE GÖRE CEVAPLAYINIZ.

Dörder katlı Ankara ve Bursa bloklarının her birinde üst üste 4 daire vardır. Bilge, Emine, Lale, Sibel, Murat ve Ayberk'nin oturdukları blok ve daireler ile ilgili şunlar bilinmektedir.

- Bursa bloğunun 1. ve 4. katları boştur.
- Lale ile Bilge farklı blokta olup katları aynıdır.
- Ayberk, Murat'ın iki kat altında oturmaktadır.
- Emine, Sibel'den 1 kat yukarıda oturmaktadır.
- Murat Ankara blokta en üst kattadır.
- Bilge ile Emine altlı üstlüdür.

9. Bu bilgilere göre Ankara bloğunun 3. katında kim oturmaktadır?

- A) Murat B) Lale C) Ayberk
D) Sibel E) Bilge

10. Bu bilgilere göre Emine ile aynı katta kim oturmaktadır?

- A) Murat B) Lale C) Ayberk
D) Sibel E) Bilge

11. Bu bilgilere göre aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

- A) Bursa bloğun 3. katı boştur.
B) Ankara blokta 2 daire boştur.
C) Bilge, Sibel ile ayrı kattadır.
D) Murat Bilge'den 1 kat üstte oturmaktadır.
E) Sibel 2. katta oturmaktadır.

12. Bu bilgilere göre aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

- A) Emine Bursa blokta.
B) Murat Bursa blokta.
C) Sibel Bursa blok 1. kattadır.
D) Ayberk 4. kattadır.
E) Lale Emine ile altlı üstlüdür.

Cevap Anahtarı

9 D – 10 C – 11 D - 12 A

13. – 16. SORULARI AŞAĞIDAKİ BİLGİLERE GÖRE CEVAPLAYINIZ.

Selen, Zeynep, Sinan bir bakkaldan 4 ekmek, 3 yumurta, 3 çikolata ve 2 kurabiye almıştır. Bunların aldıkları ürünler ile ilgili şunlar bilinmektedir.

- Selen 5 parça, Zeynep 4 parça ve Sinan 3 parça ürün almıştır ve Herkes üç çeşit ürün almıştır.
- Herkes ekmek almıştır ve sadece Sinan kurabiye almamıştır.
- Zeynep çikolata almamıştır, Sinan 1 tane yumurta almıştır.
- Çikolataları Selen ile Sinan almıştır.

13. Bu bilgilere göre Zeynep'in aldığı ürünler ve adetleri aşağıdakilerden hangisinde doğru olarak verilmiştir?

- A) 1 ekmek, 1 kurabiye, 1 yumurta
B) 1 ekmek, 2 kurabiye, 2 yumurta
C) 2 ekmek, 1 kurabiye, 1 yumurta
D) 2 ekmek, 1 kurabiye, 1 çikolata
E) 1 ekmek, 1 kurabiye, 2 yumurta

14. Aşağıdaki eşleştirmelerden hangisi doğrudur?

- A) Selen 2 ekmek B) Zeynep 1 yumurta
C) Sinan 2 çikolata
D) Zeynep 3 yumurta E) Selen 1 çikolata

15. Bu bilgilere göre Selen hangi ürünlerden almıştır?

- A) Ekmek, çikolata, kurabiye
B) Kurabiye, yumurta, çikolata
C) Ekmek, çikolata, yumurta
D) Ekmek, yumurta, kurabiye
E) Ekmek, çikolata

16. Bu bilgilere göre Selen ile Zeynep toplam kaç ürün almışlardır?

- A) 4 B) 5 C) 6 D) 7 E) 9

Cevap Anahtarı

13 E – 14 A – 15 A – 16 E

Örnek Soru: Ahmet, Esra, Cemal, Cem ve Burcu adlı beş kişiden üçü işçidir, ikisi teknisyendir. Esra ve Burcu'nun meslekleri farklıdır. Ahmet ve Cem'in meslekleri aynıdır.

Bu bilgilere göre, aşağıdakilerden hangisi kesinlikle doğrudur?

- A) Esra teknisyendir.
 - B) Burcu işçidir.
 - C) Ahmet teknisyendir.
 - D) Cemal işçidir.
 - E) Cemal teknisyendir.
- (Doğru cevap E)

Örnek Soru: Ayberk, Kazım'a göre daha zayıf ve daha uzundur. Selçuk Kazım'dan daha hafif, Ayberk'ten daha uzundur. Bu üç kişiden en zayıfı ile en uzun olanı aşağıdakilerden hangisinde doğru verilmiştir.

	En Zayıf	En Uzun
A	Kazım	Ayberk
B	Ayberk	Selçuk
C	Selçuk	Kazım
D	Ayberk	Kazım
E	Kazım	Selçuk

1. YAPI BİLGİSİ

EK-KÖK

Kök:

Sözcüğün ekler çıkarıldıktan sonra geride kalan anlamlı en küçük birimdir.

Üç başlık altında değerlendirilir:

a. İsim Kök:

İsim ve isim soylu sözcüklerdir.

“-mak, -mek” mastar ekini almazlar.

Örnek:

Bahçe, kitap, ev, kapı vb.

b. Fiil Kök:

Fiil olan köklerdir. “-mak, -mek” mastar ekini alırlar.

Örnek:

Gel-, oku-, yaz-, yürü-...vb.

c. Ortak Kökler:

Hem isim hem de fiil olarak kullanılan köklerdir.

Örnek:

Boya, acı, aç, kuru...vb.

Gövde:

Köklere yapım ekleri getirilmesiyle ortaya çıkan yeni sözcüklerdir.

Örnek:

Saygı, simitçi, doldur-, yıkat-...vb.

Ek:

Tek başlarına bir anlamı olmayan sözcüklere eklenerek onlara işlerlik kazandıran veya yeni sözcükler türeten seslerdir.

Yapım ve çekim eki olmak üzere iki çeşit ek vardır.

1. Yapım Ekleri:

Eklendiği sözcüğün yapısını ve anlamını değiştiren eklerdir.

a. İsimden İsim Türeten Ekler:

İsim köklerine gelerek onlardan yine isim türeten eklerdir.

Örnek:

Türkçe, meslektaş, iyilik, susuz vb.

b. İsimden Fiil Türeten Ekler:

İsim köklere gelerek onlardan fiil yapan eklerdir.

Örnek:

Kana-, incel-, sarar-, kötüleş- vb.

c. Fiilden İsim Türeten Ekler:

Fiil köklerine gelerek onlardan isim türeten eklerdir.

Örnek:

Sevgi, geçit, bakış, dalga vb.

d. Fiilden Fiil Türeten Ekler:

Fiil köklerine gelerek onlardan yine fiil türeten eklerdir.

Örnek:

Yaptır-, buluş-, giyin-, satıl- vb.

2. Çekim Ekleri:

Eklendiği sözcüğün anlamını ve yapısını değiştirmez, cümle içindeki görevini belirler.

a. İsim Çekim Ekleri**Durum (Hal) Ekleri:**

İsimlerin yalın, belirtme (-i), yönelme (-e), bulunma(-de), ayrılma (-den) halleridir.

Örnek:

Araba, arabayı, arabaya, arabada, arabadan

Çoğul Ekleri:

İsimlerin çokluklarını bildirir. “-lar, -ler” ekiyle yapılır.

Örnek:

Çiçekler, evler, insanlar vb.

İyelik Ekleri:

Varlığın kime ait olduğunu bildiren eklerdir. “-m,-n,-i(-si),-miz,-niz,-leri” iyelik ekleridir.

Örnek:

Evim, kalemleri, annesi vb.

Tamlama Ekleri:

İsim tamlamalarını oluşturan ekler olup tamlayana “-ın, -nin”; tamlanana “-i, -si” gelen eklerdir.

Örnek:

Evin bahçesi, Kapı kolu, odanın boyası

b. Fiil Çekim Ekleri**Kip Ekleri:**

Haber ve dilek kipleridir.

Şahıs Ekleri:

Eylemin kaçınıcı kişi tarafından yapıldığını belirten eklerdir.

Örnek: Geldim, geldi, geldik, geldiniz, geldiler

Olumsuzluk Eki:

“-ma, -me” eki olumsuzluk anlamı katar.

Örnek:

Yapmayın, Durmuyor, gelmeyeceksin

SÖZCÜKTE YAPI

Sözcükler yapılarına göre üçe ayrılır:

1. Basit Sözcükler:

Yapım eki almamış olan sözcüklerdir.

Örnek:

Geldi, kitabım, masa, oku, ağacın, yaprak vb.

2. Türemiş Sözcükler:

Yapım eki almış olan sözcüklerdir.

Örnek:

Görgü, beklet, sucu, kalemlik, sarardı vb.

3. Birleşik Sözcükler:

İki ve daha fazla sözcüğün bir araya gelmesiyle oluşan yeni sözcüktür.

Örnek:

Gökyüzü, çekyat, biçerdöver, geliverdi, terk etti, Eskişehir, yanardağ vb.

2. YAZIM KURALLARI**1- Bazı Ek ve Kelimelerin Yazılışı****a. da, de Bağlacının Yazılışı**

Türkçede iki tür de vardır. Hal eki ve bağlaç olarak kullanılır.

- da, de bağlacı kendisinden önceki

kelimeden ayrı yazılır.

- Kendisinden önceki kelimenin son

ünlüsüne bağlı olarak ünlü uyumuna uyar.

Sen de gelecek misin?

Baktı da tanımadı.

Dikkat:

Da, de bağlacını kendisinden önceki

kelimeden kesme ile ayırmak yanlıştır:

Ayşe de geldi (Ayşe’de geldi değil).

- hal eki de kendisinden önce gelen

kelimeye birleşik yazılır.

Beni durakta bekle.

Geldiğinde beni aradı.

Dikkat:

Ya sözüyle kullanılan *da* kesinlikle ayrı

yazılmalıdır. (ya da)

Ali bizimle gelsin ya da burada beklesin.

Dikkat:

Bir de nin bağlaç mı yoksa hal eki mi

olduğu ve yazımı noktasında tereddüt

düştüğünüzde cümleden çıkarın cümlelerin okunuşu ve anlamı bariz bozuluyor ise hal ekidir ve bitişik yazılır.

*Ev ev **de** beni bekliyor.* (de yi çıkarmayı deneyelim)

Ali ev... beni bekliyor. (bariz anlam bozuldu, o halde hal ekidir ve bitişik yazılır.

Ali evde beni bekliyor.

Ki Bağlacının Yazılışı

Ki bağlacı ayrı yazılır.

*Baktım **ki** olmayacak, ben yanına gittim.*

***ki** bunu bana yaptı, herkese yapar.*

Dikkat:

Ki bağlacı bazı sözcüklerde kalıplaştığı için bitişik yazılır:

çünkü, belki, mademki, halbuki, sanki, oysaki, meğerki.

Halbuki gerçek bir okurun kitapçada dolaşması alışveriş merkezlerinde dolaşmaktan epeyce farklıdır.

İlgi zamiri olan ki cümlede ismin yerine geçer her zaman birleşik yazılır.

*Sizin arabanız yeni bizim**ki** biraz eskice*

mı, mi, mu, mü Soru Ekinin Yazılışı

Soru eki kendisinden önceki kelimedenden ayrı yazılır ve söz konusu kelimeye göre ünlü uyumlarına uyar.

Bu ekten sonra gelen ekler soru ekiyle bitişik yazılır.

Bunu biliyor musunuz?

Bu kitapları siz mi aldınız?

Dikkat:

Bazen olumsuzluk eki –ma,-me'nin yazımı ile soru eki mı, mi nin yazılışı karıştırılmaktadır.

Neden dediklerimi yapmıyorsun?(

Olumsuzluk eki)

Dediklerimi yapacak mısınız? (Soru eki)

Bu durumda olumsuzluk eki olan ma-nın daralarak –m ı-mi –mu -mü ye dönüştüğü durumlarda size çeldirici olarak cümlede, ne zaman, nasıl, niçin, gibi soru sözcüğü da ha

bulunur.

İle'nin Ek Olarak Yazılışı

İle sözünün edat ve bağlaç olmak üzere iki görevi vardır. Gerek bağlaç gerekse edat göreviyle kullanıldığında hem kendisinden önceki kelimedenden ayrı hem de kendisinden önceki kelimeyle bitişik yazılabilir. İle sözü kendisinden önceki kelimelere bitişik yazıldığı takdirde ünlü uyumuna uyar.

İle ünsüzle biten bir kelimeyle bitişik yazıldığı takdirde *i* ünlüsü düşer.

*Buraya **tren ile** geldim.*

*Buraya **trenle** geldim.*

İle ünlüyle biten bir kelimeyle bitişik yazıldığı takdirde *başındaki i* ünlüsü düşer ve araya *y* ünsüzü girer.

Sanatçıyla(sanatçı ile) hayat paylaşmak zordur. (Her iki kullanım da doğrudur, önemli olan sanatçı yla, sanatçıile şeklinde yazmamaktır.

İken'in Yazılışı

İken kendisinden önceki kelimeyle hem bitişik hem de bu kelimedenden ayrı olarak yazılabilir. Kendisinden önceki kelimeyle bitişik yazıldığı takdirde *başındaki i* ünlüsü düşer ve bitişik yazıldığı kelimenin son ünlüsü kalın olsa bile söz konusu ek ünlüsü ince kalır.

Şiirlerimi yazarken(yazar iken) dünyayı unutuyorum.

İken ünlüyle biten kelimelerle bitişik yazıldığı takdirde *i* ünlüsü düşer ve araya *y* ünsüzü girer.

*Bir zamanlar modaydım, oysa **modayken(mod a iken)** kimse okumuyordu kitaplarımı.*

Ek Fiil İmek'in Yazılışı (-idi, -imiş, -ise)

İmek ek fiili (idi imiş ise -di, -miş, -se) günümüzde çoğunlukla ekleşmiş olarak kullanılmakta ve ünlü uyumlarına uymaktadır. Ayrı yazıldığında ise ünlü uyumlarına uymaz. Ünlülerle biten kelimelerle bitişik yazıldığında *i* ünlüsü düşer ve araya *y* ünsüzü girer.

Benim ilk çaldığım enstrüman annemin kırılan cümbüşünün haznesiydi(haznesi idi). Ünsüzle biten bir kelimeye eklendiğindeyse i ünlüsü düşer. Yorgunmuş(yorgun imiş), yaparsa(yapar ise), şanssızdı(şansız idi)...

Bir zamanlarda Aries gibi, Sanat Dünyamız ve Cogito gibi büyük boy, kuşe kağıda afilli dergiler yoktu(yok idi); bu türün ilk örneği sayılabilecek dergilerden biriydi(biri idi) Gergedan.

Sayıların Yazılışı

1. Metin içerisinde geçen sayılar yazıyla gösterilir: *üç gündür, yedinci sınıf, üç kardeş, iki haftada bir yüz elli yıllık...*
2. Saat, ölçü birimleri, istatistik verilere ilişkin sayılarda rakam kullanılır: *Saat 09.00'da, 3 litre, 75 kilometre, 25 metre, %15, 1/3...*
3. Birden fazla kelimedenden meydana gelen sayılar ayrı yazılır: *on iki, üç yüz elli, bin dört yüz elli üç...*
4. Ancak bankacılıkla ilgili işlemlerde ve çek, senet gibi ticari belgelerde yer alan sayılar bitişik yazılır: *7.550 (yedibinbeşyüzelli)*
5. Yüzyıllarda, hükümdar adlarında, tarihlerde ayların yazılışında, ansiklopedi, kitap, dergi ciltlerinde ve kitapların ön söz, giriş bölümlerinde sayfa numaraların gösterilmesinde kullanılabilir: *XX. yüzyıl, II.cilt, V. sayı, 21. VII.2001, IV. Murat...*
6. Beş ve beşten fazla rakamlı sayılar sondan itibaren üçlü gruplara ayrılarak yazılır ve aralarına nokta kullanılır: *248.142.357, 12.943.142*
7. Sayılarda kesirli basamaklar virgülle ayrılır: *7,4(yedi tam onda dört), 7,14(7 tam yüzde on dört)*
8. Sıra sayıları hem yazıyla hem de rakamla gösterilebilir. *15., 15'inci, 20., 20'nci*

Dikkat:

Önemli olan yazımlarına dikkat etmektir. 15.nci, 15inci, 15,inci şeklindeki yazılışlar

yanlıştır

Üleştirme sayıları yazıyla belirtilir. *Beşer, yüzer, on beşer*

Dikkat:

Üleştirme-paylaştırma sayıları yazılırken sayı ünlü ile bitiyor ve ünlü ile başlayan bir ar-er paylaştırma eki geliyor ise araya ş kaynaştırma sesi gelir. Bu sorularda kaynaştırma harfinin tanımı yapılarak y-ş-s-n (yaşasın) harfleri anlatılır ve olmayan sözcüğü bulmanız istenir. Beş-er, on beş-er, sayılarında ş sondaki beş sayısının ş sidir ve kaynaştırma değildir.

Birleşik Kelimelerin Yazılışı

1. Ses düşmesine uğrayan birleşik kelimeler bitişik yazılır: *Sütlaç(sütlü aş), pazartesi(pazar ertesi), niçin(ne için), kaynana(kayın ana).*
2. Ol- ve et- yardımcı fiilleriyle birleşirken ses düşmesi ve türemesine uğrayan birleşik kelimeler bitişik yazılır: *Emretmek(emir etmek), zikretmek(zikir etmek), kaybetmek(kayıp etmek), kaydolmak(kayıt olmak), reddetmek(ret etmek), hissetmek(his etmek), zehrolmak(zehir olmak).*
3. İki veya daha fazla kelimenin birleşmesinden meydana gelen özel adlar, soyadlar ve lakaplar bitişik yazılır: *İlknur, Göknur, Gülbeyaz, Şenol; Atatürk, Tanpınar, Adivar, Gökalt, Tanrıverdi.*
4. İki veya daha fazla kelimedenden oluşan Türkçe yer adları birleşik yazılır: *Çanakkale, Şereflikoçhisar, Sarıkaya, Beşiktaş, Eryaman.*
5. Ara yönleri bildiren kelimeler bitişik yazılır: *Kuzeydoğu, kuzeybatı, güneydoğu, güneybatı.*
6. Belirsizlik sıfatları ve zamirleri bitişik yazılır: *Birçok, birçoğu, birkaç, birkaçı, biraz, hiçbir, herhangi, birtakım*
7. Ev kelimesiyle kurulan kelimeler bitişik yazılır: *yayınevi, kitapevi, huzurevi, öğretmenevi.*

8. Hane, name, zade gibi kelimelerle oluşturulan birleşik kelimeler bitişik yazılır: *yemekhane, derslane, beyanname, siyasetname, amcazade, dayızade*. Ancak *eczahane, hastahane, postahane, pastahane* gibi kelimelerin kullanımındaki yaygınlık dolayısıyla söz konusu kelimeler *eczane, hastane, postane, pastane* şeklinde yazılmaktadır.

Büyük Harflerin Kullanıldığı Yerler

a) Cümle büyük harfle başlar.

Yazıyorum, çünkü söylemek istediğim, ama karşılıklı konuşmada, insanlarla yüz yüze tam olarak söyleyemediğim bir şeyler var sanıyorum.

b) Nokta(.), soru işareti(?), ünlem işareti(!), iki nokta(:), üç nokta(...) gibi noktalama işaretlerinden sonra cümle büyük harfle başlar.

Dikkat:

Ancak iki noktadan sonra cümle niteliğinde olmayan örnekler sıralandığında bu örnekler büyük harfle başlamaz. Bunu anlamak için iki noktadan sonraki kısmı ayrı bir cümle imiş gibi okuyunuz. Tek başına bir anlamı var ise cümle değeri taşır (1 numara) ve ayrı yazılır. Aksi bir durum var ise o zaman cümle değildir ve küçük harfle başlar. (2 numara)

Kötümserlikle yazabildiğim gibi, iyimserlikle de yazabilirim: Amacım hissetmektir.

1

Rengarenk çiçekler bahçeyi renk cümbüşüne çevirmişti: papatyalar, menekşeler, zambaklar, güller, leylaklar...

c) Özel adlar büyük harfle başlar.

1. Kişi adlarıyla ve soyadları büyük harfle başlar: *Mustafa Kemal Atatürk, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Ziya Gökalp, Ertuğrul Öztürk...*
2. Kişi adlarından önce ve sonra gelen saygı sözleri, unvanlar ve lakaplar, meslek ve

rütbe adları büyük harfle başlar: Avukat Ahmet Bey, Doktor İlknur Hanım, Yavuz Sultan Selim, Yüzbaşı Sinan Demir, Genç Osman...

3. Akrabalık bildiren kelimeler büyük harfle başlamaz. Ancak akrabalık bildiren kelimeler başa geldiğinde lakap yerine kullanıldığında ve unvan değeri kazandığında büyük harfle başlar: *Hümeysra hala, Nilgün teyze, Hidayet amca; Nene Hatun, Baba Halil; Gül Baba, Hacer Ana, Nalan Teyze...*
4. Hayvanlara verilen özel adlar büyük harfle başlar: *Tekir, Karabaş, Kınalı, Yumak...*
5. Millet, boy, dil ve lehçe adları büyük harfle başlar: *Türk, Boşnak, Avşarlar, Türkçe, İngilizce, Kırgızca...*
6. Devlet adları büyük harfle başlar: *Türkiye Cumhuriyeti, Çin Halk Cumhuriyeti, Amerika Birleşik Devletleri...*
7. Din ve Mezhep adlarıyla bunların mensuplarının adlarını bildiren kelimeler büyük harfle başlar: *Müslümanlık, Müslüman; Hristiyanlık, Hristiyan; Musevilik, Musevi; Hanefilik, Hanefi; Katoliklik, Katolik.*
8. Gezegen ve yıldız adları büyük harfle başlar. Ancak dünya, güneş, ay gezegen anlamı dışında kullanıldığında küçük harfle başlar: *Dünya, Güneş, Ay, Neptün. Kuruluş, kitap, dergi ve yön adlarının kısaltmaları genellikle her kelimenin ilk harfinin büyük olarak yazılmasıyla yapılır: TBMM(Türkiye Büyük Millet Meclisi), TDK(Türk Dil Kurumu), TOBB(Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği)...*
9. T.C. (Türkiye Cumhuriyeti) ve T.(Türkçe) kısaltmalarının dışında büyük harflerle yapılan kısaltmalarda noktalama işareti kullanılmaz.
10. Küçük harflerle yapılan kısaltmalara getirilen eklerde kelimenin okunuşu esas alınır: *cm'yi, kg'dan, mm'den, kr.un.*

11. Büyük harflerle yapılan kısaltmalara getirilen eklerde ise kısaltmanın son harfinin okunuşu esas alınır: BDT'ye, TDK'den, THY'de, TRT'den, TL'nin vb. Ancak kısaltması büyük harflerle yapıldığı hâlde bir kelime gibi okunan kısaltmalara getirilen eklerde kısaltmanın okunuşu esas alınır: ASELSAN'da, BOTAŞ'ın, NATO'dan, UNESCO'ya vb.

Dikkat:

Numara sözünün kısaltması da kelime gibi okunduğundan getirilecek olan ek okunuşa göre getirilecektir: No.lu, No.suz

12. Sonunda nokta bulunan kısaltmalara getirilen ekler kesme işaretiyle ayrılmaz. Bu tür kısaltmalarda ek, noktadan sonra ve kelimenin okunuşuna uygun olarak yazılır: 19. y.y.da, Alm.dan, vb.leri...

NOKTALAMA

"Bir gün insan 'virgül'ü kaybetti.

O zaman zor cümlelerden korkar oldu ve basit ifadeler kullanmaya başladı. Cümleleri basitleşince düşünceleri de basitleşti.

Bir başka gün 'ünlem' işaretini kaybetti.

Alçak bir sesle ve ses tonunu değiştirmeden konuşmaya başladı. Artık hiçbir şeye ne kızıyor ne de seviniyordu.

Bir süre sonra 'soru işareti'ni kaybetti ve soru sormaz oldu. Hiçbir şey ama hiçbir şey onu ilgilendirmiyordu. Ne kainat ne dünya ne de kendisi umurundaydı.

Birkaç yıl sonra 'iki nokta üst üste' işaretini kaybetti ve davranışlarının nedenlerini başkalarına açıklamaktan vazgeçti.

Ömrünün sonuna doğru, elinde yalnız 'tırnak işareti' kalmıştı. Kendisine özgü tek düşünce yoktu.

Son noktaya geldiğinde düşünmeyi ve konuşmayı unutmuştu."

5. NOKTALAMA İŞARETLERİ

1. Nokta (.)

a- Cümlelerin sonuna kullanılır:

"Binlerce şiir, yüzlerce şiir kitabı yayımlanıyor ama bunların çok azı okuyucuya ulaşabiliyor. Bir başka deyişle çok az sayıda şiir okuyucunun ilgisini çekiyor. Okuyucunun satın almaya değer gördüğü şiir kitaplarının hemen hiçbirinden eleştirmenler söz etmiyor."

b- Kısaltmaların sonunda kullanılır: "Dr.", Prof. Dr., vb., Sok. "

Ancak bazı kısaltmaların sonuna nokta konulmaz: TRT, PTT, ATO, TBMM, TDK(Türk Dil Kurumu)...gibi.

c- Sayılardan sonra sıra bildirmek için kullanılır: "5.(Beşinci), 19. yüzyıl, IV. Murat..."

d- Tarihlerde gün, ay, yıl arasına kullanılır: 17.08.2002, 21.07.2001...

Not:

***Tarihlerde ay adları yazıyla da yazılabilir. Bu durumda ay adından önce ve sonra nokta kullanılmaz. 29 Ekim 1923, 29 Mayıs 1453, 24 Ekim 2004...**

2. Virgül (,)

- Bir cümlede birbiri ardınca sıralanan eş görevli kelime ve kelime gruplarının arasına kullanılır:

Kitaplarını, defterlerini, kalemelerini alıp gitti. Kırmızı, güzel bir arabası vardı.

- Sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için kullanılır:

Her gün bizi ziyarete gelir, biraz bizde kalır gider.

- Cümle içinde ara sözleri ve ara cümleleri ayırmak için kullanılır:

Bu evi, çocukluğumun geçtiği yeri, asla sattırmam.

Osman'ı, dayının oğlunu, hiç görmedim.

- Tırnak içine alınmamış aktarma cümlelerinden sonra kullanılır:

Bu işlerle uğraşacak kadar zamanım yok, dedi.

Dikkat:

İkilemelerin arasına noktalama işareti

giremez.
Evir çevir bu işi yap.
Hızlı hızlı yürüyordu.
Koşa koşu geldi.

3. Noktalı Virgül (;)

Cümle içinde virgüllerle ayrılmış tür veya takımları birbirinden ayırmak için kullanılır:

“Sebzelerden pırasayı ve ispanağı; meyvelerden ise şeftali ve narı hayatımın hiçbir döneminde sevedim.”

Birleşik cümlelerde iki ayrı birleşik cümle arasına kullanılır:

“Sap döner, keser döner; gün gelir devran döner.”

Virgülle ayrılmış örnekleri farklı örneklerden ayırmak için kullanılır:

Türkiye, Almanya, Kırgızistan; Ankara, Berlin, Bişkek.

4. İki Nokta (:)

Kendisinden sonra örnek verilecek cümlelerin sonuna kullanılır:

Anadolu mutfağında lezzetli çorbalar yer alır: tutmaç, yayla, oba, düğün...

Tarihimizde çağ açıp çağ kapatan olaylar vardır: İstanbul'un Fethi.

Kendisinden sonra açıklama yapılacak cümlelerin sonuna kullanılır:

Bence bu kazanın iki nedeni olabilir: Birincisi alkol, ikincisi uykusuzluk.

Cümleler yüklemelerine göre ikiye ayrılır: İsim cümlesi, fiil cümlesi.

Edebî eserlerdeki karşılıklı konuşma çizgisinden önce kullanılır:

Yaşlı adam:

- *Bilseydim sizi zor duruma düşüreceğimi yanınıza gelmezdim.*

Kadın:

- *Senin suçun değil.*

Tırnak içinde verilen alıntılardan önce kullanılır:

Dikkat:

Konuşmada verilen ifade tırnak içinde

gösterilir ise konuşma çizgisi –kullanılmaz.
Atatürk diyor ki:
“İstikbal göklerde dir.”

Dikkat:

İki noktadan sonra cümle değeri taşıyan bir ifade gelirse iki noktadan sonra büyük harfle başlar.

Kendimi takdim edeyim: Meclis kâtiplerindenim.

5. Üç Nokta (...)

Herhangi bir sebeple bitirilmemiş cümlelerden sonra kullanılır.

O kadar güzeldi ki...

Bazı örnekler verildikten sonra, daha başka örneklerin de bulunabileceğini göstermek için kullanılır.

Dünyada turizm açısından çok önemli şehirler vardır. Bunlardan bazıları şunlardır: İstanbul, Roma, Kahire, Paris...

Sözün bir yerde kesilerek geri kalan bölümünün okuyucunun hayal gücüne bırakıldığını göstermek veya ifadeyi daha etkili kılabilmek için kullanılır.

köy sanki cennetten bir köşeydi. Rengarenk çiçekler, değişik türlerde kuşlar, dağlardan gelen kekik kokuları...

Konuşmalarda karşılık verilmediğini anlatmak için kullanılır:

- *Ne zaman gidiyorsun?*

...

- *Neden?*

...

6. Soru İşareti (?)

Soru bildiren cümle veya sözlerin sonuna kullanılır. Soru işaretinden sonra gelen cümle büyük harfle başlar:

Sana bu haberi kim verdi?

Bilinmeyen, kesin olmayan veya şüpheyle karşılanan yer, tarih vb. durumlar için kullanılır: *Yunus Emre (1240?-1320), (Doğum yeri: ?).*

Soru ifadesi taşıyan sıralı ve bağlı cümlelerde soru işareti en sona kullanılır: *Sabah mı gelelim, öğleden sonra mı?*

Dikkat:

Soru işareti soru yargısı tamamlanmış cümlelerin sonuna kullanılır.

Merak ediyorum; yanındaki kimdi? Kardeşi mi, yoksa arkadaşı mıydı?

7. Ünlem İşareti (!)

Sevinç, kıvanç, acı, korku, şaşma, kızma gibi duyguları anlatan cümlelerin sonuna kullanılır. Ünlem işaretinden sonra gelen cümle büyük harfle başlar:

Seni tekrar aramızda görmek ne güzel!

Seslenme, hitap ve uyarı sözlerinden sonra kullanılır:

Yazı yazmamalısın! Yazar olmamalısın!

Cümleye alay, küçümseme anlamı vermek için kullanılır:

Okuyacakmış da doktor olacaktı!

8- Tırnak İşareti (" ")

Alıntı sözler tırnak içine alınır. Tırnak içindeki alıntının sonunda bulunan noktalama işareti tırnak içinde kalır.

Ünlü filozof hayat hakkında "Her şey gölgelerden ibarettir." der.

Cümle içerisinde geçen kitap, yazı vb. adları tırnak içerisine alınır.

Özellikle "Yaz Gecesi" adlı hikâyesinde bu olayı hüznü anlatır.

9- Tek Tırnak İşareti (' ')

Tırnak işareti içinde verilen bir alıntıda tekrar bir tırnak işareti kullanılması gerekiyorsa bu durumda tek tırnak işareti kullanılır.

"1929 yılında tamamlandığında 'kendi başına küçücük bir şehir' olarak anılan altı katlı apartman olan İkinci Evkaf Apartmanı 1947 yılında Küçük Tiyatro'ya çevrildi."

10- Kesme İşareti (/)

Özel adlara gelen iyelik ve durum eklerini ayırmak için kullanılır: *Refik Halit Karay'ın, Türkiye Cumhuriyeti'ni, Allah'ın, Marmara Denizi'nden, Samanyolu'nda, Sinekli*

Bakkal'ı...

Kişi adlarından sonra getirilen unvanların eklerini ayırmak için kesme işareti kullanılır:

Sinan Bey'e, Feride Hanım'ın, Ahmet Paşa'nın...

Kısaltmalara getirilen ekleri ayırmak için kullanılır: *TV'de, TRT'den, AB'nin*

Sayılara getirilen ekleri ayırmak için kullanılır: *1975'te, 5'inci kat, 8'lik anahtar*

Dikkat:

Kurum, kuruluş, kurul ve iş yeri adlarına gelen ekler; özel adlara getirilen yapım ekleri, çokluk eki ve bunlardan sonra gelen diğer ekler kesmeyle ayrılmaz: *Türkiye Büyük Millet Meclisine, Türklük, Hristiyanlık, Almanlar, Avrupalı, Türkçenin, Ankaralıların.*

Dikkat:

Özel isimlere getirilen yapım ekleri kesme işaretiyle ayrılmaz.

Ankaralı gençler çok güzel bir gösteri yaptı.

11- Ayraç ()

Cümlelerin herhangi bir ögesi ve cümlelerin yapısıyla doğrudan ilgili olmayan açıklamaların başına ve sonuna kullanılır: *Helva dünyaya Antik Hindistan'dan yayılmıştır. Orijinal isim kökü olarak Halvah'tan türemiştir. Halawi (Arapça), halava (Sanskritçe), halva (İngilizce), halvah (İbranice), halwa (Hinduca) adlandırılışıdır.*

6. SÖZCÜK TÜRLERİ

1. İsim (Ad)
2. Sıfat (Önad)
3. Zamir (Adıl)
4. Zarf (Belirteç)
5. Edat (İlgeç)
6. Bağlaç
7. Ünlem
8. Fiiller

1. İSİMLER

Varlıkları ve kavramları karşılayan sözcüklere isim denir.

A. Varlıklara Verilişlerine Göre:

1. Cins İsmi:

Aynı türden varlıkları karşılayan isimlerdir. Masa, ev, kitap vs.

2. Özel İsim:

Tek olan, tam bir benzeri bulunmayan varlıkları karşılayan isimlerdir.

Yer adları (Ankara, İstanbul...)

Ülke adları (Almanya, Türkiye)

Dil adları (Türkçe, İngilizce...)

Kitap, dergi, gazete adları (Kar, Akşam...)

Kişi adları (Ayşe, Mehmet...)

Kurum adları (Gazi Üniversitesi, Kızılay)

Din ve mezhep adları (İslamiyet,

Ortodoks...)

Hayvanlara verilen adlar (Karabaş, Tekir...)

B. Varlığın Sayısına Göre:

1. Tekil İsim: Sayıca tek bir varlığı karşılayan isimlerdir: defter, telefon...

2. Çoğul İsim: Sayıca birden çok varlığı karşılayan isimlerdir. İsimlere (-ler, -lar) eki getirilerek yapılır: Kitaplar, çiçekler...

3. Topluluk İsmi: Çoğul eki almadan birçok varlığı karşılayan isimlerdir: Halk, millet, ordu, bölük...

C. Varlığın Oluşuna Göre

1. Somut İsim:

Duyu organlarımızla algılayabildiğimiz isimlerdir. Örnek: Işık, hava, toprak...

2. Soyut İsim:

Duyu organlarımızla algılayamadığımız fakat zihinde tasarladığımız isimlerdir. Örnek: Sevgi, hayal, rüya...

2. SIFATLAR

Sıfatlar, isimleri niteleyen ya da belirten sözcüklerdir. Sıfatlar kendilerinden sonra gelen isimlerle beraber kullanılır.

Sıfatlar ikiye ayrılır:

A. Niteleme Sıfatları

B. Belirtme Sıfatları

A. Niteleme sıfatları

Varlıkların biçimini, durumunu, şeklini ve rengini niteleyen sıfatlardır.

Niteleme sıfatları, isme sorulan “nasıl” sorusuna cevap verir.

Örnek:

Dışarıda mavi bir gökyüzü vardı.

Yaş gününde büyük bir pasta hazırlanmıştı.

B. Belirtme sıfatları

İsimleri işaret, sayı, soru ve belgisizlik yönüyle belirten sıfatlardır.

Belirtme sıfatları kendi arasında dörde ayrılır.

1. İşaret Sıfatı

İsimleri işaret yoluyla belirten sıfatlardır. “bu, şu, o, öteki, beriki, böyle, şöyle...” gibi sözcükler işaret sıfatı olarak kullanılır.

Örnek:

Bu öğrencilere iyi bir ödev vermek gerekir. Akşamları o sokakta çeşitli eğlenceler düzenlenirdi.

2. Sayı Sıfatları

İsimlerin sayısal özelliklerini bildiren sayı yoluyla belirten sıfatlardır.

Sayı sıfatları kendi içinde dörde ayrılır:

a. Asıl sayı sıfatları:

İsimlerin sayılarını kesin olarak belirten sıfatlara asıl sayı sıfatı denir.

Örnek:

Her gün iki ekmek alır, eve doğru yürürdü. Yıllar sonra bir çocuk sahibi oldu.

b. Sıra sayı sıfatı:

Varlıkların sırasını bildiren sıfatlara sıra sayı sıfatı denir.

Sıra sayı sıfatları isimlere gelen “-ıncı, -inci” ekleri ile yapılır.

Örnek:

Evleri birinci sokağın sonundaydı.

Yarışmayı ikinci sırada bitirdi.

c. Üleştirme sayı sıfatı:

İsimlerin eşit paylara ayrılmış olduğunu belirten sıfatlara üleştirme sayı sıfatı denir. Bu sıfatlar isimlere getirilen “-ar, -er” eki ile

oluşturulur.

Örnek:

Sınıflara üçer kişilik sıralar getirildi.
Kitaplıktan ikiye kitap alarak yerlerine
oturdular.
d.Kesir sayı sıfatı:
İsimleri kesirli olarak belirten sıfatlardır.

Örnek:

Son yıllarda şehrin nüfusunda yüzde yirmi
artış olmuş.

3. Belgisiz Sıfat

İsimlerin belirsizliklerini ifade eden, kesinlik
ifade etmeyen sıfatlardır.
“bir, birkaç, birçok, az, çok, biraz, birtakım,
bütün, bazı, tüm, her, hiçbir, herhangi bir,
kimi...” gibi sözcükler belgisiz sıfat olarak
kullanılır.

Örnek:

Bugünlerde birkaç sorunla uğraşıyordu.
Bütün eşyalarını toplayıp oradan ayrılmıştı.

4. Soru Sıfatı

İsimleri soru yolu ile bildiren sıfatlardır.
“Nasıl, kaç, kaçınıcı, kaçır, hangi, ne kadar,
ne” sözcükleri soru sıfatı olarak kullanılır.
Örn: Nasıl şiirlerden hoşlanırsınız?
Bu kıyafete kaç lira verdin?

***Adlaşmış Sıfat**

Kişinin tam olarak bilinmediği veya
niteliğinin vurgulanmak istendiği
durumlarda isim söylenmeyip sıfat, ismin
yerine geçirilebilir. Bu tür sözcüklere
adlaşmış sıfat denir.
“Kötü insanlar mutluluğa
ulaşamazlar.”cümlesindeki niteleme sıfatı
“kötü”,
“Kötüler mutluluğa ulaşamazlar.”
cümlesinde “insanlar” isminin düşmesiyle
adlaşmış sıfat olmuştur.

Sıfatlarda Küçültme:

Sıfatlarda küçültme ya da daralma, “-cik,-ce,
(-i)msı, (-i)mtrak” ekleri ile yapılır.

Örnek:

Yediği tatlının ekşimsi bir tadı vardı.
Küçük bir evde yaşamaya alışmıştı.

Sıfatlarda Pekiştirme:

Sıfatlarda pekiştirme sıfat olan sözcüğün
ünlüye kadarki ilk hecesi alınır, daha sonra
“m, p, r, s” harflerinden uygun olanı getirilir
ya da sıfat olan sözcüğün tekrarı ile yapılır.

Örnek:

Tertemiz bir salonda onun gelmesini
bekliyordu.
Ormanda uzun uzun ağaçlar arasında
kaybolmuştu.

Sıfatlarda Derecelendirme:

Sıfatlarda derecelendirme “pek, çok, daha,
en...” gibi sözcüklerle yapılır.
Örn: Çok akıllı bir çocukla karşı karşıyaydı.

3. ZAMİRLER

İsimlerin yerlerini çeşitli yönlerden tutan
sözcüklerdir. Çeşitleri şunlardır:

- a.Kişi zamirleri
- b.İşaret zamirleri
- c.Belgisiz zamirler
- d.Soru zamirleri
- e. İlgî zamirleri
- f.İyelik zamiri

a. Kişi Zamiri:

Kişilerin yerlerini tutan zamirlerdir.
“Ben, sen, o, biz, siz, onlar, sana, bana, ona,
benim, senin...”gibi sözcükler kişi zamiri
olarak kullanılır.

Örnek:

Ona benim hakkımda yanlış bilgiler
vermişler.
Olayla ilgili soruları onlara yöneltmişler.
*“Kendi” kelimesi de dönüşlülük zamiri olup
kişi zamiri olarak kullanılır.

b. İşaret Zamiri:

İsimlerin yerini işaret yoluyla tutan zamirlerdir.

“Bu, şu, o, bunlar, onlar, şunlar, burada, şurada, orada, öteki, beriki...” gibi sözcükler işaret zamiri olarak kullanılır.

Örnek:

Onları alıp değiştirmek gerek.
Bunubeğenmedim; ötekine de bakabilir miyim?

c. Belgisiz Zamir:

İsimlerin yerlerini kesin olmayacak bir biçimde tutan zamirlerdir.

“biri, birisi, birçoğu, birkaçı, bazısı, başkası, herkes, hepsi, hiçbirisi, hiç kimse, kimi, kimisi, çoğu, şey...” gibi sözcükler belgisiz zamir olarak kullanılır.

Örnek:

İnsanların birçoğu bu duruma tepki gösterdiler.
Kimisi eğleniyor, kimisi de sıkıntıdan patlıyordu.

d. Soru Zamiri:

İsimlerin yerlerini soru yoluyla tutan zamirlerdir.

“Kim, ne, nere, hangisi, kaç...” gibi sözcükler soru zamiri olarak kullanılır.

Örnek:

Mağazadan ne almayı düşünüyorsun?
Bu kitaplardan hangisini beğendin?

e. İlgi Zamiri:

İlgi olan –ki eki ismin yerine kullanılır.

Örnek:

Bizimki yine eve geç geldi.
Masadakini bana uzatır mısın?

f. İyelik Zamiri:

İsimlere getirilerek ait olduğu kişiyi belirtir.

Örnek:

Öğretmenimiz bu yıl yeni geldi.

Babası ona güzel bir hediye almış.

4. ZARFLAR

Fiillerin, fiilimsilerin, sıfatların ya da kendisi gibi zarf olan sözcüklerin anlamlarını çeşitli yönlerden belirten sözcüklerdir.

a. Durum (Hâl) Zarfları:

Fiilin durumunu, nasıl yapıldığını bildiren sözcüklerdir.

Fiile sorulan “nasıl” sorusuna cevap verir.

Örnek:

Yeni aldıkları arabaları güzel görünüyordu.
İyi anlatırsan karşındaki anlayacaktır.

b. Zaman Zarfları:

Fiilin yapılma zamanını ifade eden sözcüklerdir.

Zaman zarfları fiile sorulan “ne zaman” sorusuna cevap verir.

Örnek:

Dün İstanbul’dan ayrıldım.
Gelecek yaz güzel bir tatil yapmayı düşünüyorum.

c. Yer-Yön Zarfları:

Fiilin yöneldiği yeri bildiren sözcüklerdir.
Fiile sorulan “nereye” sorusuna cevap verir.
“Aşağı, yukarı, içeri, dışarı, ileri, geri, öte, beri” gibi sözcükler yer- yön zarfı olarak kullanılır.

Örnek:

Bu havada dışarı çıkarsan üşürsün.
Yukarı gel de konuşalım biraz.

d. Miktar Zarfları:

Fiilleri miktar bakımından sınırlandıran sözcüklerdir.

Miktar zarfları fiile sorulan “ne kadar” sorusuna cevap verir.

Örnek:

Kızı bu sınava pek çalışmamıştı.

Otogara ulaşmasına az kalmıştı.

e. Soru Zarfları:

Cümlelerde zarfı bulmak için kullanılan sorulardan oluşur.

“Neden, nasıl, niçin, ne kadar, ne zaman...” gibi sözcükler soru zarfı olarak kullanılır.

Örnek:

Neden bu kadar üzgün görünüyorsun?
Tek başına buraya kadar nasıl gelmiş?

5. EDATLAR

Kendi başına bir anlamı olmayan, diğer söz ve söz öbekleriyle kullanıldığında anlam kazanan sözcüklerdir.

“İçin, kadar, göre, doğru, sonra, dolayı, beri, gibi, yalnız, ile, başka, üzere, sadece, sanki, ancak, bir, tek...” edatları sıkça kullanılan edatlardır.

Örnek:

Bu olaydan sonra onunla görüşmedik.
Onu çok sevdiği için buraya kadar gelmiş.
Kömür gibi gözleriyle etrafını süzüyordu.
Bu ödev diğerlerine göre daha güzeldi.
Sabahtan beri çalışıp duruyor.
Bu işi yalnız sen çözebilirsin.

6. BAĞLAÇLAR

Cümleleri veya aynı görevdeki sözcükleri birbirine bağlayarak aralarında anlam ilgisi kuran sözcüklerdir.

“ama, fakat, lâkin, ancak, yalnız, oysa, oysaki, hâlbuki,ve, ile,ki,de,çünkü, zira,madem, mademki,veyahut, yahut, veya, ya da,şayet, eğer, ise, öyleyse, ne...ne, ya... ya, gerek...gerek , ha...ha, ister...ister, kâh... kâh, de...de, hem, hem de...” sözcükleri bağlaç olarak kullanılır.

Örnek:

Gelmesi ile gitmesi bir oldu.
Hastalandı; çünkü dünkü yağmurda dışarıda kalmış.
Hem okuyor hem de düşünüyordu.

Yanına gelirim yalnız fazla kalmam.
Kalabalığa karışmış ve gözden kaybolmuş.
Yıllar sonra memleketine kavuştu ama özlemini gideremedi.

7. ÜNLEMLER

Sevinç, üzüntü, kızgınlık, korku, şaşkınlık gibi duyguları belirten, doğa seslerini yansıtan veya bir kimseyi çağırmak için kullanılan sözcüklere ünlem denir.

“Ah, oh, vah, of, ay, hey, ey, ya, haydi, hadi, yazık, a, e, o, vah vah, oh oh, eyvah, hişt...” sözcükleri ünlem olarak kullanılır.

Örnek:

Oh be! Sonunda kurtulduk ondan.
Vah vah neler oldu böyle!
Hey! Sana söylüyorum sen de kimsin?
Ay ne tatlısın!

8. FİİLLER

Bir iş, oluş ve hareketi anlatan sözcüklerdir. Fiiller mastar (-mak, -mek) ekini alırlar. Anlam özelliklerine göre fiiller:

a. İş (Kılış) Fiilleri:

Genellikle nesne alabilen fiillerdir.

Örnek:

Gitmek, okumak, yazmak, çizmek, yürümek...

b. Durum Fiilleri:

Nesne almayan ve yapılan hareketi anlatan fiillerdir.

Örnek:

Ağlamak, sevinmek, yatmak, beklemek, oturmak...

c. Oluş Fiilleri:

Öznenin kendi iradesi dışında gerçekleşen durumları anlatır.

Örnek:

Uzamak, çürümek, olgunlaşmak, büyümek, solmak...

MATEMATİK

MATEMATİK SAYISAL VE MANTIKSAL AKIL YÜRÜTME (MUHAKEME) BECERİLERİ

Mantıksal akıl yürütme soruları genel olarak günümüz sınavlarında en çok zorlanan ve zaman harcamamıza neden olan bölümdür.

Mantık soruları diğer sorulara benzemeyip, bilgiyi fazla istemeyen, analiz yapmayı ve zaman kullanmayı en iyi ölçen soru tipleridir.

Mantıksal akıl yürütme sorularında her bir soru da değişkenlik göstermektedir. Bunları belirli bir kalıba sokmamız mümkün değildir.

Farklı türde mantıksal akıl yürütme yolları vardır ve her soru tipini çözmek için farklı diyagramlar, problem çözme yöntemleri ve mantık şemaları gereklidir.

Temel soru taslağına bakarak mantık sorularının çeşidini belirleyebilirsiniz. Soru çeşidini belirlemek gereklidir çünkü soru türünü bilmek, soruyu hazırlayanın sizi yanıltmak için genel olarak kullandığı belirli çeldiricilere karşı uyaracaktır.

Ayrıca soru çeşidine bakarak diyagramları, sezgileri ve mantık şemalarını seçebilirsiniz ve bu seçimleriniz sayesinde soruyu en hızlı ve en doğru biçimde çözebilirsiniz.

Biz çözümlü örneklerimiz ile bu konu ile ilgili çalışmalarınıza yardımcı olmaya çalışacağız.

SAYI

1. Rakam

Sayıları yazmaya yarayan sembollere **rakam** denir.

2. Sayı

Rakamların çokluk belirten ifadesine **sayı** denir.

abc sayısı a, b, c rakamlarından oluşmuştur.

Her rakam bir sayıdır. Fakat her sayı bir rakam olmayabilir

SAYI KÜMELERİ

1. Sayma Sayıları

$\{1, 2, 3, 4, \dots, n, \dots\}$ kümesinin her bir elemanına **sayma sayısı** denir.

2. Doğal Sayılar

$N = \{0, 1, 2, 3, 4, \dots, n, \dots\}$ kümesinin her bir elemanına **doğal sayı** denir.

3. Pozitif Doğal Sayılar

$N^+ = \{1, 2, 3, 4, \dots, n, \dots\}$ kümesinin her bir elemanına **pozitif doğal sayı** denir.

Pozitif doğal sayılar kümesi, sayma sayıları kümesine eşittir.

4. Tam Sayılar

$Z = \{\dots, -n, \dots, -3, -2, -1, 0, 1, 2, 3, \dots, n, \dots\}$ kümesinin her bir elemanına **tam sayı** denir.

Tam sayılar kümesi; negatif tam sayılar kümesi : Z^- , pozitif tam sayılar kümesi : Z^+ ve sıfırı eleman kabul eden : $\{0\}$ kümenin birleşim kümesidir.

5. Rasyonel Sayılar

a ve b birer tam sayı ve $b \neq 0$ olmak koşuluyla $\frac{a}{b}$ biçiminde yazılabilen sayılara **rasyonel sayılar** denir. Q ile gösterilir.

6. İrrasyonel Sayılar

Virgülden sonraki kısmı tahmin edilemeyen sayılara **irrasyonel sayılar** denir. İrrasyonel sayılar kümesi Q' ile gösterilir.

Buna göre, Q' kümesinin elemanları $\frac{a}{b}$ biçiminde gösterilemez.

Hem rasyonel hem de irrasyonel olan bir sayı yoktur.

7. Reel (Gerçel) Sayılar

Rasyonel sayılar kümesiyle irrasyonel sayılar kümesinin birleşimi olan kümeye reel (gerçel) sayılar kümesi denir.

SAYI ÇEŞİTLERİ

1. Çift Sayı

$n \in Z$ olmak koşuluyla $2n$ ifadesi ile belirtilen tam sayılara çift sayı denir.

$\mathbb{C} = \{\dots, -2n, \dots, -4, -2, 0, 2, 4, \dots, 2n, \dots\}$ kümesinin elemanlarının her biri çift sayıdır.

2. Tek Sayı

$n \in Z$ olmak koşuluyla $2n + 1$ ifadesi ile belirtilen tam sayılara **tek sayı** denir.

$T = \{\dots, -(2n + 1), \dots, -3, -1, 1, 3, \dots, (2n + 1), \dots\}$ kümesinin elemanlarının her biri

tek sayıdır. İki tek sayının toplamı ve farkı çift sayı, çarpımı tek sayıdır

T bir tek sayı olmak üzere,

- $T + T$ toplamı çift,
- $T - T$ farkı çift,
- $T \times T$ çarpımı tek sayıdır.

İki çift sayının toplamı, farkı ve çarpımı çift sayıdır.

Ç bir çift sayı olmak üzere,

- $\Ç + \Ç$ toplamı çift,
- $\Ç - \Ç$ farkı çift,
- $\Ç \times \Ç$ çarpımı çift sayıdır.

Bir tek sayı ile bir çift sayının toplamı ve farkı tek sayı çarpımı çift sayıdır.

T bir tek sayı ve Ç bir çift sayı olmak üzere,

- $T + \Ç$ toplamı tek,
- $\Ç + T$ toplamı tek,
- $T - \Ç$ farkı tek,
- $\Ç - T$ farkı tek,
- $T \times \Ç$ çarpımı çift sayıdır.
- Tam sayılar kümesinde, bir çarpımın sonucu çift ise, çarpanlardan en az biri çift sayıdır
- Tam sayılar kümesinde, bir çarpımın sonucu tek ise, çarpanlardan her biri tek sayıdır.
- Çift sayıların tüm pozitif tam kuvvetleri yine bir çift sayıdır. Buna göre, n pozitif tam sayı ve Ç bir çift sayı olmak üzere, $\Ç^n$ nin sonucu daima çift sayıdır.
- Tek sayıların tüm doğal sayı kuvvetleri yine bir tek sayıdır. Buna göre, n bir doğal sayı ve T bir tek sayı olmak üzere, T^n nin sonucu daima tek sayıdır.

3. Pozitif ve Negatif Sayılar

Sıfırdan büyük her reel (gerçel) sayılara **pozitif sayı**, sıfırdan küçük her reel (gerçel) sayılara **negatif sayı** denir.

$a < b < 0 < c < d$ olmak üzere,

- a ve b negatif sayı
- c ve d pozitif sayıdır.

- İki pozitif sayının toplamı pozitiftir. ($c + d > 0$)
- İki negatif sayının toplamı negatiftir. ($a + b < 0$)
- Çıkarma işleminde eksilen çıkandan büyük ise sonuç (fark) pozitif, eksilen çıkandan küçük ise fark negatif olur.

4. Asal sayılar

Kendisinden ve 1 den başka pozitif tam sayılara tam bölünmeyen 1 den büyük doğal sayılara **asal sayı** denir.

2, 3, 5, 7, 11, 13, 17, 19 sayıları birer asal sayıdır. En küçük asal sayı '2' dir. 2' den başka çift asal sayı yoktur. Asal sayıların çarpımı asal değildir.

5. Aralarında asal sayılar

Ortak bölenlerinin en büyüğü 1 olan tam sayılara aralarında asal sayılar denir. a ile b aralarında asal ise, aralarındaki oran en sade biçimdedir.

6. Ardışık sayılar

Belli bir kurala göre aynı miktarda artan veya azalan sayı dizilerine ardışık sayılar denir.

n bir tam sayı olmak üzere;

ardışık tam sayılar $n, n + 1, n + 2, \dots$

ardışık çift sayılar $2n, 2n + 2, 2n + 4, \dots$

ardışık tek sayılar $2n - 1, 2n + 1, 2n + 3, \dots$

5 in katı olan ardışık sayılar $5n, 5n + 5, 5n + 10, \dots$ şeklinde gösterilebilir.

- Ardışık sayılar dizisinin terim sayısı:

$\frac{\text{son terim} - \text{ilk terim}}{\text{artış miktarı}} + 1$ işlemi yapılarak

bulunur.

- Sonlu ardışık pozitif tam sayıların toplamı T olsun.

$T = (\text{Terim Sayısı}) \cdot \left(\frac{\text{son terim} + \text{ilk terim}}{2} \right)$ formülü ile bulunur.

- 1'den başlayıp n' e kadar olan ardışık doğal sayıların toplamı

$$1+2+3+4+5+6+\dots+n = \frac{n \cdot (n+1)}{2}$$

Sayı Dizileri

Belirli bir kurala göre düzenlenmiş sayılar topluluğuna sayı dizisi denir.

Sayı dizilerini oluşturan sembollerin her birine terim denir.

Sayı dizilerini üç başlıkta inceleyebiliriz. Bunlar, aritmetik dizi, geometrik dizi ve karmaşık dizilerdir.

1. Aritmetik dizi

Bir sayı dizisinin ardışık terimleri arasındaki fark eşit, düzenli olarak artan veya azalan bir sabitlik söz konusudur.

Örneğin;

$a_1, a_2, a_3, a_4, \dots, a_n$ dizisi bir aritmetik dizi ise; $a_2 - a_1 = a_3 - a_2$ veya $a_n - a_{n-1} = a_{n-1} - a_{n-2}$ dir.

Aritmetik dizi örnekleri:

1,3,5,7,..

3,5,7,9,11,...

3,7,11,15,...

8,4,0,-4,-8,...

Aritmetik dizide genel terimi bulma:

Dizinin birinci terimi a_1 ve dizide terimler arası ortak fark d olmak üzere dizinin genel terimi:

$a_n = a_1 + (n-1) \cdot d$ ile bulunur.

ÖRNEK:

İlk terimi 8 ve ortak farkı 2 olan aritmetik dizinin genel terimi nedir?

$a_1 = 8$ ve $d=2$ olduğuna göre;

$a_n = 8 + (n-1) \cdot 2$ düzenlersek

$a_n = 8 + 2n - 2$ yani $a_n = 2n + 6$ olur. Bu dizide örneğin 26. terimi bulmak istersek,

$a_{26} = 2 \cdot 26 + 6$ ' dan 26. Terim 58 olacaktır.

2. Geometrik dizi

Sayı dizisinde ardışık terimlerin bölümü birbirine eşit ve sabit ise, bu dizi geometrik dizidir.

Yani $\frac{a_2}{a_1} = \frac{a_3}{a_2} = \frac{a_4}{a_3} = \dots = \frac{a_n}{a_{n-1}} = k$ olmalıdır.

Bir örnekle açıklayalım.

Örnek: 3,6,12,24,48..... dizisi geometrik bir dizi midir?

$$a_1=3 \quad a_2=6 \quad a_3=12 \quad a_4=24 \quad a_5=48$$

Geometrik dizinin tanımı gereği;

$$\frac{a_2}{a_1} = \frac{a_4}{a_3} = \frac{a_5}{a_4} \text{ 'tür.}$$

$$\frac{6}{3} = \frac{12}{6} = \frac{24}{12}$$

olduğundan dizi geometrik bir dizidir.

Geometrik dizide genel terim bulma:

Geometrik dizilerin genel terimi nasıl bulacağımızı görelim.

a_n : genel terim

a_1 : ilk terim

r : ortak çarpan olmak üzere;

$a_n = a_1 \cdot r^{n-1}$ formülüyle bulunur.

Örnek:

(a_n) geometrik bir dizidir. $a_n = (27, 9, 3, \dots)$ olduğuna göre, bu dizinin ortak çarpanını ve dizinin genel terimini bulunuz?

Diziye baktığımızda her terimler 3'e bölünerek devam ettiğini görüyoruz yani birinci terim 1/3 ile çarpılmış ikinci terim, ikinci terim 1/3 ile çarpılarak üçüncü terim elde edilmiş. Buna göre dizinin ortak çarpanının 1/3 olduğunu söyleyebiliriz. Dizinin ilk terimi de 27 olduğuna göre dizinin genel terimi:

$$a_n = 27 \cdot \left(\frac{1}{3}\right)^{n-1} \text{ olmaktadır.}$$

Örnek: ilk üç terimi 6, 2 ve olan geometrik dizinin beşinci terimi aşağıdakilerden hangisidir?

A) 2/27 B) 2/9 C) 1/3 D) 1/4 E) 1/2

Cevap: A

3. Karmaşık diziler:

Bu tür dizilerde terimler inişli çıkışlıdır. Çeşitli kurallar uygulanabilir. Çarpma - bölme, çarpma - çıkartma, toplama - çıkartma, bölme - toplama gibi.

ÖRNEK: 400 200 220 110 130 (?)

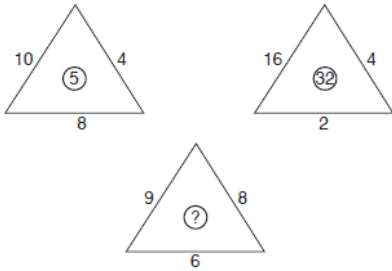
dizisinde (?) işareti yerine hangi sayı edilmelidir?

ÇÖZÜM: Bu dizide bölme - toplama kuralı uygulanmıştır. 400 ikiye bölünerek 200. 20 eklenerek 220 elde edilmiştir. Bu kurala göre soru işaretinin yerine 65 sayısı gelmelidir.

ŞEKLİ SAYI DİZİLERİ

Şekillerle desteklenen sayı dizilerinde, verilen terimler arasındaki ilişki; sağdan sola, soldan sağa, yukarıdan aşağıya, aşağıdan yukarıya veya karşılıklı olarak farklı yollardan kurulabilir.

ÖRNEK:

Yukarıdaki şekilde sayılar aynı kurallara göre dizilmiştir.

Soru işareti yerine hangi sayı gelmelidir?

A) 6 B) 8 C) 12 D) 14 E) 16

ÇÖZÜM: Üçgenlerin sağ ve solundaki sayıların çarpımının altta kalan sayıya bölümü ile üçgen içindeki sayı elde edilmiştir buna göre $9 \times 8 = 72$ $72 : 6 = 12$ olacaktır.

ÖRNEK:

	2		
	4		
7		9	10

1'den 16'ya kadar olan tamsayılar yukarıda verilen kutucuklara aşağıdaki kurallara göre yerleştiriliyor.

- Her bir kutucukta farklı bir sayı olmalıdır.
- Her satırda bulunan sayıların toplamı aynıdır.
- Satırdaki sayılar soldan sağa doğru artmaktadır.

Her satırdaki sayıların toplamı kaçtır?

A) 27 B) 30 C) 34 D) 35 E) 38

15 ile aynı sütunda bulunan diğer üç sayının toplamı kaçtır?

A) 20 B) 27 C) 30 D) 33 E) 38

ŞİFRELER

Şifre bir işaretin başka bir işaretle ifade edilmesidir. Bu işaretler harf, rakam, şekil vs. olabilir. Şifrelemede esas, bire bir karşılık gelmelidir. Örneğin A harfi, 1 rakamı ile şifrelenmişse bütün A'lar 1'dir. Tersine olarak bütün 1'lerde A'dır. Şifre sorularında size önce mutlaka en az bir şifreleme örneği verilir. Bu örnekler arasındaki ilişkiyi (şifreleme kuralını) çözerken, sizden istenilen işaret grubunu bulabilirsiniz.

TARIK sözcüğü 89632 sayısı ile şifrelenmiştir.

Buna göre, KİRAZ sözcüğünün şifresi aşağıdakilerden hangisidir?

A) 35679 B) 25679 C) 95476 D) 93576 E) 76328

ÇÖZÜM:

TARIK sözcüğü 87632 ile ifade edildiğine göre,

T = 8, A = 7, R = 6, I = 3, K = 2'dir.

Buna göre KİRAZ sözcüğünden bilinen rakamları yerlerine koyarak 2.67 elde ederiz. Bu da cevaplardan yalnızca B şıkkına uymaktadır.

ÖRNEK:

Asal çarpanlara ayrıldığında bu çarpanların kuvvellerinin toplamı en büyük asal çarpanına eşit olan sayılara "muntazam sayılar" denir. Örneğin; 200 sayısı ele alalım.

$200 = 2^3 \cdot 5^2$ olduğundan kuvvetleri toplamı $3+2=5$, en büyük asal çarpanı 5'e eşittir. Bundan dolayı 200 sayısı muntazam sayıdır.

Yukarıda verilenlere göre, aşağıdakilerden hangisi muntazam sayı değildir?

- A) 12 B) 180 C) 448 D) 80 E) 280

ÇÖZÜM:

$12=2^2 \cdot 3^1$ asal çarpanlarının kuvvetleri toplamı $2+1=3$ en büyük asal çarpanı 3

$180=2^2 \cdot 3^2 \cdot 5^1$ asal çarpanlarının kuvvetleri toplamı $2+2+1=5$ en büyük asal çarpanı 5

$448=2^6 \cdot 7^1$ asal çarpanlarının kuvvetleri toplamı $6+1=7$ en büyük asal çarpanı 7

$80=2^4 \cdot 5^1$ asal çarpanlarının kuvvetleri toplamı $4+1=5$ en büyük asal çarpanı 5

$280=2^3 \cdot 5^1 \cdot 7^1$ asal çarpanlarının kuvvetleri toplamı $3+1+1=5$ en büyük asal çarpanı 7 olduğundan dolayı 280 sayısı muntazam sayı değildir.

CEVAP: E

ÖRNEK:

n pozitif tam sayısı için $\Delta(n)$ işlemi $\Delta(n) = "$ n tam sayısının en büyük tek tam sayı böleni" şeklinde tanımlanıyor. Örneğin 60' ın en büyük tek tam sayı böleni 15 olduğundan $\Delta(60) = 15$ tir.

Buna göre $\Delta(n) = 1$ eşitliğini sağlayan 20'ten küçük kaç değişik n pozitif tam sayısı vardır.

- A) 4 B) 5 C) 6 D) 7 E) 8

ÇÖZÜM:

$\Delta(n) = 1$ koşulunun sağlanması için içinde tek sayı çarpanı bulunmayan 20'ten küçük sayılara bakılmalıdır.

$n = 1, 2, 4, 8, 16$ olup 5 tanedir.

CEVAP: B

ÖRNEK:

Verilen bir A pozitif tam sayısı $A = 2^a \cdot 3^b \cdot 5^c \cdot 7^d \cdot \dots \cdot p^k$ biçiminde küçükten büyüğe doğru sıralanmış olarak asal çarpanlarına ayrılıyor. Sonra asal çarpanlarının üsleri sırayla yazılarak bu sayının kodu oluşturuluyor.

Örneğin, 45 sayısı $45 = 2^0 \cdot 3^2 \cdot 5^1$ biçiminde asal çarpanlarına ayrıldığında bu sayının kodu 021'dir.

Buna göre, hangi sayı için oluşturulan kod 3021 dir?

A)1400

B)1500

C)1800

D)2000

E)2100

ÇÖZÜM :

$1400 = 2^3 \cdot 3^0 \cdot 5^2 \cdot 7^1$ kodu : 3021

$1500 = 2^2 \cdot 3^1 \cdot 5^3$ kodu : 213

$1800 = 2^3 \cdot 3^2 \cdot 5^2$ kodu:322

$2000 = 2^4 \cdot 3^0 \cdot 5^3$ kodu:403

$2100 = 2^2 \cdot 3^1 \cdot 5^2 \cdot 7^1$ kodu:2121

CEVAP:1400

ÖRNEK:

14, 17, 24, 15, 34, 13, 44, 11, 57, 9

Yukarıdaki sayı dizisinde uyumsuz sayı aşağıdakilerden hangisidir?

A) 14

B) 24

C) 15

D)11

E) 57

ÇÖZÜM:

Diziye bakıldığında;

Kural 1: Dizi sırası tek sayı olan terimler onar onar artmaktadır.

14, ..., 24, ..., 34, ..., 44, ..., 57,...

Kural 2: Dizi numarası çift olan terimler ikişer ikişer azalmaktadır.

..., 17, ..., 15, ..., 13, ..., 11, ..., 9

Kural 1'e göre 44 sayısından sonra 54 sayısı gelmesi gerekirken 57 sayısı yazılmıştır. Buna göre 57 sayısı kuralı bozmaktadır.

CEVAP: E

ÖRNEK:

Her harf bir sayı ile şifrelenmiştir. Harfler ile oluşturulan şifrelemeler seçeneklerde verilmiştir. Örneğin;

KAFA, AKA, SAKA, TASA, KASA

Aşağıdaki seçeneklerden hangisi TASA'dır?

A) 151 B) 2151 C) 4121 D) 5121 E) 5181

ÇÖZÜM:

1. durum: TASA kelimesinin 2. ve 4. harfleri A'dır. Buna göre şifrelerden 2. ve 4. sayı aynı olmalıdır. Seçenekler incelendiğinde; 2151 4121 5121 5181 sayılarının 2. ve 4. Sayıları aynıdır.

2. durum: AKA kelimesi 3 harfli olup seçeneklerde üç rakamlı olan sadece 151 sayısı vardır. 1. ve 2. duruma göre A=1, K=5'tir.

3. durum: KAFA kelimesi K=5 ve A=1 olduğundan şifresi 51F1 şeklinde olmalıdır.

KASA kelimesi K=1 ve A=1 olduğundan şifresi 51S1 şeklinde olmalıdır.

51F1 sayısı 5121 ve 5181 olabilir. F sayısı 2 veya 8 olabilir. SAKA kelimesi K=5, A=1 olduğundan şifresi S151 şeklinde olmalıdır. Dolayısıyla S=2'dir. Buradan hareketle S harfinin şifresinin 2 olduğu görülür.

S=2, K=5, A=1 olduğundan TASA kelimesi T121 şeklinde olduğundan bu şartı sağlayan sadece 4121 şifresi vardır. Buna göre kelime şifre ilişkisi bulunur.

- 151 AKA
- 2151 SAKA
- 4121 TASA
- 5121 KASA
- 5181 KAFA

TASA kelimesi 4121 ile şifrelenmiştir.

CEVAP: C

ÖRNEK:

1 den 9 a kadar olan rakamlar, her rakamın sayısal değeri kadar tekrarlanıp, sırasıyla soldan sağa doğru yan yana yazılarak $a=12233334444...9999999999$ şeklinde bir a sayısı oluşturuluyor.

Buna göre a sayısı kaç basamaklıdır?

- A) 36 B) 39 C) 42 D) 45 E) 52

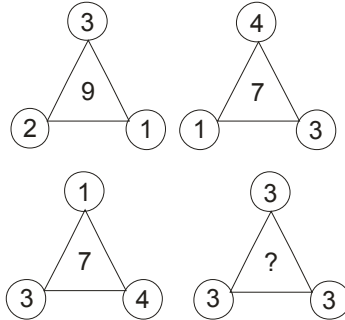
ÇÖZÜM:

Her sayıdan kendi sayı değeri kadar olacağı ifade edilmektedir. Buna göre 1 tane 1, 2 tane 2, ... , 9 tane 9 olacaktır. Dolayısıyla 1 basamak 1, 2 basamak 2, 3 basamak 3, 4 basamak 4,..., 9 basamak 9 rakamı kullanılır. Sayının basamak sayısı 1'den 9'a kadar olan sayıların toplamı olur.

Bu toplamda $1+2+3+...+9=45$ olur.

CEVAP: D

ÖRNEK:

Yukarıdaki şekildeki sayılar arasındaki ilişkiye göre ? yerine hangi sayı gelmelidir?

- A) 12 B) 15 C) 24 D) 27 E) 30

ÇÖZÜM:

Şekil örüntüsüne göre;

$$2^3 + 1 = 9$$

$$1^4 + 3 = 4$$

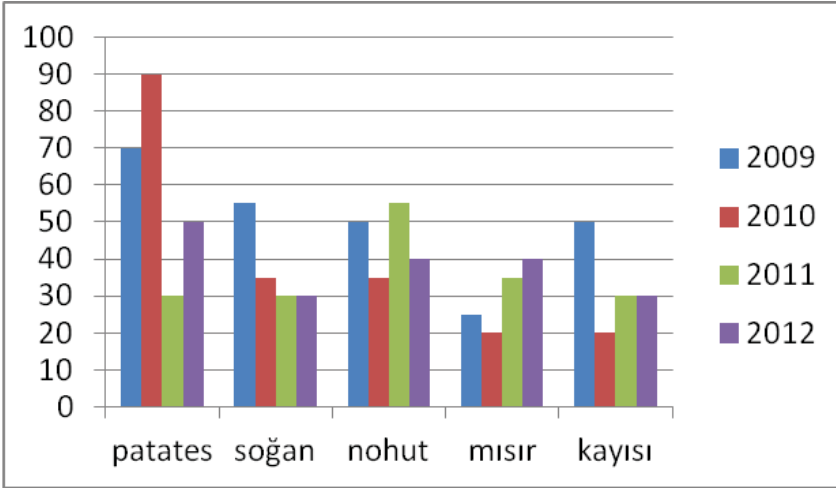
$$3^1 + 4 = 7$$

$$3^3 + 3 = 30 \text{ olur.}$$

CEVAP: E

ÖRNEK:

Aşağıdaki soruları verilen bilgiye göre cevaplayınız.

Yukarıdaki grafikte, bir ülkenin 2009–2012 yıllarında patates, soğan, nohut ve mısır ürünlerinde yaptığı ihracat değerleri gösterilmiştir.

1. 2009 yılındaki nohut ihracatı, aynı yılda beş ürünün toplam ihracatının yüzde kaçdır?

- A) 15 B) 20 C) 25 D) 30 E) 35

ÇÖZÜM: Verileri tabloya aktaralım.

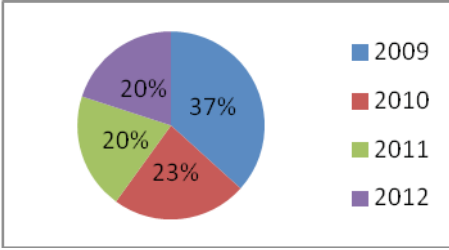
	2009	2010	2011	2012	Toplam
patates	70	90	30	50	240
soğan	55	35	30	30	150
nohut	50	35	55	40	180
mısır	25	20	35	40	120
kayısı	50	20	30	30	130
toplam	250	200	180	190	

2009 yılında nohut ihracatı 50 bin ton toplam ihracat ise 250 bin tondur.

$$\frac{50}{250} \times 100 = 20 \text{ olarak bulunur.}$$

CEVAP: B

2.

Yukarıdaki grafik, beş üründen birinin 2009–2012 yıllarındaki toplam ihracatının yıllara göre dağılımının yüzde olarak yaklaşık değerleri gösterilmektedir.

Bu ürün hangisidir?

- A) Patates B) Soğan C) Nohut D) Mısır E) Kayısı

ÇÖZÜM:

Bütün ürünlerin 2009 yılının toplam ihracatına oranını bulalım:

$$\text{Patates } \frac{70}{240} \times 100 = 29,2 \square 29$$

$$\text{Soğan } \frac{55}{150} \times 100 = 36,6 \square 37$$

$$\text{Nohut } \frac{50}{180} \times 100 = 27,7 \square 28$$

$$\text{Mısır } \frac{25}{120} \times 100 = 20,8 \square 21$$

$$\text{Kayısı } \frac{50}{130} \times 100 = 38,4 \square 38$$

olarak bulunur. Buradan bu ürünün soğan olduğu anlaşılır.

ÖRNEK:

Aşağıdaki soruları verilen bilgiye göre cevaplayınız.

Bir arabanın gittiği yolu gösteren km sayacı hatalı olarak üretilmiştir. Bu sayaç 3 rakamını göstermesi gerektiğinde bir atlayıp 4 rakamını göstermektedir. Diğer bir ifadeyle 2 den 3' e geçmesi gerektiğinde doğrudan 4' e geçmektedir. Örneğin, sıfırlanmış bu sayacı 13 km yol gittiğinde km sayacı sırayla 0, 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15 sayılarını gösterir ve gidilen yol gerçekte 13 km olduğu halde 15 km imiş gibi görünür.

1. Aracın km'si 299'u gösterdiğinde araç 1 km daha yol alırsa km kaç gösterir?

- A) 300 B) 301 C) 302 D) 400 E) 401

Çözüm:

299'a 1 eklediğimizde 300 olur ancak km sayacı 3'ü göstermediği için bütün 300'leri atlayıp 400'ü gösterir.

2. Aracın km'si 29'u gösterirken araç 5 km daha yol alırsa km kaç gösterir?

- A) 34 B) 35 C) 36 D) 44 E) 45

Çözüm:

29'a 1 km eklersek 30 olur ancak sayaç 3'ü göstermediğinden 40'a geçer. Geriye kalan 4 km ise 41, 42, 44, 45 diye sıralanır.

CEVAP: E

3. Aracın sayacı 94 km'yi gösterdiğinde araç gerçekte kaç km gitmiştir?

- A) 75 B) 85 C) 86 D) 104 E) 113

Çözüm:

Sayılmayan km'leri bulup 94'ten çıkaralım.

3,13,23,30,31,32,33,34,35,36,37,38,39,43,53,63, 73,83,93 sayılarıdır. Toplam 19 sayı eder.

$94 - 19 = 75$ olur.

CEVAP: A

ÖRNEK:

20 soruluk bir sınavda her doğru cevap için öğrenciye 5 puan veriliyor. Her yanlış cevap için öğrenciden 3 puan geri alınıyor. Soruların tümüne cevap veren bir öğrenci, bu sınavdan 20 puan aldığına göre, kaç soruyu doğru cevaplamıştır?

A) 5 B) 10 C) 20 D) 50 E) 90

Çözüm:

Bu öğrenci x tane soruya doğru cevap versin. O halde, $(20 - x)$ tane soruya yanlış cevap vermiş olur.

$5 \cdot x - 3 \cdot (20 - x) = 20 \Rightarrow 5x - 60 + 3x = 20 \Rightarrow 8x = 80 \Rightarrow x = 10$ soruya doğru cevap vermiştir.

Cevap B

ÖRNEK:

40 litrelik bir su deposu 4 ve 7 litrelik kovalarla su taşınarak doldurulacaktır. Kovaların her ikisinin de en az iki defa kullanılması koşuluyla, bu su deposunun tamamı en az sayıda kaç kova su ile dolar?

A) 16 B) 18 C) 32 D) 44 E) 52

Cevap E

ÇÖZÜM:

Su deposunun en az sayıda kova ile dolması için en az küçük olan kova ile su taşımamız gerekir. 4 litrelik kova ile x defa, 7 litrelik kova ile y defa su taşıyarak depoyu doldurmuş olalım. İfadeyi şu şekilde yazarız:

$4 \cdot x + 7 \cdot y = 340$ Burada x sayısını en az 8 alabiliriz. $4 \cdot 8 + 7 \cdot y = 340 \Rightarrow 32 + 7y = 340 \Rightarrow 7y = 308$

$\Rightarrow y = 44$ olur. Bizden istenen ifade $x + y = 8 + 44 = 52$ olur.

ÖRNEK:

Tamsayılar kümesi üzerinde $*$ işlemi,

$a \cdot b$, a ve b 3 ile kalansız bölünebiliyorsa

$a+b$, diğer durumlarda, biçiminde tanımlanıyor.

Buna göre, $(6 \cdot 9) \cdot 8$ işleminin sonucu kaçtır?

A) 66 B) 48 C) 60 D) 120 E) 36

Cevap E

ÇÖZÜM:

6 ve 9, 3 ile kalansız bölünebildiğinden dolayı

$6 \cdot 9 = 54$

İşlemimiz $(54 \cdot 8)$ durumuna geldi ve 8 3 ile kalanız bölünemediğinden dolayı ikinci durum ortaya çıkıyor.

$54+8 = 62$

ÖRNEK:

Bir apartmanın girişinde numaraları 1, 2, 3, 4, 5, 6 ve 7 olan yedi posta kutusu vardır. Bu posta kutularıyla ilgili olarak aşağıdakiler bilinmektedir:

- Her kutuda en az 1 mektup vardır.
 - Her kutudaki mektup sayısı, o kutunun numarasından farklıdır. Örneğin, 6 numaralı kutudaki mektup sayısı 6 değildir.
 - Kutulardaki mektup sayıları birbirine eşit ya da birbirinden farklı olabilir.
- 1 ve 2 numaralı kutularda eşit sayıda mektup olduğuna göre, kutulardaki toplam mektup sayısı en az kaçtır?

- A) 12
B) 11
C) 10
D) 9
E) 8

ÇÖZÜM:

1 2 3 4 5 6 7 8 nolu daireler 1 ve 2 nolu daire eşit sayıda olacak ve daire numaraları kadar zarf olmayacağından dolayı en az 3 zarf olması gerekmektedir diğer kalan 6 dairede de en az 1 zarf bulunabilir.

$$3+3+1+1+1+1+1+1=12$$

ÖRNEK:

Bir tam sayının pozitif tam sayı bölenlerinin sayısına kalansız bölünebilen sayılara 'tau' sayısı denir. Örneğin 12, pozitif tam bölenleri 1, 2, 3, 4, 6, 12 dir. Yani pozitif tam bölenlerinin sayısı 6'dır ve 12 sayısı 6 ya tam bölünür.

Aşağıdakilerden hangisi tau sayısıdır?

- A) 14 B) 15 C) 16 D) 17 E) 18

Cevap E

Çözüm:

15'in pozitif tam sayı bölenleri: 1, 3, 5, 15 olup 4 tanedir. 15, 4 ile tam bölünmez.
14'ün pozitif tam sayı bölenleri: 1, 2, 7, 14 olup 4 tanedir. 14, 4 ile tam bölünmez
16'nın pozitif tam sayı bölenleri: 1, 2, 4, 8, 16 olup 5 tanedir. 16, 5 ile tam bölünmez
17'nin pozitif tam sayı bölenleri: 1, 17 olup 2 tanedir. 17, 2 ile tam bölünmez
18'in pozitif tam sayı bölenleri: 1, 2, 3, 6, 9, 18 olup 6 tanedir. 18, 6 ile tam bölündüğünden 18 sayısı tau sayısıdır.

Örnek:

Bir bilgisayar laboratuvarında bilgisayarlara beş rakamdan oluşan ve verilebilecek en küçük sayıdan başlayarak sayılar veriliyor. Bu sayılar verilirken,

- 0, 1, 2, 3, 4 rakamları kullanılıyor.
- Her bir rakam bir kere kullanılıyor.
- Birinci rakam sıfır olamıyor.
- İkinci rakam birinci rakamın 2 katı oluyor.

- Üçüncü rakam beşinci rakamdan küçük oluyor.

Buna göre bilgisayarlara verilen sayılardan en küçük olanı kaçtır?

- A) 12034 B) 12043 C) 24103 D) 24013 E) 34021

Cevap A

Çözüm:

bcde

$a \neq 0$ ve $b=2a$

$\Rightarrow a=1 \Rightarrow b=2$ veya

$a=2 \Rightarrow b=4$ olmalı

$c < e$

en küçük olması için, $a=1, b=2, c=0, d=3, e=4$ olmalı ve sayı

$abcde=12034$ 'tür.

ÖRNEK:

Bir anaokulunda Leyla, Mine, Nermin isimli üç öğretmen sınıfı bulunmaktadır. Bu sınıftaki öğrenci sayıları ile ilgili aşağıdakiler bilinmektedir.

- Anaokulundaki öğrencilerin %40 Leyla, %10 Mine, kalanlar ise Nermin'in sınıfındandır.
- Mine öğretmenin öğrencilerinin %30'u, Nermin öğretmenin öğrencilerinin %40'ı erkektir.
- Leyla öğretmenin sınıfındaki erkek öğrenci sayısı anaokulundaki toplam erkek öğrenci sayısının %54'ünü oluşturmaktadır.

Buna göre anaokulundaki anaokulunda ki öğrencilerin yüzde kaç erkektir?

- A)20 B)30 C)40 D)50 E)60

ÇÖZÜM: L M N

$40 \times$ $10 \times$ $50 \times$ dersek

$3 \times$ $20 \times$ erkek öğrenci olur

$23 \times = \%46$ 'sı $\%54 = 27 \times$

$27 \times + 3 \times + 20 \times = 50 \times = \%50$

ÖRNEK:

65 yaşında ki Ayfer Hanım'ın

- Erkek çocuklarının sayısı kız çocuklarının sayısının 2 katıdır.
- Her bir erkek çocuğundan 1 torunu, her bir kız çocuğundan 2 torunu vardır.
- Çocuklarının yaş ortalaması 50, torunlarının yaş ortalaması 20'dir.

Ayfer Hanım'ın kendisi, çocukları ve torunlarının yaş ortalaması 39 olduğuna göre toplam torun sayısı kaçtır?

A) 4 B) 6 C) 8 D) 10

CEVAP: C

ÇÖZÜM:

$E = 2x$ 1 Torun

$K = x$ 2 Torun

Toplam $4x$ torun

Çocuk Sayısı = 3

Çocuk yaşları toplamı = $3 \times 50 = 150x$

Torun yaş toplamı = $4x \times 20 = 80x$

$$\frac{130x + 80x + 65}{3x + 4x + 1} = 35$$

$$35 \cdot (7x + 1) = 230x + 65$$

$$245x + 35 = 230x + 65$$

$$15x = 30$$

$$x = 2$$

$$4x \text{ Torun} = 8$$

ÖRNEK

Bir mağaza düzenlediği kampanya da alınan iki üründen daha ucuz olanına %30 indirim uygulamaktadır.

Bu kampanyadan habersiz olan bir müşteri mağazadan aldığı iki ürün için 200 TL ödeyeceğini düşünürken 21 TL daha az ödeme yapacağını öğrenmiştir.

Buna göre müşterinin aldığı pahalı ürünün fiyatı kaç TL’dir?

- A)120 B)130 C)100 D)130

ÇÖZÜM: Ucuz olan ürünün %30 u 21TL ise ürün

%100 ü 70 TL’dir.

Pahalı olan $200 - 70 \text{ TL} = 130 \text{ TL}$

CEVAP= D

ÖRNEK:

Mehmet ve Ali’nin kağıtlara tam sayılar yazarak oynadıkları bir oyun kuralları aşağıda verilmiştir.

- Her iki oyuncuda birer kağıda bir basamaklı pozitif tam sayı yazıyor.
- Aynı sayıyı yazarlarsa oyun berabere bitiyor.
- En az biri asal sayı yazarlarsa büyük sayı yazan kazanıyor.
- Asal sayı yazmazlarsa küçük sayı yazan kazanıyor.
- Mehmet 6 sayısını yazıyor.

Ali aşağıdakilerden hangisini yazarsa oyunu kazanır?

- A)2 B)3 C)4 D)5 E)8

CEVAP: C

ÇÖZÜM:

Mehmet 6 sayısını yazdığına göre Ali kazanabilmesi için asal olmayan bir sayı ve 6’dan küçük bir sayı yazmalıdır. Buna göre de Ali’nin 4 sayısını yazması gerekmektedir.

TARİH

Osmanlı Devleti ve Öncesindeki Türk Devletlerinde Kültür ve Uygarlık, Türk Eğitim Tarihi

İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK DEVLETLERİNDE DEVLET YÖNETİMİ

Devlet; aile, oba, oymak ve boyların bir araya gelmesiyle oluşurdu.

Türk devlet teşkilatı **Mete Han** tarafından kurulmuştur. Türk devlet teşkilatının başında **Han, Şanyü, Kağan, Hakan veya İdikut** adı verilen hükümdarlar bulunurdu.

Hakanlara yönetme yetkisinin Gök Tanrı tarafından verildiğine inanılırdı. Bu inanca **“Kut”** denirdi. Kut anlayışına göre bu görev kan bağıyla nesilden nesile devam ederdi.

Devlet yönetiminde rütbece kağandan sonra gelen ve ülkenin büyük bir bölümünü idaresi altında bulunduran kişiye **“Yabgu”**, hükümdar soyundan olan komutanlara ise **Şad** denilirdi.

Devlet yönetiminde hükümdar eşleri olan **Hatunlar** da görev alır, kurultay toplantılarına katılır elçi kabullerinde bulunur ve Kağan’a vekillik ederlerdi.

Devlet yönetiminde hükümdarların yanında boy beylerinden oluşan **“Toy” (Kurultay)** vardı. Geniş yetkilere sahip olan Kurultay, hükümdara danışmanlık yapardı.

İslamiyet Öncesi Türk Devletlerinde Ordu

İslamiyet öncesi Türk devletlerinde **“ordu-millet”** geleneği vardır. Askerlik özel bir meslek sayılmaz ve paralı askerler bulunmazdı.

Hayat tarzları o zamanın şartlarında Türklerin asker bir millet olmasını sağlamıştır.

Savaş zamanında kadın-erkek eli silah tutan

herkes asker kabul edilirdi.

Türk ordu teşkilatının temeli olan **“Onlu Sistem”** Asya Hun Hükümdarı Mete Han tarafından kurulmuştur.

Onlu Ordu Sisteminin Özellikleri

On bin – Tümen – Tümen başı

Bin – Tabur – Bin başı

Yüz – Bölük – Yüz başı

On – Takım – Onbaşı

Türk ordusu atlı birliklerden oluşur ve silah olarak genelde **ok ve yay** kullanılırdı.

Türklerin en yaygın savaş taktiği ani baskınlar şeklinde gerçekleşen **“Hilal taktiğidir. Turan, Hilal, Sahte Ricat ve Kurt Kapanı** adı verilen savaş taktik ve stratejilerini kullanmışlardır..

Mete Hanın tahta çıktığı tarih Kara Kuvvetleri Komutanlığının kuruluş yılı dönümü olarak kabul edilmektedir.

Onlu ordu sistemini Mete Han bulmuştur.

Konserve ve üzenği yapımı ile Türkler Dünyayı etkilemiştir.

Ceket ve pantolonu Avrupa ordularına Türkler öğretmişlerdir.

İslamiyet Öncesi Türk Devletlerinde Dini Yapı

İslamiyet öncesi Türklerde; **Dağ, tepe, su, ağaç, orman, güneş, ay, yıldızlar ve gök gürültüsü** gibi unsurlar kutsal kabul

edilmiştir.

İslamiyet öncesinde Türkler arasındaki en yaygın inanç **Gök Tanrı** dinidir. Bu inanç sistemine göre Gök Tanrı tek yaratıcı olarak görülmüştür. Türkler hükümdarlarının Gök Tanrı tarafından görevlendirildiğine inanmışlardır.

Bir dinden çok sihir karakterine sahip **Şamanizm** de Türkler arasında yaygındır. Şamanist din adamlarına “**Kam**” adı verilmektedir.

Kurgan denilen Türk mezarlarında ölen kimsenin yanına bazı değerli eşyaları da gömülürdü.

İnsan şeklinde yapılan mezar taşlarına “**Balbal**” denilirdi.

Sosyal ve Ekonomik Hayat

Uygurlara kadar Türkler tabiat şartlarına bağlı olarak yarı göçebe bir hayat tarzını benimsemişlerdir.

Yaylak-kışlak hayatı yaşayan Türkler daha çok **hayvancılıkla** uğraşmışlardır.

Bu hayat tarzına “**Bozkır kültürü**” denilmiştir.

Türk Devletlerinde Hukuk

İslamiyet’ten önceki Türk toplumlarında devlet ve halk arasındaki ilişkiler “**töre**”yle düzenlenmiştir.

Törenin temeli Türk geleneklerine dayanmaktadır. Türkler’de yazılı döneme geç geçildiği için yazılı hukuk kuralları gelişmemiştir.

Hukuk alanında töre kurallarının etkili olmasının nedeni, yaşanan göçebe hayat tarzıdır.

Töre üç ana kaynaktan beslenmiştir. Bunlar; halkın arasında asırların oluşturduğu

gelenek ve adetler, Kurultay’ın aldığı kararlar ve hükümdarların buyruklarıdır.

İslamiyet Öncesi Türk Devletlerinde Yazı, Dil ve Edebiyat

Türk edebiyatının ilk örnekleri sözlü edebiyat ürünleri olmuştur. Bunlar; Türkler’in hayat felsefelerini, yaşayış tarzlarını anlatan “Sav”lar ölen büyükler için sevgi dolu sözler içeren “**Sagu**”lar ile avlarda, savaşlarda, akınlarda ve şöenlerde musiki ile söylenen şiirlerden oluşan “**Koşuk**”lardır.

Destanlar;

Hunların Oğuz Kağan, İskitlerin Alp Er Tunga,

Göktürklerin Ergenekon, Uygurların Göç ve Türeyiş ile Kırgızların Manas destanlarıdır.

Dede Korkut Hikâyeleri de Oğuzlara aittir.

Türk Devlet, Kültür ve Medeniyet Hayatına İlişkin Seçilmiş Terimler

Oğuş: Aile.

İl, El: Devlet.

Urug: Soy, sülale.

Bod: Boy.

Bodun: Boylar birliği, millet.

Otağ: Hükümdar çadırı.

Örgin: Taht.

Tuğ: Sancak.

Toy, Kengeş: Meclis, Kurultay.

Buyruk: Bakan.

Agılığ: Hazine Görevlisi.

İç Buyruk: Saray işleriyle ilgili bakan.

Tangaç: Damgacı.

Tudun: Vali.

Subaşı: Ordu komutanı.

Şanyu, kağan, han, hakan, idikut:
Hükümdar unvanları.

Şad: Hükümdarın büyük oğlu.

Hatun, Katun: Hükümdar eşi.

Toygun: Toy ve kurultaya katılma hakkı olanlar.

Tarkan, Apa: Saray görevlileri.

Tekin: Hükümdarın erkek çocukları.

Bitigci: Katip

Yarguci: Yargı., tercüman, elçi.

Gök Tanrı: Eski Türklerde tek yaratıcı.

Balbal: Ölen kişinin mezarına öldürdüğü insan sayısınca dikilen heykeller.

Uçmağ: Cennet.

Tamu: Cehennem.

Tengri: Tanrı

Yuğ: Cenaze törenleri.

Kurgan: Mezar

Şaman, Kam, Baksı: Şamanizm din adamları.

Ongun: Totemlere verile isimlerdir.

Uygurların kültürel zenginliği; onların çeşitli Türk ve yabancı devletlerin saraylarında kâtiplik, bürokratiklik, danışmanlık, tercümanlık, öğretmenlik ve kültür elçiliği görevlerinde bulunmalarını sağlamıştır.

Göktürk (Orhun) Yazıtları

6. ve 8. yüzyıllar arasında hüküm sürmüş olan Göktürkler zamanından kalmıştır.

Türk dilinin gelişmiş bir dil olduğunu kanıtlayan ilk metinlerdir.

İslamiyet Öncesi Türk Devletlerinde Bilim ve Sanat

İslamiyet'ten önceki Türk toplumlarında bilimsel alanda yapılan en önemli çalışma “On iki Hayvanlı Türk Takvimi”nin hazırlanmasıdır.

Bir yılın 365 gün olarak hesaplanması ve on iki aya bölünmesi Türklerde astronomi biliminin ilerlediğini göstermektedir.

Göçebe hayat tarzı yaşayan Türkler’de sanat eserleri taşınabilir malzemelerden oluşmaktadır. Uygurlarda ise yerleşik hayata geçişle birlikte şehir ve tapınak mimarisi gelişmiştir.

TÜRK-İSLAM DEVLETLERİNDE KÜLTÜR VE MEDENİYET

Türk Devletleri isimlerini; Kurucularından (Osmanlı ve Selçuklu), Kuruldukları bölgelerden (Gazneliler), Devleti kuran etnik unsurlardan (Avarlar, Kırgızlar), Kuruldukları bölgedeki ırmaklardan (İdil ve Tuna Bulgarları) almışlardır.

Devlet Yönetimi

Devletin başında hanedana mensup bir hükümdar bulunurdu (Memluklar hariç) Yönetme hakkının İslamiyet öncesinde olduğu gibi tanrı tarafından hükümdara verildiğine inanılırdı (Kut). Bu durum taht kavgalarına ve kurulan devletlerin zayıflamasına neden olmuştur (Veraset Sistemi).

Yönetim, hükümdarın mutlak otoritesinde toplanırdı. Bununla beraber ikili devlet teşkilatı da uygulanmaya devam etmiştir.

Saray Teşkilatı: Devletin yönetimi ile ilgili bütün işlerin yürütüldüğü ve aynı zamanda hükümdar ve ailesinin günlük yaşamını sürdürdüğü yerdir.

Ülke (Taşra) Yönetimi: Ülke yönetiminde Eyalet sistemi vardı. Taşra teşkilatında yer alan eyaletlerin yönetiminden “Şihne” adı verilen askeri valiler sorumluydu.

Ordu

İlk Türk - İslam devletlerinin ordularını büyük ölçüde Türkler oluşturuyordu.

Karahanlılarda ordu geleneksel Türk ordu anlayışına paralel olarak gelişse de zamanla Saray Muhafızları, Hassa Ordusu (doğrudan hükümdara bağlı askerler), Eyalet Ordusu gibi birimler de oluşturulmuştur.

Gaznelilerin ordusu ise çeşitli etnik unsurlardan oluşmuş ücretli bir ordu yapısına sahiptir. Bu durum yıkılışlarında etkili olacaktır.

Gaznelilerin ordusunda ayrıca Gulam Askerleri, Eyalet Askerleri ve Gönüllüler gibi birimler de vardı.

Büyük Selçuklu ordusu ise 5 bölümden meydana gelmekteydi;

Gulaman-ı Saray: Genellikle gayr-i müslim esir çocuklarının ya da satın alınan kölelerin yetiştirilmesiyle oluşan ordudur (Memluk / Köle /Kut).

Hassa Ordusu: Her an savaşa hazır atlı birliklerdi. Çeşitli Türk boylarından toplanan askerlerden meydana gelirlerdi. Her türlü masrafları devlet tarafından karşılanırdı.

Eyalet Askerleri: Eyaletlerdeki iktâ sahiplerince yetiştirilen atlı askerlerdir (Büyük Selçuklu ordusunun en kalabalık bölümüdür.).

Askeri iktâ sistemi ilk kez Büyük Selçuklu Devleti'nde vezir Nizamülmülk tarafından uygulanmıştır. Bununla beraber iktâ ordusuna Karahanlılarda rastlanmamaktadır.

Bu sistem Osmanlılarda Dirlik adıyla devam

ettirilmiştir.

Türkmenler: Sınırlarda yaşayan göçebe Türk topluluklarından savaş zamanı Sultanın emri altında toplanan askerlerden oluşurdu.

Yardımcı Kuvvetler: Bağlı beylik ve devletlerden (Metbu - Tabi Devletler) savaş zamanı alınan askerlerden oluşurdu.

Sosyal Hayat

Türk İslam devletlerinde toplumsal alanda herhangi bir sınıf ayrımı yoktu ve bütün halka karşı hoşgörülü bir siyaset izlenmiştir.

Müslümanlar kadar gayrimüslimler de devletin en üst memurluklarına kadar çıkabiliyorlardı. Türklerin, İslamiyet sonrası yerleşik hayata geçme süreçleri hızlanmış ve ticari hayatları canlılık kazanmıştır. Karahanlılar, tarım, ticaret ve hayvancılıkta, Gazneliler ise ipek ve Baharat yollarını denetimleri altına alarak ticarete ve sulama kanalları açarak da tarımda ilerlemişlerdir. Büyük Selçuklu Devleti'nin sınırlarının genişlemesi Arap, Fars, Ermeni, Süryani ve Rumlarla etkileşim yaşanmasını sağlamıştır.

Ekonomik Hayat

Türk İslam devletlerinde ekonomik hayatın gelişmesinde; siyasi istikrar ve güvenliğin sağlanması, ticaret yollarının korunması etkili olmuştur.

Türk devletlerinde ticaretin yanında tarım, demircilik, dokumacılık, el sanatları, hayvancılık, bakırcılık ve dericilik gelişmiştir.

Müslüman esnaf kendi arasında Fütüvvet (Ahilik) adı verilen dini ve iktisadi bir teşkilatlanma kurmuşlardır.

Selçuklular ithal mal olarak şeker ve eşya almışlar, ihraç malı olarak da at, halı, ipek ve maden satmışlardır.

Toprak Yönetimi

Türk İslam devletlerinde toprak, genel olarak devletin malıydı. Bunun nedeni;

feodal (özerk) bir yapının oluşmasını engelleme düşüncesidir.

Büyük Selçuklu Devleti'nde toprak, kullanılış amaçlarına göre dörde ayrılmıştır;

Has Arazi: Vergi gelirleri hükümdara ve hanedan üyelerine ait arazilerdir.

Mülk Arazi: Şahsa ait topraklardır. Alınıp satılabilir, miras olarak bırakılabilirdi (Özel mülkiyet).

Vakıf Arazi: Geliri hayır kurumlarına bırakılan arazilerdir. Bu topraklara devlet el koyamazdı. Vakıf arazilerin gelir ve giderlerini düzenleyen kişiye "Mütevelli" adı verilirdi. Bu arazilerin gelirleri ile hanlar, kervansaraylar, imarethaneler, camiler, hastaneler, çeşmeler ve yollar yapılmıştır.

İkta Arazi: Gelirleri devlet memurları ve savaşta yararlılık gösterenlere maaş karşılığı olarak verilen arazilerdir. Buna göre; ikta sahibi gelirinin bir kısmıyla atlı asker (sipahi) beslerdi.

Hukuk

Hukuk Sistemi 2'ye ayrılırdı;

Şer'i Hukuk: İslam din kurallarına göre düzenlenmiş hukuk sistemidir. Kadılar Şer'i davalara bakardı ve başlarında Kadi'l-Kudat (Kadılar Kadısı) bulunurdu (Bağdat'ta bulunurdu). Kadıların kararları üzerinde devletin bir yaptırım gücü yoktu, kararları kesindi. Şer'i Hukuk'ta evlenme, boşanma, miras, velayet, hayır işleri, nafaka, vakıflar, ticaret ve noterlik gibi alanlardaki davara bakılırdı.

Örfi Hukuk: Örf, adet, gelenek ve göreneklerdeki kuralların İslamiyet'e aykırı olmamak şartıyla düzenlenmesi sonucu oluşan hukuk kurallarıdır. Örfi hukuktan Emir-i Dad sorumluydu. Toplumun huzur ve asayişini bozan ve kanunlara uymayanların davalarına bakardı. Bu kurum aynı zamanda "Adalet Bakanlığı" niteliğindeydi.

Dil ve Edebiyat

Yusuf Has Hacı - Kutadgu Bilig: İdeal devlet yönetiminin nasıl olması gerektiği üzerinde durulan bir siyasetnamedir (Türk Tarihi'nin ilk siyasetnamesidir.). Uygur Türkçesiyle yazılmış ve Hakani Lehçesi kullanılmıştır. Karahanlılar Dönemi'nde yazılmıştır.

Kaşgarlı Mahmut - Divan-ı Lügat-it Türk: İlk Türkçe Lügat'tır. Türk dilinin zenginliğini ve güzelliğini göstermek ve Araplara Türkçe'yi öğretmek amacıyla yazılmıştır. Karahanlılar Dönemi'nde kaleme alınmıştır. Bu eser aynı zamanda ilk Türkçe Ansiklopedi olarak da bilinir (1069).

Hoca Ahmet Yesevi - Divan-ı Hikmet (Kutlu Bilgeler Divanı): Dini bir eserdir. İlk Türk mutasavvıfı olan Yesevi'nin tasavvufi şiirlerini içermektedir. Arap harfleriyle Türkçe yazılmış en önemli eserdir (Türk tasavvuf edebiyatının ilk örneğidir). Karahanlılar döneminde yazılmıştır.

Edip Ahmet Yükneki - Atabet-ül Hakayık (Hakikatlerin Eşiği): 12. yüzyılda Uygur alfabesi ve Hakaniye Lehçesi ile yazılmıştır. Ahlak yönü ağır basan eğitici ve öğretici bir eserdir.

Selçuklu Dönemi'nde yazılan diğer bir eser Vezir Nizamülmülk'ün yazdığı Siyasetnamedir (Selçuklu Devleti'nin anayasası olarak kabul edilir).

Bilim

Bilimsel çalışmalar, Medreselerde yapılmış ve Dini bilimler, Pozitif bilimler birlikte okutulmuştur.

İlk medreseler, Karahanlılar Dönemi'nde kurulmuş ve bu dönemde ilk defa programlı bir

Müslüman Türk devletlerinde birçok bilim adamı yetişmiş ve önemli çalışmalar yapmışlardır. Bunlardan bazıları şunlardır;

Farabi: Kendisi Muallim-i Sani (ikinci

Öğretmen) olarak da bilinir. Aristo'nun fikirlerini en iyi açıklayan kişidir. Türk toplumları arasında Pozitif bilimlerle uğraşı Farabi ile başlamıştır. Batı'da "Alfarabyus" olarak tanınır. Eserleri; İlimlerin sınıflandırılmasını ilk defa yapan "İhsaü'l İlim (İlimlerin Tasnifi)", devlet başkanlarının vasıflarını anlatan "El-Medinetü'l Fazıla (Erdemli Kent)", musiki ile ilgili olan "Kitabü'l Musiki" adlı eserleri önemlidir.

İbn-i Sina: En önemli etkinliği Tıp alanındandır. En önemli eseri olan "El Kanun Fi't-Tıp (Tıbbın Kanunu) ileriki dönemlerde Avrupa'daki okullarda Latince'ye çevrilerek okutulmuştur. Avrupa'da "Avicenna" diye tanınmıştır. Kan dolaşımı üzerine çalışmalar yapmıştır.

İbn-i Rüşd: Felsefe, tıp ve astronomi alanında çalışmalarda bulunmuş ve ortaya koyduğu fikirle Avrupa'da Rönesans'ın doğmasına ve skolâstik düşüncenin yıkılmasına neden olmuştur. Aristo'yu Batı'ya tanıtan filozoftur. Batı dünyasında "Averreos" olarak tanınır.

İmam Gazali: İslam felsefesi alanında önemli çalışmalar yapmıştır. Büyük Selçuklular zamanında yaşamıştır. Nizamiye Medreseleri'nde müderrislik yapmıştır. Siyasi ve bölücü din anlayışlarıyla mücadele etmiştir. "İhyaü'l-Ulumiddin (Din ilimlerinin yeniden yapılanması)" en önemli eserlerinden biridir.

El Harezmi: Dünyaca ünlü matematikçidir. Sıfır (0) sayısını bulmuştur. En ünlü eseri "Kitabü'l Cebr Ve'l-Mukabele"dir.

El Biruni: Matematik, Fizik ve Coğrafya alanında çalışmalar yapmıştır. Enlem ve boylam hesaplamalarını yapmıştır. Dünya'nın Güneş etrafındaki dönüşünün bir yılda gerçekleştiğini söylemiştir. "Asarü'l Bakiye" adlı eserinde Asyalı milletler hakkında bilgiler vermiş ve astronomiden bahsetmiştir. Hint Tarihinde Hindistan hakkında bilgiler vermiştir. Fizik alanında 16

maddenin özgül ağırlığını hesaplamıştır.

Uluğ Bey: Astronomi alanında önemli çalışmalar yapmıştır. "Heyet Cetveli ile Yıldızların Fihristi"ni yapmıştır. "Zici" adlı eseri çok ünlüdür. Semerkand'da rasathane açmıştır. Ali Kuşçu'nun hocasıdır.

Ömer Hayyam: Matematik ve Astronomi ilmiyle uğraşmıştır. Celali (Meliki) Takvimi hazırlamıştır. Edebiyatla da uğraşmıştır, Rubaileri ile ünlüdür.

Ali Şîr Nevai: Timur Devleti zamanında yaşamıştır. Çağatay Türkçesi'nin en büyük şairi olarak bilinmektedir. Türkçe'nin Farsça'dan daha zengin olduğunu göstermek için "Muhakemet'ül Lügateyn" isimli eseri yazmıştır.

Buhari; En ünlü hadis bilginleri arasındadır (Camii Sahih).

El Razi: Kimyagerdir. Sülfirik asidi bulmuştur.

İbn-i Yusuf: Sarkacı bulmuştur.

İslam Tarihçileri: İranlı Taberi, Mesudi, İbn-i Haldun (Dünyaca ünlü sosyolog ve tarihçidir. Modern tarih anlayışının temelini atmıştır.).

Coğrafya Bilginleri: İbn-i Havkal, İbn-i Batuta

Matematik Bilginleri: Muhammed Bin Musa, İbn-i Ceşmit

Sanat ve Mimari

Türk - İslam Devletleri'nde sanat, İslam dinine göre şekillenmiştir. Resim ve heykelticilik yasak olduğu için onun yerine Mimari, Hat (güzel yazı), Minyatür (çizgi resim sanatı), Çinicilik, Tezhip (yazı ve kitap süsleme sanatı), Ebru (desen sanatı), Nakkaşlık (yazı ve taş işleme sanatı), Kakmacılık (kabartma sanatı), Oymacılık (el oyması ve işlemeciliği), Mücellitlik (kitap ciltleme sanatı), Fresko (yaş alçı üzerine yapılan resim) gibi sanatlar gelişmiştir.

Türk - İslam devletlerinde en fazla gelişme gösteren güzel sanat dalı mimari olmuştur.

Bunun yanı sıra dokumacılık, kuyumculuk, bakır işlemeciliği de gelişmiştir.

Kümbetler (iki katlı mezar), Kervansaraylar, hastaneler (Darüşşifalar) ve Medreselerdir.

OSMANLI DEVLETİ KÜLTÜR VE MEDENİYETİ

Devlet Yönetimi

Osmanlı Devleti, cihat ve fetih anlayışı içerisinde kurulan Türk - İslam devletleri içerisinde en güçlü ve en uzun ömürlü olanıdır. Osmanlı devlet anlayışının kökeni eski Türk gelenekleri, İslam hukuku ve hâkim olunan topraklardaki devlet anlayışlarına dayanır.

Osmanlı'da "Devlet hükümdar ailesinin ortak malıdır" anlayışı vardır. Bu anlayış hanedanın erkek çocuklarına tahta çıkma imkânı sağlamış, bu da taht kavgalarına neden olmuştur. Saltanat babadan oğula geçmekle beraber belirgin bir veraset sistemi görülmemektedir.

I. Murat bu anlayışı değiştirmiş "Ülke hanedanın değil yalnızca hükümdar ve oğullarına aittir." anlayışını getirmiştir. Amaç; merkezi otoriteyi güçlendirmek ve taht kavgalarını önlemektir.

Fatih Sultan Mehmet, Kanunname-i Ali Osman'ı (Fatih Kanunnamesi) hazırlayarak veraset sistemini yazılı yasalar haline getirdi. Bu yasalarla merkezi otoritenin korunması için kardeş katline izin verilmiştir.

Bu sistem I. Ahmet (1603 - 1617) Dönemi'nde "hanedanın en yaşlı ve akıllısının başa geçmesi" şeklinde değiştirildi (Ekber-i Erşed). Bu değişiklikle taht kavgalarını önlemek amaçlanmıştır (olumlu sonuç). Ancak bu uygulama şehzadeler arasındaki rekabet duygusunu ortadan

kaldırması bakımından olumsuz sonuçlar doğurmuştur.

III. Mehmet Dönemi'nde "şehzadelerin sancağa gönderilmesi" uygulamasına son verilmiş ve "Kafes usulü" getirilmiştir. Bu durum şehzadelerin yönetim deneyiminden yoksun şekilde tahta çıkmalarına neden olmuştur.

Kuruluş ve Yükseliş Dönemi padişahları sancak sistemine göre yetişmişlerdi. Şehzadeler (padişahın erkek çocuklarına verilen isim), Lalalarla birlikte sancaklara yönetim tecrübesi kazanmaları için gönderilirdi. Sancağa ilk çıkan I. Murat, son çıkan III. Mehmet'tir. Sancağa çıkmadan tahta oturan ilk Osmanlı padişahı I. Ahmet'tir.

Osmanlı'da yönetim padişahın mutlak otoritesinde toplanırdı yani yönetim mutlak monarşiydi. Yavuz'un Mısır Seferi sonucunda Halifeliliğin Osmanlı'ya geçmesi ile yönetim "Mutlak Teokrasi"ye dönüştü.

Devletin mutlak yöneticisi olan padişah ilk bakışta sonsuz yetkilere sahipmiş gibi görünse de uygulamaları; gelenek - görenek, hukuk kuralları ve Divan kararlarıyla sınırlandırılmıştır.

Osmanlı padişahları ilk defa "1839 Tanzimat Fermanı" ile birlikte mutlak egemenlik anlayışından kendi isteği ile vazgeçmiş ve "Kanun Üstünlüğü"nü ilk kez kabul etmiştir. 1876

I.Meşrutiyet (Kanun-i Esasi) ile birlikte anayasal yönetime ve parlamenter sisteme geçilmiştir.

1908'de II. Meşrutiyetin ilanı ile birlikte padişahın yetkilerine az da olsa sınırlamalar getirildi ve meclisin yetkileri artırıldı.

Osmanlı padişahları Bey, Han, Sultan, Hakan, Hükümdar, Kağan, İstanbul'un fethinden sonra İmparator; Mısır'ın fethinden sonra da Halife unvanlarını kullanmışlardır. Ayrıca

Gazi, Hüdavendigar, Hünkar gibi unvanlar da kullanılmıştır. Osmanlı'da "Sultan" unvanını ilk defa kullanan padişah, I. Murat'tır.

Hükümdarlık Sembolleri; hutbe, sikke (para), davul (nevbet), sancak, hilat (giysi), çetr (saltanat şemsiyesi), tuğ, tuğra, kılıç alayı, otağ ve tahttır.

Divan-ı Hümayun

Önemli devlet işleri Divan-ı Hümayun adı verilen bir kurulda görüşülürdü. Divan, hangi din ve mezhepten olursa olsun herkese açıktı. Divan, son sözün padişaha ait olmasından dolayı Danışma Meclisi niteliği de taşımaktadır.

Divan Üyeleri

Sadrazam (Vezir-i Azam): Baş vezir anlamındadır. Divandaki en kıdemli vezir olup, padişaktan sonra gelen en yetkili kişiydi. Padişah tarafından atanır ve görevden alınır.

İlksadrazamlık makamı I. Murat Dönemi'nde kurulmuştur. İlk sadrazam Çandarlı Kara Halil Hayrettin Paşa; son sadrazam Ahmet Tefvik Paşa'dır.

Kubbealtı Vezirleri: Divan'da Sadrazamdan sonra gelen vezirlerdi. Devlet işlerinde sadrazama yardımcı olurlar, çeşitli devlet işleriyle görevlendirilirdi.

Defterdar: Maliyeden sorumlu kişi olup, hazinenin gelir - gider hesaplarını tutar ve bütçeyi hazırlardı.

Kazasker (Kadıasker): Hukuk işlerinden sorumluydular. Şer'i hükümler veren en yüksek görevlilerdi.

Nişancı: Devletlerarası yazışmaları sağlardı. Ayrıca padişah ve sadrazam arasındaki yazışmalardan da sorumluydu.

16. Yüzyılda Divana Girenler

Şeyhülislam (Müftü): Osmanlı'da divanda

alınan kararların ve çıkartılan kanunların dine uygun olup-olmadığını kontrol eder.

Reisü'l-Küttab: Kâtiplerin başı anlamındadır. 17. yüzyıla kadar Nişancı'ya bağlıydı. Divan'da görüşülecek konuların sırasını belirler, dış işlerine bakar, Divan'da alınan kararları yazıya geçirirdi.

Kaptan-ı Derya: Osmanlı'da Donanma Komutanıydı. İstanbul'da bulunduğu zamanlarda Divan toplantılarına katılırdı.

Yeniçeri Ağası: Yeniçerilerin ocak komutanıdır.

Ülke Yönetimi

Osmanlı Devleti'nde ülke yönetimindeki temel idare birimi eyaletlerdir. Eyaletler sancaklara, sancaklar kazalara, kazalar ise köylere ayrılırdı.

Miri Araziler

Dirlik Arazileri: Geliri devlet tarafından savaşta yararlılık gösterenlere ve devlet memurlarına maaş karşılığı olarak verilen arazilerdi. Üç'e ayrılırdı;

1) Has: Yıllık geliri 100.000 akçe'den fazla olan topraklardı. Hanedan üyelerine, divan üyelerine, Beylerbeyleri ve Sancak Beylerine verilirdi. Has sahibi gelirinin her 5000 akçesi için bir "cebelü (atlı asker)" beslemek zorundaydı.

2) Zeamet: Yıllık geliri 20 bin ile 100 bin akçe arasında olan arazilerdi. Orta derecedeki devlet memurlarına, hazine ve tımar defterdarlarına, divan kâtiplerine, alay beylerine, kale dizdarlarına, subaşılar ve kadılara verilirdi. Bunlar da gelirlerinin her 5000 akçesi için bir "cebelü (atlı asker)" beslemek zorundaydı.

3) Tımar: Savaşta yararlılık gösterenlere ve hizmet karşılığı verilen araziler olup, yıllık geliri 3.000 ile 20.000 akçe arasında olanlardı. Bu da kendi arasında bölümlere ayrılırdı; Eşkinici (Kılıç) Tımarı savaşta

yararlılık gösterenlere, Hizmet Tımarı Saraydaki Hizmetlilere, Müstahfız. Tımarı ise Cami imamları, hatip ve medrese hocalarına verilirdi. Bu toprakları işletenler gelirlerinin her 3000 akçesi için bir cebelü beslemek zorundaydılar.

Vakıf Araziler

Miri arazi iken sonradan geliri hayır, din, eğitim kurumlarına ve sosyal hizmetlere ayrılan arazilerdir (cami, medrese, hastane, imarethane, , bedesten, kervansaray gibi kurumlar).

Alınıp satılamaz, devlet el koyamazdı. Bu arazilerden vergi alınmazdı. Vakıf teşkilatının başında bulunan kişiye "Mütevelli" denmiştir.

Mülk Araziler

Şahısların özel mülkü olan arazilerdir. Alınıp satılabilir, miras olarak bırakılabilir.

Ordu

Osman Bey döneminde ordu, aşiret güçlerinden oluşmaktaydı.

- İlk düzenli ordu Orhan Bey Dönemi'nde oluşturulmuştur (Yaya ve Müsellem).
- Murat döneminde Tımar ve Kapıkulu (Devşirme) sistemlerinin temelleri atılmıştır.

Osmanlı'da devlet gücünü ordudan alırdı. Ordu üç gruptan meydana gelirdi;

Kapıkulu Ocakları

Devletten üç ayda bir ulufe adıyla maaş alan sürekli askerlerdi. Bu askerler aynı zamanda hükümdar değişikliklerinde cülus adlı bahşiş alırlardı.

Devşirme sistemi: Gayr-i Müslimlerin kimsesiz ve fakir çocuklarının küçük yaşta toplanarak (5 - 12 yaş) devlet

hizmetinde kullanılmak üzere yetiştirilmesidir. Bunların zeki ve gürbüz olanları saraydaki Enderun Mektebi'nde devlet memuru yetiştirmek amacıyla okutulurdu. Rumeli'den toplanan çocuklar önce Anadolu'ya gönderilerek Türk ailelerinin yanında Türk - İslam kültürü alırlar, sonra Gelibolu'daki Acemi Oğlanlar Ocağına getirilirlerdi. Burada kabiliyetlerine göre askeri ocaklara ayrılırlardı.

Kapıkulu Askerleri; Atlı ve yaya olarak ikiye ayrılırlardı.

Yeniçeri Ocağı: Kapıkulu ordusunun temelidir. I. Murat Dönemi'nde kurulmuştur. Devşirme yolu ile oluşturulmuştur. Sıkı disiplin altında yetiştirlerdi. Padişahın yanında bulunurlardı. Görevleri; padişahla birlikte savaşa katılmak ve İstanbul'un güvenliğini sağlamaktır.

Cebeciler: Yeniçerilerin silahlarını ve bu silahların bakımını yaparlardı.

Topçular: Top döken, top mermisi yapan ve kullanan ocaklardır.

Osmanlı'da ilk top, 1389 I. Kosova Savaşı'nda kullanılmıştır.

Top Arabacıları: Top taşıma araçlarını yapan ve nakleden ocaklardır.

Lağımçılar: Ordunun geçtiği yerlerdeki yolların ve köprülerin onarımını yapan, tüneller kazan, patlayıcı maddeler yerleştiren ve surları yıkan ocaktır.

Humbaracılar: Havan topları, mayın, el bombaları ve humbara denilen gülleleri yapan ve kullanan ocaktır.

Sakalar: Ocağın su işleriyle ilgilenen sınıftır.

Kapıkulu Süvarileri (Atlılar)

Altı Bölük Halkı da denilirdi. Derece ve maaş yönünden yeniçerilerden üstündüler. Yeniçeriler arasından seçilir ve ulufe alırlardı.

Sipahiler, Silahtarlar: Padişahın çadırını (Otağ-ı Hümayun) korumakla görevlidirler.

Sağ Garipler, Sol Garipler: Görevleri, ordu hazinesini, ağırlıklarını ve ganimetlerini taşımak ve korumaktır.

Sağ Ulufeciler, Sol Ulufeciler: Görevleri, saltanat sancaklarını taşımak ve korumaktır.

Tımarlı Sipahiler (Eyalet Askerleri)

- Tamamen Türklerden oluşurdu.
- Dirlik sahipleri tarafından beslenirdi.
- Ordunun en kalabalık ve en önemli sınıfıdır.
- Devletten maaş almazlardı.
- Savaşlardaki ganimet elde etmezlerdi.

Savaş zamanı orduya katılırlar, barış zamanı toprağı işlerler ve bölgelerinin güvenliğini sağlarlardı.

Yardımcı Kuvvetler

Ordunun geri hizmetinde çalışanlar ile bağı beylik ve devletlerden gelen askerler bu sınıfa girerdi. Bunların sayıları sabit değildi. Savaşa göre değişirdi.

Azaplar: Anadolu'dan toplanmış bekâr, dinç Türk gençleridir. Savaşta yeniçerilerin önünde düşmana ilk hücumu yaparlardı.

Akıncılar: Sınır boylarında oturan Türklerden meydana gelen hafif süvari birlikleriydi.

Gönüllüler: Ani düşman saldırılarına karşı sınırlardaki şehir ve kasabaları korurlardı.

Deliler: Özel kuvvetlerdir. Çok iyi bir eğitimden geçirilerek yetiştirilirler ve ön safta savaşarlardı.

Beşliler: Her beş aileden bir kişi alınarak oluşturulan bu birlikler sınırdaki kalelerin korunmasında görevlendirilirdi.

Derbentçiler: Yol, köprü ve geçitleri koruyan birliklerdir.

Turnalar: Ordunun posta işlerinden sorumlu birliklerdir.

Yaya ve Müsellemeler (Yörükler): Ordunun önünden giderek yolları ve köprüleri onarırlardı.

Donanma

Osmanlı Devleti'nin ilk donanması Karesi Beyliği'nin alınmasından sonra oluşmuştur. Osmanlı Devleti, Orhan Bey Dönemi'nde Karamürsel'de ilk tersaneyi kurduysa da Karesioğulları Beyliği'nin alınmasıyla donanma sahibi olarak askeri amaçlı denizcilik faaliyetleri yürütmeye başlamıştır.

Toplum Yapısı

Fatih Sultan Mehmet Dönemi'nden itibaren imparatorluk haline gelen Osmanlı Devleti'nin bünyesinde farklı din, dil, mezhep ve milletten insanlar bir arada yaşamaya başlamışlardır.

Osmanlı toplum yapısı; yönetenler ve yönetilenler olmak üzere iki bölüme ayrılmıştır.

Yönetenler

Padişah'tan dini ve idari yetki alan kimselerden oluşur. Seyfiye, İlmiye ve Kalemîye olarak üç sınıfa ayrılırlar;

a) Seyfiye (Ehl-i Örf): Askeri zümreyi oluşturan gruptur. Sadrazam, Vezirler, Kapıkulu Askerleri ve Tımarlı Sipahilerden oluşur. Padişahın yürütme gücünü temsil ettikleri için bu sınıfa ehl-i örf, ehl-i seyf veya "ümera" denirdi.

b) İlmiye (Ehl-i Şer): Medreselerde yetişip devletin değişik alanlarında görev alanlardır. Bunlar; Şeyhülislam, Kazasker, Kadı, eğitim öğretim elemanları ve cami görevlileridir (Ulema).

c) Kalemîye: Devletin idari ve mali bürokrasisini oluşturan gruptur. Her türlü yazışmalardan, kâtiplik işlerinden ve ekonominin işleyişinden sorumludurlar.

Yönetilenler (Reaya)

Reaya, yönetime katılmayan, geçimini tarım ve sanayi alanında üretim yaparak veya ticaretle uğraşarak sağlayan, devlete vergi veren halktır.

Osmanlı Devleti'nin kendi egemenliği altında yaşayan toplulukları din ve mezhep esasına göre örgütleyip yönetme şekline "millet sistemi" deniyordu. Buradaki millet kavramı günümüzdeki anlamından farklıydı. Aynı dinden ve mezhepten olan topluluklar bir millet sayılıyordu.

Osmanlı toplumu ırk esasına göre değil, inanç ve düşünce temeline göre örgütlenmiştir.

Osmanlı Devleti çok uluslu devlet olma özelliği taşımış fakat yönetimdeki hâkim unsur Türkler olmuştur.

Osmanlı Devleti hoşgörülü bir siyaset izlediği için Müslümanlar (Millet-i Hakime), Hristiyanlar ve Museviler (Millet-i Mahkume -Zımmi) asırlar boyu birlikte yaşamışlardır.

Hristiyanlar genellikle ticaret ve tarımla uğraşırlardı. Islahat Fermanı'yla (1856) Müslümanlarla aynı haklara sahip olmuşlardır.

Osmanlı'da halkın faydalanması için birtakım sosyal müesseseler yapılmıştır. Bunlar;

İmaret; Medrese talebelerine, fakirlere ve her isteyene bedava yiyecek dağıtmak üzere kurulan aşevleridir.

Kalenderhane: Şehirlere gelen yabancıların ve seyyahların ücretsiz kalıp yemek yedikleri yerdir.

Han ve Kervansaray: Yol üzerinde veya kasabalarda yolcuların konakladıkları ve hayvanlarının barındığı binalardır. Yolcular; milliyet, din, dil, inanç ayırımı yapılmaksızın, üç gün ücret ödemedi kalabilirdi.

Tabhane: Fakirlerin barındığı hayır eseridir. Buraların yiyeceği imaretlerden karşılanırdı.

Darüşşifa (Hastahane): Hastaların tedavi edildiği hastane ve tıp mezunlarının pratik ve tatbikat yaptıkları tıp fakültesi mahiyetindedir.

Osmanlı Devleti'nde ilk hastaneler Yıldırım Bayezid zamanında açıldı.

Ribat: Kale görünüşlü savunmaya yönelik binalardır.

Külliye: Ana yapısı camii olan ve çeşitli ihtiyaçları bir arada karşılayan kompleks yapı topluluğudur. Genellikle bir camii etrafında kurulmuş medrese, kütüphane, imarethane ve şifahane (hastane) ve hamam gibi yapıların bütünüdür.

Maliye

Osmanlı maliye teşkilatı ilk olarak I. Murat Dönemi'nde kurulmuştur. İlk bütçe Tarhuncu Ahmet Paşa tarafından hazırlanmıştır. Osmanlı'da Maliyeden sorumlu kişi Defterdar"dır (1838'den sonra Maliye Nazırı ve Teşkilatı).

Osmanlı para birimine "akçe" denirdi.

İlk bakır para Osman Bey, ilk gümüş para (akçe) Orhan Bey, ilk altın para (Sultani - Sikke-i Hasene) ise Fatih Dönemi'nde bastırılmıştır.

İlk kâğıt para Sultan Abdülmecit döneminde basıldı (1840). Hazine bonosu niteliğindeki bu paraya "Kaime" denildi. 1862'de bu uygulamaya son verildi.

I. Abdülmecit Dönemi'nde ayrıca 1844'te "Yirmi Kuruş" değerinde "Mecidiye" bastırıldı.

Osmanlı Devletinde bankacılığa ilk geçiş, Tanzimat döneminde oldu. Açılan ilk banka Bank-ı Dersaadet (İstanbul Bankası)'dir (1847).

Hazinenin Gelir Kaynakları

Ganimetlerin 1/5 i ve Vergilerden oluşur.

Vergiler

Öşür: Müslümanlardan alınan 1/10 oranındaki toprak ürünleri vergisidir (1925'te kaldırılmıştır.).

Haraç: Gayrimüslimlerden alınan 1/5 oranındaki toprak ürünleri vergisidir.

Cizye: Gayrimüslimlerin 20 yaşını doldurmuş, sağlıklı erkeklerinden askere gitmeme karşılığında alınan kelle vergisidir (Bu vergi 1856 Islahat Fermanı'yla kaldırıldı.).

Zekât: Zengin olan Müslümanların mallarından alınan vergidir. Bu vergi devlet tarafından bazı dönemlerde alınmıştır.

Örfi Vergiler (Tekâlif-i Örfiye):

Avarız: II. Bayezid zamanında, olağanüstü durumlarda ordunun ihtiyacını karşılamak üzere alınan geçici vergidir (Savaş, sel, deprem v.b). Duraklama Dönemi'nde sürekli alınmaya başlanacaktır.

Çiftbozan: Tarımsal üretimin sürekliliğini sağlamak amacıyla bir veya iki yıl toprağını mazeretsiz olarak boş bırakan köylüden alınan tazminat vergisidir.

Çift Resmi: Müslüman halktan alınan arazi vergisidir.

İspenc: Gayrimüslimlerden alınan arazi vergisidir.

Ağnam: Küçükbaş hayvan yetiştiricilerinden alınan vergidir.

Resm-i Pencik: Savaş esirlerinin serbest bırakılması karşılığında alınan vergidir.

Bac: Pazar yerlerinden toplanan vergidir.

İhtisap Resmi : Ruhsat karşılığı alınan vergidir (noter vergisi).

Kantariye: Tartılardan alınır.

Resm-i Bennak: Evli çiftçilerden alınır.

Resm-i Mücerred: Bekâr çiftçilerden alınır.

Damga resmi: Çeşitli resmi muamelelerden alınır.

Derbent resmi: Çeşitli köprülerden ve geçitlerden alınır.

Gümrük Resmi: Dış ülkelerden gelen mallardan alınan vergidir.

Arusane: Evlenenlerden alınır (Kız tarafı öder.).

Cerime: Suçlulardan alınan vergidir.

Bağlı Beylik ve Devletlerden Alınan Yıllık Vergiler ve Hediyeler

Maden, Tuzla, Orman ve Gümrük Gelirleri

Vergiler, Tahrir defterine yazılırdı. Vergilerin hepsine "Tekâlif" denirdi.

Müsadere (El Koyma): Ölen bir kişinin hayattayken haksız kazanç elde ettiği tespit edildiğinde mirasının hazineye aktarılmasıdır (Bu uygulama özel mülkiyet anlayışına terstir. 1839 Tanzimat Fermanı'yla kaldırılacaktır.).

İltizam Sistemi: Bir bölgede devlet hazinesine toplanacak olan vergilerin açık artırma yoluyla şahıslara verilmesidir. İltizam vergisini toplamaya hak kazanan kişi toplayacağı vergiyi peşin olarak hazineye öderdi (Belli bir kar payı karşılığında). İltizam yöntemiyle vergi toplayanlara Mültezim adı verilirdi.

Osmanlı ekonomisinin en önemli sektörleri tarım, hayvancılık, ticaret ve zanaatkârlıktır.

Osmanlı ekonomisinde esnafların kurduğu Lonca teşkilatının da büyük bir önemi vardı. Bu teşkilat iç ticarete bir denetleme kurumu gibiydi. Ancak Avrupa'da meydana gelen Sanayi İnkılâbı'nın etkisiyle Osmanlı Lonca teşkilatı iyice zayıflamıştır.

Avrupalıların yaptığı Coğrafi Keşiflerle beraber yeni ticaret yollarının bulunması,

Osmanlı'nın elindeki Ipek ve Baharat yollarının önemini kaybetmesine neden oldu.

Ayrıca Coğrafi Keşifler sonucu Avrupa'ya taşınan gümüş ve altın gibi değerli madenler bir süre sonra Osmanlı ülkesine girince; Osmanlı Devleti'nin parasının değer kaybetmesine ve fiyatların yükselmesine neden oldu.

Bununla birlikte XIX. yüzyılın ortalarından itibaren alınan dış borçlar giderek büyümüş ve ödenemez hale gelince de Avrupalı devletler Duyun-u Umumiye idaresini kurarak (1881)

Hukuk

Osmanlı Devleti'nde hukuk sistemi iki bölüme ayrılırdı;

Şer-i Hukuk: İslam dinine göre düzenlenen kanunlardır. Kaynağı Kur'an, sünnet, icma ve kıyastır. Bu konuda din ve yasama işleri padişah adına Şeyhülislam'a aittir. Ancak şeyhülislam'ın yargılama yetkisi yoktu.

İlk Osmanlı kadısı Karamanlı Dursun Fakih'tir.

Örfi Hukuk: İslamiyet öncesinden bu yana devam eden töre kurallarının İslamiyet'e aykırı olmayacak şekilde düzenlenmesiyle oluşan kurallardır. Örfi hukuka padişahın yönetim, maliye ve ceza gibi konularda çıkarttığı kanunnameler de dâhildi.

Fatih Dönemi'nde hazırlanan "Kanunname-i Ali Osman" ile örfi hukuk toplatılmış ve hale getirilmiştir (Osmanlı'nın Kanunnamesi).

Osmanlı Devleti'nde hukuk alanındaki gelişmeler 19. yüzyılda başlamıştır. 1878'de İslami temelli ilk medeni hukuk, Mecelle adı altında toplanmıştır.

İlk defa Tanzimat Fermanı'yla (1839) herkesin temel hakları güvence altına alındı. Hukuk devleti kavramı gelişti. 1856 Islahat Fermanı ile karma mahkemelerin kurulması

kabul edildi.

Abdülaziz Dönemi'nde Divan-ı Ahkam-ı Adliye (Yargıtay) adlı bir yüksek mahkeme kuruldu. 1878'de de hukuk alanında uzman ihtiyacını karşılamak amacı ile Mekteb-i Hukuk-i Şahane (Hukuk Fakültesi) kurulmuştur.

Eğitim Ve Öğretim

Osmanlı'da eğitim ve öğretime büyük önem verilmiştir.

Başlıca eğitim kurumları; Mahalle Mektepleri (Sıbyan Mektepleri) ve Medreselerdir.

Sıbyan Mektepleri: Eğitim sisteminin ilk basamağıdır. Genellikle camilerin çevresinde bulunurdu. Ders verenlere "Muallim" adı verilir. Karma eğitim yapılırdı. Belli bir süresi ve sınıfı yoktur. Daha çok gramer ve dil eğitimi yapılırdı. İslamiyet ile ilgili bilgiler verilir. Ayrıca okuma yazma ve Kur'an öğretilirdi.

Osmanlı Devleti'nde ilköğretim ilk defa İstanbul'da II. Mahmut Dönemi'nde zorunlu hale getirildi.

Temel eğitim kurumları medreselerdir. İlk Osmanlı medresesi 1330'da Orhan Bey tarafından İznik'te açılmıştır (Süleyman Paşa Medresesi). Medreseye tayin edilen ilk müderris Davud-u Kayseridir.

Medreseler, 3 Mart 1924'te çıkartılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile kapatılmıştır.

Bilim, Dil Ve Edebiyat

Osmanlı Devleti'nde XIV., XV. ve XVI. yüzyıllarda bilime önem verilmiş ve birçok bilim adamı yetişmiştir.

Molla Fenari (15. yy): Mantık alanında önemli çalışmalar yapmıştır. Eserleri Osmanlı'nın son dönemlerine kadar okutuldu. Maddet'ül Hayat adlı eseri vardır.

Emir Sultan (1368-1430): Osmanlıların

Kuruluş Devri'nde Bursa'da yaşamış, Yıldırım Bayezid Han'ın damadı olan bilim adamıdır.

Kadızade-i Rumi (14. ve 15. yy): Matematik, Astronomi alanlarında yetişmiştir. Muhtasar-ı Fi'l Hisab adlı eseri vardır.

Ali Kuşçu (15. yy): Matematik, Astronomi alanında yetişmiştir. Osmanlı'da Matematiğin kurucusu olarak bilinir. Fatih Dönemi'nde İstanbul'a Semerkant'tan getirilmiştir.

Sinan Paşa: Matematik alanında yetişmiştir. Tazarrunname ve Nasihatname adlı eserleri vardır.

Piri Reis (15. ve 16. yy): Coğrafya alanında ileri gitmiştir. İlk kez dünya haritasını çizmiştir. "Kitab-ı Bahriye (Denizcilik Kitabı)" adlı eseri vardır.

Seydi Ali Reis (16. yy): Deniz Coğrafyası alanında çalışmalarda bulunmuştur. "Miratü'l Memalik (Memleketlerin Aynası)" adlı eseri vardır. Bu eserde Hindistan ile Osmanlı ülkesi arasında yaptığı yolculuğu anlatır.

Molla Lütü: Matematikçidir. Taz'if'ül Mezbah adlı eseri vardır.

Takiyüddin Mehmet (16. yy): Astronomi alanında çalışmalarda bulunmuştur. Osmanlı'da ilk rasathaneyi kurmuştur (İstanbul'da).

Matrakçı Nasuh (16. yy): Coğrafya, Minyatür, Matematik, Tarih alanlarında yetişmiştir. Cemal'ül-Küttab ve Kemal'ül-Hisab adlı eserleri vardır.

Katip Çelebi (17. yy): Tarih, Coğrafya, Denizcilik, Maliye ve Hukuk alanlarında çalışmalar yapmıştır. Eserlerinin ismi; Cihannüma (Dünya coğrafyası), Keşfü'z-zun (Bibliyografya), Fezleke-i Osmani ve Mizanü'l Hak'tır.

Hezarfen Hüseyin Çelebi (17. yy): Batı ile ilişki kuran ilk bilim adamıdır. Osmanlı

Teşkilat Tarihi en önemli eseridir.

Hezarfen Ahmet Çelebi (18. yy): Kanat takıp uçan ilk insandır.

Lagari Hasan Çelebi: İlk roket örneğini icat ederek uçmayı başarmıştır.

Evliya Çelebi (17. yy): Seyahatname en önemli eseridir. Bu eser yazıldığı dönemin Türk kültür tarihi hakkında bilgi veren önemli bir yapıttır.

Ahmet Cevdet Paşa (19. yy): Eserleri, Tarih-i Cevdet (Tarih Kitabı), Tezakir, Kısas-ı Enbiya (Nebiler Tarihi), Mecelle (Hukuk) dir (Mecelle'yi hazırlayan 16 kişilik hukukçu heyetine başkanlık yapmıştır).

Zembilli Ali Efendi: Din ve Hukuk âlimidir. El Mutahharat adlı eseri vardır.

İbn-i Kemal: Din ve hukuk âlimidir. Tevarih-i Ali Osman adlı eseri vardır.

Ebussuud Efendi: Din ve hukuk âlimidir. Duaname ve Kanunname adlı eserleri vardır.

Akşemseddin: Fatih'in hocasıdır. Daha çok Tıp alanında kendini yetiştirmiştir. Ayn'ül Ayan adlı eseri vardır.

Altunizade Sabuncuoğlu Şerafettin: Tıp alanında ilerlemiştir. Kitâbü'l-Cerrahiyyeti'l-İlhaniyye adlı eseri vardır.

İbrahim Müteferrika (18. yy): İlk özel matbaayı kurmuştur.

Şinasi (19. yy): İlk oyun yazardır. (Şair Evlenmesi), Avrupa'yı örnek alan ilk şairdir.

Tarih alanında önemli bilim adamları ise şunlardır; Hoca Saadettin Efendi, Aşık Paşazade, Solakzade, Neşri, Naima ve Kemal Paşazade'dir.

Osmanlı Devleti'nde resmi dil Türkçe'dir. Azınlıklara ise kendi dillerinde konuşma hakkı verilmiştir.

Edebiyat

Osmanlı Kuruluş Dönemi'nde Türkçe'ye

büyük önem verildi. Halk Edebiyatı bu dönemde çok etkili olmuştur.

Halk Edebiyatı'nda Pir Sultan Abdal, Kaygusuz Abdal, Köroğlu, Karacaoğlu, Kul Mehmet, Gevheri, Emrah, Aşık Ömer, Zihni, Dadaloğlu gibi önemli isimler yetiştirilmiştir.

Osmanlı Yükselme Dönemi'nde edebiyatta Arap ve İran kültürünün etkileri artmıştır. XV. yüzyıldan itibaren Divan Edebiyatı'nın önemi artmıştır.

Divan Edebiyatı'nda; Şeyhi (Harname), Nesimî, Ahmedî, Bakî (Kanuni Mersiyesi),

Fuzuli (Leyla ve Mecnun), Neffî (Siham-ı Kaza), Nedim (Lale Devri), Şeyh Galip (Hüsn-ü Aşk) gibi önemli isimler yetişmiştir. y Osmanlı padişahları edebiyatla önemli eserler vermişlerdir.

Sanat

15. yy'da gelişme gösteren Osmanlı güzel sanatları, 16. yy'da en parlak dönemine ulaştı. Güzel sanatlardaki gelişme özellikle süsleme sanatlarında kendini gösterdi. Hattatlık, çinçilik, minyatür, nakkaşlık, kakmacılık, oymacılık, tezhip başlıca süsleme sanatı dallarıydı.

COĞRAFYA

TÜRKİYE FİZİKİ COĞRAFYASI

Yer Şekillerinin Oluşumu

İç Kuvvetler: Gücünü dünyanın merkezinden alır.

Orojenez: Dağ oluşumu.

Epirojenez: Kıta oluşumu. En uzun olanıdır.

Dış Kuvvetler

Heyelan, Erozyon, Rüzgar, Dalgalar, Yeraltı Suları, Buzullar: Türkiye’de buzul çok fazla değildir.

Türkiye’nin Yeryüzü Şekillerinin Genel Özellikleri

Genç oluşumlu olduğu için deprem riski yüksektir. Ortalama yükselti fazladır(1132 metre) Yükselti genel olarak batıdan doğuya doğru artar (en alçak Marmara, en yüksek Doğu Anadolu) Dağlar genel olarak doğu-batı doğrultusunda uzanır. Sönmüş volkanik dağlar çoktur Düzluklerde geniş yer kaplar.

Orojenez (Dağ Oluşumu)

İki çeşittir. Kıvrımlı ve kırıklı yapılar.

Kıvrımlı dağlar: Orojenez sırasında tortullar esnekse yan basınçların etkisiyle tabakalar kıvrılır. Bu şekilde kıvrımlı dağlar oluşur. Yüksek yerlerine antiklinal, alçak bölgelerine de senklinal denir.

Türkiye’de kıvrımlı dağlar Kuzey Anadolu(Karadeniz) Dağları, Doğu Anadolu Dağları ve Toroslardır. Bunlar 3. Jeolojik zamanda Alp orojenezi ile oluşmuşlardır.

Kırıklı dağlar: Orojenez sırasında tortullar sertse yan basınçların etkisiyle tabakalar kırılır. Bu şekilde kırıklı dağlar oluşur. Yüksek yerlerine horst, alçak yerlerine de graben denir.

Türkiye’de kırıklı dağlar; Ege

Bölgesinde: Madra, Yunt, Boz, Menteşe, Kaz, Aydın Dağları, Akdeniz Bölgesinde: Nur

(Amanos) dağlarıdır.

Grabener: Ege Bölgesinde Büyük Menderes, Küçük Menderes, Bakırçay, Gediz; Akdeniz’deki Amik ovasıdır.

Volkanik Faaliyetler: Daha çok 3 ve 4. Zamanlarda olmuştur.

Volkanik dağlar;

İç Anadolu: Erciyes, Hasan, Karadağ, Karacadağ, Melendiz.

Doğu Anadolu: Ağrı, Nemrut, Süphan, Tendürek. Güneydoğu Anadolu: Karacadağ.

Marmara: Uludağ(Krateri olmayan tek volkanik dağdır. Volfram madeni buradan çıkarılır).

Volkanik arazilerde toprak mineral bakımından zengindir. Genelde fay hatları boyunca uzanırlar.

TÜRKİYE’NİN OVALARI

1-Kıyı Ovaları

Nüfusun büyük bölümü bu ovalarda toplanmıştır. Mineral bakımından zengin topraklardan oluşur. Bu nedenle verimli tarım alanlarıdır. Kıyı ovaları iç ovalara göre daha çok yağış aldığı için tarımsal verimlilik ve ürün çeşitliliği daha fazladır.

a. Delta Ovaları

Ege Bölgesi: Büyük Menderes, Küçük Menderes, Gediz, Bakırçay(Hem delta, hem graben, hem akarsu).

Akdeniz Bölgesi: Çukurova(Türkiye’nin en büyük ovası. Seyhan, Ceyhan akarsuları oluşturur.), Silifke(Göksu). (Amik ovası delta değil grabendir.)

Karadeniz Bölgesi: Çarşamba(Yeşilırmak), Bafra(Kızılırmak).

b. Kıyı Düzlüğü Ovaları

Akarsuların denize ulaşmadan taşıdıkları alüvyonları deniz seviyesine yakın yerlerde

biriktirmeleri sonucu oluşur.

Akdeniz kıyısında : Köyceğiz , Dalaman, Finike, Serik ovası , Antalya ovası (traverten ova)

2-İç Ovalar

a. Tektonik Ovalar

Kırıklı yapı boyunca iç kuvvetlerin etkisiyle çökme sonucu oluşan ovalardır

Kuzey Anadolu Fay Hattı üzerindeki ovalar :

Ezine, Manyas, Ulubat, Biga, Gönen, Bursa, İnegöl, İznik, Yenişehir, Orhangazi, Gemlik, Bolu, Düzce, Ilgaz, Ladik, Suluova, Taşova, Vezirköprü, Turhal, Kargı, Eleşkirt, Kaynaşlı, Zile, Erbaa, Suşehri, Niksar, Erzincan, Erzurum, Pasinler ve Ağrı

Batı Anadolu Fay Hattı üzerinde yer alan ovalar :

- Bakırçay vadisinde : Bergama, Soma, Kırkağaç
- Gediz Vadisinde : Manisa, Akhisar, Turgutlu, Salihli, Alaşehir
- K.Menderes Vadisinde : Torbalı, Tire, Ödemiş ve Bayındır
- B.Menderes Vadisinde : Söke, Koçarlı, Aydın, Yenipazar, Nazilli ve Sarayköy

Doğu Anadolu Fay Hattı üzerinde yer alan ovalar :

Amik, Malatya, Elazığ, Hınıs, Muş, Varto, Elbistan, Afşin, Karlıova, Kahramanmaraş, Bingöl ve Bulanık. Bunlar Dışında : Güneydoğu Anadolu Bölgesinde: Nizip, Suruç, Kargamış, Batman, Ceylanpınar, Altınbaşak, Viranşehir İç Anadolu'da: Eskişehir, Akşehir, Mürted, Ankara, Çubuk, Ereğli ve Konya ovaları

b. Karstik Ovalar

Kalker(kireç taşı), jips(alçı taşı) ve kaya tuzu gibi su ile temas ettiği zaman kolay çözünebilen kayaların bulunduğu alanlarda oluşan ovalardır. Bu ovalara polye denir. Akdeniz Bölgesinde: Tefenni, Acıpayam,

Kestel, Korkuteli, Elmalı

Ege Bölgesinde : Tavas, Çivril, Muğla ovaları

c. Volkanik Ovalar

Yeryüzüne çıkan lavların tektonik çukurları doldurmasıyla oluşur. Erciyes lavlarını ayrılması ile oluşan Kayseri ve Develi ovaları volkaniktir

TÜRKİYENİN PLATOLARI

Akarsular tarafından derince yarılmış, çevresine göre yüksekte kalan geniş düzlüklere plato denir. En çok İç Anadolu Bölgesi'nde bulunur. Yükseltiden dolayı Doğu Anadolu'dakiler kahverengi, Marmara'dakiler yeşil gösterilir.

Başlıca platolar:

İç Anadolu: Cihanbeyli, Bozok, Haymana, Obruk(Karstik), Uzunyayla. Buralarda küçükbaş hayvancılık yapılır.

Doğu Anadolu: Erzurum-Kars-Ardahan Platosu. Burada büyükbaş hayvancılık yapılır. Türkiye'nin en verimli toprağı olan çernozyomlar bu bölgededir. Volkanik yapıdadır.

Akdeniz: Taşeli. (Karstik yapıdadır)

Güneydoğu Anadolu: Gaziantep (volkanik), Şanlı Urfa(karstik), Adıyaman, Diyarbakır. Bu platolarda humus yeterli olmadığından verimli topraklar değildir.

Marmara: Çatalca-Kocaeli(En gelişmiş plato), Gelibolu, Biga. Aşınım platosudurlar.

TÜRKİYENİN SU VARLIĞI

1- Akarsular

Başlıca Akarsularımız

Bazı akarsular kaynağını başka ülkeden alıp ülkemize dökülür bunlar: Meriç ve Asi Bazı akarsular kaynağını ülkemizden alıp başka ülkelere denize dökülür bunlar:

Çoruh, Fırat, Dicle, Aras, Kura

Karadenize Dökülen Akarsular :

Çoruh nehri : Gürcistan'dan Karadeniz'e dökülür, rafting sporu yapılır Yeşilirmak: Çarşamba deltasını oluşturur, üzerinde Almus, Hasan Uğurlu, Suat Uğurlu

barajları bulunur

Kızılırmak: En uzun akarsu, Bafra deltasını oluşturur, üzerinde Hirfanlı, Kesikköprü, Altinkaya ve Derbent barajları bulunur
Bartın çayı: üzerinde kısmen taşımacılık yapılır

Sakarya nehri: üzerinde Hasan Polatkan ve Gökçekaya Barajları bulunur

Marmara Denizine Dökülen Akarsular
: Susurluk nehri

Ege Denizine Dökülen Akarsular :
Meriç nehri: Bulgaristandan doğup ege denizine dökülür, Türkiye yunanistan sınırını oluşturur

Küçük Menderes: denize döküldüğü yerde delta oluşturduğu için tarihi efes liman kenti 10 km içerde kalır

Büyük Menderes: Bafa alüvyal set gölünü oluşturur

Akdenize Dökülen Akarsular :

Dalaman çayı: karstik kaynaklardan beslendiği için fazla su kaybetmez
Aksu çayı: Kanyon vadi oluşturur
Manavgat çayı: Manavgat şelalesini oluşturur, karstik kaynaklardan beslendiği için her mevsim bol su taşır, üzerinde Oymapınar Barajı var
Göksu: Silifke deltasını oluşturur,
Seyhan: Çukurova deltasını oluşturur, üzerinde Seyhan Barajı vardır
Ceyhan: Çukurova deltasını oluşturur, üzerinde Menzelet, Aslantaş ve Berke barajları vardır

Asi nehri: Kaynağını Lübnan dağlarından alır amik ovası üzerinden Akdeniz'e dökülür

Basra Körfezine Dökülen Akarsular :
Fırat nehri: yurt dışı ile birlikte en uzun akarsu, Keban, Karakaya, Atatürk Barajları bulunur

Dicle nehri: üzerinde Devegeçidi, Ilısu, Silvan ve Kralkızı Barajları vardır

Hazar Gölü'ne Dökülen Akarsular(kapalı havza) :

Aras nehri : kapalı havzadır

Kura nehri : kapalı havzadır

Başlıca Akarsu Havzalarımız

Havza : Akarsuyun kolları ile birlikte suyunu topladığı bölgeye denir.

Ülkemizde akarsuların çoğu denizlere uzanır ve açık havza durumundadır

Bazı akarsularımız ise denize dökülmez kapalı havza durumundadır.

Başlıca Kapalı Havzalar

a.İç Anadolu Kapalı Havzası

Tuz gölü kapalı havzası, Akşehir – Eber Kapalı havzası, Afyon-Akarçay ve Konya kapalı havzası bulunur

b.Göller Yöresi Kapalı Havzası

Yörenin kalkerli araziye sahip olması büyük etmindir

Yöredeki bazı göller yer altı gideğenleri ile sularını denize ulaştırır.(örn: Eğirdir, Kovada gölleri)

Yörede Burdur, Acıgöl, Salda, Yarıklı ve Kestel gölleri ile Acıpayam ve Tefenni ovaları kapalı havzalardır

c.Van Gölü Kapalı Havzası

Nemrut volkanından çıkan lavlar bir akarsu vadisinin önünü kapattığı için Van Gölü oluşmuştur

Gölün çevresi, sodyum bakımından zengin volkanik arazi ile çevrili olduğundan göl suyu sodalıdır

c.Hazar Gölü Kapalı Havzası

Erzurum – Kars Bölümünden kaynağını alan Aras ve Kura nehirleri Hazar Gölüne dökülerek kapalı havza oluşturur

Akarsularımızın Rejimleri

- Akarsuyun belirli bir kesitinden geçen su miktarına akım(debi)
- Akımın yıl boyunca gösterdiği değişmelere akarsu rejimi denir
- Ülkemizdeki akarsular genellikle düzensiz rejime sahiptir
- Kar erimelerinin etkisiyle ülkemizdeki akarsuların büyük bölümünde ilkbahar mevsiminde akım artışı olur

2- GÖLLER

a.Tektonik Göller: Tektonik hareketlerle çanaklaşan alanlarda suların birikmesiyle

oluşan göllerdir.

Marmara Bölgesi: Kuş, Ulubat, İznik, Sapanca

Göller Yöresi: Beyşehir, Eğirdir, Acıgöl ve Burdur

İç Anadolu Bölgesi : Tuz, Akşehir, Eber ve Seyfe Gölleri

Doğu Anadolu Bölgesi: Hazar Gölü, Van Gölü (karma oluşumlu)

b.Volkanik Göller: Volkanik çukurlarda(krater, maar, kaldera) oluşan göllerdir. İç kuvvetler etkilidir. => M-N-G Meke Tuzlası : Konya Karapınar'dadır. Dünya'nın nazar boncuğu olarak kabul edilir. Maar çukurudur

Nemrut Gölü : Kaldera

Gölcük Gölü :Krater

c.Set Gölleri

Volkanik Set Gölleri:

Balık, Haçlı, Çıldır, Erçek, Van, Nazik => (B-A-H-Ç-E-V-A-N) Tümü Doğu Anadolu'dadır. Volkanik göllerle ortak özelliği sularının sodalı olmasıdır.

Van gölü Türkiye'nin en büyük gölüdür ve Nemrut Volkanından çıkan lavların etkisiyle oluşmuştur.

Kıyı Set Gölleri (Lagün, Deniz Kulağı): Dalgaların biriktirdiği kumların bir koy veya körfezin önünü kapatmasıyla oluşan göllerdir.

Büyük Çekmece, Küçük Çekmece, Terkoz (Durusu). Tümü Marmara'dadır.

Heyelan Set Gölleri:

Bir akarsu vadisinin heyelan sonucunda kapanmasıyla oluşur

Doğu Karadeni: Tortum ,Sera – Batı Karadeniz: Abant,Yedigöller,Sülük – Orta Karadeniz: Zinav

Alüvyal Set Gölleri:

Alüvyal ovalarda akarsuların vadi kenarlarında alüvyonları biriktirmesi ile oluşur

Ege Bölgesinde : Bafa(Çamiçi) , Marmara gölü

İç Anadolu Bölgesinde : Mogan,Eymir

Karadeniz Bölgesinde : Uzungöl

Akdeniz Bölgesinde : Köyceğiz

d.Buzul(Sirk) Gölleri: En çok Doğu Anadolu'da görülür. Ege ve Güneydoğu Anadolu'da yoktur. Kaçkar Dağları, Ağrı, Süphan, Nemrut, Tendürek, Cilo(Kıvrım dağlarının en yükseğidir), Erciyes, Aladağlar, Uludağ.

e.Karstik Göller(Polye): Kirecin ermesiyle oluşan göllerdir. Kimyasal çözünme olduğu için suları berraktır.

Göller Yöresinde : Salda,Suğla Batı Toroslarda : Elmalı, Kestel, Avlan, Kızılören.

f.Baraj Gölleri: Akarsular üzerinde çeşitli amaçlar için setlerin çekilmesi ile oluşan göllerdir, Kuruluş amaçları İçme ve Kullanma suyu sağlamak Elektrik enerjisi üretmek Tarım alanlarını sulamak Su taşkınlarını önlemek ve suyu kontrol altına almak

BARAJLAR :

İç Anadolu

Kızılırmak : Hirfanlı,Kesikköprü

Sakarya : Sarıyar(Hasan Polatkan),Gökçekaya

Ege

B.Menderes: Kemer,Adıgüzel

Gediz : Demirköprü

Akdeniz

Aksu : Kovada 1-2

Ceyhan : Kartalkaya,Aslantaş

Seyhan : Seyhan

Manavgat : Oymapınar

Karadeniz

Yeşilirmak : Hasan Uğurlu, Almus,Kılıçkaya

Kızılırmak : Altınkaya

Çoruh: Deriner

Doğu Anadolu

Fırat : Keban,Atatürk(Türkiyenin en büyük barajı),Karakaya

Karasu : Tercan

Güney Doğu Anadolu:

Dicle : Devegeçidi

TÜRKİYE BEŞERİ COĞRAFYASI

Nüfus: Belirli bir yerde yaşayan insan sayısına nüfus denir.

Nüfus Artışı: Doğum oranı ile ölüm oranı arasındaki fark nüfus artışını gösterir.

Nüfus Sayımları

Nüfusla ilgili bilgiler, genellikle nüfus sayımı sonuçlarından elde edilir. Bu sayımlarla nüfusun sayısı, meslek grupları, yaş durumu, eğitim, ailedeki nüfus sayısı, kadın – erkek nüfusu, nüfus artış hızı gibi bilgiler elde edilebilir.

Türkiye’de ilk nüfus sayımı 1927 yılında, en son nüfus sayımı ise, 22 Ekim 2000 tarihinde yapılmıştır. 2000 yılından itibaren adrese dayalı nüfus kayıt sistemine geçilmiştir.

1927 – 2000 yılları arasında nüfus yoğunluğu ve miktarı sürekli artmıştır. 1927 yılında 13,6 milyon olan nüfus, 1997 yılında 62,8 milyona yükselmiş, 2000 yılındaki son sayımda 70 milyon civarında olmuştur.

2018 yılı açıklanan TÜİK nüfus verilerine göre Türkiye nüfusu 82.003.882 kişi olarak açıklanmıştır.

Nüfusun Dağılışı

Türkiye’deki coğrafi bölgeler, bölümler ve yöreler arasında nüfus miktarı ve yoğunluğu yönünden önemli farklar bulunmaktadır. Türkiye’de nüfusun farklı dağılışı etkili olan faktörler şunlardır:

1. Fiziki Faktörler

a. İklim özellikleri: Ülkemizde nüfusun yoğun olduğu yerlerin, genelde kıyı bölgeler olmasında ılıman iklimin büyük etkisi vardır. Kurak ve kışları aşırı soğuk geçen yerlerde nüfus fazla yoğun değildir.

b. Yer şekilleri: Ülkemizde yüksek ve engebeli yerlerde nüfus azdır. Doğu Anadolu Bölgesi, Taşeli plâtosu, Menteşe

yöresi gibi yerler bunlara örnek verilebilir.

c. Toprak özellikleri: Verimli toprakların bulunduğu alanlar (Çukurova, Gediz, B. Menderes) nüfusça kalabalık iken, Tuz Gölü çevresi gibi yerlerde verimsiz topraklar bulunduğundan nüfus çok azdır.

2. Beşeri Faktörler

a. Sanayileşme: Bütün Dünya’da olduğu gibi Türkiye’de de, sanayileşmenin arttığı yerlerde nüfus yoğunluğu artmıştır. İstanbul, İzmit, Adapazarı, Bursa, Adana ve İzmir buna örnektir.

b. Tarım: Tarımın geliştiği yerler yoğun nüfusludur. Çukurova, Gediz, Bafra ve Çarşamba ovaları çevresi gibi.

c. Yeraltı kaynakları: Madenlerin veya enerji kaynaklarının işletilmesinde yoğun nüfusa ihtiyaç olduğundan, bu alanlarda da nüfus fazladır. Zonguldak, Soma, Elbistan buna örnektir.

d. Turizm: Ülkemizde, Ege ve Akdeniz kıyılarındaki merkezlerde turizmden dolayı nüfus yoğunlaşmıştır.

e. Ulaşım: Ulaşım yolları kavşağında bulunan illerimizin nüfusu artmıştır. Eskişehir, Ankara, Kayseri, İstanbul gibi illerin gelişmesinde, ulaşım yolları üzerinde bulunmaları da etkili olmuştur.

Nüfus Artışı ve Sonuçları:

Bir ülkede nüfus artmasında doğumların ölümlerden fazla olması ve dış göçler etkilidir.

Türkiye nüfusunun artmasında en fazla doğum oranlarının yüksekliği etkilidir. Ayrıca; sağlık hizmetlerindeki gelişmeler, çocuk ölümlerinin azalması, beslenme şartlarının iyileşmesi ile ortalama insan ömrünün uzaması gösterilebilir.

Türkiye’de en az nüfus artışı 1940-45 yıllarında olmuştur (%010,59). Sebebi İkinci Dünya Savaşından dolayı genç nüfusun

askerde olması (seferberlik durumu) ve kıtlıktır. En fazla nüfus artışı 1955-60 yılları arasında olmuştur (%o 28,58). Savaşların bitmesi, sağlık hizmetlerindeki gelişmeler gösterilebilir.

Yerleşme

İnsanların, çok farklı türdeki konutlarda, yaşamlarını toplu ya da dağınık şekilde sürdürmelerine yerleşme denir.

A. Kırsal Yerleşme

Türkiye’de, nüfusu 10.000’in altında olan yerleşmelere denmektedir. Kır yerleşmeleri, tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin birlikte yapıldığı ya da ön plana çıktığı yerleşmelerdir. Kırsal yerleşmelerin bazılarında yerleşik hayat tarzı (köy gibi), bazılarında konar – göçerlik veya yaylacılık gibi yarı yerleşik tarz görülür.

Kırsal kesimde yerleşmeler toplu ve dağınık olmak üzere ikiye ayrılır.

Toplu Yerleşme: Evlerin birbirine yakın olduğu yerleşme biçimidir. Suyun az olduğu yerlerde ve arazinin düz olduğu ovalık alanlarda insanlar toplu olarak yerleşmişlerdir. Türkiye’de İç Anadolu, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde su kaynakları az olduğu için toplu yerleşmeler fazladır.

Dağınık Yerleşme: Suyun (yağışların) bol olduğu yerlerde, arızalı ve eğimli bölgelerde, evlerin birbirinden uzak olduğu bahçeler içerisinde insanlar dağınık olarak yerleşmişlerdir. Türkiye’de **Karadeniz Bölgesi**, dağınık yerleşmenin en yaygın olarak görüldüğü yerdir. Dağınık yerleşmede su fazlalığı ve yer şekillerinin engebeliliği etkilidir.

B. Kentsel Yerleşme (Şehirler)

Türkiye’de, nüfusu 10.000 den fazla olan yerleşmelere kentsel yerleşme denmektedir. 1935’e kadar nüfusun % 80’i köylerde otururken, kent nüfusu % 20’sini oluştuyordu. 2000 yılında yapılan sayım sonuçlarına göre, ise nüfusun % 65,01’i kentlerde % 34,99’u kırsal kesimde toplanmıştır.

Türkiye’de **kentleşme hızı sanayileşme hızından daha yüksektir**. Bu durum gecekondulaşma gibi birçok problemi beraberinde getirmiştir. 1997 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre, kentleşme oranının en yüksek olduğu bölge **Marmara**’dır. Bu durum, bölgenin çok göç aldığını ve sanayileşmede ileri gittiğini gösterir. Marmara’yı, Ege, İç Anadolu, Akdeniz, Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgeleri takip eder. Kentleşme oranı en az **Karadeniz Bölgesi**’nde görülür.

TÜRKİYE EKONOMİK COĞRAFYASI

İnsanlar, hayatlarını devam ettirebilmek için çeşitli faaliyetlerde bulunurlar. Bu faaliyetlerin başında tarım, sanayi ve maden ürünleri üretimi gelir. Bu işlerin tamamına ekonomik faaliyetler denir.

TARIM

İnsanların toprağı işleyerek, çeşitli kültür bitkileri yetiştirmesi ve onlardan ürün elde etmesine tarım denir.

TARIM ÜRÜNLERİ

A. Tahıllar

Buğday: Büyüme döneminde ilkbaharda nem, olgunlaşma ve hasat döneminde sıcak ve kurak bir iklim ister. Bu nedenle ülkemizin sürekli yağışlı Karadeniz kıyılarında ve düşük sıcaklığa sahip yüksek kesimlerinde üretimi yapılmaz.

Arpa: Tahıllar içinde %20 payla 2. sırada üretilen üründür. Buğday üretim alanına paralellik göstermesine karşılık, soğuğa daha dayanıklı olduğundan yükseklerde üretimi yapılabilmektedir. İçki endüstrisinde ve hayvan yemi olarak, kullanılır. Türkiye

üretiminin yarısını İç Anadolu Bölgesi karşılar.

Çavdar: Tahıllar içerisinde soğuğa en dayanıklı olanıdır. Bu nedenle, buğday ve arpanın yetiştirilemediği serin ve yüksek yerlerde yetiştirilebilir. Ülkemizde en çok, İç Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinde üretilir.

Yulaf: Yulaf, sıcak ve kurak şartlarda üretildiği gibi, serin bölgelerde de yetişebilir. Daha çok bisküvi ve yem sanayiinde kullanılır. Ülkemizde daha çok İç Anadolu, Marmara ve Çukurova'da yetiştirilmektedir.

Mısır: Yaz döneminde yağış alan veya sulama yapılan sahalarda yetiştirilir. En uygun iklim, yaz yağışlarının olduğu Karadeniz iklimidir. Bu özelliğinden dolayı arpa ve buğday tarımından farklılık arz eder.

Çeltik (Pirinç): Yetiştirme süresi boyunca yüksek nem ve sıcaklık isteği vardır. Türkiye'de üretim, genelde akarsu boylarında ve alüvyal ovalarda yaygındır. Yetiştirme döneminde çoğu zaman suyun içinde kalması gerektiğinden üretim zordur.

B. Baklagiller

Mercimek: Yetiştirme döneminde yağış, olgunlaşma döneminde sıcak ve kurak iklim ister. Her türlü toprak koşullarına dayanıklıdır. Ülkemizde kırmızı mercimek en fazla Güneydoğu Anadolu'da, yeşil mercimek ise İç Anadolu Bölgesi'nde üretilir.

Nohut: Yarı kurak iklim şartlarında yetişebilen nohut, en fazla İç Anadolu, Akdeniz, İç Ege ve Güneydoğu Anadolu'da üretilir. Baklagiller içerisinde en fazla üretim miktarına sahiptir.

Fasulye: Yüksekliği 2000 m yi aşmayan ve yaz döneminde sulanabilen tüm sahalarda yetiştirilir. En önemli yetiştirme alanları, kıyı bölgelerimizdeki ovalardır.

C. Sanayi Bitkileri

Tütün: Kırak toprakları seven, yetiştirme

döneminde nem ve yüksek sıcaklığa ihtiyacı olan bir bitkidir. Türkiye'nin genelinde iklim ve toprak yapısı tütün üretimine elverişlidir. Fakat, kalitesinin azalmaması için devlet ekim alanlarını belirlemekte ve kaliteye göre fiyatlandırma yapmaktadır.

Pamuk: Yetiştirme döneminde yağış, olgunlaşma döneminde sıcak ve kurak iklim ister. Ürün verdiği dönemlerde tabandan sulanması gerekir. Bu dönemdeki yaz yağışları ürünün kalitesini düşürdüğü için Karadeniz kıyılarında yetiştirilemez.

Şeker pancarı: Ülkemizde şekerpancarı üretimi, 1926 yılında Uşak ve Alpullu şeker fabrikalarının yapılmasıyla başlamıştır. Şekerpancarının fazla sıcaklık isteği yoktur. Ancak, yetiştirme ve ürün verme döneminde tabandan sulanması gerekir.

Çay: Tropikal iklim bölgelerinin tarım ürünüdür. Nemli sıcak veya nemli ılıman iklim koşullarında tarımı yapılabilir. Türkiye'deki çay üretiminin tamamını Karadeniz Bölgesi karşılar. Doğu Karadeniz'de Rize çevresi en önemli çay üretim merkezidir.

Haşhaş: Uyuşturucu yapımında kullanılmasından dolayı, devletin denetimi altında, sınırlı alanlarda ve az miktarda yetiştirilen bir bitkidir. Ülkemizde üretim, İç Ege'deki Afyon, Kütahya, Uşak, Denizli illerinden elde edilir.

Keten – Kenevir: Tropikal bölgelerin bitkisi olan keten – kenevirin liflerinden keten kumaşı ve kot bezi yapılır. Ayrıca kenevir tohumundan, yağ çıkarımında faydalanılır. Keten – kenevirden uyuşturucu da yapıldığından devletin kontrolü vardır. Keten – kenevir üretimi daha çok, Batı Karadeniz'deki Kastamonu, Sinop ve Zonguldak çevresinde ve Marmara'da Kocaeli çevresinde yapılır.

D. Yağ Bitkileri

Zeytin: Akdeniz ikliminin tabii bitkilerindendir. Yabani zeytinin (Delice) aşılınmasıyla kültür zeytini elde edilir.

Soğuğa karşı duyarlı olduğundan, kışların ılık geçtiği ve don olaylarının görülmediği Akdeniz, Ege, Güney Marmara ile Karadeniz'in bazı kıyı kesimlerinde yetiştirilir.

Ayçiçeği: Yetiştirme döneminde yağış, olgunlaşma döneminde güneşli bir iklim ister. Olgunlaşma döneminde yağış istememesinden dolayı, Karadeniz Bölgesi'nin kıyı kesimlerinde yetiştirilemez. Diğer bütün bölgelerimizde tarımı yapılabilir.

Soya Fasulyesi: Yağı insan beslenmesinde, unu ise yem olarak kullanılan soya, en çok Akdeniz Bölgesi'nde (%88) üretilir. Yetiştirme devresi kısa olduğundan ikinci ürün olarak ekilir.

Susam: Ilıman iklim bölgelerinde tarımı yapılmaktadır. Türkiye'de Marmara, Ege, Akdeniz, Güneydoğu Anadolu gibi sıcak bölgelerde üretilir.

Yerfıstığı: Meyveleri toprak içinde olgunlaşır. Sıcak ve nemli iklim şartlarında ve gevşek topraklarda tarımı yapılır. Türkiye'de yerfıstığı üretiminin % 82'sini Akdeniz Bölgesi'ndeki Adana, Hatay, ve Mersin illeri karşılar. Ege ve Marmara ovalarında da üretilir.

E. Yem Bitkileri

Yonca, yulaf, fiğ, burçak ve korunga gibi bitkilere yem bitkileri adı verilmektedir. Türkiye'de ahır hayvancılığının gelişmesi ve et üretiminin artmasında yem bitkilerinin ayrı bir önemi vardır. Çünkü ülkemizdeki çayır ve meralar yetersizdir. Yem bitkilerinden kuru ve yaş olarak istifade edilir. Daha çok Ege, Akdeniz ve Marmara bölgelerinde üretilen yem bitkileri, fabrikalarda işlenerek kullanıma hazır hale getirilir.

F. Sebzeçilik

Sebze üretiminde ilk sırayı Akdeniz Bölgesi alır. Bu bölgemizde kışlar ılık geçtiğinden seralarda kışın bile sebze üretilebilir. Ayrıca

tarla sebzeleri de ilk önce bu bölgemizde üretilir.

G. Meyveler

Fındık: Ilıman iklim bölgelerinin bitkisidir. Kış sıcaklığının 5 – 6 °C, yaz sıcaklığının da 20 – 25 °C olduğu ve yıllık 1000 – 1500 mm yağış alan, ılıman ve serin iklim bölgelerinde yetişir. Don olayı ve yaz kuraklığı verimi düşürür.

Ülkemizde fındık tarımı, Karadeniz kıyılarında yaygındır. Özellikle Ordu, Giresun ve Trabzon illeri üretimin yarısından çoğunu sağlamaktadır. Daha sonra, Bolu ve Zonguldak illeri gelir. Karadeniz Bölgesi toplam üretimin % 76'sını karşılar.

Turunçgiller: Narenciye adı da verilen bu ürünler portakal, mandalina, limon, greyfurt ve turunçtan oluşur. Anavatanı Güneydoğu Asya'dır. Soğuğa karşı çok hassastırlar. Kışın sıcaklığın 0 °C nin altına düşmediği bölgelerde yetişebilir. Akdeniz Bölgesi'nin kıyı kesimi üretimin % 91'ini verir. Geri kalanı ise Ege kıyılarındaki Muğla, İzmir, Aydın illeri sağlar. Kışları ılık geçtiğinden bir miktar da Rize kıyılarında yetiştirilir.

İncir: Anavatanı Doğu Akdeniz kıyılarıdır. Kışların ılık, yazların sıcak geçtiği, yıllık yağışın 600 – 700 mm olduğu denizel iklimlerde rahatça yetişebilir. Soğuğa karşı hassas olduğundan iç bölgelerimizde fazla yetiştirilemez.

İncir, en fazla Ege Bölgesi'ndeki Aydın ve İzmir çevresinde üretilir. (%78) Bundan başka, az miktarda Akdeniz ve Karadeniz kıyıları ile, Güney Marmara ve Güney Doğu Anadolu'da üretilir.

Üzüm: Kışın -40 °C sıcaklığa kadar dayanır. Yazın sıcaklığa ve kuraklığa dayanıklı bir bitki olduğundan ülkemizde hemen her bölgede yetiştirilir. Yazların yağışlı geçmesinden dolayı Karadeniz kıyıları ve Doğu Anadolu'nun sıcaklığı yetersiz yüksek yerlerinde yetiştirilemez.

Elma: Türkiye'de üzümle birlikte en çok

yetiştirilen bir meyvedir. Çiçek açma döneminde düşük sıcaklıklardan etkilenir. Diğer dönemlerde -35 °C ye kadar dayanabilir. Az kireçli ve derin topraklarda yüksek verim sağlar.

Muz: Tropikal bölge bitkisidir. Yetiştirilmesi için yüksek sıcaklık ve bol nem gereklidir. Düşük sıcaklıklarda yetişemez ve don olayına karşı en hassas bitkidir. Türkiye’de, sadece Akdeniz Bölgesi’nde Antalya – Mersin arasındaki çok dar bir kıyı şeridinde tarımı yapılabilir.

Antep fıstığı: Dünya’nın oldukça sınırlı bölgelerinde yetişen ve meyvesi kuru yemiş olarak kullanılan bir bitkidir. Yaz kuraklığına ve sıcaklığına dayanıklı bir bitkidir. Ülkemizde en fazla Gazi Antep, Şanlı Urfa ve Siirt çevresinde üretilmektedir.

Kayısı: Ülkemizde karasal iklim bölgelerinin alçak yörelerinde yetiştirilmektedir. Kayısı üretimi en fazla Malatya, Elazığ, Konya, Ankara ve İzmir illerinde yapılır.

Hayvancılık

Ekonomik değer taşıyan hayvanların üretilmesi, beslenmesi ve pazarlanması gibi işlere hayvancılık denir.

Mera Hayvancılığı: Doğal otlaklarda yapılan hayvancılıktır. Et ve süt verimi ahır hayvancılığına göre düşüktür. Yağışın fazla olduğu yıllarda otlakların güçleşmesine bağlı olarak et ve süt üretimi artar. Ülkemizde Doğu Anadolu, İç Anadolu, Karadeniz ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yaygındır.

Besi ve Ahır Hayvancılığı: Islah edilmiş veya iyi cins ithal hayvanlarla ahırlarda yapılan hayvancılıktır. Modern usullerle yapıldığı için et ve süt verimi daha fazladır. Otlakların azalmasından sonra ahır hayvancılığının gerekliliği artmıştır. Ülkemizde besi ve ahır hayvancılığı büyükbaş hayvanlarla yapılır. Ege, Marmara, İç Anadolu bölgelerinde yaygındır. Ayrıca şeker fabrikalarının etrafında da ahır hayvancılığı gelişmiştir.

Türkiye’de Hayvan Varlığı

1. Küçükbaş Hayvancılık

Koyun: Ülkemizde en çok beslenen küçükbaş hayvandır. İç Anadolu ile Doğu Anadolu bölgelerindeki koyun sayısı ülke genelinin yarısına yakındır. Güneydoğu Anadolu, İç Ege ve Güney Marmara çevresinde de beslenmektedir. Karadeniz ve Akdeniz kıyılarında çok azdır. Türkiye’de, kıvırcık, dağlıç, karaman, merinos ve sakız gibi çeşitli ırklara ait koyunlar bulunur.

Keçi: Koyuna göre daha dayanıklı olan, engebeli arazilerde yayılabilen ve süt üretimi iyi olan küçükbaş hayvan türüdür. Kıl keçisi ve tiftik keçisi gibi türleri vardır.

2. Büyükbaş Hayvancılık

Siğir: Ülkemizin genelinde doğal şartlar büyükbaş hayvancılığa çok elverişli değildir. Bu yüzden, büyükbaş hayvancılık, küçükbaş hayvancılık kadar yaygın değildir. Fakat, et ve süt veriminin daha fazla olmasından dolayı, son yıllarda daha çok tercih edilmeye başlamıştır. Özellikle Marmara, Ege ve İç Anadolu gibi bölgelerimizde modern ahır hayvancılığı giderek artmaktadır.

Manda: Akarsu ya da bataklık kenarlarında beslenir. Suyu çok seven bir hayvandır. Sütü yağlı olduğundan kaymak yapımında kullanılır.

3. Kümes Hayvancılığı

Küçükbaş ve büyükbaş hayvancılıktan sonra, hayvancılığımızın en önemli uğraş alanlarından. Özellikle son yıllarda, kent nüfusunun artması ve sağlığa daha yararlı olmasından dolayı beyaz et tüketimi artmış ve kümes hayvancılığında çok büyük gelişmeler olmuştur. Kümes hayvancılığı en çok Marmara Bölgesi’nde yapılır. Ege ve İç Anadolu bölgelerinde de oldukça yaygındır.

4. Arıcılık

Ülkemiz, iklim ve bitki çeşitliliğinin fazla olmasından dolayı arıcılığa son derece elverişlidir. Ege Bölgesi’ndeki Muğla,

İzmir, Manisa ve Aydın illeri, Akdeniz Bölgesi'ndeki Antalya ve Mersin illeri ile Erzurum, Kars, Hakkâri, Ordu, Rize ve Elazığ çevresinde arıcılık gelişmiştir.

5. İpek Böcekçiliği

Dut yaprakları ile beslenir. Salgıladığı sıvının katılaşması ile ipek telleri oluşur. İpekböcekçiliği en çok Güney Marmara'da Bursa, Gemlik, Balıkesir, Bilecik çevresinde yapılır.

6. Balıkçılık

Deniz balıkçılığı: Ülkemizdeki su ürünlerinin büyük bir kısmı (% 90) denizlerden elde edilmektedir.

Tatlı su balıkçılığı: Bu balıkçılık akarsularda tatlı su göllerinde ve barajlarda yapılır. Eğirdir, Beyşehir, Ulubat, İznik, Sapanca, Çıldır göllerinde tatlı su balıkçılığı yapılır. Keban, Karakaya, Seyhan, Hırfanlı, Atatürk gibi baraj göllerinde balık üretim çalışmaları yapılmaktadır.

Kültür Balıkçılığı: Son yıllarda ülkemizde temiz akarsu boylarında, özel yapılmış havuzlarda kültür balıkçılığı yapılmakta ve çoğunlukla alabalık yetiştirilmektedir.

Ormancılık

Türkiye, sıcaklık ve yağış koşulları bakımından ormanın yetişmesine genel olarak elverişlidir. İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerindeki bazı alanlar hariç, ülkemizin % 70'lik kısmının orman olması gerekir. Fakat, bugün bu oran % 26 civarındadır. Bu durum ormanlarımızın büyük bir kısmının yok edildiğini göstermektedir.

Türkiye'de ormanların coğrafi dağılışı (%)

Karadeniz Bölgesi	25
Akdeniz Bölgesi	24
Ege Bölgesi	17
Marmara Bölgesi	13
Doğu Anadolu Bölgesi	11
İç Anadolu Bölgesi	7
G. Doğu Anadolu Bölgesi	3

MADENCİLİK VE ENERJİ KAYNAKLARI

Yerkabuğunun farklı derinliklerinden çıkarılan, ekonomik değer taşıyan mineral ve elementlere maden denir. Türkiye'de madencilik faaliyetleri 1935 yılında kurulan M.T.A. ile belge alan firmaları kapsayan özel sektör tarafından yürütülmektedir.

Türkiye'de çıkarılan önemli madenler

1. DEMİR: Modern sanayinin ana metali demirdir. Kullanım alanı oldukça geniştir. Çıkarıldığı yerler: Divriği –Gürün (Sivas), Hekimhan-Hasan çelebi (Malatya), Çam dağı (Sakarya), Edremit-Havran-Eymir-Ayvalık-Ayazmant (Balıkesir), Torbalı (İzmir), Simav- (Kütahya), Kırıkkhan-Payas(Hatay), Bingöl, Kahramanmaraş, Düzce, Kayseri. Doğu Anadolu Bölgesi demir madeni bakımından Türkiye'de ilk sıra gelmektedir. İşlendiği yer : Karabük, Ereğli, İskenderun demir çelik fabrikaları.

2. KROM: Çok sert, çok iyi cilalanabilen ve paslanmayan bir maden olduğu için, madeni eşya yapımında büyük önem taşır. Dışarıya en çok satılan madendir. Kaplamacılıkta ve çelik yapımında kullanılır. Çıkarıldığı yerler: Guleman(Elazığ) , Fethiye – Milas – Marmaris – Dalaman Köyceğiz(Muğla) , Acıpayam (Denizli) , Orhaneli (Bursa) , Kayseri , Eskişehir Kütahya , Kahramanmaraş , Aladağ(Adana) İşlendiği yerler : Antalya ve Elazığ'daki ferrokrom tesisleri

3. BAKIR: Bakır madeni yatakları genellikle çinko ve kurşun yataklarıyla birlikte bulunur. Elektrik ve elektronik sanayisinde kullanılır. Bakır mutfak eşya yapımına kullanılır. Çıkarıldığı yerler: Murgul(Artvin), Küre(Kastamonu), Ergani –Maden (Elazığ), Çayeli (Rize), İşlendiği yerler: Maden Ergani bakır işletmeleri, Murgul bakır işletmeleri, Samsun Karadeniz bakır işletmeleri.

4. BORMİNERALLERİ Sanayide sayısız denilebilecek kadar çok çeşitli işlerde kullanılmaktadır. Bor minerallerinden elde edilen boraks ve asit borik özellikle nükleer

alandan jet ve roket yakıtı, sabun deterjan lehim, fotoğrafçılık tekstil boyaları , cam, elyaf ve kağıt sanayiinde kullanılmaktadır.

Dünya rezervinin %80'ni Türkiye'dedir

. Üretim bakımından dünyada üçüncü, rezerv bakımından birinci sıradadır Bor minerallerinin üretimi dış isteğe bağlıdır.

Çıkarıldığı yerler: Bigadiç-Susurluk-Sultançayırı (Balıkesir), Mustafakemalpaşa (Bursa) Emet (Kütahya), Seyitgazi (Eskişehir).

5.BOKSİT: Alüminyumun hammaddesidir. Çok hafif olduğu için uçak , otomobil ve ev eşyası yapımında kullanılır.

Çıkarıldığı yerler: Seydişehir (Konya), Akseki (Antalya), Saimbeyli (Adana), Milas(Muğla

6.MANGENEZ: Demirin içindeki kükürdün giderilmesi ve demirin çeliğe dönüştürülmesinde kullanılmaktadır.

Çıkarıldığı yerler: Ereğli(Zonguldak), Borçka (Artvin), Tavas (Denizli).

7.VOLFRAM: Kaliteli çelik ve yüksek ısıya dayanıklı boya yapımında, elektrik ve elektronik sanayilerinde kullanılan çok değerli bir madendir. uzay ve savaş endüstrisinde kullanılır.

Çıkarıldığı yerler: Uludağ (Bursa), Malatya, Elazığ

8.KÜKÜRT: Yapay gübre, tarım ilacı, oto lastiği, kağıt ve patlayıcı madde yapımında kullanılır. Kükürdün bağcılıkta önemli bir yeri vardır. Asmaların ve sebzelerin yapraklarında üreyen bakteriler kükürtlü bileşiklerle yok edilir.

Çıkarıldığı yerler: Keçiözümlü (Isparta), Sarayköy (Denizli), Simav (Kütahya).

İşlendiği yerler: Keçiözümlü kükürt işlemleri.

9.CİVA: Doğada sıvı halde bulunan tek madendir. Tıpta, termometre, fotoğrafçılıkta ve metalürji endüstrisinde kullanılır.

Çıkarıldığı yerler: Ödemiş-Karaburun (İzmir), Sarayönü(Konya), Niğde, Banaz (Uşak), Gönen (Balıkesir).

10. FOSFAT: Yapay gübre yapımında kullanılır.

Çıkarıldığı yerler: Mazıdağı (Mardin), Kilis.

İşlendiği yerler: Mazıdağı fosfat işletmeleri
11.KURŞUN VE ÇİNKO: Yatakları genellikle bir arada bulunmaktadır.

Çıkarıldığı yerler: Çayeli (Rize), Tirebolu (Artvin), Balıkesir, İzmir, Emet (Kütahya), Kayseri, Keban (Elazığ).

12.ANTİMON: Kurşunla karıştırılarak cephane ve batarya yapımında kullanılır.

Çıkarıldığı yerler: Gediz –Simav (Kütahya), Balıkesir, Ankara, Bilecik, Tokat, İzmir, Niğde

13.URANYUM: Çıkarıldığı yerler: Aydın, Şebinkarahisar (Giresun).

14.MERMER: Çoğunlukla yapı malzemesi olarak kullanılmaktadır.

Çıkarıldığı yerler: Afyon, Marmara adası, Bilecik, Bursa, Gemlik, Bandırma, Elazığ.

15: ZIMPARA TAŞI Çeşitli kesici, torpüleyici ve silici aletlerin yapımında kullanılan zımpara taşı yönünden ülkemiz çok zengindir.

Tire (İzmir), Manisa, Söke (Aydın), Milas (Muğla) ve Tavas (Denizli) da çıkarılır.

16:BARİT Suda erimeyen bir maden olduğundan boya, deri, kimya, cam ve kauçuk sanayiinde kullanılır. Ülkemiz barit yatakları bakımından zengin sayılır.

Antalya, Muş, Gazi Antep ve Eskişehir çevresinde barit yatakları bulunmaktadır.

17:TUZ Türkiye tuz yatakları bakımından son derece zengindir. Kaya tuzu yatakları üçüncü jeolojik zamanda, kapalı göl havzalarında suların buharlaşması ile oluşmuştur. Son yıllarda tuz üretimimiz üç kat artmıştır.

Türkiye'deki tuz üretiminin çoğu, Tuz Gölü ile İzmir Çamaltı tuzlasından sağlanır.

Kaya tuzu yatakları, Çankırı, Kars, Iğdır ve Nevşehir çevresinde bulunmaktadır.

18:CİVA Tek sıvı madendir. Zirai ilaç yapımında, kâğıt sanayiinde, suni gübre üretiminde ve boya sanayiinde kullanılır. Türkiye'de Sarayönü (Konya), Ödemiş (İzmir), Manisa ve Uşak çevresinde çıkarılmaktadır. Kurşun – Çinko: Genelde kurşun ve çinko bir arada bulunur.

Ülkemizde Keban (Elazığ) ve Kayseri çevresinde kurşun-çinko yatakları vardır.

19:LÜLETAŞI Eskişehir çevresinde çıkarılır ve işlenir. Süs eşyası yapımında kullanılır.

20:OLTUTAŞI Erzurumun Oltu ilçesinde çıkarılır ve işlenir. Süs eşyası yapımında kullanılır.

21:FOSTAT Gübre hammaddesi olarak kullanılan fosfat ihtiyacımızı karşılamaz. Fas, Tunus ve Cezayir’de yaygın olarak görülür ve daha çok bu ülkelerden ithal edilir.

Türkiye’deki en zengin fosfat yatakları Mazıdağı (Mardin), Adıyaman, Bingöl ve Bitlis’te bulunmaktadır.

22:MANGANEZ Çeliğe sertlik kazandırmak ve direncini artırmak için kullanılır. Uşak, Afyon, Muğla, Adana, Erzincan, Artvin ve Trabzon çevresinde mangan yatakları bulunur. İhtiyacı karşılamaz. Bu nedenle ithal edilir.

23:MERMER: Ülkemiz mermer bakımından zengindir. Afyon, Kütahya, Marmara Adası, Kırşehir, Tokat ve İzmir çevresinde çıkarılır. Yurt dışına ihracatı yapılır.

24:VOLFRAM Çok sert olması nedeniyle özel sanayi çeliği olarak kullanılır. Demiryolu, iş makineleri, uçak ve gemi yapımı yanında, ampüllerde enerjiyi ışığa çevirmede kullanılır. Bursa Uludağ’da çıkarılıp işletilmektedir. Fakat son yıllarda üretimi durmuştur.

25: ASBEST 14 bin °C sıcaklığa dayanır. Isıya dayanıklı araç ve gereç yapımında kullanılır. Konserojen madde bulundurması nedeniyle, kullanımı sınırlandırılmıştır. Eskişehir, Bursa, Erzincan, Hatay, Kars, Ağrı, Malatya, Sivas, İskenderun, Uşak ve Konya’da çıkarılır.

26:ANTİMON Kurşunla karıştırılarak cephane ve batarya yapımında kullanılır. Yüksek verimli antimon yatakları: Niğde, Tokat ve Ödemiş’tedir.

27:GÜMÜŞ Kütahya’da üretilmektedir. Keban ve Gümüşhane’deki yataklar, çok eskiden buyana işletildiği için ekonomik değerini yitirmiş ve kapatılmıştır.

28:NİKEL Daha çok kaplamacılıkta (Nikelaj) kullanılan nikel cevherinin, en zengin yatakları Manisa’dadır.

29:FLÜORİT Maden, cam, kimya, seramik ve optik sanayinde kullanılan flüorit; daha çok Karaman (Kırşehir) Şefaattli (Yozgat) Ovacık (Kütahya) ve Beyli kahrıda (Eskişehir) bulunmaktadır.

ENERJİ KAYNAKLARI

TÜRKİYE KÖMÜR HAVZALARI

Taşkömürü: Türkiye’de Zonguldak, Amasra, Ereğli arasındaki sahada çıkarılır. Demir-çelik sanayiinde enerji kaynağı olarak tüketildiğinden, Karabük ve Ereğli demir-çelik fabrikaları buraya kurulmuştur.

Linyit: Türkiye genelde üçüncü jeolojik devirde olduğundan linyit en zengin enerji kaynaklarımızdan biridir.

Linyit yatakları Afşin, Elbistan (K. Maraş), Tavşanlı, Seyit Ömer (Kütahya), Soma (Manisa), Yatağan (Muğla), Saray (Tekirdağ), Aşkale (Erzurum), Aydın, Amasya ve Yozgat çevresinde bulunmaktadır.

Termik santraller: Linyitten elektrik enerjisi elde eden termik santrallerimiz, Soma, Tunçbilek, Seyit Ömer, Afşin — Elbistan, Yatağan ve Orhaneli termik santralleridir.

Petrol: Günümüzün en önemli enerji kaynaklarından biri petroldür. Petrol ulaşım araçlarında yakıt olarak ve plastik, gübre, boya gibi çok değişik sanayilerde kullanılır. Türkiye’deki petrol yatakları fazla zengin sayılmaz. İhtiyacımızın % 90’nına yakını ithal etmekteyiz.

Petrol yataklarımızın % 98’i G. Doğu Anadolu Bölgesi’nde bulunur. Petrol, Raman, Garzan, Kurtalan, Adıyaman ve Mardin çevresinde çıkarılmaktadır.

Rafineriler: Ülkemizde çıkarılan ve ithal edilen petrol, Orta Anadolu (Kırıkkale), Aliğa (İzmir), Ataş (Mersin), İpraş (İzmit) ve Batman rafinerilerinde işlenmektedir.

Doğal gaz: Ülkemiz, doğal gaz yatakları bakımından zengin değildir. Şu anda sadece Trakya’da Hamitabat ve Güneydoğu

Anadolu'da Mardin-Çamurlu sahasında üretim yapılmaktadır. Hamitabat'tan çıkarılan doğal gazdan aynı yerde elektrik enerjisi üretilir. Doğalgaz ihtiyacımızın önemli bir kısmı, Rusya Federasyonu ve Cezayir'den ithal edilmektedir.

Su Gücü (Hidroelektrik enerjisi):

Barajlardaki suyun, elektrik üreten santralleri çalıştırması ile oluşan enerjiye hidroelektrik enerjisi denir.

Türkiye'de elektrik ihtiyacının % 40'lık kısmı hidroelektrik santrallerden elde edilmektedir. Keban, Karakaya, Atatürk, Hirfanlı, Seyhan, Kemer ve Demirköprü gibi birçok baraj elektrik ihtiyacımızı karşılamaktadır.

Dışarıya akıntısı olan bazı göllerimiz, tabii baraj özelliğindedir. Bunlardan elektrik üretilir. Başlıcaları, Hazar, Çıldır, Tortum ve Kovada gölleridir.

Rüzgâr Gücü: Ülkemizde eskiden yel değirmenlerinde ve yelkenli gemilerde kullanılmıştır. Fakat elektrik ve petrol enerjisinin devreye girmesiyle kullanım alanı çok azalmıştır.

Jeotermal Enerji: Jeotermal enerji, yer altındaki sıcak sulardan ya da su buharından elde edilir. Türkiye yakın bir jeolojik devirde olduğundan ve genç kıvrım dağları kuşağında bulunduğundan dolayı, fay hatları ve fay kaynakları oldukça yaygındır. Özellikle Ege Bölgesi'ndeki Germencik (Aydın), Balçova (İzmir), Sandıklı (Afyon) ve Sarayköy (Denizli) civarında sıcak su kaynakları bulunmaktadır. Şu anda sadece Sarayköy (Denizli) de elektrik **Radyoaktif Mineraller:** Radyoaktif mineraller, nükleer enerji üretiminde kullanılır. Uranyum ve toryum gibi radyoaktif maddelerin parçalanmasıyla enerji elde edilir. Ülkemizde Aydın, Uşak, Manisa, Çanakkale ve Yozgat yörelerinde uranyum, Eskişehir çevresinde toryum yatakları tespit edilmiştir. Fakat şu anda, ülkemizde radyoaktif maddelerden nükleer enerji üretimi yapılmamaktadır.

Güneş Enerjisi: Türkiye ve özellikle güney bölgelerimiz, Güneş enerjisinden iyi yararlanabilecek bir konuma sahiptir. Bu enerjiden, en çok su ısıtmada faydalanılır. Ayrıca, sera ısıtmasında, su pompası çalıştırılmasında, bazı elektronik aletlerin çalıştırılmasında, vs. Güneş enerjisi kullanılmaktadır.

Türkiye'de Sanayi

Hammaddenin mamul ve yarı mamul duruma getirilmesi faaliyetlerine üretim, üretim tekniğine de sanayi ya da endüstri denir.

Gıda Sanayii

Hammaddesi tarımsal ve hayvansal ürünlerden oluşan sanayi dalıdır.

Şeker fabrikaları: İlk defa 1926 yılında kurulmuştur. Şekerpancarı kıyı kesimleri hariç her yerde yetişir.

Çay fabrikaları: Trabzon-Rize arasındaki bölgede bulunmaktadır.

Un fabrikaları: Buğday, Doğu Karadeniz ve Batı Karadeniz kıyıları dışında her yerde yetiştirilir. Aynı zamanda halkın temel besin maddesidir. Bu nedenle un fabrikaları her bölgeye dağılmıştır. Makarna ve bisküvi fabrikaları daha çok İç Anadolu'da yoğunlaşmıştır.

Zeytinyağı fabrikaları: Ege ve Güney Marmara'da yoğun olarak görülür. Özellikle Edremit, Ayvalık, Burhaniye, Aydın, İzmir çevresinde yoğunlaşmıştır

Ayçiçek yağı fabrikaları: Trakya'da yoğun olmakla birlikte, İç Ana-dolu, Ege ve Güneydoğu Anadolu'da da görülür. Soya ve mısırdan ise Akdeniz Bölgesi'nde yağ elde edilir.

Konserve ve salça fabrikaları: Marmara, Ege ve Akdeniz bölgelerinin kıyı kesimlerinde yaygındır.

Süt ürünleri fabrikaları: İzmir, Balıkesir, Edirne, Erzurum, Elazığ, Kars, İstanbul, Trabzon ve Bursa çevresinde yer alırlar.

Tütün fabrikaları: İstanbul, İzmir, Samsun, Tokat, Malatya, Adana ve Bitlis'de

bulunmaktadır.

İspirto lu içki ve şarap fabrikaları: İstanbul, Yozgat, Diyarbakır, Tekirdağ, İzmir, Ankara, Kırşehir, Gazi Antep, Elazığ gibi merkezlerde rakı, bira ve şarap fabrikaları bulunmaktadır.

Dokuma, Tekstil Ve Deri Sanayii

Dokuma ve giyim, Türkiye’de en gelişmiş ve üretimin önemli bir kısmının ihraç edildiği bir sanayi koludur.

Maden Sanayii (Metalürji Sanayii)

Demirçelik fabrikaları: Karabük, Ereğli, İskenderun, Kırıkkale, Sivas ve İzmir’de bulunmaktadır.

Alüminyum fabrikaları: Seydişehir’de bulunmaktadır.

Bakır işleme fabrikaları: Samsun ve Artvin (Murgul) de bulunmak-tadır.

Kurşun ve çinko fabrikaları: Elazığ ve Kayseri’de bulunmaktadır.

Krom işleme fabrikaları: Menteşe Yöresi’ndeki krom madeni Antalya’da, Elazığ ve çevresindeki kromlar da Guleman’daki fabrikalarda işlenmektedir.

Makine Sanayii

Türkiye otomotiv sanayiinde son yıllarda yabancı marka otomobillerin de fabrikalarının kurulmasıyla üretimde artış meydana getirmiştir. Bursa, İstanbul, İzmir, İzmit, Adapazarı, Konya, Adana gibi merkezlerde otomobil, kamyon ve otobüs fabrikaları bulunmaktadır.

Eskişehir ve Adapazarı’nda lokomotif ve vagon fabrikaları, Ankara ’de uçak fabrikası, İstanbul, Tuzla, Pendik, Gölcük ve İzmir’de gemi tersaneleri bulunmaktadır.

Kimya Sanayii

Petrokimya: Batman, İzmit, Mersin, İzmir ve Kırıkkale’de petrol rafinerileri bulunmaktadır.

İlaç fabrikaları: İstanbul, İzmir, Ankara, Adapazarı çevresinde yoğunlaşmıştır. 130 civarında ilaç fabrikamız bulunmaktadır.

Lâstik fabrikaları: İzmit, Adapazarı ve Kırşehir’de bulunmaktadır.

Gübre fabrikaları: Mersin, Bandırma,

Elazığ, Kütahya, Tekirdağ ve İskenderun’da bulunmaktadır. Ülkemizdeki gübre üretimi yeterli değildir.

Orman Ürünleri Sanayii

Ağaç malzemeden üretilen tüm malzemeler orman ürünleri endüst-risine girer. Karadeniz Bölgesi’nde hammadde fazla bulunduğundan burada gelişmiştir.

Başlıca kereste fabrikaları Düzce, Bartın, Ayancık, Rize, Ordu, Ar- deşen, Burdur, Antalya ve İsparta’da bulunur.

Mobilya Sanayii: Adapazarı, Ankara, İnegöl, İstanbul, İzmir ve Kayseri’de gelişmiştir. Türkiye mobilya ürünlerini ihraç edebilmektedir.

Kâğıt fabrikaları: İzmit, Balıkesir, Giresun, Zonguldak, Taşucu, Dalaman, Bolvadin, Bartın ve Denizli çevresinde bulunur.

Çimento, Cam, Seramik (Taşa-Toprağa Dayalı) Sanayii

Çimento fabrikaları: Hammaddesi kolay temin edilir. Her bölgede inşaat sanayiinde kullanılır. Ayrıca ulaşım masrafları maliyeti artırır. Bu nedenle çimento fabrikaları Türkiye’nin her bölgesine dağılmıştır.

Cam fabrikaları: İstanbul, Denizli, Mersin, Kırklareli ve Sinop’ta cam fabrikaları bulunmaktadır. Ülkemiz cam ürünleri üretiminde ve ihracatında Dünya’da sayılı ülkeler arasındadır.

Seramik fabrikaları: Çanakkale, Bilecik, Kütahya, İstanbul ve İzmir’de bulunmaktadır. Üretimin bir kısmı yurt dışına ihraç edilir.

ULAŞIM

İnsanların ürettikleri çeşitli ham ve işlenmiş maddelerin, haberlerin bir yerden başka bir yere nakledilmesine ulaşım veya ulaştırma denilmektedir.

Ulaşımı Etkileyen Faktörler

Türkiye’de ulaşım büyük bir oranda doğal koşulların etkisiyle belirlenmektedir. (sanayi bakımında ilerlemiş ülkelerde doğal koşulların ulaşım ve yerleşme üzerindeki etkisi az iken sanayileşmemiş ülkelerde

bu durum belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır).

Yerşekilleri: Ülkemizde ortalama yükselti, engebeli sahaların fazla olması ve dağların uzanış yönü ulaşımı etkilemektedir. Kuzey Anadolu, Toros ve büyük oranda diğer dağlarımızın doğu-batı yönünde uzanması, kuzey-güney doğrultusunda ulaşım hizmetlerini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu durum kuzey-güney yönünde yapılan yol yapım maliyetlerinin artmasına neden olmaktadır. Karayolu ve demiryolu ağlarımız büyük oranda bu dağlar arasındaki çöküntü ovaları ve vadilerin içinden geçmektedir. Kuzey ve güney sıradağlarımızın büyük oranda kıyıya paralel uzanması, kıyı ile iç kesimler arasındaki bağlantıların geçitlerle sağlanmasına neden olmaktadır. Yeryüzü şekillerinin özellikleri, yurdumuzda yol yapımı ve bakımının yüksek maliyetlere çıkmasına neden olmaktadır.

Yüksekliğin fazla olması: Türkiye’de ortalama yüksekliğin 1132 metre olması, batıdan doğuya doğru gidildikçe yükselti ortalamasında artışlar yaşanması ulaşım üzerinde olumsuz bir şekilde etkili olmaktadır. Yükseltiye bağlı olarak kar yağışlarının artması kış aylarında yolların kapanmasına neden olmaktadır. Önemli bir özellik de yükselti arttıkça kara ve demiryollarında yol yapım maliyet artmaktadır.

Denizler ve boğazlar: Türkiye’nin üç tarafının denizlerle çevrili olması ihracat ve ithalat yapılan limanlar ve liman ile bağlantılı yol yapımını etkilemektedir

İklim koşulları: Ulaşım sistemleri genellikle bulundukları yerin iklimine uyacak biçimde gelişirler İklim değerleri aşırı koşullar meydana geldiğinde ulaşımı etkiler Özellikle havayolu ulaşımında iklim koşullarının önemli etkileri oluşur. İç kesimler ve özellikle Doğu Anadolu Bölgesinde yaşanan sert karasal iklime bağlı olarak kış mevsiminde; kar yağışlarının fazla olması, karın yerde kalma süresinin uzun

olması, buzlanma ve donma olaylarının fazla olmasına ve uzun süresine neden olarak ulaşım hizmetlerinin büyük oranda aksamasına neden olmaktadır. Karadeniz Bölgesinde sık olarak yaşanan heyelanlar, çığ ve sel olayları ulaşımı olumsuz yönde etkiler. Zaman, zaman yaşanan yoğun sisler, kara, özellikle hava ve deniz ulaşımını aksatmaktadır.

Başlıca Ulaşım Yolları

1. Kara Yolları

Ülkemizde en yaygın olan ulaşım türüdür. Yük taşımacılığının % 70’i, yolcu taşımacılığının da % 90’ı karayolu ile yapılmaktadır. Özellikle 1950’li yıllardan sonra, karayolu yapımı artmış ve ulaşım araçları çoğalmıştır.

2. Demir Yolları

Türkiye’de ilk demiryolu hattı 1866 yılında İzmir-Aydın arasında kurulmuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarında demiryoluna önem verilmiştir.

Günümüzde bir çok illere Hızlı Tren seferleri düzenlenmektedir.

3. Deniz Yolları

Türkiye’nin üç tarafının denizlerle çevrili olması ve iki önemli boğaza sahip olması, denizcilik alanında gelişmesi bakımından çok önemlidir. Dünya ticaretinde en fazla kullanılan yol deniz yoludur. Bu nedenle, ülkemizde deniz yolunun ve limanların geliştirilmesi gerekmektedir.

4. Hava Yolları

Son yıllarda, Türk hava yollarının yanında, özel hava yolu şirketlerinin kurulması hava yolu taşımacılığında önemli artışlar meydana getirmiştir.

TİCARET

1. İç Ticaret

Ülke sınırları içinde, bölge ve bölümler arasında yapılan ticarete iç ticaret denir. Ülkemizde bazı il merkezleri ticaret şehirleri özelliği kazanmışlardır. Bunlar, İstanbul, Bursa, İzmit, İzmir, Denizli,

Adana, Gaziantep, Diyarbakır, Ankara, Konya, Kayseri, Samsun, Trabzon, Erzurum ve Malatya gibi illerdir. Bu merkezlerde ticaretin gelişmesinde, ulaşım yolları üzerinde bulunmalarının büyük etkisi olmuştur.

İhracat (Dış satım): Bir ülkenin başka ülkelere yaptığı satışlardır.

İthalat (Dış alım): Bir ülkenin başka ülkelere aldığı mallara denir.

2. Dış Ticaret

Bir ülkenin başka ülkelerle yaptığı alışverişe dış ticaret denir. Dış ticaretin para karşılığına dış ticaret hacmi denir. Gelişmiş ülkelerde dış ticaret hacmi fazla, gelişmemiş ülkelerde düşüktür. Yine, gelişmiş ülkelerde ihracat, genelde ithalattan daha fazladır. Bu ülkeler dışarıdan daha çok hammadde alıp dışarıya işlenmiş sanayi ürünleri satarlar. Az gelişmiş ülkeler ise dışardan daha çok işlenmiş sanayi ürünleri alıp, dışarıya tarım ürünleri veya ham maddeler satarlar.

Başlıca İhraç Ürünlerimiz

Tarım ürünleri (Pamuk, fındık, tütün, baklagiller, kuru ve yaş meyveler)
Dokuma ve tekstil ürünleri
Hayvan ve hayvansal ürünler (Deri, yumurta, yün, tiftik)
Bitkisel yağlar
Bazı dayanıklı tüketim malları (Televizyon, buzdolabı, vs.)
İpekli dokuma ve giyim eşyaları
Mobilya, çimento, cam ve seramik ürünleri
Madenler (krom, bakır, cıva, demir, bor, tuz)

Başlıca İthal Ürünlerimiz

Fabrika kurmaya yarayan aletler, ham petrol, ilaç ve kimyasal maddeler, elektronik araçlar, motorlu araçlar, silah, optik araçlar, tropikal ürünler (muz, kahve, hurma, pıncı)

Dış ticaretimizde önemli ülkeler

Almanya, İtalya, ABD, İngiltere, Fransa,

Hollanda, Belçika, Japonya, İran, Suudi Arabistan ve son yıllarda Rusya Federasyonu, Gürcistan ve Orta Asya ülkeleri (Kazakistan, Azerbaycan, Kırgızistan, Tacikistan, Türkmenistan)

Ülkemizde son yıllarda uygulanmak istenen diğer bir ticaret şekli de serbest ticarettir. Serbest ticarete ülkeler ürettikleri çeşitli malları, belli yerlerde kurulacak pazarlarda gümrük vergisi ödemedi pazarlamaktadır. Ülkemizde şu anda birçok ilimizde serbest ticaret bölgesi bulunmaktadır.

TURİZM

İnsanların gezmek, görmek, eğlenmek ve dinlenmek amacıyla yaptığı gezilere turizm denir. Bu geziyi yapan kişilere de turist adı verilmektedir.

İç turizm: Vatandaşların kendi ülkeleri içinde yaptıkları gezilere denir.

Dış turizm: Bir ülkeden başka ülkelere yapılan gezilere denir.

Dünya'nın çeşitli ülkelerindeki doğal güzellikler ve tarihi değerler insanlara çekici gelmektedir.

Turizme konu olan çekicilikler şunlardır:

Bazı hastalıkları tedavi edici kaplıca ve içmecelerin bulunması
Tabii manzaranın güzel olması
Spor sahalarının ve denize girmeye uygun plajların bulunması
Tarihi kalıntıların bulunması
Kaliteli malların pazarlandığı merkezler olması
Kutsal ibadet yerlerinin varlığı
Türkiye'de turizmi etkileyen faktörler
Deniz turizmine ve kış turizmine elverişli iklim koşulları
Doğal ve tarihi zenginlikler
Folklor zenginliği
Turizm alt yapısının (ulaşım, tanıtım, konaklama) yetersizliği

Temel Yurttaşlık Bilgisi

İnsan Hakları: İnsan oldukları için tüm insanların; doğuştan sahip oldukları, devredilemez ve vazgeçilemez haklarıdır. Bu haklar insan onurunu korumayı, insanlığın maddi ve manevi gelişmesini sağlamayı amaçlayan haklar olarak ifade edilebilir.

Dikkat: Temel insan hakları belirli kavramlar etrafında ifade edilmektedir. Bu alanın terimlerinin bilinmesi sınavlarda adlandırma nedeniyle soru kayıplarını önlemekte hayati önem taşımaktadır.

İnsan – Kişi (insan hakları ve demokrasi metinlerinde kişi veya birey olarak anılmaktadır.) Kanun ve yasal normlar nezdinde hak sahibi olan, sahip olduğu hakları kullanarak insana özgü imkânları değerlendirebilen varlık kişi ya da birey olarak ifade edilir.

Hak: Toplumun yasalarının yani hukuk kuralarının kişilere belirli sınırlar dâhilinde davranışlar ortaya koymaya izin vermesi, belirli durum ve nesneleri istemeye yetkili kılmasıdır. Hak bir toplumun ferdi olan kişilere sınırlar dâhilinde verilen yetkidir.

Özgürlük: Özgürlük veya erkinlik, birinin engellenmeden ya da sınırlandırılmadan istediğini seçebilmesi, yapabilmesi ve hareket edebilmesi durumudur.

Yasal açıdan ise kişinin başkasına zarar vermeden istediğini yapabilmesi olarak değerlendirilir.

Sorumluluk: Kişinin yaptıklarından mesul olmasıdır.

Eşitlik: Kimseye; dil, din, ırk ve cinsiyet gibi özellikler nedeniyle ayrımcılık yapılmaksızın tüm bireylerin-kişilerin-insanların aynı hak ve özgürlüklere sahip olmasıdır.

Temel Kavramlar

Kişilere yasa ve yönetmeliklerle verilen somut hakları güvence altına alan ve anayasada yer verilen soyut ve genel nitelikli haklara “anayasal haklar” ya da

“temel haklar” denir.

Temel Haklar: İnsanın değerini korumaya yönelik asgari-minimum haklar olarak da ifade edilen, bireylere-kişilere, yasa ve yönetmeliklerle verilen somut hakları güvence altına alan ve anayasada yer verilen soyut ve genel nitelikli haklara anayasal haklar ya da temel haklar denir.

Anayasada yer alan Temel Hak ve Özgürlükler aşağıdaki gibi sınıflandırılmaktadır.

Koruyucu Haklar

- * Kişileri, devlete ve topluma karşı koruyan hak ve özgürlüklere koruyucu haklar denir.
- * Anayasa’ımızda koruyucu haklar “Kişinin Hak ve Ödevleri” başlığı altında sayılmıştır. Başlıklar halinde bu haklar;
- *kişi dokunulmazlığı (kişinin maddi ve manevi varlığı) (m.17),
- *zorla çalıştırma yasağı (m.18),
- *kişi hürriyet ve güvenliği (m.19),
- *özel hayatın gizliliği (ve korunması) (m.20),
- *konut dokunulmazlığı (m.21),
- *haberleşme özgürlüğü (m.22),
- *yerleşme ve seyahat özgürlüğü (m.23),
- *din ve vicdan özgürlüğü (m.24),
- *düşünce ve inanç özgürlüğü (m.25),
- *basın özgürlüğü (sürelî ve süresiz yayın hakkı, Basın araçlarının korunması, Kamu tüzel kişilerinin elindeki basın dışı kitle haberleşme araçlarından yararlanma hakkı, Düzeltme ve cevap hakkı) (m.28),
- *dernek kurma özgürlüğü (m.33),
- *toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı (m.34),
- *mülkiyet edinme hakkı (m.35) dır.
- *Hakların korunması ile ilgili hükümler (Hak arama hürriyeti, Kanunî hâkim güvencesi, Suç ve cezalara ilişkin esaslar); İspat hakkı; Temel hak ve hürriyetlerin korunmasıdır.

İsteme Hakları

*Kişilerin devletten ve toplumdan isteyebilecekleri haklara isteme hakları denir.

- * Anayasa'nın " Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler" bölümünde yer alan bu haklar,
- * ailenin korunması (m.41),
- * eğitim ve öğrenim hakkı (m.42),
- * çalışma ve sözleşme özgürlüğü (Ücrette adalet sağlanması) (m.48),
- * çalışma hakkı (m.49),
- * dinlenme hakkı (m.50),
- * sendika kurma hakkı (m.51),
- * toplu iş sözleşmesi hakkı (m.53),
- * grev hakkı (m.54),
- * sağlık çevre ve konut hakkı (m.57),

Katılma Hakkı

*Kişinin siyasal gücün kullanılmasına katılmasını sağlayan haklara katılma hakları denir.

*Bu haklar, Anayasa'nın "Siyasal Haklar ve Ödevler" başlığı altında düzenlenmiştir.

Anayasaya göre bunlar,

- *vatandaşlık hakkı (m.66),
- *seçme, seçilme hakları (m.67),
- *siyasal partilerle ilgili haklar (Parti kurma, partilere girme ve partilerden ayrılma, Siyasî partilerin uyacakları esaslar) (m.68,69),
- *kamu hizmetlerine girme hakkı (hizmete girme ve mal bildirimi hakkı) (m.70),
- *vatan hizmeti hakkı (m.72),
- *vergi ödevi (m.73),
- *dilekçe hakkı, bilgi edinme hakkı, kamu denetçisine başvurma hakkı (m.74) gibi hak ve özgürlüklerdir.

Temel haklardan bazıları, yaşama hakkı, kişi dokunulmazlığı, sağlık hakkı eğitim hakkı, dilekçe hakkı, özel yaşamın gizliliği ve seçme ve seçilme hakkıdır.

Yaşama Hakkı: Yaşama hakkı kişilerin en temel haklarından. Yaşama hakkından mahrum olan biri diğer haklarından yararlanamaz. 1982 Anayasası'nın 17. maddesinde "Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme

hakkına sahiptir." ifadesiyle yaşama hakkı anayasal güvenceye kavuşturulmuştur.

Kişi Dokunulmazlığı: Kişi dokunulmazlığı, yaşama hakkını tamamlayıcı niteliktedir. Kişinin maddi ve manevi bütünlüğünü korumaya yönelik bir haktır. Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tâbi tutulamaz." ifadeleriyle yer almıştır.

Sağlık Hakkı: Sağlık hakkı herkesin yaşamını sağlıklı bir şekilde devam ettirebilmek için devletten gerekli çalışmaları yapmasını isteme hakkıdır.

Dikkat:

- * Buna göre, "Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir.
- * Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir."

Eğitim Hakkı: Demokratik toplum düzeninin kurulması ve insan haklarının yaşama geçirilebilmesi için eğitim temel bir şarttır. Kişiler demokrasi bilincini ancak eğitim yoluyla kazanabilirler. Toplumdaki sosyal eşitsizlikler eğitim yoluyla azaltılabilir. Bu nedenle devlet için vatandaşlarına eğitim vermek bir görevdir.

Dilekçe Hakkı: Anayasa'nın 74. maddesinde "Vatandaşlar ve karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla Türkiye'de ikamet eden yabancılar kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında, yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisine yazı ile başvurma hakkına sahiptir." denilmektedir.

Özel Yaşamın Gizliliği: Her insanın kendine özgü bir özel yaşamı vardır. İnsanlar kendilerini ilgilendiren konuların başkaları tarafından bilinmesinden rahatsızlık duyabilirler. Devlet kişilerin özel yaşamına müdahale etmemeli, kişilerin birbirlerinin yaşamına müdahale sayılabilecek davranışlarına engel olmalıdır.

Seçme ve Seçilme Hakkı: Seçme ve seçilme hakkı çoğulcu demokrasinin bir gereğidir.

Herkesin ülke yönetiminde söz hakkı vardır. Bu hak seçme ve seçilme hakkıyla kullanılır. Vatandaşlar oy kullanarak seçimlerde tercihlerini bildirebilecekleri gibi, aday olarak da ülkenin yönetimine talip olabilirler.

Adalet, Hukuk ve Devlet Kavramları

Adalet, hukuk ve devlet kavramlarını açıklamaya önce devleti açıklamakla başlamak gerekir. Çünkü devleti anlamadan hukuk kavramını, hukuk olmadan da adalet kavramını anlamlandırmak hayli güçtür.

Devlet:

İnsanı diğer canlı türlerinden ayıran sayısız özelliği vardır. Bu ayıt edici özelliklerin en önemlilerinden biri, insanın toplumsal varlık (Homosocius) oluşudur. Şüphesiz insan dışındaki pek çok canlıda toplu (sürü) halde yaşamaktadır. Fakat insan dışındaki canlıların sürü halinde yaşaması tamamen içgüdüselidir. Hâlbuki insan tamamıyla bilinçli olarak, akli ve özgür iradesiyle toplu halde yaşamayı tercih eder.

Toplumdaki bütün bireyler farklı mal ve hizmetler üretir ve bütün bireyler güçleri ölçüsünde bu mal ve hizmetlerden yararlanırlar. Böylece dikiş dikmesini bilmeyen biri elbise giyebilir ya da hiç inek görmemiş biri süt içebilir.

İnsanları bir arada yaşamaya iten bir diğer neden de bir arada olmaktan sağladıkları duygusal doyumdur. İnsana özgü sevgi, nefret, kıskançlık, annelik, babalık, hoşgörü vb. duyguların gerçekleşebilmesi başka insanların varlığını zorunlu kılar.

En basit ve yalın bir tanımla devlet, birlikte yaşamak üzere örgütlenmiş insan toplumdur. Bir başka tanımla devlet, yerleşik bir topluluğun hukuksal ve siyasal açıdan örgütlenmesi sonucu oluşan, tüzel kişiliğe ve egemenliğe sahip soyut varlıktır. Bu anlamda devleti kişileştirmek bir yanlış anlamadan ibarettir. Devlet düşünen, karar alan ve uygulayan somut bir varlık değil soyut bir örgütlenmedir.

Halk: Ortak bir amaçla bir araya gelmiş insanlara halk denir. Halk ve millet kavramları aynı değildir. Halk somut bir varlıktır. Belli bir zamanda belli bir yerde yaşayan insanları ifade eder. Hâlbuki millet soyut bir varlıktır. Türk halkı denildiğinde halen ülkemizde yaşayan insanlar ifade edilirken, Türk Milleti denildiğinde dünyanın birçok ülkesinde yaşamakta olan ve geçmişte yaşamış geniş bir insan topluluğu ifade edilir.

Ülke: Bir devletin var olabilmesi için devleti oluşturan halkın yaşadığı, devletin egemenlik alanını oluşturan bir toprak parçası(vatan=yurt)nın olması gerekir.

Egemenlik: Devletin varlık koşullarından biri de egemenliktir. Egemenlik devletin sınırsız ve koşulsuz bir bağımsızlığa sahip olması, ülke içinde kendine rakip başka bir gücün bulunmaması, uluslararası alanda ise diğer devletlerle eşit iradeye sahip olması demektir.

Dikkat:

Kısaca Devlet: belirli bir toprak parçası (yurt-vatan) üzerinde yaşayan insanların (halkın) bir düzen içinde bağımsız (egemen) yaşamak için kurmuş oldukları örgütün adıdır. Halkı, ülkesi (vatani) ve bağımsızlığı (egemenliği) olmayan bir devletin varlığından söz edilemez.

Hukuk: Hak kelimesinin çoğuludur. Haklar anlamına gelir. Hukuk bir devlette tüzel ya da gerçek kişilerin birbirleriyle ve devletle olan ilişkilerini adalete uygun olarak düzenler. Kişilerin sahip oldukları hak ve yükümlülüklerin sınırlarını çizer. Hukuk kurallarının varlık nedeni kamu düzeninin sağlanması ve sürdürülmesidir.

Kısaca hukuk: Barış, eşitlik, özgürlük ve güvenlik içinde bireyin varlığını korumasını sağlayan, insanlar arası ilişkileri düzenleyen; kurallar bütüne hukuk denilmektedir.

Dikkat:

Hukuk düzeninin gerçekleştirmeye çalıştığı şey adalet ilkesidir.

Adalet:

Adalet tanımı yapılırken pek çok tartışma ortaya çıkmış olsa da **genellikle adalet, hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme, doğruluk olarak tanımlanmaktadır.**

Fakat hukuka uygun olan her şey adaletli olmayabilir. Söz gelimi yasaya uygun olarak toplanan bir verginin adaletli olmadığı ileri sürülebilir. Hak anlayışı ve hukuk sistemleri farklılık gösterebilmekte ve bu doğrultuda kişilerin ve toplumların adalet anlayışları da farklılaşabilmektedir.

Fakat tartışmaları toparlayan genel kanı, toplumca paylaşılan, çoğunluk tarafından kabul edilen şeylerin adalet olduğu savunulabilir. Ancak, bu çoğunluğun adaleti olmaktan öte gidemez.

Genelde adaletle ilgili herkesin ittifakla kabul ettiği temel değerler vardır. Bunlar:

- Herkesin yasalar karşısında eşit sayılması,
- Ahlakça olumsuz kabul edilen fiillerin hukuk tarafından da suç sayılması,
- Benzer suçlara benzer cezalar verilmesi,
- Vatandaşların “nimette ve külfette” eşit olmaları gibi sıralanabilir.

İnsan Hakları ve Devlet

1. Hukuksal Bir Kurum Olarak Devlet Devleti meydana getiren örgütlenme hukuk yoluyla olur.

Devletin ortaya çıkışı ile hukukun ortaya çıkışı eş zamanlıdır. Fakat bütün hukuk kuralları ve devlet sistemleri demokrasiyi, insan haklarını ve halkın egemenliğini gerçekleştirecek biçimde değildir.

Modern bir devlette devletin örgütlenmesi pozitif hukuka göre olur.

Hukuk kurallarının en üstünde yer alan anayasalar devletin örgütlenmesini belirleyen temel yasalardır. Anayasalar devletin amaç ve görevlerinin neler olduğunu, devletin kuruluşunu, hangi organlardan oluştuğunu, kişilerin hak ve görevlerinin neler olduğunu, devletin işleyişinin ve düzeninin nasıl sağlanacağını açıklarlar.

2. Laik Devlet ve İnsan Hakları

Laik sözcüğü Latince laicus kökünden gelmektedir. Kelime anlamı bakımından ruhani olmayan, dine dayanmayan, dünyevi gibi anlamlar içermektedir. Kavramsal anlamı bakımından laiklik bir devlet ve hukuk sistemini ifade eder. Laiklik, bugün bütün çağdaş devletlerin bir niteliği haline gelmiştir.

Dikkat:

Genel olarak laik devletin özellikleri şöyle ifade edilebilir.

Kişiler din, vicdan ve inanç özgürlüğüne sahiptir. Devlet, bütün dinsel inançları anayasal güvence altına alır.

Yasa ve kurallar, dinsel ilkelere değil akla ve mantığa dayanır.

Eğitim kurumları dahil bütün kurumlar din kurallarına göre düzenlenmez. Eğitimin içeriği dahil bütün kamu hizmeti içerikleri dini kurallara göre değil pozitif gerçeklere göre düzenlenmelidir.

Hukuk Devleti ve İnsan Hakları

İstisnasız bütün devletler yasalarla yönetilirler. Hatta hukuk kuralları bulunmaksızın bir devletin var olamayacağı da ileri sürülebilir. “Monarşiyle yönetilen devletlerde bile kralın fermanı herkesin uymak zorunda olduğu bir hukuk kuralıdır.”

Bu anlamda hukuk devleti ve kanun devleti aynı şeyi ifade etmezler. Bütün yönetim biçimlerinde, monarşilerde, diktatörlüklerde, teokratik ya da totaliter yönetimlerde de yasalar vardır. Yasalarla yönetilen kimi devletlerde yasalar baskıcı ya da adaletsiz olabilirler. Bu nedenle bir devletin hukuk devleti sayılabilmesi için birtakım niteliklere sahip olması zorunludur.

Dikkat:

Hukuk Devleti Olmanın Gerekleri şu maddelerle açıklanabilir.

1- Temel Hak Ve Özgürlüklerin Güvence Altına Alınması

Bir devletin hukuk devleti olabilmesi için temel hak ve özgürlükleri güvence

altına almış olması gerekir. Temel hak ve özgürlüklerin güvenceye kavuşturulması bunlara Anayasada yer verilmesiyle mümkün olur. 1982 Anayasası'nın 12. maddesinde "Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir.

2- Kanun Önünde Eşitlik

Hukuk devletinde kişiler hiçbir ayırım gözetilmeksizin yasalar önünde eşittirler. Kanun önünde eşitlik konusuna daha önce değinildiğinden burada tekrar edilmemiştir.

3- İdarenin Hukuka Bağlılığı

İdare işlem ve eylemlerini hukuka uygun olarak yürütmek zorundadır. Anayasanın 11. maddesinde bu durum "Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır. ..." şeklinde yer almıştır.

4- Kanunların Anayasaya Uygunluğunun Denetimi

Anayasanın 11. maddesinde " ... Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz." denilmektedir. 1961 Anayasasıyla **kanunların Anayasaya uygunluğunu denetlemek için bir yüksek yargı organı olan Anayasa Mahkemesi kurulmuştur.**

5- Devlet Faaliyetlerinin Belirliliği

Hukuk devletinde devletin yapacağı faaliyetler önceden bellidir. Vatandaşlar hukuki güvenlik içinde yaşarlar. Bu, vatandaşların hangi kurala tabi olduklarını bilmeleri ile mümkündür.

6- İdarenin Yargısal Denetimi

Anayasanın 125. maddesinde "İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır." ibaresi bulunmaktadır. İdare makamları yaptıkları işleri hukuka uygun olarak yapmakla yükümlüdürler. **İdarenin hukuk dışı bir uygulamasına maruz kalan herkes idare mahkemelerine dava açarak yanlışlığın ortadan kaldırılmasını isteyebilir.**

7- Mahkemelerin Bağımsızlığı

Hukuk devletinde yargı bağımsızdır.

Makamı mevkii ne olursa olsun kimse mahkemelere emir ve talimat veremez. Mahkemeler anlaşmazlığı yasalara ve hâkimlerin vicdani kanaatlerine göre çözerler. Bu durum Anayasada "Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz." ibaresiyle güvence altına alınmıştır.

8- İdarenin Mali Sorumluluğu

İdari makamlar yürüttükleri işler sırasında vatandaşa verdikleri zararı ödemek zorundadırlar. Hatta yapılan işte idari makamların hiçbir kusuru olmasa dahi (kusursuz sorumluluk) idare vatandaşın zararını tazmin etmek zorundadır.

9- Kuvvetler Ayrımı

Hukuk devletinde devlet erkinin tek bir merkezin elinde toplanmaması için bir takım mekanizmalar geliştirilmiştir. **Hukuk devletinde devletin erkleri olan yasama, yürütme ve yargı erkleri birbirlerinin alanına giremezler.** Biri diğerinden daha üstün değildir.

10- Demokratik Rejim

Hukuk devletinin varlığı demokratik rejime bağlıdır. Çoğulcu demokrasinin olmadığı bir yerde hukuk devletinden de bahsedilemez.

Sosyal Devlet ve İnsan Hakları

İnsan haklarının tarihsel gelişimi içinde ilk önce ortaya çıkan haklar, "I. kuşak haklar" ya da "negatif statü haklar" olarak da ifade edilen kişi hak ve özgürlükleri ile siyasal haklardır. Yaşama hakkı, mülkiyet hakkı, düşünme ve düşünceyi ifade etme özgürlüğü, din ve vicdan özgürlüğü, seçme ve seçilme hakkı, dernek ve siyasi parti kurma hakkı, I. kuşak haklardan bazılarıdır. Tarihi ve toplumsal gelişmeler neticesinde devlete sorumluluk yükleyen yeni bir takım haklar ortaya çıkmaya başlamıştır. "II. kuşak haklar", "pozitif statü hakları" olarak da ifade edilen bu haklar, ekonomik ve sosyal hak ve özgürlüklerdir. Sosyal

ve ekonomik haklardan bazıları, “eğitim ve öğrenim hakkı”, “çalışma ve sözleşme hürriyeti”, “sendika kurma hakkı”, “sosyal güvenlik hakkı”, “konut hakkı”dır.

Tanımdan da anlaşılacağı gibi sosyal devletin temel amacı, bir toplumu oluşturan bireylerin yasalar karşısında olduğu kadar, siyasal, sosyal ve ekonomik hayatın işleyişi içinde de eşit ve özgür olmalarını sağlamaktır. Sosyal devlet özel mülkiyeti ve hür teşebbüsü kabul eder, sosyal ve ekonomik demokratikleşmeyi gerçekleştirmeye yönelir.

Ülkemizde ilk defa 1961 Anayasası’nda yer verilen sosyal devlet anlayışı, 1961 ve 1982 Anayasalarında Cumhuriyetin nitelikleri arasında sayılmıştır. Her iki Anayasa’nın 2. maddesinde “Türkiye Cumhuriyeti demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir.” ifadesine yer verilmiştir.

Sosyal Devlet Anlayışının Gerekleri

1. Ekonomik Kalkınma ve Yoksullukla Mücadele

Sosyal devletin temel amaçlarından biri tüm toplumu ve tek tek bireyleri yoksulluktan kurtarmak ve kişilerin insanca yaşayabilmeleri için gerekli şartları ve minimum gelir düzeyini garanti etmektir.

2. Gelir Adaleti ve Eşitlik

Toplumu oluşturan bireyler arasındaki gelir adaletini sağlamak, ekonomik ve sosyal eşitliği gerçekleştirmek, sosyal devletin temel amaçlarından biridir. Kişilerin birbirlerinden farklı özellik ve yetenekleri vardır. Kişilerin sahip oldukları özellik ve yetenekleri kullanarak farklı işler yapmaları ve farklı gelir seviyelerine sahip olmaları kaçınılmazdır.

3. Fırsat Eşitliği

Sosyal devletin amaçlarından biri de fırsat eşitliğini gerçekleştirmektir. Sosyal devlet bağlamında fırsat eşitliği hukuki eşitlik ile aynı şey değildir. Hukuk devletinde kişiler dil, din, cinsiyet, etnik köken, sosyal sınıf, gelir düzeyi vb. özelliklerine bakılmaksızın

yasalar önünde eşit görülürler.

4. Sosyal Güvenlik

Toplumdaki bireyler çalışarak kendilerinin ve ailelerinin geçimi için gerekli olan geliri elde edebilirler. Fakat kişiler çeşitli nedenlerle hayatlarının belli dönemlerinde çalkamayaabilirler. Söz gelimi kişi hastalanmış, iş bulamamış, çalışamayacak kadar yaşlanmış olabilir. Ailesi olmayanlar, yaşlı ya da kimsesizler olabilir. İşte böyle durumlarda kişilerin yoksulluğa düşmeden yaşamlarını devam ettirebilmeleri için gerekli sosyal kurumların kurulması ve işletilmesi de sosyal devletin görevidir.

Dikkat:

Ülkemizde BAG-KUR, Emekli Sandığı ve SSK (Günümüzde SGK olarak tek bir çatı altına toplanmıştır.) bu görevleri yerine getirmek için kurulmuş sosyal güvenlik kuruluşlarıdır. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, (SHCEK), Darülaceze, kadın sığınma evleri vb. kurumlarda bu amaçlarla oluşturulmuştur.

5. Tam İstihdam ve İşsizlikle Mücadele

Sosyal devlet çalışabilir durumdaki herkesin çalışabilmesi için iş yerleri açar, açılmasını destekler, toplumdaki herkesin çalışabilmesi için gerekenleri yapar.

6. Sosyal Denge ve Barışı Sağlamak

Sosyal devletin temel amaçlarından biri de, sosyal dengeyi ve dolayısıyla sosyal bütünleşme ve barışı sağlamaktır. Sosyal devlet bu amaçla kişiler, sosyal sınıf ve zümreler ile farklı din ve mezheplere mensup olanların öncelikle yasalar karşısında eşit işlem görmelerini sağlamaya ve kişilerin, mensup oldukları sınıf, zümre, ırk, din veya mezhep nedeniyle ya da sahip olduğu ekonomik güçten ötürü ayrıcalıklı muamele görmesini engellemeye çalışır. Haksızlığa uğrayanları, güçsüz kişileri korur.

7. Ekonomik Büyüme ve Kalkınma

Ekonomik büyüme ve kalkınmanın sağlanması, sosyal devletin en önemli amaçlarından biri olarak kabul edilmektedir. Sosyal devlet, ekonomik

büyüme ve kalkınmanın sağlanması amacıyla sermaye yatırımlarını teşvik eder, ekonomik faaliyetlerin tam istihdamı sağlayacak düzeyde gerçekleşmesi için gerekli koşulları ve ortamı sağlamaya çalışır.

CUMHURİYETİN TEMEL ORGANLARI

Yasama

Türkiye Büyük Millet Meclisi

Kuruluşu:

Türkiye Büyük Millet Meclisi genel oyla seçilen altıyüz milletvekilinden oluşur.

Milletvekili seçilme yeterliliği

Onsekiz yaşını dolduran her Türk milletvekili seçilebilir.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri

Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri, kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak; bütçe ve kesin hesap kanun tasarılarını görüşmek ve kabul etmek; para basılmasına ve savaş ilânına karar vermek; milletlerarası andlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun kararı ile genel ve özel af ilânına karar vermek ve Anayasanın diğer maddelerinde öngörülen yetkileri kullanmak ve görevleri yerine getirmektir.

Yürütme

Cumhurbaşkanı

Cumhurbaşkanı, kırk yaşını doldurmuş, yükseköğrenim yapmış, milletvekili seçilme yeterliliğine sahip Türk vatandaşları arasından, doğrudan halk tarafından seçilir. Cumhurbaşkanının görev süresi beş yıldır. Bir kimse en fazla iki defa Cumhurbaşkanı seçilebilir.

Cumhurbaşkanlığına, siyasi parti grupları, en son yapılan genel seçimlerde toplam geçerli oyların tek başına veya birlikte en az yüzde beşini almış olan siyasi partiler ile en az yüzbin seçmen aday gösterebilir.

Cumhurbaşkanı seçilen milletvekilinin Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği sona erer.

Genel oyla yapılacak seçimde, geçerli oyların salt çoğunluğunu alan aday, Cumhurbaşkanı seçilir. İlk oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamayı izleyen ikinci pazar günü ikinci oylama yapılır. Bu oylamaya, ilk oylamada en çok oy almış iki aday katılır ve geçerli oyların çoğunluğunu alan aday, Cumhurbaşkanı seçilir.

Görev ve yetkileri

Cumhurbaşkanı Devletin başıdır. Yürütme yetkisi Cumhurbaşkanına aittir. Cumhurbaşkanı, Devlet başkanı sıfatıyla Türkiye Cumhuriyetini ve Türk Milletinin birliğini temsil eder; Anayasanın uygulanmasını, Devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını temin eder.

Gerekli gördüğü takdirde, yasama yılının ilk günü Türkiye Büyük Millet Meclisinde açılış konuşmasını yapar.

Ülkenin iç ve dış siyaseti hakkında Meclise mesaj verir.

Kanunları yayımlar.

Kanunları tekrar görüşülmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderir.

Kanunların, Türkiye Büyük Millet Meclisi içtüzüğünün tümünün veya belirli hükümlerinin Anayasaya şekil veya esas bakımından aykırı oldukları gerekçesiyle Anayasa Mahkemesinde iptal davası açar. Cumhurbaşkanı yardımcılarını atar ve görevlerine son verir.

Üst kademe kamu yöneticilerini atar, görevlerine son verir ve bunların atanmalarına ilişkin usul ve esasları Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenler.

Yabancı devletlere Türkiye Cumhuriyetinin temsilcilerini gönderir, Türkiye Cumhuriyetine gönderilecek yabancı devlet temsilcilerini kabul eder.

Milletlerarası andlaşmaları onaylar ve

yayımlar.

Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunları gerekli gördüğü takdirde halkoyuna sunar. Milli güvenlik politikalarını belirler ve gerekli tedbirleri alır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi adına Türk Silahlı Kuvvetlerinin Başkomutanlığını temsil eder.

Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar verir.

Sürekli hastalık, sakatlık ve kocama sebebiyle kişilerin cezalarını hafifletir veya kaldırır.

Cumhurbaşkanı, kanunların uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla, yönetmelikler çıkarabilir. Kararnameler ve yönetmelikler, yayımdan sonraki bir tarih belirlenmemişse, Resmî Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girer.

Cumhurbaşkanı, ayrıca Anayasada ve kanunlarda verilen seçme ve atama görevleri ile diğer görevleri yerine getirir ve yetkileri kullanır.

Yargı

Mahkemelerin bağımsızlığı

Hakimler, görevlerinde bağımsızdırlar;

Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdanı kanaatlerine göre hüküm verirler.

Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hakimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz.

Görölmekte olan bir dava hakkında Yasama Meclisinde yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili soru sorulamaz, görüşme yapılamaz veya herhangi bir beyanda bulunulamaz. Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez.

Hakimlik ve savcılık teminatı

Hakimler ve savcılar azlolunamaz, kendileri istemedikçe Anayasada gösterilen yaştan önce emekliye ayrılamaz; bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması sebebiyle de olsa, aylık, ödenek ve diğer özlük haklarından yoksun kılınamaz.

Meslekten çıkarılmayı gerektiren bir suçtan dolayı hüküm giymiş olanlar, görevini sağlık bakımından yerine getiremeyeceği kesin olarak anlaşılanlar veya meslekte kalmalarının uygun olmadığına karar verilenler hakkında kanundaki istisnalar saklıdır.

Hakimlik ve savcılık mesleği

Hakimler ve savcılar adli ve idari yargı hakim ve savcılar olarak görev yaparlar. Bu görevler meslekten hakim ve savcılar eliyle yürütölür.

Hakimler, mahkemelerin bağımsızlığı ve hakimlik teminatı esaslarına göre görev ifa ederler.

Demokrasi

Siyasal denetimin doğrudan doğruya halkın ya da düzenli aralıklarla halkın özgürce seçtiği temsilcilerin elinde bulunduğu, toplumsal ve ekonomik durumu ne olursa olsun tüm yurttaşların eşit sayıldığı yönetim biçimine DEMOKRASİ denir. Demokrasi, halkın, halk tarafından, halka göre, halk için yönetilmesidir.

Demokrasinin Temel İlkeleri

a. Milli Egemenlik: Yönetme yetkisinin millete ait olması demektir. Demokraside egemenlik halka aittir.

b. Seçme Seçilme Hakkı: Seçme ve seçilme hakkı, demokrasinin sağladığı temel haklardan biridir. Temsilciler seçimle belirlenir. Halk, temsilcilerine kendisi adına yönetim yetkisini belirli bir süre için verir. Demokrasilerde gizli oy kullanma, serbest seçim, açık sayım ilkesi geçerlidir. Ülkemizde 18 yaşını dolduran, akli dengesi yerinde olanlar oy kullanabilir.

Askerlikvazifesini yerine getirmekte olan er ve erbaşılar,askeri öğrenciler ve hükümlüler ise oy kullanamazlar

c. Katılım: Demokrasiler etkin ve aktif yurttaşlara gereksinim duyar. Yurttaşlar seçme ve seçilme haklarıyla yönetime iradesini yansıtır; bunun yanında sivil toplum kuruluşlarındaki etkinliğiyle hakların takipçisi olur.

d. Özgürlük: Özgürlük, bireyin, başkalarının haklarına zarar vermeden istediğini yapabilmesidir. Demokrasinin olmadığı yerde özgürlük ve insan hakları, özgürlük ve insan haklarının olmadığı yerde de demokrasi olmaz.

e. Eşitlik: Eşitlik, hakların kullanılmasında ayırım yapılmamasıdır. Demokraside eşitlik, yasalar önünde eşitliktir. Yasalar herkese aynı biçimde uygulanır; herhangi bir kişiye, aileye, zümreye ayrıcalık tanınmaz.

f. Çoğulculuk: Demokraside her görüşe, anlayışa, inanişaya saygı gösterilir. Bu görüş ve anlayışların siyasi partilerle temsil edilmesine fırsat verilir. Seçimlere birden fazla siyasi parti katılır. Böylece farklı görüş ve düşünceler yönetimde kendini ifade olanağı bulur.

g. Çoğunluk: Demokraside çoğunluk ilkesi aranır. Seçimlerde Çoğunluğu elde eden parti iktidar olur. Diğer partilerde muhalefeti oluşturur. Demokraside çoğunluğun yanında azınlığında hakları korunur.

h. Hoşgörü: Demokrasi hoşgörü rejimidir. Farklılıklar ve farklı unsurlar demokraside birbirlerine tahammül etmeyi, birbirleriyle uzlaşmayı öğrenirler.

ı. Hukuk Devleti: Hukuk Devleti, yurttaşlarına hukuk güvenliği sağlayan, yöneticilerinde hukuka bağlı olduğu devlettir.

i. Kuvvetler Ayrılığı: Demokrasilerde kuvvetler ayrılığı ilkesi uygulanır. Kuvvetler ayrılığı ilkesi (yasama, yürütme, yargının ayrı organlarda temsil edilmesi) iktidar tekeli kırıyan bir uygulamalıdır.

Türkiye’de demokratik sistem şu prensipler üzerinde durmaktadır.

- a) Bireysel özgürlüğü korur ve geliştirir.
- b) Çoğunluğun yönetimine dayanır.
- c) Halkın egemenliğine dayanır.
- d) Kuvvetler ayrımı esastır.
- e) İnsanlar doğuştan bazı vazgeçilmez ve devredilmez haklara sahiptirler.
- f) İnsan aklına inancı esas alır.
- g) İnsanlar yasalar önünde ve kamu hizmetlerinden yararlanmak konusunda eşittir.
- h) Temsil esasına dayanır.

Demokrasinin Kurumları

Demokrasinin ilkelerine göre işleyebilmesi için aşağıdaki dört temel kurumun ve prensibin sistemde yer bulması gerekmektedir.

1. Seçimler ve Temsil
2. Çoğunluk ve Katılım sayısı
3. Siyasal partiler
4. Hukuk üstünlüğü

Demokrasi Çeşitleri

1. Doğrudan Demokrasi:

Halk tarafından bizzat Kanunların yapılmasını ve kamu gücüne ilişkin kararların doğrudan halk tarafından alınmasını ifade eder. Halkın egemenliğini şahsen ve doğrudan doğruya kullandığı demokrasi türüdür. Küçük site devletlerinde ortaya çıkmış ve uygulanmış bir sistemdir. Bu sistemin uygulanması için nüfus azlığı ve zenginlik gereklidir.

2. Temsili Demokrasi:

Milletin seçtiği temsilciler aracılığı ile millete ait olan egemenliğin kullanılmasıdır. Temsili demokraside seçim temeldir. Günümüz devletlerinde olduğu gibi nüfusun kalabalık olması bu sistemi zorunlu kılar. Temsilî demokrasimodelinde öne çıkan temel özellikler, “iktidarın meşru bir seçimle belirlenmesi”, “çoğunluğun

görüşünün kabul edilmesi” ve “kuvvetler ayrılığı ilkesi”dir.

3. Yarı Doğrudan Demokrasi:

Egemenliğin kullanılmasının halk ile temsilcileri arasında paylaştırıldığı demokrasi çeşididir. Bu demokrasitüründe halk üç şekilde egemenliğin kullanılmasına katılabilmektedir: Referandum, halkın vetosu ve halkın kanun teklifi.

İNSAN HAKLARININ KORUMA ALTINA ALINMASI SÜRECİNDE ÖNEMLİ TARİHLER VE KURUMLAR

1215 Magna Charta Libertatum = Büyük Özgürlük Bildirgesi

39. madde: Hiç bir özgür insan yürürlükteki yasalara başvurmaksızın, tutuklanamaz, hapsedilemez, mülkü elinden alınamaz, sürülemez, ya da yok edilemez.

İnsan hakları kavramının ilk belgesi kabul edilmektedir.

Bunun yanında insan haklarına yer veren ilk yazılı belgelerden bir kaçı şunlardır:

1689 İngiliz İnsan Haklar Bildirgesi,
1776 Virginia Haklar Bildirgesi,
1776 ABDBağımsızlık Bildirgesi,
1789 Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi

Birleşmiş Milletler Örgütü

İnsan haklarının uluslararası düzeyde korunması amacıyla 1945'te Birleşmiş Milletler Örgütü kurulmuştur. Birleşmiş Milletler Antlaşması'nda dünyanın her yerinde insan haklarına saygının gerçekleştirilmesiaçlanmıştır.

Dikkat:

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun

tarafından 10 Aralık 1948 tarihli kararı ile ilan edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi bu amaçla ortaya çıkan ilk uluslararası belgedir.

Önemli Bilgiler

- İdarenin kararlarının yargı denetimine tabi olması hukuk devleti ilkesinin bir koşulu değildir.
- Kamusalılık; devletin temel özelliklerinden biri değildir?
- Eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi, 1982 Anayasası'nın Kişinin Hakları ve Ödevleri Bölümü'nde yer almaz
- Sosyal güvenlik hakkı; 1982 Anayasası'nın ikinci kısmının ikinci bölümünde düzenlenen “Kişi Hakları ve Ödevleri” arasında yer almaz.
- Apartheid rejimi; Bir ülkede ırk ayrımcılığının yasal olarak uygulanmasıdır.
- Magna Karta Libertatum, İngiltere’de 1215 yılında kabul edilmiştir.
- Sosyal Güvenlik Hakkı” Pozitif Statü Hakları kategorisine yer alır.
- 1945 “Birleşmiş Milletler Antlaşması” insan haklarının uluslararası bir koruma düzenine kavuşmasını sağlamıştır.
- Uluslararası Kızılhaç Komitesi, insan haklarının uluslararası düzeyde korunması için oluşturulmuş gönüllü kuruluşlardan biridir.
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Avrupa Konseyi’ne bağlıdır.

Türkiye ve Dünya ile İlgili Genel, Kültürel ve Güncel Sosyoekonomik Konular

İslamiyet'in Etkisindeki Türk Edebiyatı

Kutadgu Bilig: “Mesut olma bilgisi” anlamına gelen ve siyasetname niteliğinde bir eser olan Kutadgu Bilig, 1069 – 1070 yılında Yusuf Has Hacib tarafından yazılmıştır.

Divan-ü Lügat-it-Türk: 1077 yılında Kaşgarlı Mahmut tarafından yazılan eser büyük çapta ansiklopedik bir Türk dili sözlüğüdür. Araplara ve Farslara Türkçeyi öğretmek ve Türk dilinin üstünlüğünü anlatmak için kaleme alınmıştır.

Atabetü'l- Hakayık: 12. yüzyılda Edip Ahmet tarafından yazılmıştır. Eserin adı “hakikatler basamağı” anlamındadır.

Divan-ı Hikmet: 12. yüzyılda Ahmet Yesevi tarafından yazılmış dini, tasavvufi ve öğretici bir eserdir. Dörtlüklerin her birine “hikmet” adı verilmiştir.

Dede Korkut Hikâyeleri: Oğuz Türklerinin Rum, Abaza ve Gürcülerle yaptıkları savaşlara ait destani hikâyelerdir. On iki hikâye ile bir önsözden oluşmaktadır. Dede Korkut hikâyelerinin tek ve tam nüshası Almanya'da Dresden Kütüphanesi'ndedir.

İslamiyet Etkisindeki Türk Destanları

Satuk Buğra Han Destanı, Cengiz Destanı, Battal Gazi Destanı, Danişment Gazi Destanı

13.-19. Yüzyıl Türk Edebiyatı

Mevlânâ Celâlettin-i Rumî: Mesnevi, Divan-ı Kebir, Rubailer(Manzum);

Mektûbât(Mensur)

Yunus Emre: Risalet 'ün Nushiye, Divan.

Hacı Bektaş Veli: Makalat.

Gülşehri: Mantku't-Tayr, Feleknâme.

Ali Şir Nevâi: Mecalis'ün Nefais, Muhakemet'ül Lügateyn, Mizanü'l- Evzan, Mahbubü'l-Kulûb

Şeyhi: Harname, Hüsrev ü Şirin

Süleyman Çelebi: Mevlid, Vesiletü'n-Necat

Fuzulî: Hadikatü' s Şüeda, Şikayetname, Su Kasidesi, Leyla ve Mecnun

Bâkî: Divan, Kırk Hadis Tercümesi, Fezail-i Mekke, Kanunî Mersiyesi

Nef'î: Divan, Sihâm-ı Kaza

Nâbî: Divan, Hayriyye, Hayrâbâd, Surnâme

Evliya Çelebi: Seyahatnâme

Kâtip Çelebi: Keşfü'z-Zünûn, Cihannümâ, Mizânü'l-Hak

Şeyh Galip: Hüsn-ü Aşk

Erzurumlu İbrahim Hakkı: Marifetname

Bayburtlu Zihni: Sergüzeştname, Kitâb-ı Hikâye-i Garibe.

Erzurumlu Emrah: Emrah ile Selvi

Edebi Sanatlar

Teşbih (Benzetme) : Aralarında türlü yönlerden benzerlik ilgisi bulunan iki şeyden, benzerlik bakımından güçsüz durumda olanı daha üstün olana benzetmektir.

Teşbih-i Belîğ (Güzel Benzetme): Sadece

benzeyen ve benzetilen öğelerle yapılan benzetmedir. Benzetme yönü ve benzetme edatı kullanılmaz.

İstiare (Eğretileme) : Bir şeyi kendi adının dışında türlü yönlerden benzediği başka bir şeyin adıyla anma sanatıdır.

Mecaz: Bir sözü gerçek anlamının dışında kullanma sanatıdır.

Mecaz-ı Mürsel (Mürsel Mecaz) : Bir sözün benzetme amacı gütmeyen gerçek anlamının dışında başka bir sözün ya da kavramın yerine kullanılmasıdır.

Kinaye: Bir sözü hem gerçek hem de mecaz anlamda kullanma sanatıdır.

Tevriye: İki ya da daha çok anlamı olan bir sözün yakın ve uzak anlamlarını birlikte kastetme sanatıdır.

Tariz: Söylenen sözün ya da kavramın gerçek ve mecazlı anlamı dışında büsbütün tersini kastetmektir. Genellikle bir kişiyi ya da durumu iğnelemek, alaya almak için yapılır.

Teşhis ve İntak (Kişileştirme ve Konuşturma) : İnsana özgü niteliklerin başka varlıklara aktarılmasına, onlara kişilik kazandırılmasına “teşhis”; onların konuşturulmasına da “intak” denir.

Tecahül-i Arif: Bilinen bir gerçeği bir noktaya dayanarak bilmiyormuş gibi söylemektir.

Şiir Türleri

Lirik Şiir: Duyguları coşkulu bir dille anlatan şiirlere denir. Din, tabiat, aşk, hasret, gurbet, ölüm ve vatan konularında kişisel duygulanmaları dile getirir.

Epik Şiir: Konusu savaş, kahramanlık, yiğitlik veya yurt sevgisi olan şiirlere denir.

Didaktik Şiir: Öğretmek maksadıyla kaleme alınan edebî eserlere didaktik adı verilir.

Pastoral Şiir: Çoban ve kır hayatını, köylerdeki hayat şeklini anlatan şiire denir.

Satirik Şiir: Kişilerin veya toplumun eksik, hatalı taraflarını eleştiren bir biçimde alaylı ve iğneleyici bir dille ele alıp işleyen şiirlerdir.

Dramatik Şiir: Sahnede canlandırılmak üzere yazılmış eserlerin ortak adıdır. Üçe ayrılır: Trajedi, Komedi, Dram.

Düz Yazı (Nesir) Türleri

Roman: Olmuş ya da olması muhtemel olayları anlatan yazılar denir.

Hikâye: Anlatım açısından romana benzese de teknik yönden romandan farklıdır. Hikâyede genellikle bir olay anlatılır.

Masal: Halkın ortak bilincine doğmuş, kulaktan kulağa, ağızdan ağza, kuşaktan kuşağa aktarılan geçtiği yer ve zaman bilinmeyen, normal veya olağanüstü, şahıs, peri, cin, dev, ejderha gibi yaratıkların meydana getirdiği gerçek dışı olayların hikâyeye edildiği anonim halk edebiyatı ürünleridir.

Deneme: Yazarın herhangi bir konuda, kesin bir hükme varmadan, kendi kişisel görüş ve düşüncelerini anlattığı yazı türüdür.

Fıkra: Günlük siyasî, sosyal ve kültürel olaylar başta olmak üzere serbest bir şekilde seçilmiş herhangi bir konuyu, bir meseleyi belli bir görüş ve düşünceye göre ele alıp işleyen, yorumlayan; ele aldığı konu etrafında bir kamuoyu oluşturma amacı taşıyan, kısa ve özlü, çoğunlukla sade ve konuşma diliyle yazılan gazete ve dergi yazılarıdır.

Makale: Herhangi bir fikri, kanıtlara dayandırarak açıklamak, bir görüşün doğruluğunu veya yanlışlığını ispatlamak

amacıyla yazılan düz yazılardır.

Eleştiri: Bir edebiyat veya daha geniş anlamda bir sanat eserini her yönüyle inceleyip açıklamak, anlaşılmasını sağlamak ve değerlendirmek amacıyla yazılan yazı türüdür.

Gezi Yazısı: Yazarı yurt içinde veya yurt dışında yaptıkları gezilerde gördüklerini ve bu yerler hakkındaki izlenimlerini yazdıkları yazılardır.

Biyografi: Hayat hikâyesi adı da verilen bu yazı türü bir kişinin hayatını her yönüyle anlatan yazılardır.

Mektup: Birbirinden uzakta bulunanların haberleşmesini sağlayan bir yazı türüdür.

Batı Edebiyatında Akımlar

Klasizm: Rönesans'ın yarattığı bir akımdır. Sanatçının görevi doğayı taklit etmektir.

Corneille: Le Cid, Horace (Tragedya)

Racine: Andromaque (Tragedya)

Moliere: Cimri, Hastalık Hastası, Zoraki Tabip, Tartuffe, Kibarlık Budalası (Komedi)

La Fontaine: Fabl

Fenelon: Telemak (Roman)

Türk Edebiyatında Klasisizm: Edebiyatımızda klasisizmin önemli bir etkisi olmamıştır. Şinasi'nin "Şair Evlenmesi"adlı komedisi, La Fontaine'den yaptığı çeviriler ve Ahmet Vefik Paşa'nın Moliere'den çevirileri, bu anlayışın ürünleri olarak sıralanabilir.

Romantizm: Klasisizme tepki olarak doğmuştur. Aşk, ölüm, tabiat işlenen konulardır.

Jean Jacques Rousseau: İtiraf, Toplum Sözleşmesi

Montesquieu: Kanunların Ruhı

Victor Hugo: Sefiller, Notre-Dame'ın Kamburu, Hernani

Schiller: Haydutlar, Wilhelm Tell

Goethe: Faust

Puşkin: Kafkas Esir, Çingeneler, Yüzbaşının Kızı

Türk Edebiyatında Romantizm: Tanzimat edebiyatı dönemindeki ürünlerin çoğunluğu romantik akımın etkisiyle kaleme alınmıştır. Namık Kemal, Ahmet Mithat, Recaizade Mahmut Ekrem, Abdülhak Hamit.

Realizm: Sosyal ve kişisel hayatı olduğu gibi anlatma yolunu tutan edebiyat akımıdır.

Gustave Flaubert: Madam Bovary

Stendhal: Kırmızı ve Siyah, Parma Manastırı

Balzac: Vadideki Zambak, Goriot Baba

Charles Dickens: Oliver Twist, David Copperfield

Turgenyev: Babalar ve Oğullar, Taşralı Kadın

Dostoyevski: Suç ve Ceza, Budala, Karamazov Kardeşler

Tolstoy: Savaş ve Barış, Anna Karanina, İvan İlyiç'in Ölümü

Gorki: Ana, Üç Kişi

Mark Twain: Tom Sawyer'ın Maceraları

Türk Edebiyatında Realizm: Recaizade Mahmut Ekrem (ArabaSevdası), Sami paşazade Sezai (Zehra), Nabizade Nazım (Kara Bibik), Halit Ziya Uşaklıgil (Mai ve Siyah, Aşk-ı Memnu, Kırık Hayatlar), Yakup Kadri Karaosmanoğlu (Kiralık Konak, Yaban), Memduh Şevket Esendal (Ayaşlı ve Kiracıları),

Reşat Nuri Güntekin (Romanlarıyla), Refik Halit Karay (Romanları ve hikâyeleriyle), Sait Faik Abasıyanık (Roman ve hikâyeleriyle)

Naturalizm: Gözlem ve deneye dayanan bir edebiyat akımıdır. “Aynı sebepler aynı şartlar içinde aynı sonuçları verir.” şeklinde özetlenebilen determinist görüşü esas alır.

Emile Zola: Germinal, Meyhane

Alphonse Daudet: Değirmenimden Mektuplar, Pazartesi Hikâyeleri, Tartarin

Maupassant: Tombalak, Ay Işığı, Bir Hayat, Güzel Dost, Kalbimiz

Türk Edebiyatında Natüralizm: Hüseyin Rahmi Gürpınar

Parnasizm: Şiir türünde ortaya çıkmış bir akımdır. “Sanat, sanat içindir” görüşündedirler. Tarihteki mutlu dönemlere duyulan özlem, yabancı ülkelerin manzara ve gelenekleri işlenen konulardır.

Akımın Temsilcileri: Gautier, Theodor de Banville

Türk Edebiyatında Parnasizm: Tevfik Fikret

Sembolizm (Simgecilik): Parnasizme, realizme ve natüralizme tepki olarak ortaya çıkmışlardır.

Akımın Temsilcileri: Baudelaire ve Rimbaud

Türk Edebiyatında Sembolizm: Cenap Şahabettin Ahmet Haşim

Empresyonizm (İzlenimcilik): Sembolizmle birlikte gerçeküstücülüğü (sürrealizm) hazırlayan bir akım niteliğindedir.

Sürrealizm (Gerçeküstücülük): Andre Breton tarafından Freud’un görüşlerine (psikanaliz yöntemi) dayanılarak açılan bir sanat akımıdır.

Edebiyatımızda “İlkler

Edebiyatımızdaki ilk çeviri Yusuf Kamil Paşa’nın Fenelon’dan çevirdiği “Telemak”tır.

Edebiyatımızdaki ilk roman Şemsettin Sami’nin “Taaşuk-ı Talat ve Fitnat” adlı romanıdır.

Edebiyatımızdaki ilk gerçekçi roman Recaizade Ekrem’in “Araba Sevdası” adlı romanıdır.

Edebiyatımızdaki ilk köy konulu gerçekçi roman Nabizade Nazım’ın “Kara Bibik” adlı romanıdır.

Edebiyatımızdaki ilk tasvir ve tahlil ağırlıklı roman Namık Kemal’in “İntibah” adlı romanıdır.

Edebiyatımızdaki ilk tiyatro eseri Şinasi’nin “Şair Evlenmesi” adlı komedisidir.

Batı Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatı

A. Tanzimat Edebiyatı

Dönemin İlkleri

İlk özel gazete **Tercüman-ı Ahval** (Şinasi ve Agâh Efendi 1860)

Noktalama işaretleri ilk kez Şinasi tarafından kullanıldı.

İlk makale olan **Mukaddime** Şinasi tarafından kaleme alındı.

Şair Evlenmesi adlı ilk tiyatro eseri Şinasi tarafından ortaya konuldu.

Ahmet Mithat’ın yazdığı **Letâif-i Rivayet** adlı ilk öykü.

İlk popüler roman **Taaşuk-u Talât ve Fitnat** (Şemsettin Sami 1872) bu eser ilk Türk Romanı olarak da kabul edilmektedir.

İlk edebî roman **İntibah** (Namık Kemal 1876)

Sahneye konulan ilk tiyatro oyunu **Vatan yahut Silistre** (Namık Kemâl)

İlk ansiklopedi **Kamûs-ul A'lâm** (Şemsettin Sâmî)

İlk Türkçe dil bilgisi **İlm-i Sarf-ı Türkî** (Süleyman Paşa)

Şiirde biçimsel yenilik görülmedi. Asıl yenilik şiirlerin içeriği ile ilgili oldu. Toplumsal kavramlarla şiirin konusu genişletildi.

Tanzimat Edebiyatı İkinci Dönem

Dönemin İlkleri

Nabizade Nazım'ın **Karabibik** (1890) adlı uzun öyküsü ilk realist öykü örneğidir.

Samipaşazâde Sezaî'nin **Sergüzeşt** adlı romanı realist(gerçekçi) romanın ilk tutarlı örneğidir. Yine Sami paşazadenin **Küçük Şeyler** Batı öykü anlayışının ilk örnekleridir.

Servet-i Fünûn Edebiyatı (Edebiyat-ı Cedîde)

Dönemin İlkleri

Mehmet Rauf'un **"Eylül"** adlı eseri ilk **psikolojik romandır**.

Sone ve **"Terza Rima"** gibi **nazım biçimleri** edebiyatımıza bu dönemde girmiştir.

Göz uyağı yerine kulağa göre uyak anlayışını benimsemişlerdir.

Şiir dili konuşma diline yaklaşmıştır.

Bu dönemde **Parnasizm** ve Sembolizm gibi **akımlardan** etkilenme olmuştur.

Milli Edebiyat Dönemi (1911-1923)

Ömer Seyfettin: Yüksek Ökçeler, Bomba, Gizli Mabet, Bahar ve Kelebekler, Beyaz Lale

Ziya Gökalp: Kızıl Elma, Altın Işık, Türkçülüğün Esasları, "Türkleşmek,

İslamlaşmak, Muasırlaşmak", "Malta Mektupları"

Refik Halit Karay: Memleket Hikâyeleri, Gurbet Hikâyeleri, Sürgün, Bugünün Saraylısı

Halide Edip Adıvar: Yeni Turan, Kalp Ağrısı, Zeyno'nun Oğlu, Türk'ün Ateşle imtihanı, Mor salkımlı Ev, Harap Mabetler, Kubbede Kalan Hoş Sada

Reşat Nuri Güntekin: Çalıkuşu, Damga, Yaprak Dökümü, Miskinler Tekkesi, Leyla ile Mecnun, Tanrı Dağı Ziyafeti...

Mehmet Fuat Köprülü: Türk Edebiyatı Tarihi, Türk Edebiyatında ilk Mutasavvıflar

Yakup Kadri Karaosmanoğlu: Kiralık Konak, Hüküm Gecesi, Sodom ve Gomore, Yaban, Zoraki Diplomat

Yahya Kemal Beyatlı: Kendi Gök Kubbemiz, Rübailer, Aziz İstanbul, Eğil Dağlar

Beş Hececiler: Halit Fahri Ozansoy, Enis Behiç Koryürek, Yusuf Ziya

Ortaç, Orhan Seyfi Orhon ve Faruz Nafiz Çamlıbel.

Yedi Meşaleciler: Muammer Lütfi BAŞŞİ, Vasfi Mahir KOCATÜRK, Ziya Osman SABA, Sabri Esat SİYAVUŞGİL, Cevdet Kudret SOLOK, Yaşar Nabi NAYIR ve Kenan Hulusi KORAY.

Bölgesel Ve Uluslararası Kuruluşlar

A. Birleşmiş Milletler Örgütü

Çok amaçlı evrensel bir örgüttür. 24 Ekim 1945'te kurulmuştur.

Türkiye örgütün kurucu üyeleri arasındadır. Merkezi New York'tadır. 193 üye ülkesi bulunmaktadır. Örgütün amaçları;

Uluslararası barış ve güvenliği korumak,

Uluslararası dostça ilişkiler geliştirmek,

Ekonomik, sosyal, kültürel alanlarda uluslararası işbirliği sağlamak,

Üye ülkelerin dış siyasetlerini uyumlaştıran bir odak olmak,

Bu amaçları gerçekleştirebilmek için şu ilkeleri benimsemiştir;

Bütün üye ülkelerin egemen eşitliği vardır.

Üyeler, sorumluluklarını iyi niyetle yerine getireceklerdir.

Üyeler, uyuşmazlıklarını barışçı yollardan çözeceklerdir.

Üyeler, herhangi bir devletin toprak bütünlüğüne ve siyasal bağımsızlığına karşı kuvvet kullanmaktan ve tehditten kaçınacaktır.

Üyeler, BM'nin girişimlerini destekleyecekler ve kendisine karşı zorlayıcı önlem alan bir devlete yardım etmekten kaçınacaklardır.

1. BM'nin Yapısı

Birleşmiş Milletler'in ana organları; Genel Kurul, Güvenlik Konseyi (BMGK), Ekonomik ve Sosyal Konsey (EKOSOK), Vesayet Konseyi, Uluslararası Adalet Divanı ve BM Sekreteryasıdır.

Birleşmiş Milletler çeşitli kuruluş, program ve fonları da bünyesinde barındırmaktadır.

Başlıcaları; BM Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), İnsan Yerleşimleri Merkezi (HABİTAT), Kalkınma Programı, Mülteciler

Yüksek Komiserliği, İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, Filistinli Mültecilere Yardım Kuruluşu, Dünya Gıda Programı'dır.

2. BM Uzmanlık Kuruluşları

BM sistemi içinde 17 tane uzmanlaşmış kuruluş vardır. Bunlar özel antlaşmalarla BM'ye bağlıdır. Belli başlıları;

a. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO): 1919'da kurulmuştur. Başlıca amacı;

Temel insan haklarını güçlendirmeyi, işçilerin çalışma ve hayat şartlarını iyileştirmek,

Bu alanlarda asgarî standartlar belirlemek ve bunların üye ülkelerde uygulanması sağlamak,

Üye ülkelerin bu amaçları etkili şekilde uygulayabilmesi için onlarla teknik işbirliği programı yürütmek,

BM Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO):

16 Kasım 1945'de kurulmuştur. Türkiye kurucu üyeler arasında yer almaktadır. UNESCO'ya 195 ülke tam üye, 8 ülke ise ortak üyedir. Amacı; üyeleri arasında eğitim, bilim ve kültür aracılığıyla işbirliğini teşvik etmek. Böylece barış ve güvenliğin korunmasına yardımcı olmak, insanlar arasında insan haklarının ve temel hürriyetlerin gelişmesini sağlamak, uluslararası bilgi alışverişi için bir merkez işlevi görmek, politika ve kalkınma projeleri geliştirmede üye ülkelere teknik danışmanlık yapmak.

Türkiye'nin, hâlihazırda UNESCO Dünya Miras Listesi'nde kayıtlı toplam 13 alanı bulunmaktadır.

Bunlar, kaydolundukları yıllar itibarıyla:

İstanbul'un Tarihi Alanları - 1985

Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası (Sivas) – 1985

Hattuşaş (Boğazköy)-Hitit Başkenti(Çorum)
– 1986

Nemrut Dağı (Adıyaman-Kahta) - 1987

Xanthos-Letoon (Antalya-Muğla) -1988

Safranbolu Şehri (Karabük) -1994

Truva Antik Kenti (Çanakkale) - 1998

Edirne Selimiye Camii ve Külliyesi (Edirne) –
2011

Çatalhöyük Neolitik Kenti (Konya) – 2012

Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzaj Alanı
(İzmir) – 2014

Bursa ve Cumalıkız: Osmanlı
İmparatorluğunun Doğuşu (Bursa) -

2014, kültürel olarak;

Ayrıca,

Göreme Ulusal Parkı ve Kapadokya
(Nevşehir) - 1985

Pamukkale - Hieropolis (Denizli)- 1988, hem
kültürel, hem doğal miras olarak listeye
alınmıştır.

BM Dünya Sağlık Örgütü (WHO): 7 Nisan
1948'de kurulmuştur.

Bugün 194 ülke WHO'nun üyesidir. Kuruluşun
amacı, insanların mümkün olan azami sağlık
şartlarına sahip olmalarını sağlamaktır.

BM Dünya Bankası: 1 Temmuz 1944'te
kurulmuş ve bugün 185 üyesi vardır.
Merkezi Washington'dadır. Dünya Bankasına
IMF'ye üye olan ülkeler katılabilmektedir.
Türkiye 19 Şubat 1947'de Dünya Bankasına
katılmıştır. Dünya Bankasının bugün temel
amacı, gelişmiş ülkelere gelişmekte
olan ülkelere mali imkânları yönlendirerek
yaşam standartlarının artırılmasına yardımcı

olmaktır.

BM Uluslararası Para Fonu (IMF): 1944'de
kurulmuş, finansal işlemlere Mart 1947'de
başlamıştır. Başlıca amaçları; uluslararası
parasal işbirliğinin teşviki ve ticaretin
genişletilmesi, üye ülkelerin ödemeler
bilançosu açıklarını azaltmada onlara
yardımcı olmaktır. Türkiye, IMF ve Dünya
Bankasına 19 Şubat 1947'de katılmıştır. IMF,
bünyesinde 188 üye ülke bulunduran bir
organizasyondur.

B. Avrupa Konseyi

Avrupa Konseyi 5 Mayıs 1949'da kurulmuştur.
Kurucu on ülke; Belçika, Danimarka, Fransa,
Hollanda,

İngiltere, İsveç, İrlanda, İtalya, Luxemburg ve
Norveç'tir. Bugün 46 üyesi olup Türkiye 13
Nisan 1950'de Konsey'e üye olmuş ve kurucu
üye sayılmaktadır. Avrupa Konseyi'nin amacı;
üyeleri arasında ortak varlıkları olan ideal ve
ilkeleri korumak ve gerçekleştirmek, siyasi ve
ekonomik ilerlemeyi sağlamak için güçlü bir
birlik oluşturmak, ortak sorunları incelemek
ve çözümleri için ortak hareket etmek, insan
haklarını korumak ve geliştirmek. Merkezi
Strazburg'tadır.

Avrupa Birliği'ne Üye Ülkeler (28): Belçika,
Fransa, Hollanda, Lüksemburg, Almanya,
İtalya (1957- Kurucu Üyeler); Danimarka,
Birleşik Krallık, İrlanda (1973); Yunanistan
(1981); Portekiz, İspanya (1986); Avusturya,
Finlandiya, İsveç (1995); Çek Cumhuriyeti,
Estonya, Kıbrıs, Letonya, Litvanya,
Macaristan, Malta, Polonya, Slovakya,
Slovenya (2004); Bulgaristan, Romanya
(2007), Hırvatistan (2013).

Aday Ülkeler: İzlanda, Karadağ, Makedonya,
Türkiye, Sırbistan.

Potansiyel Aday Ülkeler: Arnavutluk, Bosna-
Hersek, Kosova.

İslâm Konferansı Örgütü (İKÖ)

Merkezi Cidde’de bulunan ve üye ülkeler arası siyasal, ekonomik, kültürel, bilimsel ve sosyal dayanışma ve işbirliğini amaçlayan uluslararası bir kuruluştur. Bugün 57 üyesi vardır. 3 temel organı vardır:

Ekonomik İşbirliği Ve Kalkınma Örgütü (OECD)

14 Aralık 1960 tarihinde imzalanan Paris Sözleşmesi’ne dayanarak kurulmuş olan uluslararası ekonomik bir örgüttür (OECC). 30 Eylül 1961 yılında ismi OECD olarak değişmiştir. Merkezi Paris’tedir. 34 üyesi bulunmaktadır. Türkiye 29 Mart 1961’de OECD’ye katılmıştır. Amacı; üye ülkelerin ekonomik ve sosyal politikalarının uyum halinde sürdürülmesine katkı sağlamak, ortak sorunların çözülmesinde bu alanlarda uyulması zorunlu kuralları ortaya koymak, üye olsun – olmasın ülkelerin ekonomik kalkınmalarına katkıda bulunmaktadır.

Gümrük Birliği

Serbest ticaret bölgelerine göre daha geniş ve kapsamlı bir ekonomik birleşme türüdür. Gümrük birliğinde üye ülkeler arasındaki tarife ve kota sınırlamaları kaldırılarak yalnızca mal ve hizmetler için ortak bir piyasa oluşturulması öngörülmüştür. Türkiye, AB ile Gümrük Birliği Anlaşmasını 6 Mart 1995’te Brüksel’de imzalamıştır. 1 Ocak 1996’da uygulamaya girmiştir.

Karadeniz Ekonomik İşbirliği (KEİ)

Karadeniz Ekonomik İşbirliği fikri, öncülüğünü Türkiye’nin yaptığı bir bölgesel ekonomik işbirliği girişimidir. KEİ, 25 Haziran 1992’de İstanbul’da devlet ve hükümet başkanlarının imzasıyla kurulmuştur.

Amacı, üyeleri arasındaki ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi ve çeşitlendirilmesini

sağlamaktır. Merkezi İstanbul’dadır. Kurucu Üyeler:

Türkiye, Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan, Moldova, Rusya Federasyonu, Ukrayna, Bulgaristan, Romanya. Diğer Üyeler: Arnavutluk, Sırbistan, Yunanistan. KEİ’nin temel özelliklerinden birisi işbirliğine ve dış dünyaya açık yapısıdır. KEİ’nin 12 üyesi, üç önemli organı vardır:

D-8 Grubu

Türkiye’nin girişimleri ile başlamış ve İslam ülkeleri arasında uzun vadeli bir işbirliğinin oluşumuna öncülük etme teşebbüsüdür. Türkiye, bölgede ekonomik ve siyasî etkinlik kazanabilmek umuduyla G – 7 oluşumuna benzer bu girişimi başlatmıştır.

D – 8 Grubu’nun (Bangladeş, Endonezya, İran, Malezya, Mısır, Nijerya,

Pakistan ve Türkiye) birinci devlet ve hükümet başkanları zirvesi 15 Haziran 1997’de İstanbul’da yapılmıştır.

NATO

Birleşmiş Milletler Anlaşması çerçevesinde, üyelerinin güvenliğini sağlamak ve istikrarın gelişmesine katkı yapmak amacıyla kurulmuştur.

4 Nisan 1949’da kurulmuştur. Türkiye NATO’ya 1952’de katılmıştır.

NATO, üye ülkelerden birisine karşı yapılan saldırıyı tüm ittifaka karşı yapılmış kabul eden bir kuruluştur. Herhangi bir üye ülkeye saldırılması halinde diğer üyeler askeri, ekonomik, stratejik yardımda bulunur.

Türkiye NATO üyeliği ile hem demokrasisini güçlendirmekte hem de kendisine yönelebilecek tehdit ve saldırılara karşı göğüs gerebilmektedir.

2. BÖLÜM

Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi (%10)

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi

ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ SINAV KAZANDIRAN NOTLAR

ATATÜRK'ÜN HAYATI

AİLESİ:

1881'de Selanik'te doğdu.

Babası Ali Rıza Efendi, annesi Zübeyde Hanım'dır.

Makbule ve Naciye adında iki kız kardeşi vardır.

Babası Gümrük Memurluğu ve ticaretle uğraşmış, bir süre (1876/77) gönüllü yedek üsteğmenlik yapmıştır. 1893 yılında Mustafa 12 yaşındayken vefat etmiştir.

ÖĞRENİM HAYATI:

İlkokulu Selanik Şemsi Efendi ilkokulunda bitirdi.

Ortaokulu Selanik Askeri Rüştîyesinde bitirdi.

Liseyi Manastır Askeri İdadisinde bitirdi. (1899)

Yüksek Okulu İstanbul Harp Okulu (1902) ve İstanbul Harp Akademisi'nde (1905) tamamladı. 1905 yılında bu okuldan Kurmay Yüzbaşı olarak mezun oldu.

ASKERİ HAYATI:

İlk Görev yeri Şam'dır. (1905)

1907'de Selanik'teki 3. Ordu'ya atandı.

1909'da İstanbul'da çıkan 31 Mart Ayaklanmasını bastırmakla görevli Hareket Ordusu içinde görev aldı.

1911-12'de Trablusgarp'ta İtalyanlar ile savaştı. Binbaşılığa yükseldi.

1912'de II.Balkan Savaşında Edirne'nin

kurtuluşunda görev aldı.

1913-15'te Sofya Askeri Ataşeliğine atandı. Yarbaylığa yükseldi.

1915'te I. Dünya Savaşı'nda Çanakkale Cephesi'nde savaştı. Albaylığa yükseldi.

1916'da Muş ve Bitlis'i Ruslardan kurtardı. Paşalığa yükseldi.

1917 ve 18'de Filistin ve Suriye Cephesi'nde görev aldı.

KURTULUŞ SAVAŞI DÖNEMİ:

19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıktı.

22 Haziran 1919'da Amasya Genelgesini yayınladı.

7 Temmuz 1919'da askerlik görevinden istifa etti.

Erzurum Kongresi sonunda 7 Ağustos

1919'da Heyet-i Temsiliye Başkanı seçildi.

4 Eylül 1919'da Sivas Kongresini düzenledi. Başkan seçildi.

Sivas Kongresi'nde Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'ni kurdu.

Başkan seçildi.

11 Eylül 1919'da sona eren Sivas

Kongresi'nin seçtiği Heyet-i Temsiliye'nin başkanı oldu.

20-22 Ekim 1919'da İstanbul Hükümeti'nin temsilcisi Bahriye Nazırı Salih Paşa ile

Amasya Görüşmesini yaptı.

27 Aralık 1919'da Ankara'ya gelerek burasını milli mücadelenin merkezi yaptı.

12 Ocak 1920'de Osmanlı Mebusan Meclisi'nin açılmasını sağladı.

28 Ocak 1920'de Osmanlı Mebusan Meclisi'nde Milli Misak'ın kabulünü sağladı.

23 Nisan 1920’de TBMM’ni açtı ve Başkan seçildi.

5 Ağustos 1921’de TBMM tarafından Başkomutanlığa getirildi.

13 Eylül 1921’de Yunanlılara karşı Sakarya Zaferi’ni kazandı. Bu başarısı üzerine TBMM tarafından Gazi unvanı ve Mareşal rütbesi verildi.

26 Ağustos 1922’de Büyük Taarruzu başlattı.

30 Ağustos 1922’de Başkomutanlık Meydan Savaşı’nı kazandı.

29 Ekim 1923’te Cumhuriyet’i ilan etti.

ESERLERİ:

En büyük eseri Türkiye Cumhuriyeti’dir.

En önemli yazılı eseri Nutuktur. Bu eserinde 19 Mayıs 1919 ile 1924 yılları arasındaki olayları anlatmıştır. 1927 yılında tamamlamıştır.

Vatandaş İçin Medeni Bilgiler Ders Kitabı

Geometri Ders Kitabı

Cumali Ordugahı

Zabit ve Kumandan ile Hasbihal

KİŞİLİĞİ ve ÖZELLİKLERİ:

Vatan ve Millet Sevgisi ile doludur, Atatürk bütün hayatı boyunca üzerine aldığı askeri ve idari görevleri bu özelliği ile yerine getirmiştir.

İdealisttir: En büyük ideali Türk kültürünü çağdaş medeniyetler seviyesinin üstüne ulaştırmaktır.

Yaratıcıdır: Karşılaştığı sorunları

alışıl gelmiş önlemlerin dışında daha önceden denenmemiş yollarla çözümlerdi.

Birleştiricidir: O, milli mücadelede değişik kültür ve toplumsal düzeydeki insanları tek bir amaç etrafında toplamayı bilmiştir.

İleri Görüşlüdür: Çanakkale Savaşında düşmanın çıkartma yapacağı yerleri bilmesi, I. Dünya Savaşında Almanların yenileceğini söylemesi, II. Dünya Savaşını Almanların başlatacağını ve bundan en çok Rusya’nın kazançlı çıkacağını söylemesi, Rusya’nın dağılacağını söylemesi bu

özelliğine örnektir.

Çok Cephelidir: O, askerlikten eğitime, ekonomiden kültür ve sanata çok değişik alanlarla ilgilenmiş ve eser vermiştir.

Eğitimcidir: Harf inkılabını yapması, yeni harfleri tanıtmak ve öğretmek için yazı tahtası başında tüm yurdu dolaşması Türk Dil ve Tarih Kurumlarını kurması,...

Sabırlı ve Disiplinlidir: Düşündüğü şeyleri yeri ve zamanı gelmeden gerçekleştirmezdi.

Gerçekçidir: Halkına daima doğruyu söylemiş, gerçekleştiremeyeceği şeyleri vaat etmemiştir.

Akılcı ve Mantıklıdır

Güzel Sanatlara Değer Verir:

Liderdir ve İnkılapçıdır

Demokratiktir: Kararlarını almadan önce başkalarının da görüşünü alırdı.

Mücadelecidir: Zorluklar karşısında vazgeçmek yerine o zorlukları nasıl yeneceğini araştırırdı.

Planlıdır: O, yapacağı hiçbir işi şansa bırakmamış, önceden planlayarak aşama aşama gerçekleştirmiştir.

Barişçidir: Asker olmasına rağmen her zaman savaşı, en son denenebilecek yol olarak görmüştür.

Evrenseldir: O sadece Türk milletinin değil tüm dünyanın takdir ettiği ve sevdiği bir liderdir.

KURTULUŞ SAVAŞI HAZIRLIK DÖNEMİ

KUVAYI MİLLİYE: Mondros Ateşkes

Antlaşmasından sonra başlayan işgallere karşı halkın oluşturduğu silahlı direniş güçleri.

KUVAYI MİLLİYE’NİN SAĞLADIĞI

YARARLAR:

İşgalcilere karşı savaşılarak onları oyaladı, yıprattı.

Düzenli Ordu’nun kurulmasına kadar zaman kazandırdı.

Milli bilinci ayakta tuttu.

İç ayaklanmaların bastırılmasını sağladı. Balıkesir ve Alaşehir Kongrelerini düzenlemiştir.

İŞGALLERE KARŞI İLK DİRENİŞLER:

İlk Direniş Güney Cephesi'nde Dört Yol'da Fransızlara karşı yapıldı.

Batı Cephesi'nde ilk direniş İzmir'in işgalinden sonra başladı.

Batı Cephesindeki ilk halk direnişi Ödemiş'te yaşandı.

Batı Cephesi'nde düzenli birliklerle yapılan ilk direniş Yarbey Ali Çetinkaya tarafından Ayvalık'ta yapıldı.

MUSTAFA KEMAL'İN SAMSUN'A ÇIKIŞ

AMACI: Milli egemenliğe dayalı, kayıtsız şartsız bağımsız yeni bir Türk Devleti kurmak.

HAVZA GENELGESİ (29 MAYIS 1919) :

Mustafa Kemal bu genelgeyle işgallerin yurt çapında protesto mitingleri ile kınanmasını isteyerek, halkın bilinçlenmesini sağlamak istemiştir.

AMASYA GENELGESİ (22 Haziran 1919)

: M. Kemal tarafından hazırlanıp, Rauf Orbay, Ali Fuat Cebesoy ve Refet Bele tarafından imzalanmıştır.

Kurtuluş savaşının gerekçesi, amacı ve yöntemi belirlenmiştir.

İlk kez milli egemenliğe dayalı bir yönetimden bahsetmiştir.

Sivas'ta bir Kongre düzenlenmesi istenmiştir.

İstanbul Hükümeti yok sayılarak halk milli mücadeleye çağırılmıştır.

Bu genelgeden sonra Mustafa Kemal İstanbul'a çağırılmıştır.

ERZURUM KONGRESİ (23 Temmuz - 7 Ağustos 1919)

Kongre Kazım Karabekir ile Doğu Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti ile Trabzon Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti tarafından Doğu Anadolu'nun Ermeni tehdidi altına

girme tehlikesi üzerine önlemler almak için toplandı.

Kongreden önce M. Kemal İstanbul Hükümeti Tarafından görevinden alındı, M. Kemal de askerlik mesleğinden istifa etti.

(7-8 Temmuz 1919)

Bölgesel bir Kongre olmasına rağmen milli kararlar aldı.

Manda ve Himaye ilk kez reddedildi.

Milli sınırlar içinde vatanın bütünlüğünden bahsetmiştir.

İlk kez bir hükümet kurma fikrinden bahsetmiştir.

Doğu Anadolu'daki cemiyetler birleştirilmiştir.

Kongrenin sonunda Heyet-i Temsiliye oluşturulmuştur.

SİVAS KONGRESİ(4- 11 Eylül 1919)

İstanbul Hükümeti Ve İtilaf Devletleri Kongreyi önlemek istemiş ama

başaramamışlardır.

Erzurum Kongresi kararları aynen alınarak millileştirilmiştir.

Tüm milli cemiyetler birleştirilmiştir.

(Anadolu ve Rumeli M.H.C.)

İrade-i Milliye adıyla bir gazete çıkarılmasına karar verilmiştir.

Mustafa Kemal Milli bir lider olmuştur.

Heyet-i Temsiliye'nin üye sayısı ve yetkileri genişletilmiştir.

Mebusan Meclisi'nin açılması istenmiştir.

Kongre sonunda İstanbul Hükümeti ile ilişkiler kesilmiştir.

AMASYA GÖRÜŞMESİ (20-22 Eylül 1919)

Damat Ferit Paşa Hükümetinin düşmesi ve yerine kurulan Ali Rıza Paşa Hükümetinin Temsil Heyeti ile iyi ilişkiler kurmak istemesi üzerine yapıldı.

Görüşme İstanbul Hükümeti Temsilcisi Salih Paşa ile Temsil Heyeti Başkanı Mustafa Kemal arasında yapıldı.

Görüşmede alınan kararlardan tek uygulanan maddesi İstanbul'daki Osmanlı Mebusan Meclisi'nin açılması olmuştur. Görüşme, İstanbul Hükümetinin Temsil Heyeti'nin varlığını resmen ve hukuken tanıması açısından önemlidir.

TEMSİL HEYETİ'NİN ANKARA'YA GELMESİ (27 Aralık 1919)

Mustafa Kemal'in Ankara'ya gelmesine yol açan olay, İstanbul'da açılan Mebusan Meclisi çalışmalarını daha yakından takip etmektir.

Ankara'nın merkez seçilmesinin diğer sebepleri, güvenli oluşu, haberleşme ve ulaşım imkânlarına sahip oluşu, Batı Cephesine yakınlığıdır.

MİSAK-I MİLLİ (28 Ocak 1920)

Osmanlı Mebusan Meclisinde Felah-ı Vatan Gurubunun önergesiyle kabul edildi. Misak-ı Milli, vatanın sınırlarını çizen ve bu vatan içinde bölünmeye kabul etmeyen, Türk vatandaşlarının haklarını belirleyip hangi şartlarla bir barış anlaşması yapılacağını belirleyen bir belgedir. Misak-ı Milli ile Kapitülasyonlar reddedilmiştir.

Misak-ı Milli, Erzurum ve Sivas Kongresi kararlarını Osmanlı Mebusan Meclisi'ne de kabul ettirmiştir.

Misak-ı milli kararları sonucu İtilaf Devletleri İstanbul'u işgal etmiştir (16 Mart 1920).

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN AÇILIŞI(23 Nisan 1920)

İstanbul'un işgali ve Mebusan Meclisi'nin kapatılması gerekçesi ile açılmıştır. TBMM'nin açılması ile yeni Türk Devleti kurulmuştur.

Mustafa Kemal Paşa Başkan seçilmiştir.

Ülkedeki en büyük gücün TBMM olduğu kararlaştırılmıştır.

Yasama ve Yürütme yetkisini üzerinde toplamıştır.

Meclisin geçici olmadığı vurgulanmıştır. Kendi içinden bir Hükümet oluşturmıştır. TBMM Başkanı aynı zamanda Hükümetin de başkanıdır.

TBMM'nin açılması ile Temsil Heyeti'nin görevi sona ermiştir.

TBMM'nin açılması ile milli irade sağlanmıştır.

TBMM HÜKÜMETİNE KARŞI AYAKLANMALAR:

NEDENLERİ:

İstanbul Hükümetinin Mustafa Kemal ve TBMM aleyhine Şeyhülislamdan aldığı fetva

İstanbul Hükümetinin Mustafa Kemal'i idamla yargılaması

İstanbul Hükümetinin M. Kemal ve TBMM hakkındaki karalama kampanyası

İtilaf Devletlerinin TBMM'yi çıkarlarına uygun bulmaması

Azınlıkların vatani parçalama gayretleri

Bazı Kuvayı Milliye birliklerinin Düzenli Orduya katılmak istemeyişi

Milli mücadele aleyhindeki kişilerin varlığı ve çalışmaları.

İstanbul Hükümetinin Doğrudan Çıkardığı

Ayaklanmalar: *Anzavur Ayaklanması*

ve Kuvayı İnzibatiye (Halifelik Ordusu)

Ayaklanması

Kışkırtma Sonucu Çıkan Ayaklanmalar:

Bolu, Düzce, Hendek, Adapazarı

Ayaklanması, Yozgat, Afyon, Konya, Urfa

(Milli Aşireti) ayaklanmaları.

Azınlık Ayaklanmaları: *Pontuşçu Rumların*

Karadeniz Bölgesinde, Ermenilerin Adana

çevresinde çıkardığı ayaklanmalardır.

Kuva-yı Milliye Ayaklanmaları: *Düzenli*

Orduya katılmak istemeyen Çerkez Ethem ve Demirci Mehmet Efe'nin çıkardığı ayaklanmalardır.

ALINAN ÖNLEMLER VE BASTIRILIŞI:

İstanbul Hükümeti ile ilişkiler kesildi.
Hıyaneti-i Vataniye Kanunu çıkarıldı.
İstiklal Mahkemeleri kuruldu.
Ankara Müftüsü Rıfat Börekçi 'den Milli Mücadele lehine fetva alındı.
Kuvayı Milliye Birliklerinden yararlanıldı.
Düzenli Orduya geçiş hızlandırıldı.
Kamuoyunu doğru bilgilendirmek için Anadolu Ajansı kuruldu.

AYAKLANMALARIN SONUÇLARI:

Kurtuluş Savaşı uzadı, Milli mücadelenin kazanılması gecikti.
Yunanlılar Anadolu'da ilerleme fırsatı buldular
Kardeşkanı dökülmesine sebep oldu.
Ayaklanmaların bastırılması ile TBMM'nin gücü ve otoritesi artmıştır.

TÜRK İNKILABI

SİYASAL ALANDA YAPILAN İNKILAPLAR:

Saltanatın Kaldırılması: 1 Kasım 1922

Lozan Anlaşması görüşmelerine
TBMM Hükümetinin yanı sıra İstanbul Hükümetinin de çağırılması ve İstanbul hükümetinin bunu kabul etmesi, saltanatın kaldırılmasını çabuklaştırdı.
TBMM'nin kabul ettiği Milli Egemenlik ilkesi gereğince de Saltanatın kaldırılması gerekiyordu.
Saltanatın kaldırılması ile Osmanlı Devleti hukuken sona ermiş, milli egemenlik yolunda büyük bir adım atılmıştır.

Cumhuriyetin İlanı: 29 Ekim 1923

TBMM'nin Hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir ilkesini kabul etmesi ve bu ilkenin ancak Cumhuriyet ile gerçekleşebileceği düşüncesi Cumhuriyetin ilanının yasal gerekçesini oluşturur.

Cumhuriyet'in ilanını Gerektiren Diğer Sebepler Şunlardır:
Devletin bir adının ve yönetim şeklinin olmaması,
Devlet Başkanı makamının bulunmaması
Meclis Hükümeti sistemindeki aksaklıklar.

Cumhuriyet'in İlanıyla Çözülen Sorunlar:

Devletin adı ve yönetim şekli belirlendi.
Başka yönetim şekli tartışmalarına son verildi.
Devlet Başkanlığı sorunu çözümlendi.
Hükümet kurma şekli değiştirildi.(Kabine Sistemi)
NOT: Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal; ilk Başbakanı İsmet Paşa olmuştur.

Halifeliğin Kaldırılması: 3 Mart 1924

Son Halife Abdülmecit Efendi'nin yetkilerini aşması, yapılacak olan inkılapların önünde Halifeliğin bir engel olarak görülmesi, kaldırılmasını gerekli kılmıştır.
Halifeliğin kaldırılması ile Türkiye Cumhuriyeti'nin laik düzene geçmesindeki en büyük engel kalkmıştır.
Türkiye'nin Yeniden İdari Teşkilatlandırılması: 1921 ve 1924 anayasaları ile Türkiye idari yönden il-ilçe-bucak-köy birimlerine ayrıldı. Böylece devlet hizmetlerinin ülkenin her yerine dengeli ulaşması sağlandı.
13 Ekim 1923'te Ankara Başkent yapıldı.
Türkiye'nin merkezinde olması, askeri ve coğrafi yönden uygunluğu ve İstanbul'un Osmanlı Devleti'ni çağrıştırması Ankara'nın Başkent olmasını gerektirmiştir.

Çok Partili Rejim Denemeleri:

Türkiye'nin ilk siyasi partisi Cumhuriyet Halk Fırkasıdır.(1923)
Türkiye'nin ilk muhalefet partisi Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasıdır. (1924)
Şeyh Said İsyanı ile ilgisi görüldüğünden

1925 yılında kapatılmıştır.

*Atatürk döneminde kurulan son parti Fethi Okyar tarafından Atatürk'ün isteğiyle kurulan Serbest Fırka'dır (1930) Parti aynı yıl Cumhuriyet karşıtlarının partiyi ele geçirmesi tehlikesi karşısında kapatılmıştır. Çok Partili Hayatın Başarısız olmasına Neden Olan Olaylar:

Şeyh Said İsyanı: 1925: Bu isyanın bastırılması için Hükümet değiştirilmiş, Takrir-i Sükûn Kanunu çıkarılmış ve İstiklal Mahkemeleri kurulmuştur. Mustafa Kemal'e Suikast Girişimi: 1925 Menemen Olayı: 1930

HUKUK ALANINDA YAPILAN İNKILAPLAR

Anayasanın Kabulü: Yeni Türk Devletinin ilk anayasası 20 Ocak 1921'de kabul edildi. Bu anayasanın temel özelliği yasama ve yürütme yetkilerini TBMM'ne vermesidir. Devletin şekli ve insan hakları ile ilgili bölüm yoktur. Cumhuriyetin ilanından sonra değişen şartlara göre ve eski anayasanın eksikliklerini tamamlamak için 20. 04.1924'te yeni anayasa kabul edildi.

Türk Medeni Kanunu: Eski medeni kanun olan Mecellenin yetersizliği ve çağın gereklerine uymaması üzerine İsviçre Medeni Kanunu esas alınarak 1926 yılında kabul edildi. Yeni Medeni Kanun ile özellikle kadınlara yeni haklar sağlandı. Kadın-erkek eşitliği sağlandı.

Diğer Kanunlar: Hukuk sistemimiz laik kurallara göre yeniden düzenlenerek, yeni Ticaret, Borçlar ve Ceza kanunları yayınlandı.

EĞİTİM ve KÜLTÜR ALANINDA YAPILAN İNKILAPLAR

3 Mart 1924'te Tevhid-i Tedrisat Kanunu kabul edildi. Böylece ülke çapındaki

okullar Milli Eğitim Bakanlığına bağlandı, öğretim sistemindeki çeşitlilikler giderildi, laikleştirildi.

1926 yılında Maarif Teşkilatı Hakkında Kanun çıkarıldı. Böylece laik sisteme uygun ilk ve ortaöğretim programları belirlendi. 1927'de karma eğitime geçildi.

1 Kasım 1928'de yeni Türk harfleri kabul edildi.

24 Kasım 1928'de Atatürk Başöğretmen ilan edildi.

1931 yılında Türk tarih Kurumu kuruldu.

1932 yılında Türk Dil Kurumu kuruldu.

TOPLUMSAL ALANDA YAPILAN İNKILAPLAR

30 Kasım 1925'te tekke, türbe ve zaviyeler kapatıldı.

25 Kasım 1925'te Kıyafet İnkılabı başlatıldı. 1 Ocak 1926'dan itibaren Miladi Takvime geçildi.

1928 yılında milletlerarası rakamlar kabul edildi.

1931'de milletlerarası ağırlık ve uzunluk ölçüleri kabul edildi.

21 Haziran 1934'te Soyadı Kanunu çıkarıldı. 1934'te dini giysilerin sadece din adamlarınca giyilmesi hakkında yasal düzenleme yapıldı.

1930'da kadınlara Belediye Seçimlerine katılma hakkı verildi.

1933'te kadınlara Muhtarlık Seçimlerine katılma hakkı verildi.

1934'te kadınlara Milletvekili Seçimlerine katılma hakkı verildi.

EKONOMİK ALANDA YAPILAN İNKILAPLAR

17 Şubat 1923'te İzmir İktisat Kongresi düzenlendi. Bu kongreyle Milli Ekonominin temelleri atıldı.

1925'te Aşar Vergisi kaldırıldı ve çiftçiler rahatlatıldı.

Tarım Kredi Kooperatifleri kuruldu, Kooperatifçilik ve tarımda makineleşme özendirildi.

İlk özel banka olan İş Bankası 1924 yılında kuruldu.

1 Temmuz 1926'da Kabotaj Kanunu kabul edildi. Böylece limanlarımız arasında gemi işletme hakkı Türklere geçti.

1927 yılında Teşvik-i Sanayi Kanunu kabul edildi.

1930 yılında Merkez Bankası kuruldu.

1933'te Sümerbank kuruldu.

1934'ten itibaren Beş Yıllık Kalkınma Programı uygulandı.

Madenlerimizi daha iyi işletebilmek için Etibank ve Maden Tetkik Arama Enstitüsü kuruldu.

1939'da Karabük Demir Çelik Fabrikası kuruldu.

Demiryolları millileştirildi ve yurt çapına yaygınlaştırıldı.

TÜRK ORDUSU ve MİLLİ SAVUNMA

Türk Ordusunun temeli M.Ö.209 yılında Büyük Hun Hakanı olan Mete Han'a kadar uzanır. Türk Silahlı Kuvvetleri bugünkü yapılanmasını 1949'da tamamlamıştır. Türk Ordusunun asıl görevi Türkiye Cumhuriyeti'ne yönelik iç ve dış tehditlere karşı koymak, Atatürk ilkelerini savunmaktır.

TSK'nın ihtiyaçlarını karşılamak, vatandaşların askerlik ile ilgili işlemlerini yürütmek Milli Savunma Bakanlığı'nın görevidir.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN DIŞ SİYASETİ

Atatürk Döneminde Çözülen Sorunlar:

Musul Sorunu: Lozan Anlaşması'nda belirlenemeyen Türk-İrak sınırı, İngiltere ile yapılan görüşmelerle çözümlenemeyince sorun Milletler Cemiyeti'nin hakemliğine bırakıldı. 5 Haziran 1926'da İngiltere ile Türkiye arasında imzalanan Ankara Anlaşması ile Musul dışarıda kalmak üzere (aleyhimize) bugünkü Türk-İrak sınırı çizildi.

Boğazlar Sorunu: Lozan Anlaşması'nda Boğazlar, Türkiye'nin başkanlığını yaptığı

bir Komisyona bırakılmıştı. Bu, Türkiye'nin milli egemenliğini ve güvenliğini tehlikeye düşürüyordu. 1930'larda Almanya, İtalya ve Japonya'nın hızla silahlanması ve dünyanın yeni bir savaşa hazırlanması üzerine Türkiye Komisyon ülkelerini Boğazların durumunu görüşmek üzere toplantıya çağırdı. 20 Temmuz 1936'da imzalanan Montrö Sözleşmesi ile Boğazların egemenliği ve denetimi Türkiye'ye geçti. Türkiye'nin Boğazları silahlandırması kabul edildi.

Hatay Sorunu: Hatay, 1921 yılında Fransa ile yapılan Ankara Anlaşması ile topraklarımız dışında kalmış, Lozan Anlaşmasında bu durum değişmemiştir. 1930'larda Fransa'nın Suriye Mandasını bırakmak istemesi üzerine Hatay konusu yeniden güncelleşti.

Hatay 1938'de bağımsız devlet oldu, 1939'da Türkiye'ye katıldı.

Atatürk Döneminde Kurulan Birlikler:

Balkan Antantı: Almanya ve İtalya'nın hızla silahlanması ve Balkanlara doğru yayılcı politika izlemesi üzerine Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya arasında 9 Şubat 1934'te kuruldu.

Sadabat Paketi: İtalya'nın Ortadoğu'daki yayılcı politikası üzerine Türkiye, İran, Irak ve Afganistan arasında 8 Temmuz 1937'de kuruldu.

ATATÜRKÇÜLÜK

Türk milletini tam bağımsızlığa, huzur ve refaha, Türk kültürünü çağdaş uygarlık düzeyine çıkarmayı amaçlayan, temelleri Atatürk tarafından belirlenen fikir ve ilkelere Atatürkçülük denir.

ATATÜRK İLKELERİ

Cumhuriyetçilik: Egemenliğin millete ait olmasını ve halkın yönetime katılmasını öngören ilkedir.

Milliyetçilik: Türk milletini içtenlikle severek yüceltmeyi öngörür.

Halkçılık: Halkın kanun önünde eşitliğini ve hiçbir sınıfa ve zümreye ayrıcalık tanınmamasını öngören ilkedir.

Devletçilik: Özel sektörün yeterli olmadığı durumlarda devletin ekonomik hayata atılmasını öngören ilkedir.

Laiklik: Din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılarak, din ve vicdan hürriyetinin devlet güvencesine altına alınmasını öngören ilkedir.

İnkılapçılık: Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseyip koruyarak devamlılığını sağlamayı öngören ilkedir.

ATATÜRK İLKELERİNİN ORTAK ÖZELLİKLERİ:

Türk toplumunun ihtiyaçlarından doğmuştur.

Atatürk ilkeleri kendi içinde bir bütündür.

Akla ve mantığa uygundur. Gerçekçi, uyumlu ve tutarlıdır.

ATATÜRK İLKELERİ (KISA ÖZET NOTLAR)

Cumhuriyetçilik: *Anahtar kelimeleri: Ulusal Egemenlik, Seçim, Ulusal İrade, Çok Partili Rejim, Seçme ve Seçilme Hakkı.*

Aşamaları:

TBMM'nin açılması,
Saltanatın kaldırılması,
Cumhuriyetin ilanı,
Çok Partili rejim denemeleri,
Kadınlara Seçme ve seçilme hakkı verilmesi

Milliyetçilik: *Anahtar Kelimeleri: Ortak vatan, dil ve kader birliği olmalı, din ve ırk birliği şart değildir.*

Aşamaları:

TBMM'nin açılması,
İstiklal Marşı'nın kabulü,

Tevhid-i Tedrisat kanunu,
Kabotaj Kanunu,
Türk Tarih ve Türk Dil Kurumları'nın kurulması.

Halkçılık: *Anahtar Kelimeleri: Ayrıcalıkların kaldırılması, eşitlik, Dayanışma, Sosyal devlet.*

Aşamaları:

Aşar Vergisinin kaldırılması,
Kıyafet devrimi,
Tekke ve Zaviyelerin kapatılması,
Türk Medeni kanununun kabulü,
Soyadı kanunu,
Kadınlara Siyasal haklar tanınması.

Laiklik: *Anahtar Kelimeleri: Din ve Devlet işlerinin ayrılması, Akılcılık ve Bilimsellik, din ve vicdan özgürlüğü, çağdaşlaşma.*

Aşamaları:

Saltanatın ve Halifeliğin kaldırılması,
Tevhid-i Tedrisat kanunu,
Şeriye ve Evkaf vekaletinin kaldırılması,
Tekke ve Zaviyelerin kapatılması,
Medeni Kanunun kabulü,
Anayasadan; "devletin dini İslâm dır" maddesinin çıkarılması,
Laikliğin anayasaya girmesi.

Devletçilik:

Anahtar Kelimeleri: Ekonomi, yatırım, kamulaştırma, bütün yatırımların devlet eli ile yapılması, özel sektör ve müteşebbisin olmaması.

Aşamaları:

Tarımı destekleyici çalışmalar,
Devletin banka kurması,
I. Beş yıllık kalkınma planının hazırlanması,
Kamulaştırma (devletleştirme) çalışmaları.

CUMHURİYET DÖNEMİ İNKILAPLARI

KRONOLOJİK ÖZET

- ✓ 5 Mart 1920'de Hilal-i Ahdar ismiyle kurulan cemiyetin Yeşilay olarak değiştirilmesi.
- ✓ 1920'de Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı kurulması.
- ✓ 1921'de öksüz ve yetim çocuklar için Himaye-i Etfal (Çocuk Esirgeme) Kurumu kurulması.
- ✓ 1922'de Numune Hastaneleri kurulması.
- ✓ 1 Kasım 1922 Saltanatın Kaldırılması.
- ✓ 1923 'te Ankara Arkeoloji Müzesi kurulması.
- ✓ 1923'te Türk Hilal-i Ahmer (Kızılay) Cemiyeti'nin kurulması.
- ✓ 1923 Hekimlere Mecburi Hizmet Kanunu'nun çıkarılması.
- ✓ 1923'te Seyr-i Sefain İdaresi'nin kurulması.
- ✓ 29 Ekim 1923' te Cumhuriyetin İlanı.
- ✓ 1924'te Ankara Musiki Muallim Cemiyeti'nin kurulması.
- ✓ 3 Mart 1924'te Halifelğin Kaldırılması.
- ✓ 3 Mart 1924'te Tevhid-i Tedrisat Kanunu
- ✓ 1925'te Kızılay Hemşire Okulu'nun kurulması.
- ✓ 1925'te Ankara Hukuk Mektebi'nin açılması
- ✓ 1925'te Türk Hava Kurumu'nun (Türk Tayyare Cemiyeti) kurulması.
- ✓ 26 Ağustos 1924'te İş Bankası'nın kurulması.
- ✓ 1924'te Tarım Kredi Birlikleri'nin kurulması.
- ✓ 1925'te Aşar vergisi kaldırılması.
- ✓ 1925'te Sanayi ve Maadin Bankası kurulması.
- ✓ 1 Temmuz 1926'da Kabotaj Kanunu çıkarıldı.
- ✓ 19 Ocak 1925'te çıkarılan Mükellefiyet-i Bedeniyye Kanunu
- ✓ 25 Kasım 1925'te Şapka Kanunu'nun çıkarılması.
- ✓ 30 Kasım 1925'te Tekke zaviye ve türbelerin kapatılması.
- ✓ 26 Aralık 1925'te Miladi takvimin kabulü.
- ✓ 22 Nisan 1925'te kethüdallıklar kaldırılarak Ticaret ve Sanayi Odaları'nın Kurulması Kanunu'nun çıkarılması.
- ✓ 1926'da Emlak ve Eytam Bankası kurularak yoksulların ev almasının sağlanması.
- ✓ 17 Şubat 1926'da Medeni Kanun'un kabulü.
- ✓ 1 Mart 1926'da 1889 İtalyan Ceza Muhakeme Kanunu'ndan uyarlanan Türk Ceza Kanunu kabul edilir.
- ✓ 2 Mart 1926 Maarif Teşkilatı Hakkında Kanun
- ✓ '22 Nisan 1926' da İsviçre'den Borçlar Kanunu'nun alınması.
- ✓ 1927'de İsviçre'nin NuechatelKantonu'ndan alınan Hukuk Muhakemeleri Usulü yürürlüğü girmesi.
- ✓ 1927'de modern anlamda nüfus sayımı yapılması.
- ✓ 1927'de Teşvik-i Sanayi Kanunun çıkarılması.
- ✓ 1927'de Devlet Demiryolları İdaresi kurulması.
- ✓ 1927'de Etnoğrafya ve Resim Müzesi açılması.
- ✓ 1927'de Devlet Demiryolları ve Limanları Genel Müdürlüğü kurulması.
- ✓ 1 Kasım 1928'de Yeni Türk Harflerinin Kabulü.
- ✓ 1929'da Almanya'dan uyarlanan Ceza Muhakemeleri Kanunu yürürlüğe girmesi.
- ✓ 1929'da Tarım Kredi

Kooperatifleri'nin açılması.

Toprak Reformu'yla topraksız çiftçiye 20 yılda ödemek kaydıyla toprakdağıtılması.

- ✓ 1929'da Deniz Ticareti Kanunu (Almanya'dan) ve İcra ve İflas Kanunu (İsviçre'den) yürürlüğe girmesi.
- ✓ 1933'te Milli Hava Ulaştırma Teşkilatı'nın kurulması.
- ✓ 1929'da Deniz Ticareti Yasası'nın çıkarılması.
- ✓ 30 Ocak 1929 'da Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti kurulması.
- ✓ 1930'da İstanbul Belediyesi Konservatuari'nin ıslah edilmesi.
- ✓ 1930'da T.C. Merkez Bankası'nın kurulması ve Türk Parasını Koruma Kanunu'nun çıkarılması.
- ✓ 1930'da Kadınlara Belediye seçme seçilme haklarının verilmesi.
- ✓ 1931'de Pulluk Kanunu çıkarılarak pulluk üreticilerine faizsiz kredi verilmesi.
- ✓ 1 Nisan 1931'de okka, arşın, endaze gibi ağırlık ve uzunluk ölçülerinin kaldırılması.
- ✓ 15 Nisan 1931'de Türk Tarih Kurumu'nun Kurulması.
- ✓ 19 Şubat 1932'de Halkevleri açılması
- ✓ 12 Temmuz 1932'de Türk Dil Kurumu'nun Kurulması
- ✓ 1934'te Kadınlara milletvekili seçme seçilme haklarının tanınması.
- ✓ 1933'de Kadınlara Muhtarlık

hakkının verilmesi.

- ✓ 1933'te İstanbul Üniversitesi'nin kurulması.
- ✓ 1933'te Sümerbank, İller Bankası, Halkbank'ın kurulması.
- ✓ 1933'te Ziraat Mektepleri ve Ziraat Fakültesi ve Veteriner Yüksek Okulu'nun açılması.
- ✓ 1934'te Soyadı Kanunu'nun çıkarılması.
- ✓ 1934-39 yılları arası I. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın uygulanması.
- ✓ 1934'te Ankara Hukuk Fakültesi'nin açılması.
- ✓ 1934'te Kadınlara milletvekili seçme seçilme haklarının verilmesi.
- ✓ 1935'te maden arama ve işletme çalışmaları için MTA'nın (Maden Tetkik Arama) kurulması.
- ✓ 1936'da Ankara Milli Musiki ve Temsil Akademisi (Devlet Konservatuari), Öğretmen Kursları'nın kurulması.
- ✓ 1937'de Köy Eğitim Yurtları ile Dolmabahçe Sarayı'nda Resim ve Heykelticilik Müzesi açılması.
- ✓ 1935'te Tarım Satış Kooperatifleri'nin kurulması.
- ✓ 1937'de Denizyollarını güçlendirmek için Denizbank'ın kurulması.
- ✓ 1938'de Toprak Mahsulleri Ofisi'nin kurulması.
- ✓ 1939'da ilk büyük ağır sanayi olan Karabük Demir- Çelik Fabrikası'nın açılması.

3. BÖLÜM

Değerler Eğitimi (%5)

Millî ve Manevi Değerler, Evrensel Değerler, Değer Yaklaşımları, Özellikleri, İşlevleri, Uygulamaları, Okullarda Değer Eğitimi

DEĞERLER EĞİTİMİ

MİLLÎ VE MANEVÎ DEĞERLER

Milli ve Manevi Değerler; Toplumun geleceğine yön veren; din, dil, tarih, kültür, örf-adet, gelenek ve göreneklerdir.

Bir milletin değerler yargısı onun kendi kimliğini ortaya koyan hususlardır. Sosyolojik tanımlama açısından değerler, bir milletin veya toplumun fertlerinin, oluşturmuş olduğu modellerin, hedeflerinin ve amaçların bir başka sosyo-kültürel olgularla önemliliklerini ölçmeye yarayan ölçütler demektir.

Değer Kavramı:

Değer, birçok anlama gelebilir.

Ahlaki açıdan: Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet.

Ekonomik açıdan: Bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı, bedel, kıymet, paha, valör.

Değerler Felsefesinde (aksiyoloji): Kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey.

Matematikte: Bir değişkenin veya bilinmeyenin sayı ile anlatımı.

Toplumbilimde: Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü anlamlarına sahiptir.

Değer, arzu edilen, arzu edilebilen şey, olaylarla ilgili insan tutumu demektir. Değerler, ideal davranış biçimleri veya hayat amaçları hakkındaki inançlarımız, davranışlarımıza yön gösteren ölçülerdir. Diğer bir tanımla, değer, bir nesneye, varlığa veya faaliyete, bireysel ve toplumsal açıdan tanınan önem ya da üstünlük demektir.

Değerlerimiz

Temel insani özelliklerimizi oluşturan değerlerimiz, hayatımızın rutin akışında ve karşılaştığımız sorunlarla başa çıkmada eyleme geçmemizi sağlayan kudretin ve gücün kaynağıdır.

Bir toplumun geleceğinin, değerlerini benimsemiş ve bu değerleri sahip olduğu yetkinliklerle ete kemiğe büründüren insanlarına bağlı olduğu tartışma götürmez bir gerçektir. Bundan dolayı eğitim sistemimiz her bir üyesine uygun ahlaki kararlar alma ve bunları davranışlarında sergileme yeterliliğini kazandırma amacıyla hareket eder.

Değerlerimizden Bazıları

- Sevgi,
- Sorumluluk,
- Saygı,
- Hoşgörü
- Duyarlılık,
- Özgüven,

- Empati,
- Adil olma,
- Cesaret, liderlik
- Nazik olmak,
- Dostluk,
- Yardımlaşma, dayanışma,
- Temizlik,
- Doğruluk, dürüstlük
- Aile birliğine önem verme,
- Bağımsız ve özgür düşünebilme,
- İyimserlik,
- Estetik duyguların geliştirilmesi,
- Misafirperverlik,
- Vatanseverlik
- İyilik yapmak,
- Çalışkanlık,
- Paylaşımçı olmak,
- Şefkat - merhamet,
- Selamlaşma,
- Alçakgönüllülük,
- Kültürel mirasa sahip çıkma,
- Fedakârlık.

Öğretim programlarında yer alan “**kök değerler**” şunlardır: **adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik.**

Bu değerler, öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına, hem ilişkili olduğu alt değerlerle ve hem de öteki kök değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacaktır.

Değerler ve Değerlerle İlişkili Tutum ve Davranışlar

ADALET: Adil olma, eşit davranma,

paylaşma

DOSTLUK: Diğergamlık, güven duyma, sadık olma, vefalı olma, yardımlaşma

DÜRÜSTLÜK: Açık ve anlaşılır olma, doğru sözlü olma, etik davranma, güvenilir olma, sözünde durma

ÖZ DENETİM: Davranışlarını kontrol etme, davranışlarının sorumluluğunu alabilme, öz güven sahibi olma

SABIR: Azimli olma, tahammül etme

SAYGI: Alçakgönüllü olma, başkalarına kendine davranılmasını istediği şekilde davranma, diğer insanların kişiliklerine değer verme

SEVGİ: Aile birliğine önem verme, fedakârlık yapma

SORUMLULUK: Kendine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma

VATANSEVERLİK: Çalışkan olma, dayanışma, kurallara ve kanunlara uyma, tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma, toplumu önemseme

YARDIMSEVERLİK: Cömert olma, fedakârlık olma, iş birliği yapma, merhametli olma, misafirperver olma, paylaşma

Evrensel Değerler

Günümüzde, evrensel değerler denilince genel olarak, insanın doğuştan sahip olduğu hak ve özgürlükler, belli kriterlere bağlı olarak yaşamasını garanti altına almayı hedefleyen fikri, ahlaki ve sosyal değer yargıları

anlaşılmaktadır. Kültürleşme sürecinde tüm dünya milletlerinin paylaşımları gereken ortak kültür öğeleridir.

Uluslar arası düzeyde insan hakları, hayvan hakları, çocuk hakları, kadın hakları, işçi hakları, hasta hakları ve azınlık hakları olarak algılanmakta ve uygulama alanı bulmaktadır.

Evrensel değerler konusunda çalışan Robert Edgerton, tarihte yaşamış üç yüz kadar uygarlığı inceleyerek, bu uygarlıklar içerisinde kültürleri evrensel değerlerden yoksun olanların zaman içinde yok olduğu sonucuna varmıştır.

Robert Edgerton'ın üç yüz uygarlığı inceleyerek tespit ettiği ve genel olarak 6 maddede ifade ettiği evrensel değerler şunlardır:

- **Gerçeğe Saygı**
- **Kişisel Bütünlük**
- **Hakkaniyet ve Adalet**
- **İnsan Onuruna Saygı**
- **Sevgi**

1995 yılında UNESCO tarafından desteklenen "Yasayan Değerler Eğitim Programı" kapsamında Brahma Kumaris'in hazırladığı uluslararası bir proje uygulanmıştır.

Bu projede evrensel değerlerin öğrencilere kazandırılmasında telkin yolu değil, etkinlik temelli yaklaşımlar yaygın olarak kullanılmıştır.

"Daha iyi bir dünya için değerlerimizi paylaşalım" isimli bu çalışmada belirlenen 12 Evrensel Değer şunlardır;

- İş birliği,
- Özgürlük,
- Mutluluk,
- Dürüstlük,
- Sevgi,

- Alçakgönüllülük,
- Barış,
- Saygı,
- Sorumluluk,
- Sadelik,
- Hoşgörü,
- Birlik

Değer Yaklaşımları

1. Değerlerin Doğrudan Öğretimi Yaklaşımı

Doğrudan öğretim yaklaşımı, çokça kullanılan ve yüksek düzeyde öğretmen merkezli bir yaklaşımdır. Bu öğretim yaklaşım, anlatım, gösteriler, alıştırma-tekrar yapma, didaktik soru sorma gibi yöntemleri içermektedir.

Doğrudan öğretim yaklaşımını savunan Wilson, değer ve ahlak eğitiminin diğer ders programlarında tartışmalara olanak vererek gerçekleştirilemeyeceğini ifade etmiştir.

2. Değerleri Belirginleştirme Yaklaşımı

Bu yaklaşım değerler öğretiminin önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Bu yaklaşımın temeli bireyin kendi yaşamında neyin önemli olduğunu nasıl belirlediklerine dayanmaktadır. Bu yaklaşım John Dewey'in ve Hümanistik kuramdan esinlenerek, Louis Rath, Merrill Harmin, Howard Kirchenbaum ve Sidney Simon tarafından 1966 yılında geliştirilmiş bir yaklaşımdır.

3. Değer Analiz Yaklaşımı

Değer analiz yaklaşımı, Amerikan Sosyal Bilgiler Ulusal Kurulu tarafından geliştirilmiş bir değerler eğitim yaklaşımıdır. Bu öğretim yaklaşımının amacı, öğrencilere, karşılaştıkları değerlerle ilgili sorunlar hakkında karar verebilmek için bilimsel araştırma ve mantıksal düşünme sürecini kullanabilmelerine yardımcı olmaktır.

4. Bütüncül Yaklaşım: Kohlberg'in Adil Topluluk Okulları

Bu değerler öğretimi yaklaşımı, Kohlberg'in gelişim kuramına dayanan bir ahlak eğitimi olup geleneksel eğitim yöntemlerinden çok farklıdır. Bu yeni ahlak eğitimi anlayışında temel değerleri irdelemek, toplumsal etkileşimi sağlamak, mantıksal çözümleme ve akıl yürütmeyi güdülemek, sorumluluğu eşit olarak paylaşdırmak, demokratik bir ortamda rol almayı sağlamak esastır. Bu değer öğretimi yaklaşımda önemli olan düşünme ve muhakeme yapabilme gücünü kazandırarak öğretimi gerçekleştirmektir.

5. Değerler Eğitiminde Gizilgüç: Örtük Programı

Örtük kavramını ortaya koyan ve üzerinde çalışan bilim adamları belli teorik temellere dayanarak hareket etmişlerdir. Bu teorik temeller eğitim ve sosyolojiye dayanmaktadır. Örtük programı kavramının içeriği çok geniş bir kavramdır. Ders dışı etkinlikleri de içine almaktadır.

6. Karakter Eğitimi

Plato'dan Aristoya, Kant ve Dewey'e kadar birçok filozof toplumda karakter ve karakter eğitiminin yaşamımızda oynadığı rol üzerinde çeşitli düşünceler üretme çabası içerisine girmişlerdir.

Değerler Eğitimi Uygulamaları

Program, birbirini tamamlayan üç boyutta geliştirilmiş etkinlikleri içermektedir:

- (1) Sınıf İçi Etkinlikler,
- (2) Okul İçi Etkinlikler,
- (3) Aileye Yönelik Etkinlikler.

Okullar öğrencilerin akademik öğrenmelerini gerçekleştirdikleri bir kurum olmasının yanı sıra; öğrencilerin sosyal, psikolojik ve ruhsal gelişimlerini destekleyen, topluma uyumlu sağlıklı bir birey olmalarına hizmet

eden ve toplumun benimsediği değerleri öğrencilere aktararak kişilik sahibi bireyler yetişmesine yardımcı olan sosyal bir kurumdur. Okulların bu fonksiyonları gerçekleştirebilmesi için değerler eğitimine yer vermesi kaçınılmazdır.

Değerler öğrenilebilen ve öğretilebilen kavramlardır. Çocuklar yaşamlarının ilk yıllarında değerleri ailelerinden, akranlarından, bakıcılarından, oyun gruplarından, yaşadıkları çevreden, medyadan ve çevrelerindeki diğer kurumlardan öğrenmeye başlarlar

Günümüzde bireyler zamanlarının büyük kısmını okullarda geçirmektedir. Kreş ve anaokuluna başlama yaşı 3-4 yaşa kadar inmiştir. Erken yaşlarda okula başlayan çocuklar erken yetişkinlik dönemine kadar (22-24 yaş) eğitim-öğretim hayatını okullarda sürdürmektedir.

Okullarda Değerler Eğitimi

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'na göre Türk millî eğitiminin genel amaçları arasında yer alan madde şöyledir:

Madde 2 – Türk Milli Eğitiminin genel amacı, Türk Milletinin bütün fertlerini,

(Değişik: 16/6/1983 - 2842/1 md.) Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

2. Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve

bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;

Öğretim Programlarında Değerler Eğitimi

Öğretim programları, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununun 2. maddesinde ifade edilen “Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları” ile “Türk Millî Eğitiminin Temel İlkeleri” esas alınarak hazırlanmıştır. Eğitim ve öğretim programlarıyla sürdürülen tüm çalışmalar; okulöncesi, ilköğretim ve ortaöğretim seviyelerinde birbirini tamamlayıcı bir şekilde aşağıdaki amaçlara ulaşmaya yöneliktir:

- (1) Okulöncesi eğitimi tamamlayan öğrencilerin bireysel gelişim süreçleri göz önünde bulundurularak bedensel, zihinsel ve duygusal alanlarda sağlıklı şekilde gelişimlerini desteklemek,
- (2) İlkokulu tamamlayan öğrencilerin gelişim düzeyine ve kendi bireyselliğine uygun olarak ahlaki bütünlük ve öz farkındalık çerçevesinde, öz güven ve öz disipline sahip, gündelik hayatta ihtiyaç duyacağı temel düzeyde sözel, sayısal ve bilimsel akıl yürütme ile sosyal becerileri ve estetik duyarlılığı kazanmış, bunları etkin bir şekilde kullanarak sağlıklı hayat yönelimli bireyler olmalarını sağlamak,
- (3) Ortaokulu tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle millî ve manevi değerleri benimsemiş, haklarını kullanan ve sorumluluklarını yerine getiren, “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi”nde ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış bireyler olmalarını sağlamak,
- (4) Liseyi tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda ve ortaokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle, millî ve

manevi değerleri benimseyip hayat tarzına dönüştürmüş, üretken ve aktif vatandaşlar olarak yurdumuzun iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunan, “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi”nde ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda bir mesleğe, yükseköğretime ve hayata hazır bireyler olmalarını sağlamak.

Öğretim programlarında yer alan “**kök değerler**” şunlardır: **adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik**. Bu değerler, öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına, hem ilişkili olduğu alt değerlerle ve hem de öteki kök değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacaktır.

Okullarda Değerler Eğitimi konulu alan GENELGE (2010/53)

Günümüzde küreselleşme; siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda pek çok gelişmeye imkân sağlarken bir taraftan da toplumsal yaşamı tehdit eden sorunların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bireyi, aileyi, yaşadığımız toplumu ve dünyayı tehdit eden risk ve sorunların çözümünde, toplumsal yaşantımızın temel yapışım oluşturan millî, manevi, sosyal, ahlaki ve kültürel değerlerimizden olan yardımlaşma, dayanışma, hoşgörü, misafirperverlik, vatanseverlik, doğruluk, iyilik, temizlik, çalışkanlık, dürüstlük, sevgi, saygı, duyarlı olma, adil olma, paylaşımcı olma gibi kazanımlarımız en önemli referans kaynağımızdır.

Eğitim sistemimiz öğrencilerimize; bilgi, beceri, tutum kazandırmanın yanında onların dengeli, sağlıklı, gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere sahip, temel ve insani değerleri kazanmış iyi insan, iyi vatandaş olarak yetişmelerini sağlamak görevini üstlenmiştir. Toplumsal hayatı oluşturan, insanları birbirine bağlayan,

gelişmeyi, mutluluğu ve huzuru sağlayan, risk ve tehditlerden koruyan ahlaki, insani, sosyal, manevi değerlerimizin tüm bireylere kazandırılmasında en önemli etken eğitimidir. Bu kazanımlarımızın öğrencilerimize aktarılması da değerler eğitimi oluşturmaktadır.

Bakanlığımız, değerlerimizi geliştirmeyi temel alan kültürel birikimimizi, 2003 yılından itibaren geliştirilen öğretim programlarına yansıtmıştır. Uygulamaya konulan programlarımızın temel öğeleri arasında değerlerimize de yer verilmiştir. Dolayısıyla öğrencilerimizin bir taraftan yüksek düzeydeki kazanımlarımız olan değerlerimizi yaşamalarını sağlayarak toplumsal dayanışma ve bütünleşmeye katkı sağlamak, diğer taraftan da bu kazanımlarımızın gelecek nesillere aktarılmasındaki önemli görevi yerine getirerek artan ve değişen risk ve tehditlerden bireysel ve toplumsal korunmayı sağlamak amaçlanmaktadır.

Her öğrencinin biricik ve tek olmasını, bu tek ve biriciklerin çoklar olabilmesini ve yine çoklar içinde özel olmayı sağlayan okulun bir yaşam merkezi olarak; her öğrencinin ayrı bir değer olduğunu kabul etmesi “Değerlerin Eğitiminde” bireyin değerler alanı oluşturmalarını sağlayacaktır.

Değerler eğitimi toplumun tümünü ilgilendirdiğinden çok boyutlu ele alınması gerekmektedir. Bu açıdan eğitim sistemini oluşturan tüm unsurların bu konuda duyarlılık ve bilinç kazanmasına ihtiyaç vardır. Öğretmenlerimizin de öğretim programlarının uygulayıcıları olmanın yanı sıra öğrencilerimize değerlerimizi kazandırmada öncü rol ve görevleri de bulunmaktadır.

Bu bağlamda; 2010-2011 Eğitim Öğretim Yılı'nın ilk haftasında; Bakanlığımıza bağlı

tüm resmî ve özel örgün eğitim kurumlarının bütün sınıf ve şubelerinde yukarıdaki esaslar doğrultusunda değerlerimizle ilgili olarak öğrencilerimizin yeterliliklerini arttırmak ve bunların davranışlarına yansımaları sağlamak amacıyla etkinlikler yapılacaktır.

Bunun için; okulöncesi, ilköğretim ve ortaöğretimde görevli öğretmenlerimiz, rehber öğretmenler ile eğitim yöneticilerimizin rehberliği ve desteğiyle ders içi ve ders dışında, Ek'te yer alan örnek etkinliklerden de yararlanarak değerler eğitimine yönelik faaliyetler gerçekleştireceklerdir. Ayrıca bu konuda gönüllü ve istekli okullarımızda öğretim yılı boyunca “Değerler Eğitimi” konusunda zümre öğretmenlerkararıile hazırlayacakları etkinlikleri uygulayabileceklerdir.

Uygulamaların açıklamalar doğrultusunda yapılması, değerler eğitimi ile ilgili çalışmalarda <http://www.ineeb.gov.tr> adresindeki kaynaklardan da yararlanılması hususunda

Gereğini rica ederim.

GENELGE Eki: Değer Eğitimine Yönelik Etkinlik Örnekleri

1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanununa yer alan Türk Millî Eğitiminin gene! amaçları ile öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyi, ilgi, yetenek ve öğrenim seviyeleri etkinliklerde dikkate alınacaktır.

1. Büyük öğrencilerin küçük öğrencilere dersler ve okul içi etkinliklerde rehberlik yapmalarını sağlayacak programların rehber öğretmenler eşliğinde oluşturulması
2. Alt sınıflardaki öğrencilere yönelik olarak “Nasıl iyi, doğru, hoşgörülü ve başarılı olursun?” konulu bir mektubun yazılması
3. Okulda rol model olma, yaratıcı etkinlikler vb. faaliyetlerde bulunan öğretmenlerin

diğer sınıflarda etkinlik yapmasının sağlanması

4. Bir spor karşılaşmasında oyuncuların ve seyircilerin centilmence davranışlarının ön plana çıkarılması

5. Gönüllülük esasına göre öğretmen, öğrenci ve diğer okul personelinin müzik, şiir, tiyatro vb. yeteneklerini gösterebilecekleri ortamlar oluşturularak yeteneklerin taltif edilmesi

6. Bütün paydaşlar (okul idaresi, öğretmen, öğrenci, aile vb.) arasında karşılıklı güven, hoşgörü ve dürüstlük ilkelerine dayanan bir sözleşme yapılması, her türlü iletişimde olumlu ve güler yüzlü davranılması

7. Öğrencilerin çözmek istedikleri sorunları kâğıda yazmaları ve öğretmen rehberliğinde seçilen sorunların çözümüne yönelik beyin fırtınası yapılması

8. Öğrencinin kendisinin ve arkadaşlarının iyi örnek gösterilebilecek davranışlarını sınıf ortamında paylaşması ve her bir iyi Örneğin sınıf panosuna yerleştirilecek ağaca yaprak olacak şekilde yapıştırılması

9. Her Öğrencinin sınıfındaki arkadaşlarının takdir ettiği veya beğendiği davranışlarını yazılı veya sözlü olarak sınıfla paylaşmasının sağlanması

10. Bütün sınıflarda öğretmen ve öğrencilerin sınıf içinde uyulması beklenen davranışlar listesini birlikte belirlemesi ve bu listenin sınıfın uygun bir yerinde ilan edilmesi

11. Ders etkinlikleri kapsamında tarihe damgasını vuran kişilerin insanlığına katkıları konusunda senaryo yazılması

12. Değerlerimizin gelişimine hizmet etmiş şahsiyetler-fikir insanlarının araştırılması ve sınıfla paylaşılması

13. Toplum hizmeti çalışmalarını tanıma ve bu çalışmalarda bulunma

14. Resim, şiir, kompozisyon, öykü, film, seyahat, tiyatro, drama etkinlik günleri vb. yarışmalar yapılması

15. Sevgi, barış, hoşgörü, yardımlaşma ve dayanışma konulu şarkıları içeren konserler düzenlemesi

16. Değerlerimizi konu alan panel, konferans, açık oturum, seminer, şiir dinletileri ile okul gazetesi çıkarılması, afiş ve slogan hazırlanması

17. Geliri yardım kuruluşlarına verilmek üzere kermes (yiyecek, içecek, ve teknoloji tasarım dersinde yapılan ürünlerin satılması), yardım organizasyonları, doğum günü ve özel günlerde ziyaretler düzenlenmesi

18. Değerlerimiz konusunda paylaşımı ve katılımı sağlamak amacıyla bir web sayfası oluşturulması

2023 Vizyon Belgesi ve Değerler Eğitimi:

Eğitim sistemleri, içinden çıktığı medeniyetler kadar, evrensel insanlık değerleriyle de harmanlanırlar.

Bugün dünyada iyi eğitim performansı gösteren tüm ülkeler, elde ettikleri başarıları geçmişten geleceğe köprüler kurarak, merkezine insanı alan kavramsal çerçeveler ve felsefi yaklaşımlarla yakalamışlardır. Eğitimde başarılı görülen her değişim, dönüşüm ve reform, sağlam felsefi yaklaşımlarla desteklenmiştir.

Son yıllarda ise “21. yüzyıl becerileri” diye adlandırılan ve bugün olmazsa olmaz küresel bir norm olarak görülen eğitim yaklaşımı; yaratıcılık, iletişim, takım çalışması, eleştirel düşünce gibi “yumuşak becerilerin kazanılması” adı altında, insanın maddi dünyada başarabildikleri ışığında, gelişimi ve olgunlaşması anlayışını dayatmaktadır. Hatta bu anlayış artık dünyanın her köşesine ithal edilen bir stratejik kavramsal çerçevedir.

İnsana rasyonel ve başarmak zorunda olduklarından ibaret bir varlık olarak yaklaşmak, sadece bizim tarihimize ve nesiller boyunca aktarılan zengin medeniyet mirasımıza değil, beşerî mirasa da uygun düşmemektedir. Eğitim mekanik değil insani bir sistemdir. Eğitimin merkezinde “insan” yer alır. Bu bakımdan eğitimden önce “insan”\ konuşmaya ihtiyaç vardır.

Yetiştirmek istediğimiz insan profilini ortaya koymadan ve Türkiye’nin eğitimde ihtiyacı olan paradigmayı belirlemeden ruhu, istikameti, gaye ve felsefesi olan bir

evrensel pedagoji yaratmamız güçtür. Bu bakımdan insan, 2023 Eğitim Vizyonu’nun odak noktasıdır.

2023 Eğitim Vizyonu’nun, 21. yüzyıla dair eğitim önerisi, 21. Yüzyıl Talim ve Terbiye Modeli şeklindeki çift kanatlı bir okumadır. Sadece beceri kazandırmak hayatı göğüslemeye yetmemektedir. Gerekli olan insana ait evrensel, yerel, maddi, manevi, mesleki, ahlaki ve millî tüm değerleri kapsayan ve kuşatan bir olgunlaşma, gelişme, ilerleme, değişim ve ahlak güzelliğidir.

4. BÖLÜM

Eğitim ve Öğretimde Etik (%5)

Öğretmenlik Meslek Etiği, Okul Yönetiminde Etik Değerler, Etik Kuramlar, Okullarda Etik Eğitimi

EĞİTİM VE ÖĞRETİMDE ETİK

ETİK, bir etkinlik alanı olarak felsefenin bir dalı, bir ahlak felsefesi alanı; ahlaki olanın özünü ve temellerini araştıran bir felsefe etkinliğidir. İnsanın kişisel ve toplumsal yaşamdaki ahlaki sorunlarını ele alıp inceler. Ayrıca etik, ahlaki nitelikteki davranış, eylem ve yargıları ilgilendiren bir konu olarak felsefenin önemli bir parçası ve sistematik bir çalışma alanıdır.

Etik, bir etkinlik alanı olarak felsefenin bir dalı, ahlak felsefesi alanı; ahlaki olanın özünü ve temellerini araştıran bir felsefe etkinliğidir.

Etik; insanın kişisel ve toplumsal yaşamdaki ahlaki sorunlarını ele alıp inceler.

ÖĞRETMENLİK MESLEĞİ ETİK İLKELERİ

- Profesyonellik
- Hizmette sorumluluk
- Adalet
- Eşitlik
- Sağlıklı ve güvenli bir ortamın sağlanması
- Yolsuzluk yapmama
- Dürüstlük, doğruluk ve güven
- Tarafsızlık
- Mesleki bağlılık ve sürekli gelişme
- Saygı
- Kaynakların etkili kullanımı

Profesyonellik; Öğretmenin profesyonel davranışlarına aşağıdaki örnekler verilebilir:

- a) Görevle ilgili bilgi, beceri ve tutumları eksiksiz kazanmış olmak
- b) Hizmeti zamanında ve kusursuz sunmak
- c) Mesleği daha iyi yapabilmek için sürekli olarak özelleştire ve değerlendirme yapmak
- d) Hizmette kaliteyi sağlamak

- e) Görevini yerine getirirken kişisel yeteneklerini sonuna kadar kullanmak
- f) Görevi ile ilgili takdir yetkisini makul ölçüler içinde kullanabilmek
- g) Mesleğinin yöntem ve tekniklerini sürekli olarak geliştirmek
- h) Öğrencilere, fiziksel ve psikolojik anlamda öğrenebilecekleri bir sınıf ortamını sağlamak

Hizmette sorumluluk; Eğitim-öğretim hizmeti diğer mesleklerden farklı olarak bireylerin yaşamlarını ve dolayısı ile toplumun geleceğini doğrudan etkileyen bir meslek alanıdır. Bu nedenle öğretmenler, kamu görevlileri olarak eylem ve kararlarının doğuracağı sonuçlar hakkında hesap vermek zorundadırlar. Bunun da ötesinde öğretmenler davranışlarından ve bunların topluma maliyetinden kendileri ve toplum adına sorumluluk duymalıdırlar.

Adalet; Öncelikle öğretmen sınıf içindeki öğrenme fırsat ve olanaklarından öğrencilere adil yararlanma hakkı tanınmalıdır. Bunun anlamı öğrencilerin gereksinimlerine uygun öğrenme fırsat ve olanakları yaratmasıdır. Bütün öğrencilerin aynı hız ve yöntemlerle öğrenemedikleri bilinen bir gerçektir. O halde adil bir öğretmen farklı öğrenme yöntemlerini bir arada kullanarak fırsat ve olanakları çeşitlendirmelidir. Diğer yandan öğretmen değerlendiren ve öğrenci performansı hakkında yargılarda bulunan biri olarak, değerlendirmede adaleti sağlamalıdır. Öğrencilerin en çok adaletsizliğe uğrayabildikleri konulardan biri

de öğretmenin ilgi ve desteğini kazanmak konusudur. Bazı öğrencilerle daha fazla ilgilenirken, bazılarına daha az zaman ve kaynak ayıran bir öğretmen ne derece adil davranmış olacaktır? Bu noktada adalet kavramının ayrılmaz bir parçası olan eşitlik kavramının da tartışılması gerekmektedir.

Eşitlik; Eşitlik, yararların, sıkıntıların, hizmetlerin dağıtılmasında uygulanacak sınırların belirlenmesini içerir. Eşitlik kavramı temel bireysel eşitlik, kısmi eşitlik ve blokların eşitliği açısından ele alınabilir

- **Temel bireysel eşitlik:** Bir okula kaydolan bütün öğrenciler eşittir. Burada eşitliğin belirleyicisi öğrenci olmaktır. Öğretmen sınıfındaki bütün öğrencilere eşit davranmalıdır.

- **Kısmi eşitlik:** Kısmi eşitlik, farklı gruplara eşitlik sağlanması için farklı davranılmasını içerir. Bu tür eşitlik anlayışının varsayımı, gruplar arasında eşitlik sağlanabilmesinin, ancak gruplar arasında farklı uygulamalar ve düzenlemeler yapılmasına bağlı olduğudur. Örneğin işitme engelli bir öğrencinin ön sıralara oturtulması, görme engelli bir öğrenciye ayrı sınav yapılması gibi uygulamalar kısmi eşitliğe örnek verilebilir. Bu tür eşitlik yaklaşımı “sistemik eşitsizlik” olarak da adlandırılır.

- **Blokların eşitliği:** Toplumda doğal olarak ortaya çıkmış bloklar vardır. Örneğin, kadın-erkek, yaşlı-genç gibi. Bloklar arası eşitlik sağlanması için dezavantajlı blok için diğerinden eşitlik istenir. Örneğin kız ve erkek öğrenciler arasında eşitliği sağlamak için yapılacak düzenlemeler buna örnek verilebilir.

Sağlıklı ve güvenli bir ortamın sağlanması; Bir öğrencinin en temel haklarından biri, sağlıklı ve güvenli bir okul – sınıf ortamında bulunmaktır. Bu nedenle öğretmenlerin en temel etik sorumluluklarından biri de sınıf ortamında düzen ve disiplini sağlayarak, öğrenci sağlığını ve güvenliğini tehdit edecek

her türlü unsurun ortadan kaldırılmasını sağlamaktır.

Okullarda öğrenci sağlığı ve güvenliğinin sağlanması üç temel açıdan önemlidir.

a) Yaşam her insanın en doğal hakkıdır. Öğrencilerin yaralanması ya da hastalanması, öğrencinin kendisini etkileyeceği gibi, ona bakmak zorunda kalan ailesinin de yaşamını olumsuz etkiler.

b) Kazalar ya da hastalıklar öğrencinin eğitiminin kesintiye uğramasına, öğrencinin yıl kaybetmesine ve buna bağlı olarak da çeşitli ekonomik kayıplara yol açar.

c) Okulda meydana gelebilecek kaza ve hastalıklarla ilgili önlemleri almayan kişiler yasalar önünde suçlu duruma düşeceklerdir.

Yolsuzluk yapmamak: En genel anlamıyla yolsuzluk, bir çıkar karşılığında kamu yetkilerinin yasa dışı kullanımı olarak tanımlanabilir. Burada sağlanması amaçlanan kazançlar maddi kazançlar olabileceği gibi parasal olmayan özel amaçlara yönelik de olabilir.

- Para ya da mal karşılığında, kamu görevlisinin ayrıcalıklı işlem yapması.
- Kamu görevlisinin parasal ya da diğer ödüller karşılığında, bu çıkarı sağlayanlar yararına işlem yapması.
- Kamu görevlilerinin yapılmaması gereken işlemleri yapmaları ya da yapmamaları gereken işlemleri çabuklaştırmaları karşılığı çıkar sağlamaları.
- Parasal olan ya da olmayan kişisel kazançlar için yetkinin kötüye kullanımı.
- Kişisel yada politik kazanç amacıyla devlet yetkisinin yasa dışı kullanımı.
- Kamu hizmeti gören kişinin özel amaçları ya da maddesel çıkarları için normal görev davranışlarından sapmaları.
- Kişisel amaçlar için, kamu görevlilerinin kurallara aykırı biçimde davranışları.

Dürüstlük-doğruluk ve güven: Etik davranış, başkaları ile ilişkilerde dürüst olmayı ve içtenliği gerektirir. İçten ve dürüst davranmayan öğretmenler, ilişkilerde kendi sonlarını hazırlarlar ve güven ortamı ortadan kalkar. Oysa güven ilişkilerin temel unsurudur.

Tarafsızlık: Tarafsızlık ya da nesnellik, insanın bireyleri ya da nesneleri oldukları gibi görebilmesi ve bu görüntüyü bireyin kendi istek ve korkuları ile oluşturduğu görüntüden ayırabilmesidir. Nesnel olabilmek kişinin duygularını değil, aklını kullanmasını gerektirir.

Mesleki bağlılık ve sürekli gelişme: Örgütsel bağlılık, işgörenlerin örgüt üyeliklerini sürdürmeleri ve örgütte kalmak istemeleri olarak tanımlanabilir. Örgüte bağlı işgörenler, örgütten etkilenirler ve kendileri de ortak amaçların gerçekleştirilmesi için ortaklaşa bir çaba gösterirler. Sürekli gelişmeyi sağlamak için öğretmenlerin:

- Meslekleri ile ilgili yeniliklere açık olması,
- Mesleki performanslarını artırabilmek için kendilerine sağlanan eğitim olanaklarından en iyi şekilde yararlanması,
- Mesleki yayınları ve teknolojik gelişmeleri sürekli izlemesi,
- Yeni gelen meslektaşlarının işe ve çevreye uyumlarına yardımcı olması gerekir.

Saygı: İnsan, her şeyden önce insan olduğu için değerlidir. İnsanın değeri ve onuru, insan ilişkilerinde köşe taşı niteliği taşır. İnsan canlı varlıklar içinde en gelişmiş olan, düşünen, akıl yürüten, iletişim kuran, gelecek için planlar yapan bir varlıktır ve bu yönleri ile saygıdeğerdur.

Bu doğrultuda özetlenecek olursa öğretmenler:

- Herkesin değerine ve varlığına saygı göstermelidir,
- Herkesin özel yaşamına saygı göstermelidir,

- Herkesin özerkliğine ve kararlarına saygı göstermelidir
- İnsanlar arasındaki farklılıklara saygı göstermelidirler

Kaynakların etkili kullanımı: Kurumsal ve kamusal kaynakların etkili kullanımı öğretmenlerden beklenen bir başka önemli etik davranıştır. En kıt ve değerli kaynak zamandır. Bu açıdan zamanın etkili kullanımı öğrencilerin yararını en üst düzeye çıkaracaktır. Derse geç girmek, erken ayrılmak ders süresince zamanı iyi kullanmamak, kişisel işlerini eğitim-öğretim ortamında yapmak, derse hazırlıksız girmek, öğrenci çalışmalarına ve ödevlerine yeterince zaman ayırmamak, öğrencilerin soru sormalarını ve tekrarlar yapılmasını geçiştirmek, eğitsel değeri olmayan konuşmalarla zamanı tüketmek, öğretim zamanının etkili kullanılmadığının göstergeleri sayılabilir.

Ayrıca yukarıda sayılan etik ilkelere **açıklık-şeffaflık ve hesap verilebilirlik** de eklenebilir.

OKUL YÖNETİMİNDE ETİK DEĞERLER

Eğitim yönetimi ve bunun bir alt alanı olan okul yönetimi, devletin eğitim politikalarını ve yetkili organların bu politikalar doğrultusunda saptadığı genel ve özel eğitim amaçlarını gerçekleştirmekle yükümlüdür. Okul yöneticilerinin, görevlerini yerine getirirken, yasa ve politikalar kadar mesleki etik ilkelerine de uygun davranmaları beklenir.

Okul yöneticisinin liderlik biçimi ve her gün yüz yüze geldiği durumlarda gösterdiği mesleki ve ahlaki davranışlarında, sahip olduğu etik değerlerin yansımaları görülür. Yönetici, okuldaki etik havanın kurulmasında en temel belirleyicidir. Yöneticinin aldığı tüm kararlar, okulun etik havasını oluşturur. Okul yöneticisi, toplumun, öğretmenin ve öğrencinin hakları arasında sağlıklı bir denge kurmalıdır.

Okul yöneticilerinin, herkes tarafından istenen, beklenen kararlar ile doğru kararları birbirinden ayırması gerekmektedir. Bazen istenen kararlarla doğru kararlar birbiri ile bağdaşmayabilir. Bilinçli okul yöneticileri sorunları bütün yönleri ile ele alırlar ve etik sorunları göz ardı etmezler.

Okul yöneticisinin davranışları, içinde bulunduğu toplumun değerleri ile bütünleşmeli ve evrensel etik ilkeleri tarafından yönlendirilmelidir. Calabrese'ye göre Etik İlkeler;

- Toplumun bütün üyelerine saygılı olmayı,
- Farklı kültürlere ve düşüncelere karşı hoş görüyü,
- Bireylerin eşitliğinin kabul edilmesini,
- Kaynakların adil olarak dağıtılmasını içerir.

a) Toplumun bütün üyelerine saygı: Okul yöneticisi, bütün bireylerin ve okulda bulunan tüm üyelerin aynı değere sahip olduğunu kabul etmeli ve okul toplumunun bütün bireylerine saygılı davranmalıdır.

b) Farklı kültür ve düşüncelere hoşgörü: Okullar, farklı kültür ve düşünce sistemlerini benimseyen, farklı sosyo-ekonomik düzeylerden gelen bireylerden oluşmaktadır. Bu farklı gruplar, eğitimin nasıl olması gerektiği, eğitimin içeriğinin nasıl olması gerektiği ve eğitimin ne gibi sonuçlar doğurması gerektiği konusunda farklı beklenti ve düşüncelere sahiptir. Okul yöneticisi bu farklılıklara karşı hoşgörülü olmak, çok boyutlu yaklaşım ve tutumlara sahip olmakla yükümlüdür.

c) Bireylerin eşitliği: Bütün bireyler okulda sunulan eğitim fırsatlarından eşit olarak yararlanma, başarılı olmak için eşit fırsatlardan eşit olarak yararlanmak, eşit davranış görme hakkına sahiptir.

d) Kaynakların adil dağıtımı: Okul yöneticisi

okulun kaynaklarını öğretmenler arasında adil olarak dağıtmalı ve öğrenciler için en üst düzeyde yarar sağlayacak şekilde kullanılmalıdır. Okul yöneticisi, okul kaynaklarının kullanımında en adil ve en etkili yolları bulmakla ve uygulamakla yükümlüdür.

Ayrıca Calabrese'ye göre okul yöneticisi aşağıda belirtilen ilkelere uygun davranarak, etik dışı davranışlardan kaçınabilir ve kendisine başkalarının güveninin sarsılmasını önleyebilir.

1-Eğitim felsefesine uygun bir vizyon geliştirilmesi: Eğitim felsefesine uygun bir vizyon geliştirmemiş bir yönetici muhtemele insan ilişkileri ve karar sürecinde tutarsızlık yaşayacaktır. Bu tür bir vizyon, kişisel ve politik çıkarların denetimini sağlayacak davranışların belirlenmesini sağlar.

2- Güçlü bir etik liderlik uygulanması: Bir yönetici, okuldaki etik havanın kurulmasında en temel belirleyicidir. Etik hava, yalnızca bir ilkeler dizisi ya da yasalarla değil, eylemlerin sorumlulukla örüldüğü, dikkatli bir tutumla sağlanabilir. Yöneticinin aldığı tüm kararlar, okulun etik havasını oluşturur. Eğer yönetici, okulda niteliksiz bir öğretim yapılmasına göz yumuyorsa, bu durum, toplumun ve öğrencilerin aldatıldığı bir havanın kabul edildiği anlamına gelir. Eğer yönetici öğrencilerin devamsızlığına izin veriyorsa, okulun havası "okul önemli değildir" mesajı verir.

3-Ayrımcılığın ortadan kaldırılması: Ayrımcılık gizli biçimlerde ortaya çıkar. Öğretmenler odasında belli bir gruba ait öğrencilerin aşağılandığı sözlerin hoş görülmesi; rehberlik biriminin düşük sosyo-ekonomik kökenli öğrencileri üniversite yerine mesleki eğitime yönlendirmesi; sınıftaki aykırı davranışların hoş görülmesi ayrımcılığın bazı örnekleridir. Yönetici ayrımcılığı hoş göremez. Eğitim yöneticileri ayrımcılığı bir etik ve eğitim sorunu olarak

ele almalıdırlar.

4-Etkili öğretimin bir ödev olarak

görülmesi: Okulda öğretimin zayıf olması, iyi öğretmenlere, öğrencilere ve topluma zarar verir. Etkili öğretmeyi gerçekleştiremeyen öğretmenler, öğrencilere zengin bilgilerin ve sağlıklı bir öğrenme ortamının sağlanmasını engeller. Öğretmenin başarısızlığı, öğrenciyi hayat boyu olumsuz yönde etkiler. Öğretmenlerin etkili öğrenme-öğretme yöntemlerinde geliştirilmesi ve başarılı hale getirilmesi için teşvik edilmeleri okul yöneticilerine bağlıdır.

5-Toplumla ilişkilerin geliştirilmesi: Okulla ilişkili birçok kişi, kendisini okulun bir parçası olarak hissetmeyebilir. Okullar, ilgili kişi ve grupların bir araya gelerek okulun bir parçası olmalarını sağlamalıdır. Bu sağlanamazsa ilgili gruplar okula karşı bir tutum geliştirebilmekte ve okulla çatışma haline girebilmektedirler.

Etkili okul yöneticileri, okulla toplum arasında iyi bir ilişki ve etkileşim kurarlar. Okul sıcak ve çekici bir yer haline gelirse, öğrenci, öğretmen ve veliler bu kurum tarafından istendiklerini hissederler. Paylaşılan amaçlara ve değerlere dayalı bir okul toplumu oluşturma çabası, etkili bir yöneticinin birincil amacı olmalıdır.

6-Bütün grupların hakları arasında denge

kurulması: Okul toplumu içindeki farklı grupların haklarının dengelenmesi güç bir iştir. Okul yöneticisi, faydacı bir yaklaşımla okuldaki çoğunluk grubun hakları üzerinde odaklaşmak gibi kolay bir yol seçebilir. Ancak, azınlık gruplar haklarını kullanmaktan yoksun bırakılamaz.

7-Herkes tarafından istenen karar, her zaman doğru karar değildir: Okul yöneticilerinin, herkes tarafından istenen, beklenen kararlar ile doğru kararları birbirinden ayırması gerekir. Doğru ve istenen kararlar birleştğinde, etik sorunlar ortaya çıkmaz. Ancak, bazen bireylerce

istenilen kararlar ile doğru kararlar birbiri ile bağdaşmaz. Okul yöneticileri sorunları bütün yönleri ile ele almalı ve etik sorunları göz önünde tutmalıdır.

8-Kararlarda belirleyici olarak, doğru kararı almak: Alınan kararlarda belirleyici olarak okul için iyi olanları seçen bazı yöneticiler, öğrenci, veli, öğretmen ve diğer çalışanların ihtiyaçlarını unutabilirler. Bu durumda okullar velilerin yakınmalarını görmezden gelir, öğrenci ihtiyaçları dikkate alınmaz, öğretmenler ve diğer çalışanlar sadece belli işleri yapan bireyler olarak görülür. Etkili okul yöneticisi bütün paydaşlara hizmet etmeli, okulu, üyeleri ve programları sürekli değerlendirmelidir.

9-Etik konularda cesaretin, yöneticinin rollerinin ayrılmaz bir parçası haline getirilmesi: Etik davranış, etik cesaret olmaksızın olamaz. Yönetici davranışın etik olduğunu iddia edebilir, ancak, kızgın bir veli, üst düzey bir yönetici, öğretmenler ya da bir baskı grubu temsilcisi ile karşı karşıya kaldığında etik cesaretini kaybederse, davranışını savunamaz. Yönetici, etik ilkelerin ihlali konusunda baskı gördüğünde “hayır” diyebilecek etik cesarete sahip olmalıdır.

10-Etik davranış doğruluk ve ahlaki eylemlerin bütünleşmesi: Yönetici etik değerleri astları ile paylaşmıyorsa, okulda etik bir hava yaratılamaz. Yönetici, toplum değerlerine dayalı bir etik ilkeler dizisi geliştirmeli ve bunu öğretmenler ile paylaşmalıdır. Yöneticinin etik açısından da liderlik yapması gerekir. Sonuç Olarak Etik Liderlik;

- Okulun kaynaklarının doğru kullanımı,
- Bireylere adil davranmak,
- Öğretmenlerin etkili bir öğrenme ortamı sunmaları,
- Programların toplumsal ihtiyaçları karşılaması,
- Öğrenci başarısı ve kendini gerçekleştirmelerinin sağlanması,
- Ailelerin okula katılımı ve öğrenme

sürecinde işbirliğinin sağlanması, ile yakından ilgilidir.

ETİK KURAMLAR

Etik ile ilgili çalışmaların tarihi, 2500 yıl öncesine Eski Yunanlı filozof Aristo'ya kadar uzanmaktadır. Dolayısıyla etik, Eski Yunan filozoflarının çalışmaları doğrultusunda gelişmiştir.

ETİK TÜRLERİ ŞU ŞEKİLDE SINIFLANDIRILABİLİR

Meta Etik: Analitik veya eleştirel etik olarak da isimlendirilmektedir. Felsefenin görevinin dilin mantıksal analizi ya da kavram çözümlemesi olduğunu dile getiren analitik felsefenin etik üzerindeki tavrını ifade eder.

Meta etik, etik ilkelerimizin kaynaklarını ve anlamlarını araştırır. Etik ilkelerin toplumdaki veya duygulardan mı kaynaklandığını sorgular. Bu sorulara cevap verirken evrensel doğrular, dini duyguların etkisi, etik karar vermede mantığın rolü ve etik ile ilgili terimlerin taşıdığı anlamlar üzerinde odaklanır. Meta etik, normatif etiğin koyduğu kurallar üzerine konuşur, bu yargılarda geçen kavramları analiz eder ve söz konusu kavramlarla yargıların anlamlarını, mahiyetlerini ve birbirleri karşısındaki durumlarını inceler. Meta etik çözümlemelerin daha etkili ve daha verimli olarak yapılabilmesi için görecelik teorisinin dikkate alınması gerekir.

Normatif Etik: İnsanlar için neyin iyi neyin kötü neyin doğru neyin yanlış olduğunu hayatlarını nasıl sürdürmeleri gerektiğini belirli durumlarda neyi yapıp neyi yapmayacaklarını ifade eder.

Normatif etik koyduğu kurallarla insan yaşamı üzerinde rehber olur, yol gösterir, insanlara belli bir yaşam biçimi, hayat tarzı sunarak sorumluluklarını bildirir. Nasıl yaşamamız gerektiğini bildiren ahlaki ilkeleri

araştırır, hayatta nihai ve en yüksek değere sahip şeylerin neler olduğunu tartışır, adil bir toplumun hangi unsurları içermesi gerektiğini tartışır.

Normatif etik, sonuçlarını hesaba katmaksızın uyulması beklenen etik kurallardır:

- Yalan söyleme!
- Dürüst ol!
- Yasalara uy!

Normatif etik; Teleolojik ve Deontolojik etik olarak iki grupta incelenmektedir.

Teleolojik Etik: Teleolojik kuramlar, bireyin eylemlerinin sonuçları üzerine odaklanır. Yani bir eylemin iyiliğini veya kötülüğünü, doğruluğunu veya yanlışlığını eylemin sonuçları gösterir. Teleolojik yaklaşıma göre “iyi” demek, en çok sayıda insana, en fazla iyiliği getirmek demektir. Kısacası teleoloji; bir davranış ve kararın eylem ve sonuçlarının ahlak kurallarına uygunluk derecesini değerlendirmeyi ifade eder.

Deontolojik Etik: Bu yaklaşıma göre, sonuçlarına bakılmaksızın bazı ahlaki ilkeler bağlayıcıdır. Bu nedenle bir eylemin sonuçları iyi olsa bile bazı eylemler yanlış olarak değerlendirilebilir. Diğer bir deyişle deontolojistler, doğru olan şeyi yapmaya yoğunlaşırlar; faydacılar, toplum refahını en üst düzeye çıkaracak şeyleri yapmaya yoğunlaşırlar. Örneğin, deontolojik yaklaşımı benimseyen bir yönetici, iyilikten fazla zarar verse ve kurumun sonunu getirme riskine sahip olsa bile, bir kurumun sorunları hakkında doğruyu söylemekte ısrar eder. Faydacı yaklaşıma sahip bir yönetici ise bir şey yapmaya karar vermeden önce, topluma çıkacak fayda ve zararları değerlendirir.

İş ahlakı söz konusu olduğunda, sorulması gereken sorulardan biri de “iş ahlakı işletmenin çıkarları için mi gereklidir, yoksa toplumun çıkarları için mi gereklidir?”

sorusudur. İşletmenin çıkarına uygun olduğu için iş ahlakına uymak, gerçekten ahlaki bir davranış mıdır? Alman filozof Immanuel Kant tarafından geliştirilmiştir. Kant'ın ahlakında esas olan, mutluluk ya da fayda değil, mutluluğu hak etmek ve doğru olmaktır. Kant ahlakında ahlaki davranış motive eden güç mutluluk, zevk ya da fayda olamaz. Ahlaki davranış, her koşulda ve durumda ortaya konması gereken bir davranıştır.

Uygulamalı Etik: Uygulamalı etik, pratikle ilgilidir. Pratik yasamın bazı alanlarında yaşanan sorunların anlaşılması ve çözümlenebilmesi için tüm sistemli çabaları içeren genel çalışmalarıdır. İş etiği, bilişim etiği, mühendislik etiği, eğitim etiği, tıbbi etik, çevre etiği, medya etiği, bilgisayar etiği, vb. uygulamalı etiğin alt disiplinleri olarak gösterilebilir.

Faydacılık Etiği: Hedonist etik teori, insanın nihai amacının mutlu olmak olduğuna inanan bir öğretilerdir. John Stuart Mill, 1863 yılında yazmış olduğu "Utilitarianism" isimli kitabının ikinci sayfasında hedonist felsefeyi, sonucu itibarıyla insanı mutlu eden davranışları etik açıdan doğru, acı veren davranışları ise yanlış olarak kabul eden öğreti şeklinde tanımlamıştır. Buna göre, eylemlerimiz mutluluğu göz önünde bulundurup sağladıkları ölçüde doğru; mutluluğun tersine yol açtıkları ölçüde de doğru değildirler.

Erdem Temelli Etik: Erdem veya karakter temeline dayalı etiktir. Bu kuram, kişilerin oynaması gereken rolleri ve bu rollerin gerekli kıldığı davranış beklentileri üzerine çalışır. Faydacılık etiği ve deontolojik etik yaklaşımı niyeti ya da sonucu göz önünde bulundururken; erdem etiği, hem niyeti hem de sonucu değerlendirir. Erdem, çalışanların işlerine karşı olan sorumlulukları ve görevlerini yerine getirme gibi konularda karşı karşıya kaldıkları ikilemleri, ahlaki

yöntemlerle çözmelerine olanak tanır. Erdem etiği anlayışı, çalışanlar için çok önemli olan iki erdem üzerinde durmaktadır. Bunlar; denetçinin rekabet baskısı altında objektifliğini koruyabilmesine olanak sağlayan sağlam bir karaktere sahip olması ve sunulan hizmete güven duyulmasını sağlayan dürüstlük özelliğidir.

Feminist Etik: Seksenli yıllarda, feminist bir felsefeyi izleyen feminist etik anlayışı gelişmeye başlamıştır. Tek yanlı olarak sadece erkekleri göz önünde bulunduran ve kadınları küçümseyen geleneksel etiğe yönelttiği yoğun bir eleştirinin ardından, ortaya çıkmıştır. Yeni olan bu etik kavramı, bütün etik anlayışlarının karşısında yer almaktadır. Böyle bir etiğin görevi, kadınların etik düşüncelerinin yöneldiği ağırlıklı noktaları, önyargılı kanıtlar düzleminde yıkmaya çalışarak;

- Bir yandan kadını ahlaki özne olarak gören geleneksel yanılgıları gidermek,
- Öte yandan da erkek egemen etik ilkeler arasındaki hiyerarşik anlayışı düzeltmek olmalıdır.

Betimleyici Etik: Ahlak alanında bilimsel ya da materyalist yaklaşımı tanımlar veya bilimsel ya da tasviri yaklaşımın ahlak alanına uygulanmasını ifade eder. Bu etik anlayışı, norm bildirmek ya da kural koymak yerine, sadece insan eylemini gözlemleyerek eylemlerin sonuçlarını betimler.

Ahlaki inançlarımızla ilgili sosyolojik ya da psikolojik olguları ifade eder. Söz konusu yaklaşımda etik, seyirci gözlemci veya gözlemleyici durumundadır. Ahlaki olgu ve olaylara dışarıdan bakar onları bilimsel bir yaklaşımla gözlemleyip tasvir eder, açıklar.

Sezgici etik kuramı; doğru veya yanlış eyleme karar vermede sezgilerin yol gösterici olduğu ileri sürer. Kişinin etik duyarlılığı eylemlerini, yargılamasını gerekli kılar ve buna izin verir. Kişi, "yaptığımı doğrulayacak bir şeyler

olduğunu biliyorum” diyebilecektir

Haklar temeline dayalı etik: Bu yaklaşım, bir davranış biçimine karar verirken bireysel haklar açısından olaya bakar. Bu haklar yasal, politik ve etik hakları kapsar. Bu kurama göre etik ikilemlerin çözülmesinde bireyin ne gibi haklara sahip olduğuna bakılmalıdır.

Kazuistik veya örnek olaya dayalı etik: Bu kuram ikilemlerin çözülmesinde belirli örnek olaylardaki gerçekliklere bakarak hareket etmeyi esas alır. Kazuist yaklaşım soyut etik ilkeleri, somut örnek olaylara uygulayarak pratik çözümler yaratmaya çalışır. Bu yaklaşım benzer durumlarda en iyi uygulanabilecek kuralların kararlaştırılması, nasıl yorumlanması gerektiği ile ilgilenir. Bu yaklaşıma uygulamalı etik adını verenler de vardır. Örnek olaylar çok önemli bir rol oynarlar ve benzer durumlarda açıklanmasına yardım ederler.

Karma Etik Modelleri: Etik teori ve yaklaşımlardan geliştirilen karma modeller, yalın etik teorilerden daha güvenli kuramsal temeller sunar.

Bu model, faydacı etik ve deontolojik etik teorilerini birleştirmiştir. Yapılacak herhangi bir eylemin, ancak her iki yaklaşımı da ihlal etmemesi durumunda yapılabileceğini öngörür.

Bu karma modelin en büyük avantajı deontolojik etik yardımıyla, olayın evrensel boyutunu yakalarken; faydacı etik teori yardımıyla olayın kendi spesifik şartlarını dikkate alabilmesidir.

KAMU'DA ETİK

Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik ile 5176 sayılı Kanunun 3'üncü maddesinden kaynaklanan yetkiye istinaden, *kamu görevlilerinin görevlerini yürütürken uymaları gereken “Etik Davranış İlkeleri” ile belirlenmiştir. Etik Davranış İlkeleri şunlardır;*

- Görevin yerine getirilmesinde kamu hizmeti bilinci
- Halka hizmet bilinci
- Hizmet standartlarına uyma
- Amaç ve misyona bağlılık
- Dürüstlük ve tarafsızlık
- Saygınlık ve güven
- Nezaket ve saygı
- Yetkili makamlara bildirim
- Çıkar çatışmasından kaçınma
- Görev ve yetkilerin menfaat sağlamak amacıyla kullanılmaması
- Hediye alma ve menfaat sağlama yasağı
- Kamu malları ve kaynaklarının kullanımı
- Savurganlıktan kaçınma
- Bağlayıcı açıklamalar ve gerçek dışı beyan
- Bilgi verme, saydamlık ve katılımcılık
- Yöneticilerin hesap verme sorumluluğu
- Eski kamu görevlileriyle ilişkiler
- Mal bildiriminde bulunma

Okul içinde, temel değerler ve eğitim etiği prensiplerinin sahiplenilmesi ve yaşatılması zorunludur. Davranışlarımızın etik dışı olup olmayacağını, okul çalışanları olarak önceden kendimize yöneltebileceğimiz:

“Yaptığım doğru, adil ve yasal mıdır?”,

“Bu davranışım kuruluşumun temel değerleri ile örtüşmekte midir?”,

“Bu yaptığımı rahatlıkla arkadaşarımla paylaşabilir miyim?”,

“Bu davranışımızdan kimler, nasıl haksız zarar görebilir?”

sorularıyla test edebiliriz.

Etik davranışı etkileyen 3 faktör :

- 1-Kişisel ahlak özellikleri,
- 2-Kişinin yaşadığı sosyal çevre,
- 3-Çalıştığı kuruluşun özellikleridir.

Eğitimcilerin okula karşı sorumlulukları, kişilerin sadakat bilincine sahip olmaları ile ilgilidir. Eğitim çalışanlarının okuldaki tüm değerleri kendi öz değerleri gibi benimsemeleri gerekmektedir.

5. BÖLÜM

Eğitim Bilimleri (%35)

Eğitim Yönetimi ve Denetiminin Kuramsal Temelleri ve Süreçleri

EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİNİN KURAMSAL TEMELLERİ VE SÜREÇLERİ

1- Yönetimin Temel Kavramlarına Giriş

Yönetim: Hedeflenen sürece ulaşabilmek amacıyla maddi kaynaklar ve zamanı etkili bir şekilde kullanarak çeşitli kararlar verebilme ve bu kararları uygulayabilme sürecidir.

Yönetici: Belirlenmiş görevlerin, insanlar tarafından uygun bir biçimde yapılmasını sağlayan ve bu süreci yöneten kişidir.

Lider: Belirli sınırlar içinde kalmayan, çalışanlarını destekleyen, onlara yol açan kişidir.

Eğitim Yönetimi: Eğitim ihtiyacının karşılanabilmesi için var olan eğitim sisteminin gerektiği gibi işlemesi, geliştirilmesi ve yapılandırılması sürecini kapsar.

2- Yönetim Süreçleri

Hedeflenen amaca yönelik yapılan işlerin tümüne yönetim süreci adı verilir.

Söz konusu süreçler aşağıdaki gibidir:

- 1- Karar
- 2- Planlama
- 3- Örgütlenme
- 4- İletişim
- 5- Etki
- 6- Koordinasyon
- 7- Değerlendirme

1- Karar: Var olan sorunun çözümüne yönelik en uygun yolu belirleme sürecidir.

Sürecin aşamaları;

- Profesyonellik gerektirir.

- Problem tam olarak belirlenmelidir.
- Çalışmalar yapılarak, gerekli bilgiler toplanmalıdır.
- En ekonomik yol seçilmelidir.
- Alınan karar doğrultusunda gerekli eylemlerin hızlı bir şekilde uygulanması gerekir.
- Çözüm odaklı olmalıdır.

2- Planlama: Belirlenmiş olan hedeflere en uygun yolu seçme sürecidir. Zihinsel süreçtir.

Planlamanın aşamaları;

- Amaca dair olması
- Gerekli bilgilerin derlenmesi
- Hedefe ulaşabilmek için en uygun yolun belirlenmesi
- Planı hayata geçirme

Plan amaca yönelik olmalıdır, bütünlük esas alınarak hazırlanmalıdır. Ölçülebilirlik, güvenilirlik ve geliştirilebilirlik ilkelerine göre yapılmalıdır. Yalın ve ekonomik olmalıdır.

3- Örgütlenme: Belirlenen hedeflere ulaşmak amacıyla işbölümü yapılarak bir araya gelme, toplanma sürecidir. Örgütlemeye iş bölümü, yetki ve sorumlulukların saptanması gereklidir.

4- İletişim: Duygu, düşünce ve bilgilerin aktarılma sürecidir.

İletişimin beş temel ögesi vardır:

- Kaynak
- Mesaj
- Kanal
- Alıcı
- Dönüt

5- Etki: Kişi veya kişileri istenilen şekilde etkileyebilme, değiştirebilme derecesini gösterir. Çalışanlarını etkileyebilme, yöneticinin iletişim yeteneği ile ilgilidir.

6- Koordinasyon (Eşgüdümleme): Örgütte bulunan birimlerin aralarında uyumun ve işbirliğinin sağlanmasıdır.

Eşgüdümleme yöntemleri:

- Gözdağı
- Ödül ve ceza uygulaması
- Borçlandırma
- Çalışanları yarıştırmak
- Çalışanı işe sarma
- İçi ilgi çekici şekle getirme
- Takım kurma şeklinde hedeflenen ortam hazırlanmalıdır.

7- Değerlendirme: Yönetim sürecinde planlanan hedeflerin nasıl bir sonuç verdiğini izlemek ve gerekli görülen düzeltmelerin yapılmasını kapsayan süreçtir.

Yönetimde değerlendirme olması gereken durum ile mevcut durum arasındaki farkı ortaya koymayı hedefler.

Okul Yönetiminde İşlevsel Süreçler

1. Öğrenci İşleri
2. Personel İşleri
3. Öğretim İşleri
4. Eğitim İşleri
5. Okul İşletmesi

1. Öğrenci İşleri: Öğrencilerin özlük işlerini yürütme, başarı değerlendirme süreçlerinin yürütülmesine denir.

Genel olarak şu işlemleri yürütür:

- Kayıt alma-silme
- Nakil işlemleri
- Kredi burs sağlama
- Öğrenci kimliği
- Paso ve mezuniyet işleri

2. Personel İşleri: Kurum çalışanlarının özlük işlerinin yapılması ile ilgili tüm hizmetleri kapsar.

Genel olarak şu işlemleri yürütür:

- Stratejik, nakil, atama, personel özlük işlemleri

- Sağlık, askerlik işleri gibi işlerin yapılması
- İzleme ve denetlemenin yapılması

3. Öğretim İşleri: Öğretim hizmetleri ile ilgili yapılan temel işler.

Genel olarak şu işlemleri yürütür:

- Yıllık plan, ders araç-gereçlerinin ve kitapların temini
- Zümre toplantıları ve öğretmenler kurulu toplantılarının yapılması
- Öğretimin yapılması ile ilgili olan tüm işler.

4. Eğitim İşleri: Okulda uygulanan programa ek olarak toplumun yapısı, kültürü, çeşitli kamu ve özel kurumların işleyişi vs. gibi konular hakkında bilgi sahibi olması hedeflenir ve beklenir.

Genel olarak şu işlemleri yürütür:

- Rehberlik hizmetleri ve eğitici çalışmalar ile ilgili çalışmalar
- Okulun çevresiyle olan ilişkileri düzenleme
- Okul-Aile Birliği ile ilgili olan düzenlemelerin yapılması
- Çeşitli eğitici çalışmaların yapılması

5. Okul İşletmesi: Eğitimde kullanılacak bina, araç-gereç, ekonomik ihtiyaçlar gibi işlerin karşılanması ve yapılmasını kapsar.

3. Yönetim Kuramları

Yönetim, örgütü oluşturanlar ile örgütün hedeflerinin uygun bir biçimde gerçekleştirmeye çalışmasını sağlar (koordine eder).

Yönetim Kuramları

1. Klasik Yönetim Yaklaşımı
2. Davranışsal (Neoklasik) Yaklaşım
3. Nicel Yaklaşımlar
4. Örgüte Sistem Yaklaşımı

1. Klasik Yaklaşımlar: Klasik kuramlar tüm örgüt yapılarına uygulanabilir. Otorite, üretkenlik, iş bölümü gibi kavramlar özellikle uygulanmıştır. Verimlilik esas alınmıştır.

- **Bilimsel Yönetim Kuramı (Frederick Taylor):** İşlerin bölümlere ayrılması ve

çalışanların o alanda uzmanlaşması ve yönetimin tek bir merkezde toplanması gerektiğini savunur. Hiyerarşik bir yapının oluşturulması gerektiğini savunmuştur. Taylor, ücreti motivasyon aracı olarak görmüştür. İş görenin sıkı bir şekilde disiplin edilmesi gerektiğini savunmuştur.

Taylorizm'e göre (Kuramın İlkeleri)

- Bilimsel ilkelere uygun çalışması gereklidir.
- Faaliyetler belirli bir uyum ve düzen içerisinde yapılmalıdır.
- İş görenlerin en etkin biçimde çalışabilmeleri için sürekli eğitimleri gerekir.
- İşin ne kadar sürece yapılabileceği tespit edilip ona göre süre belirlenmelidir.
- İş gören parça başına göre ödeme almalıdır.
- Yönetim uygulama için her türlü planlamayı yapmalıdır. İş gören ise bu plan dâhilinde çalışmalıdır.

- **Yönetim Süreci Kuramı (Henry Fayol):**

Yönetimin genel nitelikler bakımından her yerde aynı süreçleri kapsadığını ortaya koymuştur. Örgütü çözümleyebilmenin en önemli yolu yönetim mekanizmasının incelenmesi ve anlaşılmasıdır görüşünü savunmuştur. Fayol, yönetimi; planlama, örgütlenme, emir komuta, koordinasyon ve kontrol gibi bir ayrıma tabi tutmuştur.

Fayol, yönetime dair belirli ilkeler oluşturmuştur:

- Disiplin
- Hiyerarşik düzen
- Yürütme birliği
- Adil ücret
- Düzen
- Eşitlik
- Birlik duygusu
- İş paylaşımı
- Yetki
- Örgüt çıkarını esas alma
- Merkezileşme
- Personelin istikrarı

- **Bürokratik Yönetim Kuramı (Max Weber):**

Weber'e göre bürokrasi gereksiz zaman kaybı ve işlerin aksatılmasının aksine ideal anlamda bir örgüt ve yönetim biçimi ortaya koyma sürecidir. Kurama göre uzmanlaşma, açık bir biçimde belirlenmiş hiyerarşik yapı ve kurallar dizisi (hangi işi kimin ve nasıl yapacağı belirlenmiştir).

- **Diğer bazı kuramlar:**

- Uyma Kuramı (Amitai Etzioni)
- Elbirliği (İşbirlikçi) Kuramı (Chester Bernard)
- Dirik Yönetim Kuramı (Mary Parker Follet)

2. Davranışsal (Neo Klasik) Yaklaşım:

Klasik Kuram katı ve kapsamı yetersiz bulunmuştur. Klasik yaklaşıma karşı ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşımın temelini insan ilişkileri yaklaşımı oluşturmaktadır.

- **İnsan İlişkileri Kuramı (Elton Mayo):**

Elton Mayo ve arkadaşları tarafından Chicago yakınlarında 1927-1933 yılları arasında "Hawthorne Araştırmaları" ışıklandırmanın işçi üretimi üzerindeki etkilerini ölçmek amacıyla yapılan bir çalışma olarak başlamıştı. Daha sonra işçi davranışlarının psikolojik ve diğer davranışlarının incelenmesi yoluna gidilmiştir. (Hawthorne Araştırması sonucuna göre ilgi alanları ortak olan grupların daha verimli çalıştığı sonucuna varılmıştır). Kuramın İlkeleri:

- Örgütlerin kendine has yapıları vardır
- Çalışanlar örgüte sadece fiziksel değil, ruhsal olarak da katkıda bulunur
- Çalışanlar maddi güdülenmeden çok, ruhsal güdülenme ile verimli olurlar
- Takım ruhu iyi yönetilmelidir
- Çalışanlar üstleri tarafından desteklendiğinde verimlilik artar
- Çalışanlar çevre koşulları, çalışma arkadaşları, yöneticiler gibi değişkenlerden etkilenirler
- Çalışanlar, dâhil olduğu grubun normlarına uyum gösterirler.

X-Y Kuramları (Douglas McGregor):

X Kuramı ve Varsayımları

- İnsanlar doğaları gereği çalışmayı sevmeyizler. Bunun için motive edilmeleri gerekir.
- Ödüllendirme, ceza, kontrol gibi mekanizmalar ile motive edilmeleri gerekir.
- Çalışan, kendi çıkarlarını daima önde tutar.
- Çalışanlar genellikle sorumluluktan kaçma eğilimindedir. Sorunlarla uğraşmazlar.

Y Kuramı ve Varsayımları

- Çalışmak, birey için tatmin kaynağıdır. Bunun için çaba harcaması tabiidir.
- Birey, motive edildiği takdirde kendi kendini yöneterek ve denetleyerek amaçları için çaba harcar.
- Örgütün gerekli ihtiyaçlarının karşılanması yönetimin sorumluluğundadır.
- Çalışanın sorumluluk alması, becerilerini ortaya koymak için bir fırsata dönüşür.

Z Kuramı ve Varsayımları (William Ouchi):

- Çalışan katılımcıdır (düşünme, değerlendirme, karar alma).
- Çalışan çoğunlukla ortama göre hareket eder.
- Çalışanlar tarafsız olarak değerlendirilir.

- İnsanın Kişiliği ve Örgüt Kuramı (Olgunluk Teorisi) (Chris Argyris):

Argyris bireyin olgunluk aşamalarını şu şekilde sıralamıştır:

- Birey aktif durumdadır.
- Bağımsızlık kazanmaya başlamıştır.
- Çok yönlü hareket edebilir.
- İşe olan yönelimi artmıştır.
- Daha geniş bakış açısına sahiptir.
- Özgüven bakımından gelişmiştir.
- Kendinin farkına varmaya başlamıştır.

Argyris'e göre örgüte uymayan bireylerin ortaya koyduğu davranışlar şu şekildedir:

- Birey, işine karşı gerekli sorumlulukları yerine getirmemeye başlar.
- Örgüte olan bağlılığı azalır.
- Üretimin sekteye uğramasına neden olur.
- Üst makamlarda görev alabilmek için her türlü yola başvurur.
- Örgütün yapısına ters bir sendikaya, gruba dâhil olur.
- Örgütte yer alan diğer bireyleri örgüte karşı kıskırtır.

3. Örgüte Nicel Yaklaşım:

Karar verme sürecini öne çıkaran Nicel Yaklaşım, kararın niteliğinden çok, uygulama başarısını esas alır.

Nicel Kuramın İlkeleri:

- Karar alma ve uygulama en etkin biçimde yapılmalıdır.
- Örgüte uygulanabilecek matematiksel bir yöntem geliştirilebilir.
- Örgütün, var olan sorunu tanıması için geri bildirim önem taşır.

4. Örgüte Sistem Yaklaşımı

Ortak amaçlar için bir araya gelmiş parçaların birbirlerini etkileyerek oluşturdukları bütüne sistem denilmektedir.

Sistem Yaklaşımına Göre:

- Örgüt yapılandırılırken çalışanların ihtiyaçları esas alınmalıdır.
- Yönetimsel sorunların çözülmesinde güdüm biliminden (Sibernetik) yararlanılmalıdır.

- Genel Sistemler Kuramı (Von Bertalanffy):

Sistem, tüm işleyişi tanımlanmış bütünden oluşur. Bertalanffy, canlıların sistem olduğunu ve bütün halinde ele alınmaları gerektiğini öne sürmüştür.

- Açık Sistem Kuramı (R. Kahn – D. Katz):

Çevreden direkt olarak etkilenen sisteme açık sistem denir.

Açık Sistemin Özellikleri:

- Dışarıdan girdi alır ve dışarıya çıktı verir.
- Çevresi ile etkileşim halindedir.
- Gereksinim fazlası girdiyi alarak muhafaza eder ve kriz dönemlerinde kullanır.
- Diğer sistemlerin bir parçasıdır (alt veya üst).

- Olumsuzluk Kuramı (T. Burns – Lawrence – J. Lorsch):

Bu teoriye göre ortak bir iyi yoktur. Örgütler kendi durumlarına göre örgütlenmelidir.

Olumsuzluk kuramına göre:

- Örgütlerin kendilerine has yönetilmeleri gerekir.
- Örgütler açık birer sistemdir.
- Örgütler en uygun şekilde yapılandırılmalıdır.
- Örgüt çalışanları aynı hedef için bir aradadırlar.
- Örgütün alt sistemleri uyumlu bir şekilde çalışmalıdır ve her bir çalışan için ayrı ayrı motivasyon yolları mevcuttur.

- Sistem 4 Modeli (R. Likert):

Bir yöneticinin davranışlarının otokratik (istirmarcı-sömürücü) /yarı otokratik (koruyucu-babacan-yardımsever)/ destekleyici (danışmalı-danışçı)/demokratik (katılmalı) tarza sahip olabileceğini ileri sürmüştür. En ideal örgüt modeli Sistem (demokratik) şekildir.

Sistem 4 Modelinin Özellikleri:

- Yönetici astlarına güven duyar.
- Yönetici ile ast arasında yatay bir iletişim vardır.
- Takdir ve ödüllendirme ile çalışanlar güdülenmektedirler.
- Çalışanlar arasında katılım üst sınırdadır ve takım çalışmasına önem verilir.

Abraham Maslow – İhtiyaç Hiyerarşisi

Kuramı

İnsanın yaşam içinde motivasyonunun dış etkenlerden çok kendi içindeki ihtiyaçlara dayandığını savunur.

Söz konusu ihtiyaçlar aşağıdaki gibidir:

- Fiziksel İhtiyaçlar: Yemek, su, uyku, hava gibi yaşamsal ihtiyaçlar.
- Güvenlik İhtiyacı: Dış tehlikelerden kaynaklı korunma ihtiyacı.
- Sosyal İhtiyaçlar: Kabul görme, aidiyet, arkadaşlık vb.
- Saygınlık İhtiyacı: Başarı, itibar, statü, güç vb.
- Kendini Gerçekleştirme: Bir işi başarıyla gerçekleştirme.

4. Eğitim Denetiminin Kuramsal Temelleri Denetim Nedir?

Denetim; belirli aralıklarla ve sürekli yapılan, örgütün belirlenen plan doğrultusunda işleyip işlemediğinin izlenmesi sürecidir. Denetim bir yönetici tarafından veya onun adına bir denetici tarafından yapılabilir.

Denetimin Önemi

Denetim yoluyla girişimin güçlü veya zayıf yönleri, eksiklikleri belirlenip söz konusu sorunlar büyük ölçüde giderilebilir.

Ders Denetimi

Ders denetiminin en genel tanımı “Öğretmenin kendi dalındaki yetişkinliğini, görevine bağlılığını ve çalışmasını, başvurduğu öğretim yöntem ve tekniklerini kullanmadaki yeterliğini, öğrencilerini ders programında öngörülen amaçlara göre yetiştirip yetiştirmediğinin incelenip değerlendirilmesi” şeklinde yapılmaktadır.

Rehberlik

Rehberlik, kendini anlaması, problemlerini çözmesi, gerçekçi karar alması, kapasitelerini geliştirmeleri, çevresine dengeli ve sağlıklı bir uyum sağlaması ve böylece kendini gerçekleştirmesi için uzman kişilerce bireye

yapılan psikolojik yardımlardır (Kepçeoğlu, 1994).

Kuram ve Denetim

Denetmenler ve öğretmenler yaptıkları işlerin kuramlar tarafından belirlendiğinin farkında değildirler. Bunun yerine kendi aralarında gerçekleşen, ise yarayan metotları kullanırlar ve bunları birbirlerine aktarırlar. Bunlar zamanla kuramlara dönüşür, ancak öğretmenler işin kuramsal yanını dikkate almazlar (Sergiovanni & Starratt, 1993). Oysaki Kerlinger bilimin amacını ifade ederken “bilimin amacı teori üretmektir” demiştir.

Denetim uygulamaları genel olarak 3 başlık altında toplanabilir:

1. Bilimsel Yönetim Yaklaşımı Özellikleri:

- Birey odaklı eğitim anlayışı hâkimdir. Birey kendi sorumluluğunu bilirse daha iyi gelişir inancı vardır.
- Belirli ölçütler konulmuştur ve ölçmede bu araçlar kullanılır.
- Denetleyen kişi öğretmenlerin geliştirilmesinden sorumludur. Kontrol, verim önem taşır. Denetleyen ile denetlenen arasındaki ilişki önemlidir.

2. Demokratik İnsan İlişkileri Yaklaşımı Özellikleri:

- Öğretmen, yetenekleri doğrultusunda gelebileceği en üst noktaya getirilmelidir.
- Denetleyici, uygun bir ortam ve yüksek katılımı sağlamalıdır. Liderlik özelliği taşımalıdır.
- Her duruma uygun bir işleyiş yoktur.
- Meslekte yeterlilik, öz eleştiri yapabilme ve kendini geliştirebilme ölçütlerine göre değerlendirilir.

3. Çağdaş Denetim Yaklaşımı Özellikleri:

- Liderlik, demokratik ilkelere dayanır.
- Eğitim programı öncelikli sorunlardan başlayarak oluşturulur.
- Sorumluluklar paylaşırlar ve işbirliği

önemlidir. Grup yaklaşımını esas alır.

- Öğretmenlere kendilerini kanıtlayabilme şansı verilir.
- Süreç modelleştirilmemiştir.
- Bireysel farklılıklar önemlidir.
- Belirli bir işleyiş sırası ve süreklilik vardır. Etkileşim önem arz eder.
- Fikir birliği önemlidir ve araştırmada süreklilik inancına dayanır.

Denetmen Becerileri:

Denetmenlerin becerileri konusunda çeşitli türler ön plana çıkmaktadır. Bunlardan bazıları:

1. Teknik Beceriler: Gerekli teknik ve yöntemleri kullanabilme becerisini ifade eder. Örneğin yıllık plan hazırlanması gibi.

2. İnsansal Beceriler: Bireyin kendini tanıması, anlaması ve diğer insanları da anlayabilmesi ve kabul etmesi becerisini ifade eder.

3. Kavramsal Beceriler: Meydana gelen durumu bütünlük içinde görüp anlayabilme becerisini ifade eder. Okulu, eğitim sisteminin bir parçası olarak ele alır.

Denetim Sürecini Etkileyen Değişkenler – Sonuçları

Sergiovanni ve Starratta'ya göre değişkenler; **Başlatıcı, Aracı, Etkililik** değişkenleri olarak isimlendirir.

1. Başlatıcı Değişkenlerde Ön Plana Çıkan Unsurlar:

- Karar sürecinin niteliği
- Denetleyenin değişime açık olması, denetlediği kişilere karşı takındığı tavır
- Eğitim kurumunda otorite sisteminin özelliği ve denetmenlerin uyum stratejileri
- Okulun hedeflerinin özellikleri ve belirlenme şekli
- Denetimcinin sergilediği yönetsel ve denetimsel davranış modeli

- Denetimcinin stratejisi ve güdülenme şekli

2. Aracı Değişkenlerde Ön Plana Çıkan Unsurlar:

- Öğretmen ile yönetim ve iş arkadaşları arasındaki ilişkinin niteliği
- Öğretmenin kendisine, iş arkadaşlarına ve üstlerine karşı duyduğu güvenin derecesi
- Okul içerisinde etkili, herkese ulaşabilecek iletişim ağının sağlanması

3. Etkililik Değişkenlerinde Ön Plana Çıkan Unsurlar:

- Öğretmenin, öğrencinin ve diğer iş görenlerin performans seviyeleri
- Öğrenci devamsızlıkları ve okulu terk etme düzeyleri
- Okul ve çevre ilişkisinin niteliği
- Öğretmenin içsel doyum seviyesi

Müfettişliğin İlkeleri:

- Her sorunun kendine has çözüm yolu vardır. O anki duruma en uygun yöntem seçilmelidir.
- Her şey değer görmeyi hak eder.
- Bireyin güveni sağlanmalı, dostça yaklaşılmalıdır.
- Bireyler arası adalet gözetilmelidir.

Türk Eğitim Sisteminde Teftişin Tarihi Gelişimi

Türk Eğitim Sisteminde Teftişin Tarihsel Gelişimi Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığınca aşağıda şekilde aktarılmıştır (bkz. <http://tkb.meb.gov.tr/www/turk-egitim-sisteminde-rehberlik-ve-denetimin-tarihsel-gelisimi/icerik/9>)

- 1862 yılında Rüşdiye ve Sibyan okullarını teftiş etmek üzere görevlendirilen memurlara ilk defa müfettiş denilmiştir.
- Teftişin bir yönetim süreci olduğu gerçeğine, 1869 yılında hazırlanan, Maarif-i Umumiye Nizamnamesinde rastlanılmaktadır.
- 1875 yılında hazırlanan bir nizamname ile rehberlik ön plana çıkarılmış, kurumlarda teftiş defteri bulundurulması, tespit, gözlem

ve önerilerin buraya yazılarak saklanması öngörülmüştür.

- 1876 da Meclis-i Maarif tarafından yayımlanan bir talimat eğitim tarihimizde teftiş ile ilgili bilinen en eski belgelerdendir.
- 1879 yılında kabul edilen Rumeli Şarkî Vilayetinın Tedrisi Hakkında Kanunda, Kaza Mektepleri Müfettişlerinin görevleri adı altında sıralanan etkinlikler, bugünkü yönetmelikle büyük bir örtüşme içindedir.
- 1911 yılında yürürlüğe giren Maarif-i Umumiye Nezareti Merkez Teşkilatı Hakkındaki Nizamname ile merkez hizmetleri idare ve teftiş olmak üzere ikiye ayrılmış, müfettişlerin orta ve yüksek okul öğretmenleri arasından seçilmesi esası getirilmiştir.
- 1912 yılında hazırlanan yeni bir tüzükte müfettiş-i umumilik ibaresi yer almıştır. Bu tüzüğe göre çıkarılan yönetmelik münhasıran, Millî Eğitim Bakanlığı genel teftişine yönelik ilk yönetmeliktir.
- 1914 yılında yapılan ek bir düzenleme ile de ortaöğretim ve Bakanlığa bağlı diğer kurumların teftişinde gözetilecek esaslar belirlenmiştir.
- Cumhuriyetle birlikte; 1923 yılında Maarif Müfettişleri Talimatnamesi yayımlanmış ve burada müfettişlik müessesesinin, kuruluş, görev ve yetkileri ile teftişin esasları açıklanmış, bir müdür ve on (10) müfettişten oluşan Teftiş Heyeti ibaresi ilk defa kullanılmıştır.
- 3 Mart 1924 tarihli Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile tüm okul ve medreselerin Maarif Vekâletine bağlanması üzerine konu yeniden gündeme getirilmiş ve 1925 yılında hazırlanan Maarif Müfettişlerinin Hukuk, Salahiyet ve Vazifelerine Dair Talimat ile Maarif Vekili adına tüm eğitim kuruluşlarını kanun, tüzük ve yönetmeliklere uygun olarak denetlemek üzere görevli müfettiş-i umumilerin yanına muavinlerinin atanması hükme bağlanmıştır.
- 1926 yılında 789 sayılı Maarif Teşkilat Kanununun yürürlüğe girmesiyle,

müfettişlerin hak, yetki ve görevlerine ilişkin bir yönetmelik hazırlanmış, burada Müfettiş-i Umumi yerine Vekâlet Müfettişi unvanı kullanılmış, muavinlik kaldırılmıştır.

- Merkez ve mıntka müfettişleri diye ikiye ayrılan vekâlet müfettişleri 1931 yılında tekrar birleştirilmiştir.

- 1933 yılında 2287 sayılı Kanun ile Millî Eğitim Bakanlığı örgütü genişletilmiş, bu Kanunun 10'uncu maddesinde Teftiş Kurulunun oluşturulması ve görevleri yeniden düzenlenmiştir.

- 1970 yılında 1261 sayılı kanun ile Teftiş Kurulu Başkanı Millî Eğitim Şurasının tabii üyesi olmuştur.

- 1993 yılında Millî Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Tüzüğü ve Yönetmeliği yürürlüğe konulmuştur.

- 14.9.2011 tarihinde yayımlanan 652 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bakanlığın teşkilat yapısı yeniden düzenlenmiş, Teftiş Kurulu Başkanlığı kaldırılarak yerine Rehberlik ve Denetim Başkanlığı kurulmuş, böylece Bakanlığın hizmet birimleri arasında yerini almış, bu arada müfettiş unvanı kaldırılarak Millî Eğitim Denetçisi unvanı verilmiştir.

- 14.03.2014 tarihli 6528 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile yapılan değişiklikler sonucunda Millî Eğitim Denetçiliği ve İl Eğitim Denetmenliği unvanları Maarif Müfettişi unvanıyla

birleştirilmiş ve Rehberlik ve Denetim Başkanlığında görev yapan Millî Eğitim Denetçileri İl Millî Eğitim Müdürlükleri bünyesinde oluşturulan Maarif Müfettişleri Başkanlıklarına atanmıştır.

- 09.12.2016 tarihinde yayınlanan 6764 sayılı kanunla teftiş sistemi Teftiş Kuruluna bağlı Bakanlık Maarif Müfettişleri ve illerde Maarif Müfettişleri şeklinde tekrar yapılandırılmıştır.

Okul Yöneticisinin Denetim Sorumluluğu

Okulda yöneticilik yapan kişi öncelikle ilgili bilgi ve tekniklere hâkim olmalıdır. Öğretmenlerin yetişmelerine olanak sağlamalı ve gerektiğinde onları değerlendirebilmelidir.

Denetimde Kullanılan Raporlar

- Denetim Raporu
- Rehberlik Raporu
- Araştırma Raporu
- İnceleme Raporu
- Soruşturma Raporu
- Ön İnceleme Raporu

Rehberlik ve Denetim Nasıl Olmalıdır?

- Kişisel farklılıklar ve yeri geldiğinde çevresel etkenler dikkate alınmalıdır.
- Yasal olmalıdır ve herhangi bir şaibe içermemelidir.
- Uygulanmış olan olumlu örnekler varsa, bunlar örnek olarak gösterilmelidir.
- Güvenilir, şeffaf ve tarafsız olmalıdır.
- Bilimsel olmalıdır, objektif kriterlere dayanmalıdır.

Eğitim Yöneticilerinin Yeterlilik Alanları

Yönetici, bir örgütün amaçlarını gerçekleştirmek için, var olan örgüt yapısını ve prosedürünü kullanan kişidir (Aydın)

Okul yöneticileri, okulun etkililiği ve verimliliği açısından çok önemlidir. Çünkü okul yöneticileri, sahip oldukları bilgi ve becerilerle okulun geleceğini planlamakta, yönünü belirlemekte ve okuldaki değişim çabalarını yönlendirmektedir (Garies ve Tschannen-Moran)

Yeterlik, insanın bir davranışı yapmak için gereken bilgi ve beceriye sahip olması olarak tanımlanabilir (Başaran, Töremen ve Kolay). Buna göre yeterlik, bir kişiye belirli bir rolü oynayabilme gücünü kazandıran özelliklerin varlığı ya da bu rolü oynayabilmesini engelleyen özelliklerin yokluğudur ve tek kelime ile alanlar bütününden meydana gelmektedir (Bursalıoğlu).

Okuldaki eğitim ve öğretim faaliyetlerinin genel amacı bir ülkenin geleceği olan çocukların bilgi, beceri ve davranış olarak sağlıklı ve verimli şekilde yetişmelerini sağlamaktır. Okuldaki eğitim-öğretim faaliyetlerinin başında okul yöneticileri bulunmaktadır. Okul yöneticilerinin bilgi, beceri ve davranışları başta öğrenci ve öğretmenler olmak üzere eğitici olmayan personel ve öğrenci velileri üzerinde etkili olmaktadır. Yine eğitim sisteminin temelini okullar oluşturmaktadır. Bu yüzden bu kadar önemli olan okul yöneticilerinin belirli yeterliklere sahip olması gerekmektedir.

Okulun amaçlarını gerçekleştirecek yapısını yaşatacak ve havasını koruyacak iç öğelerin lideri okul yöneticisi olmalıdır. Okul denilen sosyal sistemin birey ve kurum boyutlarını dengede tutabilmesi, okul yöneticilerinin

bir örgüt mühendisi kadar sosyal mühendis olmasını gerektirmektedir. Okul yöneticileri etkili olabilmek için hem yönetim kavram ve kuramları hem de insan ilişkileri alanında bir takım bilgi ve becerilere sahip olmaları gerekir.

Yeterlik ve Okul Yöneticilerinin Yeterlik Alanları

Yeterlik, insanın bir davranışı yapmak için gereken bilgi ve beceriye sahip olmasıdır. Yeterliliği oluşturan iki temel öge bilgi ve beceridir. Yönetim bilimindeki gelişmeler beraberinde okul yöneticisinin rolünü de değiştirmiştir. Bu değişim durmaksızın değişmektedir. Okul yöneticisi 1960'lı yıllarda program yöneticisi, 80'li yıllarda eğitimsel lider, 90'lı yıllarda ise transformasyonel lider rolleri ile bütünleşmiştir. Okul yönetimi ile ilgili literatürde okul yöneticisinin 6 önemli rolü şu şekilde ortaya konmaktadır:

1. Yöneticilik,
2. Öğretimsel lider,
3. Disiplin koyucu,
4. İnsan ilişkilerini kolaylaştırıcı,
5. Değerlendirici ve
6. Çatışma uzlaştırıcı

Yönetici okulun yasal lideri, okulda otorite ve gücün en önemli simgesi ve sahibidir.

- ✓ Dönmez, okul yöneticilerinin şu alanlarda yeterli olmasını belirtmiştir;
- ✓ Amaçlara ulaşmak için gerekli adımları anlayacak bir vizyona sahip olma,
- ✓ Öğrencilerin ve personelin yaşamlarında belirgin bir fark yaratabilme,
- ✓ Personeli nasıl değerlendireceğini bilme,
- ✓ Değişimin devam ettiğini ve okul

- ✓ liderinin esnek bir vizyona sahip olması gerektiğini anlama,
- ✓ Eğilimlerinin güçlü ve zayıf yönlerinin farkında olma,
- ✓ Büyük ve küçük grup toplantılarını nasıl daha kolaylaştıracaklarını ve yöneteceğini bilme,
- ✓ İş ile ilgili olarak kendine güven duygusunu yansıtabilme,
- ✓ Çeşitli rolleri iştirakini sorumluluğunu nasıl değerlendireceğini bilme,
- ✓ Okulla ilgili herkesi katılım için nasıl güdüleceğini bilme,
- ✓ Okulun bulunduğu bölgedeki ahlakî değerlerle mesleki değerler arasında bir denge kurabilme.

satın alma, sigorta, maaş ve ücret bordrosu ve genel işletme giderleri gibi konular,

3. Okul binalarının bakımı ve hizmete hazır tutulması,
4. Okul binalarının planlanması.

Yönetici, başlangıçta ancak statü lideridir. Diğer bir anlamı ile baştır, üsttür. Bu statünün verdiği formal yetkinin, sosyal ve teknik yetkilerle desteklenmesi gerekir. Sosyal yetki yöneticinin etrafındaki gruptan yani okulun iç ve dış öğelerinden gelecektir. Teknik yetkiyi ise yöneticinin yönetim bilgisi ve yeterlikleri sağlayacaktır. Bu yetkiler sayesinde yönetici, gerçek bir lider rolüne girebilecek etrafındaki öğeleri, okulun amaçlarına ulaşmasını sağlayacak yönde eyleme geçirebilecektir.

Okul Yöneticilerinin Yeterlikleri

Yönetici yeterliklerini Katz (1956) teknik, insani ve örgütsel (kavramsal) yeterlikler olarak belirlemiştir. Katz'a göre Yöneticilerin sahip olması gereken yeterlikler; teknik yeterlikler, insancıl yeterlikler ve kavramsal yeterlikler olarak üç gruba ayrılır;

1. Teknik yeterlikler: Teknik yeterlik, öğretim yöntem ve teknikleri, süreçleri ve işlemleri konusunda uzmanlığı gerektirir. Kişinin çalışma alanına göre, somut olarak yapabileceği, uzmanlık bilgisine bağlı bilgi ve beceridir. Yöneticinin muhasebe, inşaat, finansman gibi alanlardaki yeterlikleri teknik yeterliklerdir. Yöneticinin örgütün yapısı, politikalar ve programlar üzerindeki etkisi de teknik yeterlikler içinde sayılabilir. Teknik yeterlikler, yöntemleri, süreçleri, prosedürleri ve teknikleri olan belirli bir alanda yeterlik anlamı verir.

Teknik yeterlik alanında yönetici sorumluluğu 4 kategoride toplanmaktadır. Bunlar;

1. Yöneticinin, okul maliyesinin kuram ve ilkelerinde uzman olması beklenir.
2. Okulun iç maliyesi ve işletme yönetimi: Bütçeleme, muhasebe,

2. İnsancıl yeterlikler: İnsancıl yeterlikler, birey ve grupları anlama ve güdüleme yeterlikleri olarak da kabul edilebilir. Etkili çalışma ve ortak çaba oluşturabilme, başkaları hakkındaki varsayım, inanç ve tutumları, bunların kullanılış yöntem ve sınırlarını görebilme, bireysel farklılıkları gözetme insan ilişkilerine yönelik özellikler olarak görülmelidir.

İnsansal yeterlik, yöneticinin gerek bire bir, gerek grup olarak insanlarla çalışabilme yeteneğidir. Bu yeterlik kişinin kendisi hakkındaki anlayışı ile ve başkalarına ilişkin düşünceleriyle yakından ilgilidir.

Bu yeterlik yöneticinin işgörenleri güdüleme, tutum geliştirme, grup dinamiği, insan gereksinimleri, moral ve insan kaynağını geliştirme hakkında bilgi sahibi olmasını gerektirir. İlgilenme, güven, yetki verme, uzlaşma, ideallere ulaşma ve insan potansiyelini anlama yeterlikleri insancıl yeterlikler arasında sayılabilir. İnsansal yeterlikler yöneticiye, grubun bir üyesi olarak etkili biçimde çalışma ve bu yolla lidere bulunduğu grup içinde iş birliği

kurabilme yeteneği sağlamaktadır.

3. Kavramsal yeterlikler: Okul yöneticisinin okulu bulunduğu toplum içinde, eğitim sistemi içerisinde ve evrensel ölçüler içerisinde görebilme; okulu bütünleyen tüm parçaları karşılıklı etkileşim içerisinde görebilme, eğitim alanındaki kuramsal gelişmeleri izleyebilme, kavrayabilme ve karşılaştığı örgün eğitim durumlarını bu kuramsal ve kavramsal bakış açısı ile değerlendirebilme yeteneğidir.

Bu yetenek başta yönetim kuramı, örgüt, insan davranışı ve eğitim felsefesi olmak üzere eğitim alanına kuramsal bakış yeteneği kazandıracak bilim dallarının bilgi birikimine sahip olmayı gerektirir.

Kavramsal yeterlik, okul yöneticisinin okulu bulunduğu toplum içinde, eğitim sistemi içinde ve evrensel ölçüler içinde görebilme, okulu bütünleyen tüm parçaları karşılıklı etkileşim içinde görebilme, eğitim alanındaki kuramsal gelişmeleri izleyebilme, kavrayabilme ve karşılaştığı özgün eğitim durumlarını bu kuramsal ve kavramsal bakış açısı ile değerlendirebilme yeteneğidir. Kavramsal yeterlikler örgütü bir bütün olarak görebilmek, duyabilmek yeteneğidir.

Eğitim yöneticisi; öğretmen, işgören, öğrenci, veli, çevre liderleri, çevredeki yerel yöneticiler, merkez örgütü ve politikacılar gibi farklı eğitim ve kültür düzeyinde bulunan, farklı beklentileri olan öğelerle ilişkiler kurmak, onların çelişkili beklentilerini bağdaştırarak demokratik yönetimi sürdürmek zorundadır.

Etkili Yöneticiler

Drucker, "Etkin Yöneticilik" adlı çalışmasında, etkili bir yönetici olabilmek için elde edilmesi gereken beş zihin alışkanlığını şöyle sıralar:

- ✓ Etkin yöneticiler, zamanlarının nereye harcadığını bilirler. Denetimleri altında tutabildikleri en asgari zamanı bile sistematik olarak kullanmaya çalışırlar.
- ✓ Etkin yöneticiler, kendilerine somut hedefler koyarlar. Çalışmaktan çok, sonuç elde etmek için çaba harcarlar. İşe, "benden ne yapmam bekleniyor?" sorusuyla başlarlar.
- ✓ Etkin yöneticiler, sahip oldukları güçlere dayalı olarak çalışırlar, yani elinden gelen şeylere yönelirler, yapamayacakları şeylere işe girmezler.
- ✓ Etkin yöneticiler daha yüksek bir performansın olağanüstü sonuçlar vereceği birkaç büyük alan üzerinde konsantre olurlar. Kendilerine öncelikler koyar ve önceliğe ilişkin aldıkları kararları korurlar.
- ✓ Etkin yöneticiler, nihayetinde etkili kararlar almak durumunda olan kişilerdir. Bunun her şeyden önce bir sistem işi olduğunu bilirler. Etkili bir kararın olgular üzerinde uzlaşmadan çok, birbiriyle çelişen düşüncelere dayanan bir yargıdan kaynaklandığını bilirler.

Etkili yöneticilerin kişisel özellikleri ile ilgili olarak Greenfield tarafından yapılan bir araştırmada etkili yöneticilerin: çok fazla enerjiye sahip, saatlerce çalışan, iyi bir dinleyici ve gözleyici, yetenekli bir bilgi aktarıcı, insanlar arası ilişkilerde başarılı, strese karşı hoşgörülü, bireyler oldukları bulunmuştur.

Clark ve Palmer okul yöneticilerinin etkili liderler olabilmeleri için, **olmak, bilmek ve yapmak** sözcükleriyle tanımlanan birtakım özelliklere sahip olmaları gerekmektedir:

Olmakla ilgili olarak;

- ✓ Profesyonel olarak (sorumluluk yüklenmek, örgüt yararına ve

tarafsız çalışmak, zamanında doğru kararlar almak, teknik ve mesleki açıdan yeterli olmak, vb.),

- ✓ İyi karakter özelliklerine sahip olmak (dürüst, bütünleştirici, cesaretli, içten olmak),

Bilmekle ilgili olarak;

- ✓ Liderlikte rol oynayan etkenleri bilmek (izleyenler, lider, iletişim, durum),
- ✓ Kendini bilmek (güçlü ve zayıf yanlar, bilgi ve yeterlikler),
- ✓ Mesleğini bilmek (mesleğinde ehil olmak ve diğerlerini görevleriyle ilgili olarak eğitebilmek),
- ✓ İnsan doğasını bilmek(insanların ihtiyaçları ve istekleri, insanların stres karşısındaki durumları, vb.),
- ✓ Örgütü bilmek (kimden yardım alınabileceği, örgüt iklimi, kültürü vb.),

Yapmakla ilgili olarak;

- ✓ Yönlendirme yapmak(amaç oluşturmak, sorun çözmek, karar almak, planlamak),
- ✓ Uygulama yapmak(iletişim, eşgüdümleme, denetim, değerlendirme vb.),
- ✓ Güdümleme yapmak(örgütte morali geliştirmek, eğitmek,yönlendirmek vb.)

Dönmez'in aktarmalarına göre(Morris) 21.yüzyılda etkili okulların gerektirdiği rolleri şu şekilde belirtmiştir; kolaylaştırma, öğreticilik, uzman danışmanlık, kaynakları eşgüdümleme, iletişimcilik, destekleyicilik. Ayrıca okul yöneticisi bu rolleri oynarken personele güvenmesi, geleceğe ilişkin iyimser olması, bütün kaynaklardan ve personelin yaratıcılığından en etkili biçimde yararlanması gerekmektedir.

Bursalıoğlu'nun, "Eğitim Yöneticilerinin

Yeterlikleri" konulu araştırmasının sonucuna göre okul yöneticilerinin yeterlikleri şunlardır;

- ✓ Tarafsız değerlendirme yapabilme,
- ✓ Okul ve çevre güçlerinden yararlanabilme,
- ✓ Liderlik,
- ✓ Öğrenci rehberliği,
- ✓ Okulun bina, tesis ve demirbaşlarının kullanma, korunma,
- ✓ Araştırma, geliştirme ve yenileme alanlarında çalışanlarının araştırma ve geliştirme çalışmalarına yönelmesinde rehberlik ve öğreticilik yapabilme,
- ✓ Okulunda olumlu bir hava yaratabilmek için, ortak kararların uygulanmasına ortak olabilme, okul personelinin yönetiminde görev, rol ve statüleri tanımlayabilme,
- ✓ Okul ve çevre ilişkilerinde, basınla olan ilişkilerinde tarafsız ve olumlu davranış gösterebilme.

Binbaşıoğlu "Eğitim Yöneticiliği" adlı çalışmada; iyi bir okul ve eğitim yöneticiliği ile ilgili araştırmaların, iyi bir okul ve eğitim yöneticisinin iyi bir lider olması gerektiği üzerinde durduklarını belirterek iyi bir eğitim yöneticisinde bulunması gereken nitelikleri sıralamıştır.

Bu nitelikler:

- ✓ Konunun verdiği güç yerine, geniş bilgi ve yeterli coşkuyla sahiptir,
- ✓ Yetkilerini bilgece kullanmasını bilir,
- ✓ Herkese karşı anlayışlı ve eşit davranır,
- ✓ Örgütünü ve amaçlarını iyi tanır,
- ✓ Çevresindekilerle iyi ilişkiler kurar,
- ✓ Sorunların kendisine gelmesini beklemeyi, sorunları kendisi arar, yüreklidir, üzerine aldığı işleri sorumluluk duygusuyla sonuçlandırır,
- ✓ Önerilerini ve programlarını dikkatle planlar, uygular ve uygulatır, bir öneriyi savunabilir ya da bir öneriye yapılacak karşı koymaları dikkatle yanıtlayabilir,

- ✓ Okul yöneticiliğinde demokrasiye inanır ve onu uygular, bütün tartışma ve kararlarında içten, tarafsız ve dürüştür, iş arkadaşlarını da öyle olmaya özendirir,
- ✓ Çalıştığı örgütün amaçları, başarıları ve kullandıkları araçlar hakkında doğru bilgi verir,
- ✓ Eğitime inanır ve öğrencinin yararlarını her şeyin önünde tutar,
- ✓ Tutum ve giyimine özen gösterir, düşünerek konuşur ve görüşlerini inandırıcı bir biçimde düzgün bir dille açıklar,
- ✓ Her fırsatta iş arkadaşlarının morallerini yükseltmeye çalışır, onları övmekten çekinmez,
- ✓ İş arkadaşlarının çabalarını düzene koymayı (eşgüdüm sağlamayı) bilir,
- ✓ Okulla toplumun işbirliği yapmasını sağlar, okulu topluma, toplumu da okula yaklaştırmaya çalışır,
- ✓ Yetki ve görevlerini başkalarına bırakmayı bilir,
- ✓ Olayları, adları ve çehreleri anımsayabilir.

Aydın, eğitim yönetiminde yeterlik örüntüsünün kritik görev alanlarını da şöyle sıralamaktadır:

- ✓ Öğretim ve program geliştirme,
- ✓ Öğrenci işleri,
- ✓ Çevre-okul liderliği,
- ✓ Öğretmen işgören hizmeti,
- ✓ Okul binası ve alanı, ulaşım,
- ✓ Örgüt ve yapı,
- ✓ Okul bütçesi ve işletme yönetimi.

Okul yöneticileri görevlerini etkili ve verimli bir şekilde yerine getirebilmek için birtakım yeterliliklere sahip olmalıdır. Çünkü okul örgütlerinde temel girdi ve çıktı insan olduğu için eğitim yöneticilerinin sorumlulukları diğer örgütlere göre daha fazladır. Bu çalışmada okul yöneticilerinin özellikle okullarında yönetici olmaktan çok

lider özelliklerine sahip olmaları gerektiği vurgulanmıştır. Günümüzdeki yönetim anlayışlarından olan toplam kalite yönetimi, öğrenen okul ve sinerjik yönetim gibi yönetim anlayışlarına uygun davranışlar göstermesi gereklidir.

Bunun için okul yöneticilerinin şu davranışları göstermeleri gerekir:

- ✓ Okulu için vizyon ve misyon geliştirmelidir.
- ✓ Eğitim-öğretim ve yönetimin verimliliğini artırıp, eğitim kalitesini yükseltmek ve bu konuda sürekli gelişimi sağlamak için gerekli araştırmaları yapmalıdır. Bunun için sürekli kendini geliştirmeli, süper lider özellikleri gösterip personelini geliştirmelidir. Kendisini geliştirmeyen bir yöneticinin personelini geliştirmesi mümkün değildir.
- ✓ Okulda öğrenen birey ve öğrenen organizasyon felsefesini yerleştirmelidir. Bu şekilde okulunu öğrenen okula çevirmelidir. Öğrenen okulda başta öğretmenler kendini geliştirecek sonra da bu davranışlar öğrenciye de yansıtacak dolayısıyla öğrencilerin başarısı da artacaktır.
- ✓ Okulunda ekip çalışması ruhunun yerleşmesini sağlamalıdır. Bu şekilde okulunda kollektif hareket edilmesini sağlayarak personelin bütünleşmesini sağlar. Okulda sinerjik yönetim davranışları göstermelidir.
- ✓ Gerektiğinde astlarına yetki devrederek işlerin daha iyi yürütülmesini sağlamalıdır
- ✓ Yeni teknolojik gelişmeleri okula kazandırmalıdır. Bunları kazandırdıktan sonra personelin bunlardan rahatlıkla yararlanabilmesi için gerekli tedbirleri almalıdır.
- ✓ Okulda katılımcı ve demokratik bir yönetim anlayışı benimsemelidir.
- ✓ Okulun çevreyle bütünleşmesi için

gerekli tedbirleri almalıdır.

Son yıllarda hem eğitim yöneticileri için hem de genel yönetim alanında yönetici eğitimi yaklaşımlarındaki değişmelerde artış olduğuna dikkat çeken Cardno& Piggot-Irvine gelecekte yönetici eğitiminde aşağıdaki özelliklerden bir bölümünün veya tamamının bulunması gerektiğini ileri sürmektedirler.

- ✓ Öğrencilerle gerçek konu ve sorunlar üzerinde çalışma,
- ✓ Problem çözmeye dayalı uygulamalı eğitim,

- ✓ Hızlı ve süregelen değişmelerle baş etme becerilerini geliştirme,
- ✓ İşbirlikçi takım çalışması uygulamaları,
- ✓ Özellikle karmaşık problemleri çözmede gerekli olan kişiler arası yönetim becerilerini geliştirme,
- ✓ Kendini geliştirme fırsatı,
- ✓ Teori ve uygulama arasındaki farkı azaltmak ve ikisinin de öğrenildiği karma bir akademik eğitim,
- ✓ İçerikten ziyade yönetim sürecine odaklanma,
- ✓ Uygulamada eleştirel düşünme ve
- ✓ Değişmeyi sağlayan verileri uygulamaya geçirme.

Eğitimde İnsan Kaynakları Yönetimi

Bir örgütün en önemli kaynağı, sahip olduğu insan gücüdür. İnsan kaynağı, yönetilmesi en güç olan, ancak yönetildiği takdirde büyük rekabet üstünlükleri sağlayabilen üretim faktörüdür. İnsan kaynakları yönetimi, örgütün insan kaynakları alanında kişisel, örgütsel ve çevresel bir çerçevede ayrımcılık yapılmaksızın uygulanan, örgütün amaçlarına etkin biçimde ulaşmak için gerçekleştirilen görev ve faaliyetlerdir.

Eğitimde insan kaynakları yönetimi, eğitimsel amaçların başarılması yönünde eğitim örgütünün sahip olduğu insan kaynağının planlanması, örgütlenmesi, geliştirilmesi, yönlendirilmesi ve değerlendirilmesi süreçlerini içeren yönetsel faaliyetler dizisidir. Eğitim örgütlerinin insan kaynağı öğretmenler, eğitim ve okul yöneticileri, eğitim uzmanları, müfettişler, memurlar ve destek personeli oluşturmaktadır. Günümüzde eğitim örgütlerinde görev yapan insan kaynağının niteliği ve sayısı eğitsel amaçların başarılmasında anahtar bir rol oynamaktadır. Bu kapsamda, eğitim örgütlerinde rasyonel bir insan kaynağı planlaması yapılması, insan kaynağının

hizmet öncesinde ve hizmet içinde yetiştirilmesi ve geliştirilmesi, eğitsel işlerin ve bu işleri uygulayanların değerlendirilmesi ve benzeri insan kaynakları işlevleri önem taşımaktadır.

İnsan Kaynakları Yönetimi İşlevleri Ve Amaçları

İnsan kaynakları yönetimi örgütte çalışanlar arasındaki ilişkileri etkileyen tüm yönetsel kararlardan oluşur. İnsan kaynağı yönetimi sürecinin sağlıklı olarak işlemesini sağlamak için çağdaş bir işletmede İnsan Kaynakları Yönetimi bölümünün üstlenmesi gereken işlevler altı ana başlık altında toplanabilir:

1. İnsan kaynakları planlaması
2. İş gören bulma ve seçimi
3. İnsan kaynağı geliştirme
4. Değerleme ve ödüllendirme
5. Endüstriyel ilişkiler
6. Güvenlik ve sağlık.

Bir başka sınıflamada ise, işlev sırasıyla istihdam, geliştirme, ücretleme ve bütünlleştirir.

Eğitimde insan kaynakları yönetiminin amacı ise, eğitimsel hedeflerin başarılması sürecinde eğitim örgütlerinde görev yapan çalışanlardan en çok faydayı sağlamaktır. Bu süreçte eğitim çalışanlarının sahip oldukları bilgi ve becerinin, eğitim örgütünün başarmak istediği amaç doğrultusunda harekete geçirilmesi önem taşımaktadır. Bu çerçevede eğitim örgütünün amacı ile çalışanların kişisel amaçlarının bütünlleştirilmesi gerekmektedir. Eğitimde insan kaynakları yönetiminin amaçları arasında verimlilik, iş hayatının kalitesi, hukuksal uyum, rekabet avantajı kazanmak ve iş gücünün uyum yeteneği yer almaktadır.

1- Verimlilik

Verimlilik genel olarak en az girdi ile en çok çıktının elde edilmesi süreci olarak tanımlanmaktadır. Başka bir ifade ile verimlilik, üretim sürecine sokulan çeşitli girdilerle, bu sürecin sonunda elde edilen çıktılar arasındaki ilişkiyi ifade etmektedir.

Eğitimde verimlilik ise önceden kararlaştırılan ya da saptanan amaçlara öğrencilerin ne ölçüde ulaştığının bir ifadesidir. Eğitim çalışanlarının görevlerini daha etkili ve verimli yapabilmeleri için sürekli eğitilmesi ve böylece örgüt içinde ve dışında meydana gelen değişikliklere uyum sağlamlarının da verimliliği artırdığı belirtilmektedir.

2- İş Hayatının Kalitesi

İş hayatının kalitesi çalışanların sahip oldukları ilgi, ihtiyaç ve beklentiler doğrultusunda iş ortamında değişiklikler yaparak iş ortamının çalışan açısından daha insani bir şekle sokulması olarak tanımlanmaktadır.

Eğitim örgütlerinde yürütülmüş çalışmalar iş hayatı kalitesinin öğretmenlerin örgütsel bağlılıklarının önemli bir belirleyicisi olduğunu göstermektedir. Çağdaş insan kaynakları yönetimi yaklaşımları temel olarak çalışanların iş hayatından beklentilerinin karşılanması öneme vurgu yapmaktadır.

3- Hukuksal Uyum

Eğitim çalışanları ile ilgili yasal düzenlemeler, eğitim çalışanlarının haklarını koruyucu ve geliştirici nitelikte olması eğitimde insan kaynağından en çok faydanın sağlanması bakımından önem taşımaktadır.

Bu durumun aksi yönündeki gelişmeler, eğitim çalışanlarının sürekli olarak adli ve idari yargıda hak arayışına girmelerine yol açabilmekte; bu çerçevede eğitim alanında çalışma barışı bozulabilmektedir.

4- Rekabet Avantajı Kazanmak

Liberal iktisadın temelini oluşturan bu ilke ve değerlerin kamu sektörüne uyarlanma çalışmaları sonucunda yeni-kamu yönetimi olarak bilinen bir yönetim yaklaşımı gelişme göstermiştir.

Yeni-kamu yönetimi anlayışının temelini özel sektör yönetimine özgü rekabet anlayışı oluşturmaktadır. Bu kapsamda yeni kamu yönetimi anlayışının eğitimi de etkisi altına aldığı ve eğitim ve okul yöneticilerinin kamu eğitim kurumlarını rekabetçi bir felsefe ile yönetmeye başladıkları belirtilmektedir.

Ortaya çıkan bu gelişmeler karşısında, kamu eğitim örgütlerine hakim olan geleneksel personel yönetimi yerini insan kaynakları yönetimine bırakmaya başlamıştır. Böylece kamu eğitim kurumlarında piyasa koşullarına daha uyumlu bir insan kaynağı yönetimi anlayışı benimsenmeye başlamıştır.

5- İşgücünün Uyum Yeteneği

Artan rekabet baskısı, örgütleri ve örgütün insan kaynağını yenileşmeye ve gelişen yeni koşullara uyum göstermeye zorunlu kılmaktadır. Sözü edilen değişim ve dönüşüm, eğitimde de kendisini hissettirmektedir. Eğitim çalışanlarının yeni koşullara uyumlu hale gelmesi, eğitimin etkililiği ve verimi açısından önem taşımaktadır.

Eğitimde İnsan Kaynakları Yönetiminin Dayandığı İlkeler

İlke, geçerliği kabul edilmiş genelleştirme olarak tanımlanabilir. İlkeler bir anlamda belirli işlerin standartlar çerçevesinde yürütülmesini sağlayan kurallar bütünüdür. İnsan kaynakları yönetimde üzerinde büyük oranda uzlaşma sağlanmış olan ilkeleri şu şekilde sıralamak mümkündür.

- **Liyakat İlkesi:** İnsan kaynakları yönetiminde en çok benimsenen ilkelerden birisi liyakat ilkesidir. Bu ilke bir görevi başarı ile yapabilme gücünü belirtir. Sözcük anlamıyla uygunluk, elverişlilik ve yeterlilik olarak tanımlanan bu ilke, geniş anlamda etkili ve verimli bir personel sisteminin kurulmasına olanak sağlayan kural ve uygulamalar bütünü, dar anlamda ise; belli bir göreve en uygun kişinin getirilmesini belirtir.

Bu kapsamda liyakat ilkesini, yeterliğin kamu örgütlerine egemen kılınması çabası olarak tanımlamak da mümkündür. Eğitimde insan kaynakları yönetimi işlevleri arasında yer alan, eğitim çalışanlarının işe alınmaları, terfi ettirilmeleri ve ödüllendirilmeleri gibi süreçlerde liyakat ilkesi, eğitsel etkililiğin sağlanmasında da önemli

bir yere sahiptir. Bu kapsamda eğitim örgütlerinde görev yapan öğretmen, yönetici, eğitim uzmanı ve müfettişlerin hizmet öncesinde ve hizmet içinde görevin gerektirdiği bilgi, beceri ve tutumla donatılmaları gerekmektedir.

- **Kariyer İlkesi:** En genel anlamıyla kariyer, seçilen bir iş yolunda ilerlemek ve bunun sonucunda daha fazla kazanmak, daha fazla sorumluluk üstlenmek, daha fazla saygınlık, erk ve prestij elde etmektir. Bir başka deyişle kariyer, bir kimsenin normal olarak genç yaşlarda ilerleme umuduyla girdiği ve emekli oluncaya değin sürdürdüğü onur verici bir iştir. Pozisyon ya da kadro sistemi de denilen işe yönelik kariyer sisteminde temel amaç, bireyin belirli bir göreve uydurulmasıdır.

Bu sistemde kişi, atanacağı görevin gerektirdiği tüm nitelikleri hizmete girmeden önce kazanmak durumundadır. Rütbe sistemi diye adlandırılan kişiye yönelik kariyer sisteminde, görevden çok o görevi üstlenecek kişi ağırlık kazanmaktadır. Kişi belirli ve özel bir görev için değil, belli bir meslek ya da uğraş alanı için işe alınır. Kariyer ilkesi DMK'nın üçüncü maddesinde devlet memurlarına, yaptıkları hizmetler için lüzumlu bilgilere ve yetiştirme şartlarına uygun şekilde, sınıfları içinde en yüksek derecelere kadar ilerleme imkanı sağlamaktır şeklinde tanımlanmaktadır. Bu kapsamda eğitim hizmeti sınıfında görev yapan öğretmenlere yönelik kariyer basamakları öğretmen, uzman öğretmen ve başöğretmen olarak basamaklandırılmıştır.

- **Eşitlik İlkesi:** Modern anayasalarda tanınan temel hak ve özgürlüklerden önemli bir tanesi, hak ve özgürlüklerin tanınma ve uygulanmasında dil, ırk, cinsiyet, siyasal düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ayrımı gözetmeksizin hiç bir kişiye, zümreye ya da sınıfa ayrıcalık verilmemesi demek olan eşitlik ilkesidir.

Eşitlik demokrasi düşüncesinin ve insan hakları kavramının temelini oluşturur. Kamu yönetiminde bu ilke işe almada, eşit işe eşit ücret temelinde kendini göstermektedir. Özel kesimde ise, “akid güvencesiyle ve eşit işlem yapma adıyla işveren borçları” biçiminde ortaya çıkmaktadır.

Eşitlik hak ve özgürlüklerin tanınma ve uygulanmasında dil, ırk, cinsiyet, siyasal düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ayrımı gözetmeksizin hiç bir kişiye, zümreye ya da sınıfa ayrıcalık verilmemesi anlamındadır. Eğitim örgütlerinde görev yapan personelin işe alınma, terfi, ödül ve cezalandırma süreçlerinde eşitlik ilkesine uyulması, çalışanlar arasında adalet duygusunun gelişmesine yol açar. Bu nedenle eşitlik ilkesi insan kaynakları yönetiminin vazgeçilmez ilkeleri arasında yer almaktadır.

- **Güvence İlkesi:** İstihdam güvencesi de diyebileceğimiz bu ilkeye göre, çalışanın verimli olması isteniyorsa, ağır bir kusur işlemedikçe işini ve buna bağlı haklarını yitirmemesi gereklidir. Kamu yönetiminde memur güvenliğinin iki yönü vardır. Bu anlamda memurun hizmet güvenliği ile kariyer sistemi arasında bir ilişki vardır. Çünkü kariyer sisteminin temeli, memurluğu bir meslek durumuna getirmektir.

Böylelikle memur her türlü tehlikelere karşı korunmuş bir statü kaza-

nır. Yetersiz memurun atılamaması verimliliği önleyeceği gibi, kendi geleneklerine, görüşlerine ve değer yargılarına ters düşen siyasal otoriteye karşı da bürokrasinin duyarsız, isteksiz ve ilgisiz olmasına neden olur. Onun için bu güvencenin doğurduğu sakıncaları giderecek önlemler alınmaktadır.

- **Tarafsızlık İlkesi** Kamu ya da özel sektörde karar verici konumundaki yöneticilerden, gerek hizmet sunumu yaptıkları vatandaş ya da müşterilere karşı ve gerekse örgüt çalışanlarına yönelik yansız davranmaları beklenmektedir. Özellikle kamu İnsan kaynakları yönetimi için geçerli olan bu ilke, yönetimin yansızlığı ile birlikte kullanılmaktadır. Bu ilkeye göre siyasal amaçlı atamaların önlenmesi istenmekte, ayrıca kamu görevlilerinin siyasal davranış ve eylemleri üzerine kısıtlamalar getirilmektedir. İnsan kaynakları yönetimi uygulamalarında tarafsızlık ilkesine uyulması önem taşımaktadır. İnsan kaynakları yönetiminin temel amacı örgütsel etkililiği ve verimi artırmaktır. Örgütsel etkililik ve verimlilik ise liyakat sahibi çalışanların sergileyecekleri çabalarla mümkün olabilecektir. Bu çerçevede insan kaynakları yönetimi işlevlerinin tüm aşamalarında tarafsızlık ilkesine uyulması örgütsel gelişim açısından hayati bir rol oynamaktadır.

Eğitimde İnsan Kaynakları Yönetimini Etkileyen Etmenler

İnsan kaynakları yönetimi üzerinde etki gösteren çevresel etmenleri dış çevresel etmenler ve iç çevresel etmenler olmak üzere iki başlıkta inceleyebiliriz.

-İç Çevresel Etmenler

Örgütleri yapısından kaynaklanan, kontrol edilebilir faktörlerdir. Bu etmenleri, iş

görenlerin bireysel nitelikleri (beklentiler, motivasyon, eğitim, algılama yeteneği), iş nitelikleri (iş güvencesi, iş yükü, görevlerin niteliği, çalışma ortamı), bireylerarası ilişkiler (gruplar, iletişim yoğunluğu, önderlik) ve örgütsel özellikler (örgütün büyüklüğü, İKY verilen önem, iş kolu, hiyerarşik yapı, yönetim biçimi) oluşturmaktadır. Eğitim örgütlerinde görev yapan personelin davranışları ve özellikle işe karşı tutumları büyük oranda örgütün sahip olduğu amaç, yapı ve süreçlerle ilişkilidir.

Eğitim örgütlerinin sonul amacı, öğrencide istendik davranışlar oluşturmaktır. Bu amacın gerçekleşmesinde öğretmenlerin görev yaptıkları eğitim kurumunun amaçlarını benimsemeleri ve içselleştirmeleri belirleyici bir unsurdur. İnsan kaynağını oluşturan eğitsel personelin örgütsel davranışı üzerinde etki gösteren bir diğer iç çevresel etmen ise eğitim örgütünün sahip olduğu yapısal özelliklerdir.

Örgüt kültürü bir örgütün içindeki insanların davranışlarını yönlendiren normlar, davranışlar, değerler, inançlar ve alışkanlıklar sistemi' olarak tanımlanmaktadır. Örgüt kültürünün çalışanların pek çok davranışı üzerinde önemli bir etkisi bulunmaktadır. Demokratik bir örgütsel kültüre sahip örgütlerde, çalışanlar, örgütsel karar mekanizmalarına daha aktif katılabilmekte ve örgütsel süreçler konusunda daha fazla sorumluluk yüklenebilmektedir. Oysa kapalı ve otoriter kültürün egemen olduğu örgütlerde çalışanlar arasında kaygı, güvensizlik, düşük iş doyumu ve mesleki tükenmişlik gibi olumsuz psikolojik yansımalar gözlenebilmektedir.

-Dış Çevresel Etmenler

Örgütlerin faaliyet gösterdiği çevreden kaynaklanan, kontrol edilemeyen unsurlardır. Bu etmenleri, işgücü sağlayan dış kaynaklar, aynı sektörde faaliyet

gösteren rakipler, halk, sendikalar, teknoloji ve yasalar oluşturmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı'nda İnsan Kaynakları Yönetimi

Milli Eğitim Bakanlığı İnsan Kaynakları Yönetimi konusunda teşkilat yapısında zaman zaman değişiklikler yapılmış, farklı kavram ve terimler kullanmıştır. En son değişikliklere göre İnsan Kaynakları Yönetim iş ve işlemleri "Personel Genel Müdürlüğü" tarafından gerçekleştirilmektedir.

Personel Genel Müdürlüğü kendisine bağlı aşağıda sıralanan yedi daire başkanlığı ve bu başkanlıklara bağlı oluşturulmuş olan çalışma gruplarından oluşmaktadır.

1. Özlük ve Kadro Daire Başkanlığı
2. Öğretmen Atama Daire Başkanlığı
3. İdari İşler ve Sosyal Ortaklar Daire Başkanlığı
4. Eğitim Daire Başkanlığı
5. Veri Analiz ve Politikalar Daire Başkanlığı
6. Disiplin Daire Başkanlığı
7. Merkez Atama Daire Başkanlığı

Ayrıca Bakanlığın taşra teşkilatında il ve ilçe milli eğitim müdürlükleri bünyesi içerisinde yer alan insan kaynakları birimleri aşağıda sıralanmış olan faaliyetleri yürütmektedir.

- İnsan kaynaklarıyla ilgili kısa, orta ve uzun vadeli planlamalar yapmak,
- Norm kadro iş ve işlemlerini yürütmek,
- İl/ilçe özlük dosyalarının muhafazasını sağlamak,
- Özlük ve emeklilik iş ve işlemlerini yürütmek,
- Disiplin ve ödül işlemlerinin uygulamalarını yapmak,
- Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması işlemlerini yürütmek,
- Yöneticilik formasyonunun gelişmesini sağlayıcı faaliyetler

- yürütmek,
- Personelin eğitimlerine ilişkin iş ve işlemleri yapmak,
- Aday öğretmenlerin uyum ve adaylık eğitimi programlarını uygulamak,
- Öğretmen yeterliliği ve iş başarımı düzeyini iyileştirici hizmet içi eğitimler yapmak,
- Öğretmen yeterliliklerine ilişkin Bakanlığa geri bildirim ve önerilerde bulunmak,
- Öğretmenlerin hizmet içi eğitimlerine yönelik ulusal ve uluslararası gelişmeleri izlemek,
- Öğretmenlerin mesleki gelişimiyle ilgili araştırma ve projeler yapmak ve uygulamak,
- Öğretmenlerin mesleki gelişimine yönelik yerel düzeyde etkinlikler düzenlemek,

- Yöneticilerin, öğretmenlerin ve diğer personelin atama, yer değiştirme, askerlik, alandeki iş ve işlemlerini yapmak,
- Personelin pasaport ve yurt dışı iş ve işlemlerini yürütmek,
- Sendika ve konfederasyonların il temsilcilikleriyle iletişim sağlamak, 4688 sayılı
- Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu kapsamındaki görevleri yürütmek.

Kaynak

Eğitimde İnsan Kaynakları Yönetimi-Yüksel Gündüz

Eğitim Örgütlerinde İnsan Kaynakları Yönetimi Kuram Uygulama Teknik- M. Özdemir

İnsan Kaynağının Geliştirilmesi- A.Açıkalın

Eğitim ve Öğretim Uygulamaları

EĞİTİM PROGRAMLARI

Planlılık açısından eğitim; formal ve informal eğitim olarak ikiye ayrılır.

FORMAL EĞİTİM

- Belli bir Plan ve program dâhilinde yapılır.
- Belli Bir amaç doğrultusunda belirli bir ortamda gerçekleştirilir.
- Profesyonel eğitimcilerin rehberliğinde düzenlenir.
- Eğitim sürecinin belirli aşamalarında ve sonucunda değerlendirme yapılır

Örnek: Okullarda yapılan eğitim, halk eğitim merkezlerinde açılan kurslar ve KPSS kursları.

İNFORMAL EĞİTİM

- Plansız ve programsız yürütülür
- Yaşantılar aracılığıyla oluşur

- Herhangi bir değerlendirme içermez
- Sistemsiz ve denetimsizdir

Örnek: Öğrencinin okul bahçesinde voleybol oynayanları izleyerek voleybol kurallarını öğrenmesi.

Türkiye’de formal eğitim ise örgün ve yaygın eğitim olarak şu iki yapıda düzenlenir.

ÖRGÜN EĞİTİM

- Bireylerin hayata atılmadan, iş ve meslek kollarında çalışmaya başlamadan önce okul ya da okul niteliği taşıyan yerlerde yapılan eğitimidir.
- Yasalara göre düzenlenen planlı ve yöntemli eğitimidir.
- Eğitim süreçleri sonunda diploma verilir.

- Bir kesiti tamamlamadan diğerine geçmek mümkün değildir. Örneğin ortaokulu bitirmeden liseye başlamak ve başlamak mümkün değildir. Örnek: Okulöncesi, ilkokul, ortaokul, lise öğretimi ve yükseköğretimdir.

YAYGIN EĞİTİM

- Örgün eğitime hiç girmemiş ya da örgün eğitimin herhangi bir düzeyinde bulunan veya örgün eğitimden çıkmış vatandaşlara, örgün eğitimle birlikte veya ayrı olarak sunulan eğitimidir.
- Öğretim, rehberlik ve uygulama faaliyetlerini içerir.
- Eğitim süreçleri sonunda sertifika verilir.
- Yaygın eğitimde ise birbirini takip eden kesitler yoktur. Yani bir eğitim kurumuna başlamak için önceki eğitim kurumu şartı aranmaz.
- Yaygın eğitimde yaş sınırlaması yoktur. Her yaş grubundan bireyler yaygın eğitim kurumlarına başvurup eğitim görebilirler

Örnek: Okuma yazma kursları, hizmet içi eğitim ve İngilizce kurslarıdır.

Program Çeşitleri

POSNER'E GÖRE PROGRAM ÇEŞİTLERİ

1)Resmi / Acık /Yazılı Program

- Program kılavuzunu; hedefleri, ders planlarını, konuların işleniş sırasını, kullanılacak araç-gereçleri ve değerlendirmeyi içeren program.
- Yazılı dokümandır ve standarttır.
- Geneldir.
- Açıktır.
- Resmidir.

2) Uygulanan öğretilen Program

- Okulda öğretmenler aracılığıyla uygulamaya konulan programdır.
- Okuldan okula farklılık gösterebilir.
- Kuramın uygulamaya dönüşmesidir.
- Resmi programın okula, çevreye ve öğretmene göre farklılaşmasıdır.
- Resmi programın uygulamada yaşama geçirilmiş biçimidir. Bu nedenle daha somuttur.

3)İhmal edilen (görmezlikten gelinen) Program

- Resmi programın atlanan, eksik bırakılan, üstünkörü geçirilen yanlarını oluşturur.
- Bu durum okulun sahip olduğu olanaklardan ya da öğretmen yeterlik,

Eğitim Programı	Öğrenen okul için ve okul dışı yaşantılar yoluyla kazandırılması planlanan yaşantılar düzeneğidir. Okul içi, ders içi, okul ve ders dışı bütün etkinlikleri kapsar. Örnek: Anadolu Lisesi Eğitim Programı
Öğretim Programı	Belli bir öğretim basamağındaki çeşitli sınıf ve derslerde okutulacak konuları, bunların amaçlarını, her dersin sınıflara göre haftada kaç kez okutulacağı ve öğretim metotlarını, tekniklerini gösteren kılavuzdur. Örnek: Anadolu Lisesi 11. Sınıf Öğretim Programı
Müfredat Programı	Eğitim ve öğretim için amaçlar, ilkeler, metot ve teknikler belirtilmez. Öğretmenin okutacağı konular en ince ayrıntısına kadar teker teker sıralanır. Sadece ders ve ders içeriklerinin gösterildiği programlardır. Örnek: Anadolu Lisesi 11. Sınıf Matematik dersi içeriği
Ders Programı	Bir dersle ilgili (matematik, fen bilgisi) amaç, Öğrenme-Öğretme, araç-gereç, ölçme-değerlendirmeyi içine alan etkinliklerdir. Örnek: Anadolu Lisesi 11. Sınıf Matematik dersi programı
Ünitelendirilmiş Yıllık Plan	Sene başında 1 öğretim yılı için zümre öğretmenlerine yapılan, aylara göre haftalık çalışma sürelerini gösteren plandır. Örnek: Anadolu Lisesi Matematik dersi 2018-2019 Eğitim-öğretim yılı yıllık planı

tutum ve davranışlarından da kaynaklanabilir.

Örnek: Kışın spor yapacak yeri olmayan bir okulda spor derslerinin geciktirilmesi

4) Örtük Program

- Resmi programda yer almayan kendiliğinden ortaya çıkan yazılı olmayan programdır.
- Okuldaki sosyal ve psikolojik etkileşimle oluşan yan ve informal öğrenmeleri kapsar.
- Öğrenmeler okul kültürü ve ikliminden kaynaklanan öğrenmeleridir.
- Okuldaki kültür, iklim, ilişkiler, disiplin anlayışı, personelin sahip olduğu inançlar, değerler, tutumlar ve etkileşerek oluşan öğrenmeler bu programın kapsamındadır.

5) Extra/ Fazladan Program

- Resmi program dışı olan örtük programdan farklı olarak planlı olan; sportif, sanatsal, kültürel etkinlikleri kapsar.
- Öğretmenlerin gözetim ve rehberliği altındadır.
- Katılım, gönüllülük esasında dayalıdır.
- Okulun fazladan düzenlediği çalışmalaradır.
- Okul korusu, öğrenci toplulukları, konferanslar, vb.

EĞİTİM PROGRAMI ÖZELLİKLERİ

İşlevsel (Görevsel) Olması: Programda yer alan konu ya da etkinliklerin öğrencinin gerçek hayatta işine yaraması, hayatını kolaylaştırmasıdır.

Çerçeve Programı: Programı ayrıntıya inmeden, etkinlik ve konuların genel hatlarıyla verilmesidir. Programın ana çerçevesi ülkenin tüm okullarında benzer olmalıdır.

Esneklik: Program, yörenin ekonomik ve

sosyal özelliklerine göre, ayrıca öğrenci ilgi ve ihtiyaçlarına göre düzenlenebilmelidir.

Değişmez ve Genel Olması: Eğitim programında belli konuların tüm ülkede işlenmesi gerekir. 29 Ekim, Atatürk İlke ve İnkılapları vs.

Toplumsal Değerlere Dayalı Olma: Eğitimin hiçbir ögesi toplumsal değerlerle çelişkili olamaz.

Uygulanabilir Olması: Program eldeki imkânlarla gerçekleştirilebilir olmalıdır.

Ekonomik Olması: zaman-çaba-para bakımından masraflı olmaması

Milli Eğitimin Amaçlarına Uygun Olması: Eğitim sisteminin genel ve uzak hedefleriyle tutarlı olması ve amaçlara uygun olmasını ifade etmektedir.

Bilimsel Olması: Program bilimsel standartlara uygun olmalıdır.

ÖĞRETİM İLKE VE YÖNTEMLERİ

ÖĞRETİM İLKELERİ

Hedefe görelilik (Amaca uygunluk)

Hedeflere ulaşmak için amaca hizmet eden ve hedefe ulaşmayı kolaylaştıran uygulamaların düzenlenmesi

Öğrenciye görelilik (Çocuğa uygunluk)

Öğrencilerin gelişim düzeyi, hazır bulunurluğu, ihtiyaç, ilgi, yetenek, beklenti ve bireysel farklılıklarının dikkate alınması,

Yaşama yakınlık (Hayatilik)

Okulda verilen eğitimin gerçek hayatla ilişkilendirilmesi, işe yaraması

Somuttan soyuta

Bilgilerin önce olabildiğince çok duyu organını harekete geçirecek şekilde somut,

sonrasında soyut olarak öğretilmesi

Bilinenden bilinmeye

Öğrencilerin bildiklerinden yola çıkarak bilmediklerine ulaşmaları. Önceden öğrenilenlerle yeni öğrenilenler arasında bağ kurulmasıyla sağlanır.

Kolaydan zora (Basitten karmaşığa)

Öğrenme-öğretme sürecinin öğrencilerin kolayca yapabileceği işlem ya da becerilerden başlayıp kademe kademe zorlaşacak şekilde düzenlenmesidir.

Yakından uzağa

Öğrenme-öğretme sürecini yakın tarihten uzak tarihe veya yakın çevreden uzak çevreye doğru düzenlenmek için kullanılır.

Açıklık (Alenilik)

Öğretmenin bir yandan konuyu açık ve anlaşılır bir dille anlatırken bir yandan örnekler vermesi ve görsel materyaller kullanarak öğrenmenin kalıcılığını artırmasıdır.

Etkin katılım (Aktivite/iş)

Öğrencilerin yaparak yaşayarak öğrenme-öğretme sürecinin aşamalarına dâhil olması ve kendi öğrenme sorumluluğunu üstlenmesidir.

Güncellik (Aktüalite)

Aktüalite (güncellik) ilkesi, güncel olayların sınıf ortamına taşınmasıdır. Derste belirli gün ve haftalara yönelik olarak yapılan etkinlikler de aktüalite ilkesi ile ilgilidir.

Ekonomiklik

Ekonomiklik ilkesi, olabilecek en kısa sürede, az emek harcayarak çok sayıda kazanıma ulaşmaktır.

Bütünlük

Bütünlük ilkesi, öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve devinişsel alanların tamamında geliştirilmesi ile ilgilidir.

Sosyallik

öğrencilerin bir yandan kural ve kanunlara uyarken (otoriteye itaat) bir yandan da seçme haklarını kullanıp kendi kararlarını alabilmelerini içerir (özgürlük).

ÖĞRETİM STRATEJİLERİ

Strateji, en genel anlamıyla hedefe ulaşmak için izlenen yol olarak tarif edilebilir.

Öğretim stratejisi ise belirlenen hedef ve kazanımlara ulaşılması için, uygulanacak olan yöntem, teknik ve araç-gereçlerin belirlenmesidir.

Öğretim stratejileri üçe ayrılır: Sunuş, Buluş ve Araştırma-inceleme

ÖĞRENME VE ÖĞRETME MODELLERİ

OKULDA ÖĞRENME MODELİ - CARROLL

- Davranışçı ve bilişseldir
- Her öğrenciye gereksinim duyduğu ek zaman verildiğinde tüm öğrenciler belirlenen öğrenme düzeyine ulaşabilir
- Her öğrenci aynı düzeyde öğrenebilir fakat hızlı ve yavaş öğrenen öğrenciler vardır. Öğrenmede belirleyici olan değişken zamandır.
- Eğer öğrencinin öğrenmesi için gerekli olan süre harcanan süreden fazlaysa tam öğrenme gerçekleşmez

Özellikler	Sunuş	Buluş	Araştırma-inceleme
Temsilcisi	Asubel	Brunner	John Dewey
Hedef düzeyi	Bilgi	Kavrama ve üstü	Uygulama ve üstü
Akıl yürütme yolu	Tümdengelim	Tümevarım	Tümdengelim-

			Tümevarım
Uygun yöntem-teknikler	Anlatım, Soru-cevap, Gösteri	Tartışma, Beyin fırtınası, Problem çözme, Örnek olay, Deney	Problem çözme, Deney Gözlem, Beyin fırtınası
Avantajlar	Kısa zamanda çok bilgi Ekonomik ve uygulaması kolay	Öğrenci bilgiye merak, keşfetme güdüsü ve kendi etkinliği ile ulaşır.	Bağımsız ve bilimsel düşünme becerisi geliştirir. Problem çözme becerilerini geliştirir
Dezavantajlar	Sıkıcı olabilir Soyut düşüneyenler için zordur	Uzun süre ister Maliyetlidir Kalabalık sınıflarda etkisi azalır	Uzun süre ister, Maliyetlidir, Kalabalık sınıflarda uygulanması zordur, ön öğrenmeleri gerektirir
Öğretmen	Bilgiyi aktarandır	Etkin bir rehberdir, şartları hazırlar	Rehberdir
Öğrenci	Bilgiyi alandır	Aktiftir, bilgiye kendi ulaşır	Bilgiye kendi ulaşır, bilgiyi başka alana transfer edebilir.

Beş temel kavram etrafında şekillenir:

Yetenek: Öğrenme birimini en iyi koşullarda öğrenilmesi için gerekli sureddir (Öğrenme koşulları)

Öğretimden yararlanma yeteneği: Öğrencinin belli bir öğrenmenin gerçekleştirilebilmesi için hazır oluşu (Bilişsel ve duyuşsal giriş davranışları)

Sebat: Öğrencinin kendi arzusuyla öğrenmeye harcadığı zaman (Katılım ve Motivasyon)

Fırsat: Öğrenme için ayrılan süre

Öğretimin niteliği: Yeteneğe bağlı olarak surenin dışında ek zaman kullanmadan öğretmedir.

TAM ÖĞRENME - BLOOM

- Davranışçı ve bilişseldir
- Olumlu öğrenme koşulları sağlanmış ise dünyada herhangi bir kişinin öğreneceği her şeyi hemen hemen herkes öğrenebilir.
- Öğrencilerin başarılı olmaları

yeteneklerine değil, öğretim niteliğine bağlıdır.

- Öğrencilere planlı öğretim ve olumlu öğrenme koşulları sağlanmalıdır.
- Öğrenme için yeterli zaman ayrılmalıdır.
- İpucu, pekiştirme, dönüt ve düzeltmeye yer verilmelidir,
- Öğrenci katılımı sağlanmalıdır,
- Tam öğrenme ölçütü belirlenmelidir,
- Bir ünite öğrenilmeden diğerine geçilmemelidir.

PROGRAMLI ÖĞRENME – Skinner

Üç temel ögesi vardır: Program, Araç ve Öğrenci

1) Küçük Adımlar İlkesi

Öğretilecek içerik mümkün olduğu kadar küçük parçalara ayrılarak öğrenciye sunulur.

2) Etkin Katılım İlkesi

Bilginin öğrenilip öğrenilmediğini kontrol amacıyla devamlı soru yöneltir

3) Anında Düzeltme İlkesi

Öğrenciye, vermiş olduğu cevapların doğru olup olmadığı hakkında anında geri bildirim verilir.

4) Bireysel Hız İlkesi

Öğrenci için zaman bakımından bir sınırlama yoktur. Her öğrenci kendi hızına göre ilerler

5) Başarı İlkesi (İpucu Verme)

Yönetilecek sorular öğrencinin cevaplandırabileceği güçlük derecesinde ve sunulan bilgiyle ilgili olmalı, ipuçları verilmeli ve böylece başarısızlık engellenmelidir.

öğrenme gerçekleşir.

- Rekabet Öğrenciler arasında değil, gruplar arasındadır.
- Başarı ve başarısızlık tüm grup tarafından paylaşılır.
- Sosyal becerilerin kazandırılmasında etkilidir.
- Öğrenciler birbirlerinin öğrenmesinden sorumludur.
- Öğrencilere sosyal beceriler kazandırılmaya çalışılır.

İşbirlikli öğrenme türleri

Kuramcılar	Dewey, Piaget, Glaserfeld, Vygotsky, Bruner
Öğrenim felsefesi	Bilginin hazır verilmemelidir Bilgi ezberlenmemelidir. Öğrenci kendi ön bilgileri üzerine öğrendiklerini ve deneyimleriyle kendi bilgisini oluşturur Öğrenmeyi öğrenme odaklıdır.
Öğretim süreci	Tümdengelim metodunu kullanılır. İçerik yaşantı merkezli düzenlenir. Öğrenci kendi öğrenmesinden sorumludur ve aktiftir.
Öğretmen rolü	Öğretmen öğrenciyle birlikte öğrenen kişidir. Öğrencinin Ne öğrendiğine değil, nasıl öğrendiğine önem verir Soru sorarak öğrenciyi düşünmeye sevk eder. Bilgi ve öğrenci arasında arabulucudur.
Öğrenci rolü	Ezberlemez, bilgiye nasıl ulaşacağını öğrenir ve düşünür. Öğrenci bilgiyi kendisi oluşturur yani bilgileri zihninde yapılandırır Bilgiyi paylaşır ve tartışır

YAPILANDIRMACILIK

İŞBİRLİKLI ÖĞRENME

Kubaşık öğrenme, işbirlikçi öğrenme, işbirliğine dayalı öğrenme olarak da karşımıza çıkabilir. Küçük gruplar oluşturarak bir konuyu çözümlemek, bir görevi yerine getirmek, bir problemi çözmek için ortak bir amaç etrafında çalışma işidir.

- Öğretmen rehberdir, bilgiyi aktaran değil
- Paylaşılmış bir liderlik vardır.
- Grup heterojendir. Böylece birbirinden

1)Öğrenci Takımları Başarı Bölümleri

Tekniği: Öğrenciler bireysel olarak sınava girerler. Öğrencilerin bireysel puanları önceden aldıkları puanlarla karşılaştırılarak önceki puanı aşanlar ödüllendirilir. Bireysel puanlar toplanarak grup puanı elde edilir. Daha önce belirlenen puanlara ulaşıldığında ise gruplar odunlu kazanır.

2) Takım Turnuva Tekniği: Heterojen gruplar oluşturulur. Öğretmen grup öğrencilerine konuyu sunar ve malzemeyi verir. Her hafta turnuva sınavı yapılır.

3) Ayrılıp birleşme Tekniği: her öğrenciye uzmanlaşacağı bir alt bolum (konu) verilir.

Aynı alt konuları alan öğrenciler, konularını tartışmak/paylaşmak üzere uzman gruplarında bir araya gelirler. Tartışma/paylaşmanın bitiminde öğrendiklerini arkadaşlarına öğretmek için asıl gruplarına dönerler. Sınav yapılıp, grup puanı hesaplanır

4) Karşılıklı Sorgulama: konu anlatımından sonra öğrenciler ikili ya da üçlü gruplara ayrılır. Öğretmenler öğrencilere soruların nasıl sorulması gerektiği konusunda bilgi verir. Öğrenciler birbirlerine konuyla ilgili soru sorarlar ve yanıtlarını verirler.

5) Akran Öğretimi: Yetişkinlerle iletişim kurmakta ve çalışmakta güçlük çeken öğrencilere verilir. Her ikisi de öğrencidir. Daha iyi bilen öğrenci az bilen öğrenciyi çalıştırır.

PROJE TABANLI ÖĞRENME

Öğrencilerin önlerine gelen problemleri sınıf ortamında farklı disiplinlerle bağlantı kurarak bir senaryo çerçevesinde çözme için çabaladıkları öğrenme yaklaşımıdır

- Araştırma, inceleme, keşfetme gibi becerileri geliştirir.
- Ürün ve proje gerçek hayat problemlerinin çözümüne yönelik çalışmalar olacaktır.
- Hem bireysel hem de ekip çalışmasıyla gerçekleştirilebilir.
- Süreç + Ürün birlikte değerlendirilir. Yalnızca ürün değil.
- Değerlendirmede en önemli nokta ürün değil, ürünün ortaya konulması sürecidir.
- Süreç temellidir.
- Öğrencilerin kendi kendilerini değerlendirmesine de fırsat verilir.
- Rapor ve sunu vardır.
- Disiplinler arası bir yaklaşımdır. Diğer derslerle ilişkilendirilmesi gerekir.
- Çalışma takvimi vardır.(İşlem Zaman Çizelgesi)

PROBLEME DAYALI ÖĞRENME

Amacı öğrencilerin gerçek hayat

problemlerini çözmek için araştırma, soruşturma ve tartışma yöntemiyle çok yönlü çözüm önerileri bulmasını sağlamaktır

- ☐ Öğrencilerin sonuca ulaşmaları için (çözümler) birçok alternatif arasından etkili olanı seçme ve karar vermedir
- ☐ Uygulama ve transfer etme
- ☐ Yaparak - yaşayarak öğrenmeyi sağlar Öğretmen rehber konumundadır.
- ☐ Bilimsel süreç becerilerini ve bilimsel tutuma sahip olmayı geliştirir
- ☐ öğrenci Kavram, ilke ve genellemelere kendisi ulaşır
- ☐ Sınıfta ve sınıf dışında (çoğunlukla) uygulanabilir
- ☐ Tümevarımsa ve tümdengelimse düşünme becerisi kazandırır

Problem çözmede izlenecek yöntem:

- Problemi tespit etme
- Problemi analiz etme
- Çözüm için hipotez oluşturma
- Hipotezleri test etme, kabul veya reddetme
- Problem için en iyi çözüm yolunu belirleme

ÖĞRETİM ETKİNLİKLERİ MODELİ (GAGNE)

Gagne öğretim ile ilgili iki temel sorunun sorulması gerektiğini savunur:

1- Eğitim-öğretim süreci sonunda öğrencinin ne bilmesini veya ne yapabilmesini istiyorsunuz?

2- Bu sonuca ulaşabilmek için öğrenci neleri bilmek ve yapabilmek zorundadır? Bu sorulara verilecek cevaplardan bir öğrenme hiyerarşisi oluşturulmalıdır

Gagne'nin Öğrenme Hiyerarşisi şöyledir:

1. İşaret Öğrenme: Klasik koşullanma ile aynı şeydir.

Örnek: Çocuğun köpekten korkmayı öğrenmesi.

2. Uyarıcı/ Yanıt Öğrenme: uyarıcı ve davranış arasındaki bağı öğrenir. Ödevini

yapınca harçlık alacağını bilme

3. Zincirleme/ Motor Öğrenme: Bir arabayı çalıştırmayı öğrenme.

4. Sözel Öğrenme: Kelimelerin anlamlarını öğrenme, şiir ezberleme

5. Ayırt etmeyi Öğrenme: Kavramların - terimlerin - nesnelerin - olguların benzer ve farklı taraflarını öğrenme. Üçgen ve çemberi ayırt etmeyi öğrenme.

6. Kavram Öğrenme: terimlerin anlamlarını öğrenme, anlam bilgisi, kategorize etme, Üçgenin ne olduğunu tanımlama.

7.İlke Öğrenme: Kavramlar arası ilişkilerin, neden- sonuç ilişkilerinin öğrenildiği aşamadır.

Karenin alanının iki kenar çarpımıyla bulunabileceğini söyler.

8. Problem Çözme: En üst düzey öğrenmedir. Bir matematik problemini öğrendiği ilkeler yoluyla çözüme ulaştırmayı öğrenme.

Bu Modele göre öğretimin düzenlenmesinde sırasıyla şu adımlar atılmalıdır:

1. Dikkat çekme: Motivasyonu harekete geçirme. Hikâye, anı, fıkra anlatma, bilmece sorma, farklı kıyafet giyme gibi.

2. Hedeften haberdar etme: Güdülenmeyi sağlama, hedefi belirtme.

3. Önceki öğrenmelerle ilişkilendirme: Kısa süreli bellek aktifleşir, ön koşul öğrenmeler hatırlanır.

4. İçeriği sunma: Uyarıcı materyaller sunma.

5. Rehberlik yapma: Bilgiyi uzun dönem hafızaya kodlama ve öğrenmede rehberlik etme.

6. Performansı ortaya çıkarma: Öğrenci öğrendiklerini uygular, problem çözme davranışını gösterme imkânı bulur.

7. Dönüt sağlama: Doğru performans için destek ve değerlendirme sağlama.

8. Performans değerlendirme: Süreç ve ürün değerlendirilir.

9. Öğrenilenlerin kalıcılığını sağlama ve transferini güçlendirme: Hatırlama ve transferi güçlendirme.

Gagne'ye göre öğretimin sonunda elde edilen öğrenme ürünleri beş gruba ayrılır.

Sözel Bilgiler: “ Genelde ezberlenen bilgilerdir. Terimler, tanımlar, olgular, ön koşul bilgiler vb. Öğrenci, “Ne?” sorusunun cevabını öğrenir.

Zihinsel Beceriler: Beceriye açık olarak gösterme, bilgiyi kullanma ve uygulamadır

Tutumlar: Herhangi bir kişi, grup, olay veya nesneye karşı davranışları etkileyen içsel durumlardır

Bilişsel Stratejiler: dikkat toplama, öğrenme, hatırlama ve düşünmeye rehberlik eden stratejidir.

Psikomotor Beceriler: Zihin - kas koordinasyonu gerektiren becerilerdir.

ÖĞRETİM YÖNTEMLERİ

Öğretim Yöntemi, Öğretim stratejisinin Uygulanması ve değerlendirilmesi aşamalarında bilinçli olarak seçilen ve izlenen düzenli yoldur.

Öğretmenin Yöntem Seçmesini Etkileyen Faktörler

- Hedefin özelliği
- Öğrencinin özelliği
- İçeriğin özelliği
- Öğretim stratejisinin özelliği
- Ortamın özellikleri
- Süre
- Öğrenci mevcudu
- Maliyet
- Öğretmenin beceri ve tutumları (En az etkili olan budur)

Anlatım Yöntemi

Öğretmenin bilgiyi öğrenenlere aktarması sürecidir.

Faydaları

- Aynı anda çok sayıda kişi bilgilendirilir.
- Öğrencilere dinleme alışkanlığı kazandırır.
- Kısa zamanda çok sayıda bilgi verilebilir.
- Uygulanması kolay ve ekonomiktir.
- Öğrencilere, konuya ilişkin genel bir

bakış açısı kazandırır.

- Kısa zaman diliminde uygulandığında, öğrencileri derse güdüler ve dikkatleri toplamaya yardımcı olur.

Sınırlılıkları

- Öğretmen-öğrenci etkileşimi zayıftır
- Edilgen durumda kalan öğrencinin derse ilgisi azalır.
- Öğretimin değerlendirilmesinde, öğrenciden dönüt alma olanağı yoktur.
- Dersi sıkıcı hale getirerek davranış sorunlarını artırır.

Soru-Cevap Yöntemi

Verilen cevaplara göre yeniden sorular sorarak, insana, hiç bilmediğini farz ettiği bilgiler “öğretilir”. Faydaları

- Analitik ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirir.
- Öğrenme güçlüklerini belirlemeyi kolaylaştırır.
- Öğrencilerin derse katılımını ve güdülenmelerini artırır.
- İletişim kurma ve sosyalleşme becerilerini geliştirir.

Sınırlılıkları

- Sorular öğrencilerin anlayacağı şekilde yöneltilmezse, öğrencilerin özgüven ve güdülenme düzeyi düşer.
- Her durumda doğru ve geçerli sorular sormak güçtür.

Gösteri Yöntemi

Bir işlemin, bir deneyin nasıl yapıldığını, bir araç-gerecin ya da bir makinenin nasıl çalıştığını öğretmenin önce uygulama yaparak, göstererek ve açıklayarak sonra da öğrenciye yaptırarak (yaparak-yaşayarak) öğrenmeyi sağladığı bir yöntemdir.

Faydaları

- İş ve eylem basamaklarını standardize ederek, öğrenmeyi kolaylaştırır.
- Özellikle beceri öğretiminde yararlıdır.
- Görerek ve işiterek öğrenme olanağı sağlar.

- Kalabalık sınıf ortamlarında başarı ile uygulanabilir ve öğrencilerin derse ilgisini artırır.

Sınırlılıkları

- Uzun bir hazırlık dönemi ve zaman gerektirir.
- Soru-cevap, tartışma ve rol oynama gibi yöntemlerle desteklenmezse, yeterli ve kalıcı bir öğrenme gerçekleşmez.
- Öğrencinin edilgen durumda olması, sınıftan dönüt almayı güçleştirir.

Rol Oynama Yöntemi

Rol oynama yönteminde bir olay, durum veya bir sorun öğrencilerin gözü önünde bir grup öğrenci tarafından dramatize edilir(canlandırılır).

Faydaları

- Öğrencilerin yaratıcılığını geliştirir.
- Özellikle çekingen ve içedönük öğrencilerin sosyal gelişmeleri için yararlıdır.
- Öğrencilerin, anlama, konuşma, dinleme ve paylaşma gibi zihinsel ve sosyal becerilerini geliştirir.
- Öğrenciler, öğrenme sürecine etkin bir biçimde katıldıkları için öğrenme kalıcı olur.

Sınırlılıklar

- Kalabalık sınıflarda uygulanması güçtür.
- Uzun bir hazırlık dönemi ve zaman gerektirir.
- Amaçlar açık ve anlaşılır olarak tanımlanmazsa, beklenen yarar sağlanamaz.
- Rol dağıtımı, başarılı bir biçimde gerçekleşmez ve dersle ilgi kurulamazsa, yöntem işe yaramaz hale gelir.

Tartışma Yöntemi

Farklı düşüncede, farklı iki grubun jüri önünde tez-antitez şeklindeki fikirleri savunmaları sürecidir. Faydaları

- Öğretmen-öğrenci ve öğrenci arası

etkileşimi artırır.

- Demokratik süreç ve ilkelerin deneyim yoluyla öğrenilmesini kolaylaştırır.
- Öğrencilere belli bir sorunun birden çok çözüm yolu bulunabileceğini gösterir.

Sınırlılıklar

- Tartışma uzadıkça sınıfta sessizliğin sağlanması ve dikkatin toplanması güçleşir.
- Tartışma ile ulaşılabilecek amaçlar ve izlenecek yöntem sınıfa yeterince anlatılmazsa, öğrencilerin derse etkin biçimde katılmaları güçleşir.
- Tartışma iyi yönetilmezse, farklı görüşler savunan öğrenciler arasında rekabet ve yarışma gibi olumsuz duygular gelişebilir.

Tartışma yönteminin çeşitleri:

Münazara: İki ekibin; bir konuyu ele alarak, dinleyiciler ve bir jüri önünde iki karşı tezi savunmalarındır.

Panel: 3 – 5 kişilik bir grubun önceden belirtilmiş bir konuyu dinleyici grubu önünde samimi bir hava içinde tartışmasıdır.

Zıt Panel: Bu teknik ile işlenmiş olan konuların tekrar edilmesi mümkün olmaktadır. Sınıf ikiye ayrılır. Yarısı soru soran yarısı da cevap veren grup içinde yer alır. Uygulamaya geçilmeden önce konuşmaları yönetecek lider seçilir. Her bir bölüm tekrar dört ya da altı kişilik gruplara ayrılır. Soru soracaklar sorularını tespit ederken diğerleri de kendilerine sorulması muhtemel olan sorulara cevap hazırlar.

Sempozyum: Bir konunun çeşitli yönleriyle küçük bir grup tarafından sunulması için yapılan seri halde konuşmadır. Sempozyumda, her oturumda üye sayısı 3'den az 6'dan çok olmamalıdır. Her üye belli bir konuda ya da o konunun bir kısmı üzerinde bir konuşma yapmakla görevlidir.

Açık Oturum: Bir grubun bazı kurallara uygun olarak bir konuyu dinleyiciler önünde

tartışmalarıdır. Amaç sonuca ulaşmak değil bilgilendirmektir.

Forum: Seminerden, konferanstan, panelden, sempozyumdan, kollegyumdan sonra dinleyiciler konuşmacılara soru sorarak bir tartışma ortamı oluşturulursa foruma dönüşür. Herkesin katılımı söz konusudur.

Kollegyum: Oluşturulan iki panel grubundan (her grupta 3-4 kişi) önce konuya ilgi duyan dinleyici/öğrenci grubunun sonra da uzman kişiler grubunun konuşmasıdır. Her iki grupta dinleyici karşısında yer alır. Önce öğrenci/dinleyici temsilcileri konuşur.

Problem Çözme Yöntemi

Birey bir problemle karşı karşıya gelir, problemi fark eder, tanımlar, bilgi toplar, çözüm önerileri üretir ve sonuca ulaşır.

Faydaları

- Öğrencilerin özgüven duygusunu geliştirir.
- Öğrencilerin sistemli ve bilimsel düşünme yeteneklerini geliştirir.
- Öğrenciler, soruna farklı açılardan bakmayı öğrenirler.
- Olgular arasında nedensellik ilişkisi geliştirme yetisi kazanırlar.

Sınırlılıkları

- Bazı durumlarda, problemin tanımlanması ve sınırlandırılması güçtür.
- Öğrenme sonuçlarının test edilmesi zaman alır.
- Uzun bir hazırlık dönemi gerektirir.
- Gerekli olan rehberlik ve yönlendirme yapılmazsa konunun dışına çıkılabilir ve öğrencilerin derse ilgisi azalabilir.

Örnek olay Yöntemi

Yaşanmış ya da yaşanması olası problemleri, senaryo ve öğrenci katılımı ile çözümlenmesidir.

Faydaları

- Öğrencilerin, olayların neden ve sonuçlarını anlama ve kavrama yeteneklerini geliştirir.
- Grup içi etkileşimi artırır.
- Toplumsal yaşamda karşılaşılabilecek benzer durumlar için öngörü geliştirmeyi kolaylaştırır. Öğrencilerin analitik ve eleştirel düşünme yeteneklerini geliştirir.

Sınırlıkları

- Bazı durumlarda, öğrencilerin düzeylerine uygun örnek olay oluşturma güçtür.
- Örnek olayın hazırlanması ve uygulanması uzun zaman alır.
- Kalabalık sınıflarda uygulanması zordur.

BİLGİ İŞLEME KURAMININ TEMEL KAVRAMLARI

İnsan zihninin bilgiyi algılayış, işleyiş ve zihne kaydediş süreciyle ilgilenir.

Biliş, Bilginin duyu organlarından alınması, işlenmesi, uzun süreli belleğe kaydedilmesi, uzun süreli bellekten geri getirilmesi ve dış dünyaya tepki verilmesi sürecidir.

Bir öğrencinin bir şeyi öğrenmeye çalışması, zihnimizin öğrenmeye çalışması biliştir.

Üst Biliş, Bireyin nasıl öğrendiğinin, nasıl düşündüğünün farkında olması durumudur. Zihinsel süreçleri hakkında yorum yapabilmesidir. Düşünmek biliş, nasıl düşündüğünün farkında olmak üst biliştir. Gelen her şeyin atandığı yer duyuşsal kayıttır.

Bilginin, duyuşsal kayıttan kısa süreli belleğe aktarılmasındaki süreçler.

Dikkat

Öğrenmenin ilk adımıdır. Düşüncenin bir uyarıcıya odaklanması ve yönelimidir.

Duyularımızı bir noktaya odaklamaktır.

Algı

Duyuşsal bilginin yorumlanması, anlamlandırılmasıdır.

Duyulardan gelen bilginin zihnimiz tarafından yorumlanmasıdır.

Tanım

Yeni gelen uyarıcıların özelliklerinin uzun süreli bellekteki bilgilerle karşılaştırılması işlemidir. İnsan zihni tanıdık bilgileri daha hızlı işler.

Örnek olarak, “İngilizce metin okurken Türkçe karşılığını bildiğimiz kelimeler okuyoruz. Çünkü tanıyoruz.” Tanımadık yeni bilgiler daha yavaş işlenir. Bilakis tanınmış bilgiler daha hızlı işlenecektir.

Bilginin Kısa Süreli Bellekten Uzun Süreli Belleğe Aktarılmasında Kullanılan Süreçler Kodlama

Uzun süreli bellekte var olan bilgi ile kısa süreli bellekteki bilginin eşleştirilerek bilginin bellek sistemine yerleştirilmesidir. Yeni bilgi ile önceki bilginin ilişkilendirilerek uzun süreli belleğe aktarılması işlemidir. Kodlama iki şekilde yapılmaktadır. Ezber ve Anlamlandırma.

- **Ezber:** Sesli ve zihinde yapılarak bilginin uzun süreli bellekte tutulma olasılığını artırma sürecidir.
- **Anlamlandırma:** Yeni gelen bilgi ile var olan bilgiler arasında mümkün olduğu kadar çok bağlantılar oluşturulmasıdır.

Örgütlenme

Bilgiyi düzenleme, gruplama, tutarlı yapılar oluşturmaktır. Kodlamaya yardım eder.

Ekleme

Yeni gelen anlamsız bilgiyi, anlaşılması zor bilgiyi tanıdık bildik başka bir bilgiyle eşleştirme durumudur. (Çocuğa hücreleri anlatmak için nar örneği vermek)

Etkinlik

Öğrenen kişinin öğrenme sürecinde etkin olmasıdır.

Yaparak – Yaşayarak öğrenmektir.

MATERYAL TASARIM

1) İki-Boyutlu Görsel Materyaller

Soyut kavramları daha somut bir hale dönüştürerek sözel bilgilerin somutlaştırılmasına yardım ederler.

- Haritalar
- Diyagramlar
- Şemalar
- Tablolar
- Grafikler
- Resimler

Avantajları

- Tüm konu ve seviyelere uygunluk
- Kolay kullanılır
- Farklı araç-gereç gerektirmez
- Ekonomik
- Karmaşık konuları basitleştirir

Dezavantajları

- Dayanıklılık
- Saklama
- Boyut
- İki boyutluluk

Örnek Kullanım Amaçları

- Karmaşık bir konuyu basitleştirmek gerektiğinde
- Kavramlar arası ilişkileri belirtmek istendiğinde
- Derse dikkat çekerek başlamak istendiğinde
- Yaratıcılığı teşvik etmek planlandığında

2) Üç Boyutlu Görsel Materyaller

Üç-boyutlu görsel materyaller, öğretim ortamında bulunan görüp dokunabildiğimiz nesnelerdir.

- Gerçek nesneler,
- Modeller,
- Maketler
- Çokluortam takımları

Avantajları

- İlgi çekme
- İşbirliği
- Gerçeklik

Dezavantajları

- Maliyet
- Saklama
- Zaman
- Kolay hasar görme

Örnek Kullanım Amaçları

- Modeller kullanılmadan deneyim kazanılması olanaksız bir konu varsa
- Bilgi ve becerilerin gerçek bir uygulama ile gösterilmesi isteniyorsa
- Soyut bir kavramı anlatmak için somut nesneleri kullanarak temel oluşturma gerekiyorsa

3) Yazılı Materyaller

- Ders Kitapları
- Ders Notları
- Hikâye ve romanlar
- Kitapçıklar
- Broşürler
- Çalışma/Alıştırma Kitapları
- Kılavuzlar
- Çalışma Yaprakları
- Dergiler

Avantajlar

- Erişilebilirlik
- Esneklik
- Taşınabilirlik
- Kolay kullanılabilirlik
- Ekonomik

Dezavantajlar

- Okuma Düzeyi
- Ön Bilgi
- Ezberleme
- Sözcük dağarcığı
- Tek yönlü sunum
- Müfredata uyumluluk
- Gelişigüzel değerlendirme

Yazım ve Gösterim Tahtaları

- Yazı tahtaları
- Elektronik Beyaz Tahtalar (Akıllı

- tahtalar)
- Bülten Tahtaları
- Kumaş Tahtalar
- Manyetik Tahtalar
- Kâğıt Tahtaları - Döner Levha
- Müzik Tahtaları

Avantajları

- Erişilebilirlik
- Esneklik
- Ekonomik
- Beyin Fırtınası
- Kolay Kullanım

Dezavantajları

- İletişim
- Doğru Kullanım
- Görsellik
- Okunabilirlik

ÖĞRETİM MATERYALLERİNİN HAZIRLANMASI

Öğretim Materyali Tasarım İlkeleri

Hedefe Uygunluk: Hazırlanan materyal programın hedeflerine uygun bir şekilde hazırlanmalıdır.

Öğrenciye Görelik: Hazırlanacak olan materyal öğrencilerin yaş, ilgi ve ihtiyaçlarına uygun şekilde hazırlanmalıdır.

Basitlik: Materyali bir araya getiren öğelerin karmaşık olmasından çok basit ve ilgi çekici olmasıdır.

Anlamlılık: Materyal açık ve anlamlı olmalı. Kullanılan dili seviye göre belirlenmelidir.

Yenilik: Materyale yeni unsurlar getirilmeye açık olmalıdır.

Seçicilik: Materyalin algıda seçici olmasına dikkat edilmeli. Renk uyumları gibi noktalarda öğrencilerin dikkatini kendisine çekmelidir.

Derinlik: Görselleri yerleştirilirken derinlik ilkesine dikkat edilmeli. Bir

görselin uzakta olduğunu belirtmek için küçültülmeye gidilmeli.

Görelilik: Herkese görelili olmalı bir materyal. Materyal içindeki unsurlar herkes tarafından algılanabilir olmalıdır.

Örnekler: Materyal içeriğinde işlenen konuları pekiştirme amacıyla örnekler barındırmalıdır.

Bilinenden Bilinmeyene : Materyal içeriği belli bir aşama şeklinde olmalı bilgiler bilinenlerden bilinmeyenlere doğru olmalıdır.

Yapısal/Biçimsel Öğelerin Kullanım İlkeleri

a) Alan: Materyale genel olarak bakıldığında görülen hissedilen doluluk veya boşluktur.

b) Çizgi: Çizgilerin yatay, dikey veya eğik olarak kullanımı algılama üzerinde farklı etkiler oluşturur.

c) Şekil-Form: Şekiller, bir yüzey üzerinde oluşturulan iki boyutlu biçimlerdir. Kendine bağlanan bir çizgi, bir şekil oluşturur. Form ise, kullanılan biçimlerin birbirine göre yerleşimidir.

d) Doku: İki boyutlu nesne ve materyallere dokunma hissi verir. Doku, bakılan materyali hissetmemizi sağlar ve daha gerçekçi gözükmesine yardımcı olur.

e) Renk: Renkler, algılama üzerinde etki yaratırlar. Doğal renklerle nesne renklendirildiğinde görüntünün gerçekliği artar. Renklerin kullanımında yaş gruplarının dikkate alınması gerekir. Küçük yaş grupları için çok parlak renkler; daha ileri yaş grupları için de pastel tonları kullanmak faydalıdır.

Yerleşim Öğelerinin Kullanım İlkeleri:

a) Oran-Ölçek: Objelerin büyüklüğüyle ilgili ilkedir.

Objelerinin hangi özelliğiyle ilgili orantı yapılmak isteniyorsa, bu özelliğin tanıdık başka bir obje ile ölçeklendirilmesi doğru algılanmasını sağlar. Mesela; bir zürafanın boyu, üç insan boyu kadardır.

b) Ritim (devamlılık): Kompozisyonda gözün

bir objeden diğerine rahatça kayabilmesidir. Bu durum çizgi, şekil, form, yapı ve renk kullanımıyla sağlanır.

c) Vurgu: kullanılan görsellerin belirli bir bölümüne dikkat çekilmek istenmesidir. Vurgu yapmak için oklar, yön araçları, farklı şekil, farklı renk ve doku, büyüteç görüntüsü vb. kullanılabilir.

d) Hizalama: Tasarımdaki öğelerin bazı öğelerle aynı hizada olmasıdır. Hizalama, tasarımda birlik ve düzen oluşturmak için kullanılır.

e) Denge: Öğretim materyali üzerinde denge yatay ve dikey eksenin her iki tarafına objelerin eşit olarak dağıtılması ile oluşturulur. Denge ikiye ayrılır.

- Formal (Simetrik): Bir materyalin ortadan ikiye bölündüğünde öğelerin simetrik olarak (her iki tarafta da birbirinin aynı şekilde) yerleştirilmesi.

- İnfomal (Simetrik olmayan): Ağırlık olarak her iki tarafta eşittir ancak kullanılan öğeler farklıdır. Dengenin infomal şekilde sağlanması materyale belirli ölçüde hareketlilik kazandırabilmektedir.

f) Bütünlük: Bütünlük, bir görseli meydana getiren öğelerin bir bütün olarak görünmesini sağlayan, öğeler arasındaki ilişkidir. Bütünlük, görseli anlamayı ve yorumlamayı kolaylaştırır.

Eğitim Araçları ve Gereçleri

Eğitim Aracı: etkili öğretme-öğrenme için kullanılan mekanik, elektro-mekanik ve elektronik özellikli yardımcılardır.

Eğitim Gereci: Eğitimde gereç kavramı, daha çok basılı ve yazılı öğretme - öğrenme ortamı anlamında kullanılmakta, araçlara oranla daha basit, ekonomik ve kullanım yönüyle geçici nitelik taşımaktadır.

Eğitim Araçları ve Gereçlerinin “Öğrencilere Katkıları”

- Konuya odaklanmalarını sağlar

- Derse olan ilgilerini artırır.
- Öğrendiklerini hatırlamalarını kolaylaştırır.
- Secici algılamalarını kolaylaştırır.
- Derse güdülenme düzeylerine katkı sağlar
- Hayal kurmalarını engelleyerek derse yönelmelerini sağlar
- Soyut öğrenmelerini somutlaştırdığı için kalıcı izli öğrenmelerini artırır.

Eğitim Araçları ve Gereçlerinin “Öğretmenlere Katkıları”

Öğretmenlerin;

- Aşırı sözel iletişim kurmalarını önler.
- Enerjilerini ekonomik kullanmalarını sağlar.
- Ders işleyişlerini tek düze ve sıkıcı olmaktan kurtarır.
- Sınıf içi süreçlerde karşılaşılabilecek öğrenme-öğretmeyi güçleştiren fiziksel engellerin etkisini azaltır.
- Birden çok duyuya yönelik mesaj iletmelerini sağlar.

YENİ ÖĞRETME ÖĞRENME YAKLAŞIMLARI KUANTUM ÖĞRENME

- 1980’li yıllarda Bobbi DePorter ve Georgi Lazanov’un çalışmalarına dayanmaktadır.
- Öğrencilerin keyif alarak ve daha az enerji harcayarak öğrendikleri bir modeldir.
- Çağdaş yaklaşım ve prensiplerin sentezlenmiş halidir. (Duygusal zeka, Çoklu zeka, NLP, Beyin temelli öğrenme, Bütüncül eğitim, Yaratıcı düşünme, hipnoz ilkeleri)
- Kişisel gelişim eğitimleri ve seminerlerinde daha çok kullanılmaktadır.

Kuantum Öğrenmede Kullanılan Teknikler: Not alma teknikleri:

Konuşmacının önemle vurguladığı kavramlar için kendi duygularını yansıtan ifade ve semboller kullanarak bu

kavramların zihinde kalıcılığı artırılmaktadır.

- Hızlı ve etkin okuma teknikleri:
- Hafıza teknikleri:
- Yaratıcı problem çözme:
- Yazma aktiviteleri:

Kuantum öğrenme düzeni toplam altı aşamadan oluşur

- Yakalama (Merak uyandırma)
- İlişkilendirme (Önceki bilgiler)
- Etiketleme (Yaşamla olan ilgisi)
- Gösterme (Öğrendiklerini uygulama)
- Tekrarlama (Anlatılanların tekrarı)
- Kutlama (Çabaya ve başarıyı takdir)

Kuantum Öğrenmede Mükemmelliğin 8 Anahtarı:

Öğrenme aktivitelerinin yeterli düzeyde başarılı olması için katılımcıların tutumlarının şu şekilde olması gerekmektedir:

1. **Bütüncül Olma:** Değerlerin ve davranışların bir biri ile uyumlu olması gerekmektedir.

2. **Hatalar Başarıya Götürür:** Hiçbir zaman içi hata yoktur sadece sonuçlar ve geribildirimler vardır. Hatalar bize başarı için neler yapmamız gerektiği konusunda bilgi verir.
3. **Güzel Amaçla Konuş:** Her zaman için olumlu düşün ve direk iletişime geçmeyi tercih et.
4. **Hedefine Odaklan:** O anda yaptığın işe odaklan ve onu en iyi yapmaya çalış.
5. **Kendini İdeale Ada:** Vizyonunuz ile yaşayın. Verdiğiniz sözleri ve sınırlılıkları takip edin.
6. **İşini Sahiplen:** Sorumluluk alın ve kendi davranışlarınızdan sorumlu olun.
7. **Esneklik:** İsteddiğiniz sonuçlara ulaşmak için yeni yaklaşım ve değişikliklere açık olun.
8. **Denge:** Zekâ, fiziksel ve ruhsal gelişiminizi beraber götürün.

Okul Güvenliği Sağlığı ve Kriz Yönetimi

OKUL GÜVENLİĞİ, SAĞLIĞI VE KRİZ YÖNETİMİ

OKUL GÜVENLİĞİ

Okul güvenliği; öğrencilerin, öğretmenlerin ve diğer personelin kendilerini fiziksel, psikolojik ve duygusal bakımdan özgür hissetmeleridir. Okulda öğrenmek için uygun bir ortam oluşturulmasıdır.

Okulların bulundukları yer, bina yapısı, kat sayısı, atelyeler, laboratuvarlar, ulaşım, ısıtma, servis, sınıf, yemekhane, kantin, okul bahçesi, okul çevresi trafiği, spor salonu gibi alanlar büyük farklılıklar göstermekte, bazı okullar okul standart olmayan binalarda eğitim ve öğretim hizmetini sürdürmektedir.

Bu kadar büyük ve çeşitlilik arz eden eğitim

ortamlarının taşıdığı sağlık ve güvenlik riskleri ile alınması gereken önlemler de aynı oranda farklılıklar göstermektedir. Oysaki çocuk ve gençlerimizin güvenli okullarda eğitim görmeleri, sağlık ve güvenlik konularına ilişkin riskler hakkında bilgilendirilmeleri, doğru davranış modellerini kazanmalarına yönelik beceri eğitimleri almaları ve geleceğin işgücünü oluşturan çocuklarımızın bu kazanımlarla çalışma hayatına atılmaları büyük önem taşımaktadır.

İnsanın, iş yerlerinde, işin yürütülmesi sırasında oluşan veya oluşabilecek tehlikelerden ve sağlığına zarar verebilecek unsurlardan korunmasını, aynı zamanda iş yeri ortamının iyileştirilmesini hedef alan

sistemli ve bilimsel çalışmaların tümüne “İş Sağlığı ve Güvenliği” denir.

“İş sağlığı ve Güvenliği kültür bilinci” temelini oluşturmak amacıyla Millî Eğitim Bakanlığına bağlı bütün okullarda;

1. Herhangi bir kaza ve kaza ve hastalığa neden olabilecek risklerin ortadan kaldırılması veya en aza indirilmesi,
2. Alınan her türlü önleme rağmen meydana gelebilecek kazalarda ilk yardım konusunda gerekli ilk müdahale için bir alt yapının oluşturulması,
3. İdareci, öğretmen ve küçük yaşta itibaren çocuklarda sağlık ve güvenlik bilincinin geliştirilmesi, gerekmektedir.

Okullardaki yönetsel uygulamalar ve kurallar, okullarda güvenli ortam oluşturmayı hedeflemelidir. Kendisini güvende hissetmeyen bir öğrencinin öğrenmeye güdülenebilmesi Maslow’un motivasyon teorisine göre de çok zor, hatta mümkün değildir.

Okul Güvenliği İle İlgili Teoriler

Okul güvenliğini açıklamaya yönelik çalışmalarda üç teori ön plana çıkmaktadır (Welsh, Greene, Jenkins). Bu teorilerin her biri okul güvenliğine ilişkin farklı açıklamalar getirmektedir.

1. Kontrol teorisi,
2. Okul iklimi teorisi,
3. Sosyal çözülme teorisidir.

Kontrol Teorisi - Kontrol teorisine göre, okullardaki şiddet olaylarının temelinde toplumsal ve kültürel etkililiğin zayıflığı yatmaktadır. Bu değerlerin çocuklara yeterince aktarılamaması okuldaki şiddet olaylarının en önemli nedenlerinden biridir. Kontrol teorisine göre güvenli okul ancak; Geleneksel amaçlara bağlılık, diğer kimselerin haklarına bağlılık, toplumsal etkinliklere katılım, toplumsal normlara inanma koşullarının sağlanmasıyla gerçekleşebilir.

Geleneksel değerlerden uzaklaşma durumunda bireylerin davranışlarını kontrol edecek araçlar olarak yasalar ve kişilerin bireysel tercihlerine ilişkin alternatif söz konusudur. Geleneksel değerlerce desteklenmemesi durumunda yasalar ve bireysel tercihler, her zaman insanı istenene ya da olması gerekene yönlendirmeye ve ulaştırmaya yeterli olamamaktadır.

Bu teoriye göre okul, toplumsal kontrolü sağlamaya yönelik en önemli araçtır. Yetenekleri açısından yetersiz olan öğrenci okulda başarısız olabilir ve bu başarısızlık da çocuğun okula karşı yabancılaşmasına neden olabilir.

Okul İklimi Teorisi: Okul iklimi teorisi okulun sağlıklı ve açık bir iklime sahip olmasıyla okulun güvenliği arasında doğru bir ilişki olduğunu kabul eder. Okul ne kadar sağlıklı ve açık bir iklime sahipse o derece güvenli bir okuldur. Okulda olumsuz bir iklimin varlığı söz konusu ise, bu okulun güvenliği de o derecede zayıf olacaktır. Kabul edilebilir öğrenci davranışlarını belirleyen en önemli unsur okul iklimidir. Çocukların çeşitli suçlara ilişkin davranışlarının en önemli sebepleri, okulla ilgili olanlarıdır. Öğrencilerin düşük başarı performansları ve düşük başarı beklentileri suça ilişkin davranışların en önemli sebebidir.

Bu teorik çerçeveye göre okulun ancak olumlu bir iklime sahip olma durumu güvenlik için gereklidir. Bir başka deyişle, iklimi olumsuz olan okullar güvenlikten yoksun okullardır.

Toplumsal Çözülme Teorisi: Toplumsal çözülme teorisine göre okul toplumun aynasıdır. Okulu içinde bulunduğu toplumdan farklı düşünmek uygun bir yaklaşım değildir. Toplumsal çözülme teorisine göre, eğer okulların daha güvenli yerler olmaları isteniyorsa, önce toplum ve aile güvenli olmalıdır. Çünkü okul güvenliği eşittir toplum güvenliği artı aile güvenliğidir. Okuldaki suç ve şiddet olayları okulun içinde bulunduğu çevrenin bir yansımasıdır. Bu

teoriye göre okul güvenliği, okulun içinde bulunduğu toplumun güvenliğinden bağımsız olarak ele alınamaz. Okul, içinde bulunduğu toplumun bir parçasıdır. Toplumda görülen her türlü olumsuzluk, okulu da aynı şekilde etkileyecektir. Suç oranı yüksek olan bir toplumda, okuldaki suç oranı da aynı şekilde yüksek olacaktır.

Okul Güvenliğinin Kapsamı ve Boyutları

Okul güvenliği, çocuğun ya da diğer okul personelinin okula gitmek amacıyla evinden ayrılması anından başlayarak tekrar evine gelinceye kadar geçen tüm aşamaları içerir. Ev ile okul arasındaki güvenlik, özellikle taşınmalı eğitim yapılan okullar için daha büyük önem arz etmektedir. Okul güvenliği mekân açısından ele alınırsa;

1. Okul ile ev arasındaki güvenlik,
2. Okul içinde güvenlik,
3. Sınıfta güvenlik olmak üzere üç temel alandaki güvenliği kapsamaktadır

Okul güvenliğinin boyutları, güvenliğin alanı ile ilgili boyutlar olarak ele alınabilir.

1. Arkadaşlarından gelecek şiddet olaylarına karşı güvenlik,
2. Öğretmenlerin fiziksel şiddetine maruz kalma konusunda güvenlik,
3. Tabii afetlere karşı güvenlik,
4. Sağlık ve temizliğe ilişkin güvenlik,
5. Cinsel istismara karşı güvenlik,
6. Psikolojik ve duygusal güvenlik,
7. Etnik ve siyasî görüş konularındaki güvenlik.

Okul Güvenliğine İlişkin Sorunlar

Okulda yaşanan bu güvenlik sorunları; Okulun bulunduğu topluma, okul binasının bulunduğu yere, okul büyüklüğüne, öğrencilerin ve okul personelinin bireysel özelliklerine göre farklı türlerde ve boyutlarda yaşanabilmektedir. Ancak hem ulusal hem de uluslararası düzeyde, okullarda sıklıkla yaşanan güvenlik sorunları şunlardır:

- Sigara, alkol ve uyuşturucu madde kullanımı
- Çete faaliyetleri,
- Zorbalık, hırsızlık, Vandalizm
- Okula silah, jilet gibi yaralayıcı ve öldürücü nitelikteki aletler getirilmesi

Okul Güvenliğinin Ölçülmesi

Okul güvenliğinin çok boyutlu olması nedeniyle, bir okulun güvenli olup olmadığını ya da ne düzeyde güvenli olduğunun ölçülmesi kolayca üstesinden gelinecek bir iş değildir. Okulun güvenli olma düzeyinin ölçülmesinin okulda sunulan eğitim ve öğretimin kalitesini arttırmaya yardım ettiğini belirtmektedir.

Güvenli bir okulun nitelikleri:

- 1.Okulda güçlü bir liderlik, kendini işine adanmış öğretmen kadrosu, üst düzeyde veli ve toplumsal katılım ve programların seçilmesinde öğrencilerin görüşlerinin dikkate alınması söz konusudur.
- 2.Okulun fiziksel düzeni güvenlidir.
- 3.Okul güvenliğini devam ettirmeye ve önlemeye yönelik politikalar tutarlı ve devamlı olarak uygulanmaktadır.
- 4.Okul güvenliğine ilişkin önleyici programlar öğrenci özellikleri dikkate alınarak belirlenmektedir.
- 5.Okul güvenliğine ilişkin önlem ve politikalar gözlenebilir yaklaşımlara dayanmaktadır.
6. Öğretmen ve diğer çalışanlar okul güvenliğine ilişkin programları uygulama konusunda sürekli eğitilmekte ve desteklenmektedir.
7. Okul güvenliğine ilişkin önlemler ve programlar sürekli gözlemlenmekte ve değerlendirilmektedir.

Türkiye’de Okul Güvenliği

Türkiye’de okul güvenliği kavramı genellikle şiddet ve saldırganlık kavramı ile ilişkilendirilmektedir. Oysa okul güvenliği sadece fiziksel değil, psikolojik ve duygusal boyutları da olan, kapsamlı ve çok boyutlu bir olgudur. Bu nedenle okul güvenliğinin

şiddet, saldırganlık, alkol ve uyuşturucu madde bağımlılığı, cinsel taciz gibi alanlarla sınırlandırılmamalıdır.

Emniyet Genel Müdürlüğü ve MEB Güvenli Okul Projesi

Güvenli Çevre - Güvenli Okul Projesi

5 farklı projenin birleşmesiyle oluşan bir projeler bütünüdür.

- a. **Okul İrtibat Görevlisi Projesi:** Okul idareleri, Okul Aile Birlikleri ile görüşmek ve sorumlu olduğu okulun her türlü güvenlik probleminin çözümü için İl Emniyet Müdürlüğünce amir sınıftan görevlendirme yapılarak her okula bir rütbeli personel görevlendirilmiştir. Söz konusu personel, Okul İdaresi ve Emniyet Birimleri arasında köprü görevi kurarak yürütülen faaliyetleri koordine etmesi, diğer Kamu Kurum ve Kuruluşlarının harekete geçirilmesi için lokomotif görevi yapması planlanmıştır.
- b. **Okul Polisi Projesi:** Eğitim ve Öğretim Yılında İlköğretim Okulları ile Lise ve Dengi Okul öğrencilerinin karışması muhtemel şiddet olaylarından korunması, suça karışmalarının veya maruz kalmalarının önlenmesi, ya da en aza indirilmesi, suç işlemeye zemin hazırlayabilecek durumların ortadan kaldırılması için tespit edilen okullara Okul Polisi olarak görevlendirilmiştir
- c. **Acil Müdahale Ekipleri Projesi:** Okullarda meydana gelebilecek ve kriz olarak nitelendirilebilecek (cinayet, yaralama, rehin alma, cinsel taciz/ tecavüz, intihar v.b.) olaylara, her okulun giriş çıkış saatinde görevlendirilen ekip "Kriz Müdahale Ekibi" olarak görevlendirilmiş, ayrıca genel "Kriz Müdahale Ekibi" olarak Asayiş Şube Müdürlüğü ve Çocuk Şube Müdürlüğünden birer ekip

görevlendirilmiştir.

- d. **Güvenli Okul Çevresi Projesi:** Okul önleri ve yakın çevresinde suç işlemede kullanılabilecek kesici, delici, v.b. diğer unsurların satılmasının ve kolay ulaşılmasının önlenmesi, seyyar satıcı ve dilencilerin okul çevresinden uzaklaştırılması, okul çevresinde toplanan ve okulla ilişkisi olmayan şahısların kimlik sorgusunun yapılarak okul çevresinden uzaklaşmalarının sağlanmasıdır. Ayrıca öğrencilerin şiddet eylemleri, suç, madde bağımlılığı ve diğer zararlı alışkanlıklardan korunması amacıyla okulların yakın çevresinde bulunan umuma açık yerler, internet kafe, oyun salonları ile park bahçelere yönelik denetimlerin yapılmasıdır. Bu tür yerlerde gerekli kontroller Asayiş Şb.Md.lüğü, Önleyici Hizmetler Şb.Md.lüğü ve Çocuk Şube Müdürlüğü ekiplerince yapılacaktır
- e. **Okul - Trafik Güvenliği Projesi:** Öğrenci servis araçlarının denetimlerinin yapılması, okulların giriş çıkış saatlerinde okul çevresinde öğrencilerin servislere emniyetli olarak inip-binmeleri, okul çevresi yol ve kavşaklarda oluşacak araç yoğunluğu dikkate alınarak gerekli Trafik düzenlemesi ve kontrollerin yapılmasıdır. Okul servis sürücülerine İl Şoförler Odaları ile birlikte konuyla ilgili eğitimlerin verilmesi sağlanmaktadır.

Okul Yöneticisinin Okul Güvenliğine İlişkin Rol ve Görevleri

Okul yöneticisi, okul güvenliği açısından merkezi bir rol oynamaktadır. Sorumlu ilk kişidir. Daha önemlisi, yönetici, öğrencilerin kurallara uymasını sağlayacak ve onları denetleyecek personelin çalışmalarından da sorumludur. Ayrıca güvenlikle ilgili konularda öğrencilerle, velilerle ve toplumla

iletişimi sağlamak görevi de büyük ölçüde yöneticiye düşmektedir. Okul güvenliği için okul yöneticisinin bunların dışında, okul güvenlik planının hazırlanması ve uygulanması ile ilgili görevleri de şöyledir:

- Okul güvenliği planlama ekibi oluşturmak ve örgütlemek,
- Okul güvenliği planlama ekibi ile birlikte okulun yıllık güvenlik değerlendirmesini yapmak.
- Şiddeti önleme programları ve stratejilerinin geliştirilmesine katkıda bulunmak,
- Sosyal destek ekibi oluşturmak,
- Krize müdahale planı geliştirmek ve yönetmek

Rehber Öğretmenin Okul Güvenliğine İlişkin Rol ve Görevleri

- Okulda yaşanan güvenlik sorunlarını, nedenlerini, alınabilecek önlemleri belirleyici nitelikte çalışmalar yapmak ve bu çalışmaların sonuçlarını okul yönetimiyle paylaşmak.
- Okulun ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikte bir okul güvenlik planının hazırlanmasında, okul yönetimi, öğretmenler ve okulda görevli diğer personel ile işbirliği yapmak.
- Öğretmenlere, öğrencilerle iletişim, sınıfta çıkan çatışmaların çözümü ve çatışma yönetimi, olumsuz davranışlarla baş etme ve öğrenci motivasyonunun artırılması konusunda yardım etmek ve bilgilendirmek
- Okul güvenliğini tehdit eden çevresel faktörleri ve alınması gereken önlemleri belirleyici çalışmalar yapmak
- Okul güvenliğine katkı sağlayabilecek konularda, öğrencilerle grup rehberliği, grupla danışma ve psiko-eğitim çalışmaları yapmak
- Okul kurallarına uymayan ve uyum güçlükleri yaşayan öğrencilerle görüşmeler yapmak. Olumlu ve örnek davranışlar gösteren öğrencilerin okul

yönetimi tarafından ödüllendirilmesini sağlamak

- Okulda ilgi çekici ve anlamlı sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlerin düzenlenmesinde, okul yönetimi ve diğer öğretmenlerle işbirliği içinde olmak
- Okul-aile işbirliği ve bağlılığın sağlanması amacıyla çeşitli etkinlik ve girişimlerde bulunmak

OKUL SAĞLIĞI

Okul sağlığı hizmetleri; öğrencilerin ve okul personelinin sağlığının değerlendirilmesi, sağlıklı okul yaşamının sağlanması için yapılan çalışmaların tümüdür. Okul çocuklar için evleri dışında toplu bulundukları ilk yerdir. Bu durum özellikle ruh sağlığı açısından önemlidir. Okul ortamı bulaşıcı hastalıkların artmasını ve hızlı yayılmasını kolaylaştırır. Bu yüzden koruyucu önlemlere dikkat edilmelidir. Görme ve işitme eksiklikleri gibi öğrenimi güçleştirici bozuklukların erken tanısının yapılabileceği bir dönemdir. Kısacası Okul çağı, alma ve etkilenme devresidir. Bu çağda verilecek iyi bir sağlık eğitimi bilinçli bir toplum yetişmesini sağlar.

Okul Sağlığı Hizmetleri; öğrencilerin ve okul personelinin sağlığın değerlendirilmesi, geliştirilmesi, sağlıklı okul yaşamının sağlanması ve sürdürülmesi, öğrenciye ve dolayısıyla topluma sağlık eğitiminin verilebilmesi için yapılan çalışmaların tümüdür. Okul Sağlığı Öğrencilerin, öğretmenlerin ve okul personelinin ruhsal, bedensel ve sosyal açıdan tam bir iyilik halinde olmalarını hedefler.

Okul Sağlığı Hizmetleri Neden Önemlidir?

- Erken fark edilen büyüme-gelişme bozukluklarının önüne geçmek daha kolaydır.
- Bu dönemde alınacak koruyucu önlemler yaşam boyu yararlı olur.

- Okul ortamında kazaların gelişmesi olasılığı fazladır.
- Görme ve işitme sorunları öğrencileri başarısızlığa götürebilir.
- Okulda sağlık eğitimi yapılabilir. Bulaşıcı hastalıkların görülme ve yayılma hızı daha fazla olabilir. Ancak aşılama gibi koruyucu önlemler daha kolayca alınabilir.

Okul çevresi dâhil sağlığı olumsuz olarak etkileyen her türlü etmenin denetimi ile okulda çalışanların ve öğrencilerin sağlıklarının en üst düzeye çıkarılması için **Millî Eğitim Bakanlığı ile Sağlık Bakanlığı** arasında 2006 yılında **Okul Sağlığı Hizmetleri İşbirliği Protokolü** imzalanmıştır.

Bu kapsamda, son yıllarda güncellemeler yapılarak 17.05.2016 tarihinde MEB ve Sağlık Bakanlığı arasında yeni bir **“Okul Sağlığı Hizmetleri İşbirliği Protokolü”** imzalanmış ve ardından mevcut okul sağlığı yaklaşımının daha geniş kapsamlı ve bütüncül olması için **“Okulda Sağlığın Korunması ve Geliştirilmesi Programı”** hazırlanmıştır.

17.05.2016 tarihinde MEB ve Sağlık Bakanlığı arasında imzalanan **“Okul Sağlığı Hizmetleri İşbirliği Protokolü”** kapsamında Okullara gönderilen 2017/10 Sayılı Genelge, 18 maddede okul sağlığı konusunu ele almıştır.

Genelgeye göre MEB’e bağlı resmi ve özel okul/kurumlardaki öğrenci, okul çalışanları ve velilerin, sağlığının korunması, geliştirilmesi, sağlıklı beslenme ve hareketli yaşam konularında teşvik edilmesi ve eğitimde hedeflenen kaliteye erişilebilmesi için sağlık şartlarının iyileştirilmesi ve koruyucu tedbirlerin alınmasına bağlıdır.

Bu amaçla, Bakanlığımıza bağlı resmi ve özel okul/kurumlarda;

1.İl millî eğitim müdürlükleri ile il halk

sağlığı müdürlüğü işbirliğinde, **Okul Sağlığı Hizmetleri İşbirliği Protokolü** kapsamında okul/kurumlarda okul sağlık hizmetlerine yönelik çalışmalar yapılacaktır.

2.Öğrencilere, velilere ve okul çalışanlarına yönelik sağlığın korunması, sağlıklı beslenme, düzenli fiziksel aktivite vb. konularında Türkiye Halk Sağlığı Kurumu ile işbirliği yapılarak farkındalık eğitimleri verilecektir.

3.Temizlik ve hijyen, obezite, diyabet ve fiziksel aktivite eğitimlerinde kullanılacak doküman ve eğitim görevlisi için il/ilçe millî eğitim müdürlüklerindeki okul sağlığı hizmetlerinden sorumlu müdür yardımcısı/şube müdürü, okul/kurum müdürü ile Türkiye Halk Sağlığı Kurumu il/ilçe müdürlüklerindeki sorumlularla işbirliği yapılacaktır.

4.Eğitim ve öğretimi aksatmayacak şekilde, eğitim kurumlarının “Okullarda Diyabet Eğitim Programı İşbirliği” Protokolü kapsamında yönetici, öğretmen, öğrenci, diğer personel ve gerekli görüldüğü takdirde velilere diyabet ve obezite konularında eğitimlere katılmaları sağlanacaktır.

5.İl/ilçe millî eğitim müdürlükleri ile il/ilçe halk sağlığı müdürlüğü işbirliğinde, il/ilçe denetim ekipleri tarafından, 2015 tarihli “Beyaz Bayrak İşbirliği” Protokolü kapsamında okul/kurum müdürlerinin farkındalığını artırmak için bilgilendirme toplantısı yapılacak, Beyaz Bayrak alan okul/kurum sayılarının artırılması için gerekli tedbirler alınacaktır.

6.Okul/kurum müdürlüklerince, Beyaz Bayrak Eğitim Kurumu denetim formunda belirtilen eksikliklerin tespit edilmesi ve okul/kurumların Beyaz Bayrak almaları için gerekli çalışmalar yapılacaktır.

7.İl/ilçe millî eğitim müdürlükleri ile il/ilçe halk sağlığı müdürlüğü işbirliğinde, il/ilçe denetim ekipleri tarafından, 2016 tarihli “Beslenme Dostu Okullar Programı İşbirliği” Protokolü kapsamında okul/kurum müdürlerinin farkındalığı artırmak için

bilgilendirme toplantısı yapılacak, Beslenme Dostu okul/kurum sayılarının artırılması için gerekli tedbirler alınacaktır.

8.Okul/kurum müdürlüklerince, Beslenme Dostu Okul Denetim Formunda belirtilen eksikliklerin tespit edilmesi ve okul/kurumların Beslenme Dostu Okul olmaları için gerekli çalışmalar yapılacaktır.

9.Beyaz Bayrak ve Beslenme Dostu Okul sertifikası alan okul/kurumlar e- okul modülüne girişlerinin eksiksiz yapılacaktır.

10.Okul/kurum müdürlüklerince oluşturulan okul denetim ekibi tarafından, 2016.tarih ve 2852893 sayılı Okul Kantinlerinde Satılacak Gıdalar, Hijyen Yönünden Denetlenmesi ile ilgili Genelge kapsamında kantin, yemekhane, kafeterya, büfe, çay ocağı gıda işletmelerinde satışı yapılacak gıdalar ve hijyen yönünden denetimler yapılarak, Genelge hükümlerine uyulması hususunda gerekli tedbirler alınacaktır.

11.Yemek hizmeti sunan okul/kurum, pansiyon ve yurtlarda öğrencilerin enerji ve besin ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikte menülerin planlanması ve uygun şekilde servisinin yapılması sağlanacaktır.

12.Okul/kurum çevresinde hizmet veren yiyecek/içecek satışı yapan yerlerin denetlenmesi ve kontrolü için rutin aralıklarla ilgili kurumlarla işbirliği yapılacaktır.

13.Beden Eğitimi ve Spor Dersine giren öğretmenler tarafından, öğrencilerin Sağlıkla İlgili Fiziksel Aktivite Uygunluk Karne ölçümlerinin yılda iki kez yapılması, yapılan ölçümlerin e-okul modülüne girilmesi, sonuçlara göre öğrenci ve velilerle görüşmeler/bilgilendirme faaliyetlerinin yapılması, gerektiğinde öğrencilerin sağlık kuruluşlarına yönlendirilmesi sağlanacaktır.

14.Okul/kurum idarecileri tarafından, öğrencilerin Beden Eğitimi ve Spor Dersi öğretmenleri tarafından yapılan Sağlıkla İlgili Fiziksel Aktivite Uygunluk Karne ölçümlerinin zamanında yapılmasına,

e-okul sistemine eksiksiz girilmesine yönelik gerekli tedbirlerin alınması sağlanacaktır.

15.Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, sosyal, kültürel sanatsal ve sportif alanlarda temayüz etmiş, insan haklarına saygılı ve topluma karşı sorumluluk duyan güçlü bir gençliğin yetiştirilmesini hedefleyen 19.04.2016 tarihli "Millî Eğitim Bakanlığı ile Gençlik ve Spor Bakanlığı İşbirliği" Protokolü kapsamında gerekli çalışmaların yapılması sağlanacaktır.

16.Okul/kurumlarda Fiziksel aktivite (oyun oynama, koşma vb. faaliyetlere ve faaliyetlerin yapılabilmesi için) donanım/ ekipman temin edilmesi hususunda diğer kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapılacaktır.

17.İl/ilçe milli eğitim müdürlükleri ve okul/kurum müdürlüklerince, öğrencilerde fiziksel aktivite alışkanlığının kazandırılması amacıyla diğer kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapılacaktır.

18.Okullarda sağlıklı beslenme ve fiziksel aktivite ile ilgili kulüplerin (Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumları Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği Öğrenci Kulüpleri çizelgesinde Sağlık, Temizlik, Beslenme ve Yeşilay Kulübü ve Spor Kulübü ve okullarca oluşturulabilecek yeni kulüpler) daha aktif hale getirilmesi sağlanacaktır.

Okul Çocuğu Sağlığı İçin Yapılması Gerekenler

Taramalar: Bir çeşit periyodik muayenedir. Başlıca taramalar;

a) Görme Taramaları: Öğrenim boyunca en önemli organ gözdür. Yapılan araştırmalar okul yıllarıyla birlikte görme kusurlarında da artış olduğunu göstermiştir.

b) İşitme Taramaları: Ülkemizdeki işitme kayıplarının en önemli nedeni kronik otitis media'dır. İşitme kayıpları sonucunda davranış ve konuşma bozuklukları ortaya

çıkılmaktadır. Ülkemizdeki okullarda %3-10 oranında işitme kayıplı öğrenci mevcuttur.

c) Diş sağlığı taramaları: Okul çağı çocuklarında en sık rastlanan sorunlardandır

d) Büyüme-gelişme taramaları: Boy ve kilo takibi

Bulaşıcı hastalıklarla savaş:

Her çocuk yılda bir defa hastalık yüzünden uzunca bir süre (ortalama 7 gün) okula gidememektedir. Bunu önlemek için;

- Aşı ve bağışıklık kazanma,
- Erken tanı için eğitim,
- Çevre ve temizlik koşullarının düzeltilmesi çalışmalarına ağırlık verilebilir.

Kazalarla ilgili hizmetler:

- Konuyla ilgili eğitim,
- Okul ve çevresinde gerekli önlemlerin alınması,
- Okulda ilkyardım imkanlarının bulunması.

Ruh sağlığı çalışmaları:

Okul çağında en sık görülen ruhsal sorunlar davranış bozuklukları (çocuğun çevresini etkiler-huzursuzluk, sinirlilik, saldırganlık v.b.) ve duygusal bozukluklardır (çocuğu etkiler-kekemelik, tik, gece işemesi, tırnak yeme v.b.).

Sağlık Eğitimi: Öğrencilere;

- Doğru sağlık bilgilerinin aktarılması,
 - Sağlık konusunda olumlu davranış kazandırılması çalışmalarını içerir.
- Okul Sağlığı Eğitimi ve Uygulama Rehberi ile öğrencilere;

- Sağlıklı beslenme,
- Kişisel hijyen,
- Hastalıklardan korunma,
- Sporun yararları,
- Sağlıklı giyinme,
- Kazalardan korunma,
- İlk yardım,
- Çevre temizliği konularında eğitim verilmelidir.

Okulda Çevre Sağlığı:

- Okul yeri, binası, alt yapısı,
- Çöplerin yok edilmesi,
- Tuvaletler,
- Isıtma ve havalandırma ve aydınlatma,

- Sınıfların büyüklüğü gibi konuları kapsar.

Okul Sağlığı Kayıtları: Her çocuk için yapılan;

- Muayene ve gözlemler,
- Öğretmen düşünceleri,
- Aşı ve tedaviler kişisel dosyalarda saklanmalıdır.

OKULLARDA KRİZ YÖNETİMİ

Kriz; Bir bireyin, grubun, örgütün ya da topluluğun normal işlevlerini yerine getirmesini engelleyen ve acil ilgi ve çözüm gerektiren, hafife alınamayan, sıra dışı, beklenemeyen bir durum ve ani değişikliktir.

Ayrıca kriz, ani ve genellikle beklenmedik, okul toplumunun önemli bir bölümünü derinden ve olumsuz olarak etkileyen bir olay ya da durum olarak da açıklanabilir. Bir Öğrencinin, Sınıfın, Okulun, Öğretmenlerin programlarını engelleyen acil ilgi ve çözüm bekleyen, tolere edilemeyen, ani gelişen, sıra dışı olaylardır.

Kriz,

1. Varlığın tahribi, yaralanma ve yaşam kaybını kapsar.
2. Saptanabilir, başlangıcı ve sonu vardır.
3. Etkileri uzun sürse bile zamanla sınırlı ve anidir.
4. Geneldir ve çok kişiyi etkiler.
5. Sıradan deneyimlerin dışındadır.
6. Hemen herkes için gerginliğe sebep olan psikolojik travmadır.

Müdahaleyi Gerektiren Kriz Durumları

- Bir öğrenci, öğretmen, öğrencilerin bir yakınının ölümü
- Cinayetler, İntiharlar
- Bulaşıcı hastalıklar
- Hayvan saldırıları
- Uyuşturucu, alkol
- Şiddet olayları(Bina ve eşyaya,

- birbirlerine zarar verme)
- Arkadaşlarla kavga, küsme, vb
- Terör olayları, Savaş durumu
- Bomba, gaz kaçağı(patlama), binalarda hasar,
- Kazalar, Elektrik çarpmaları
- Öğrenci çatışmaları, Okulda yabancı birinin tehlike yaratması
- Doğal ve çevresel felaketler(fırtına, deprem, yangın, sel, kar, vb.)
- Kimyasal zehirlenmeler
- Çocuk kaçırma, rehin alma
- Fiziksel, duygusal ve cinsel istismar

Bazı Örnek Kriz Olayları

- İlkokulda intihar. Doğum gününde ses getirecek bir şeyler yapacağım diyerek kendisini vurdu (Sabah 16 Ocak 2001).
- Kız lisesinde korkutan yangın. Beşiktaş Lisesi yatakhaneğinde kalan 130 öğrenci kantine sığındı (Milliyet 26 Mart 2002).
- Ankara Kumrulara patlama. (Hürriyet, 21 Eylül 2011)
- Göztepe- Bir servis şoförü, iki servis şoförünü okulda çocukların olduğu saatte okul bahçesinde öldürdü.

Bir Kriz Olduğunda Okulda Neler Olur?

- Okulun normal işleyişi bozulur veya duraksar.
- Krizin şiddetine göre kolu kanadı kırılmış hisseden öğrenci ve öğretmenler kendilerinde etkinliklere devam etme gücü bulamazlar.
- Kriz tepkileri herkes tarafından yaşandığı için kişilerin birbirlerine yardım etme gücü azalır.
- Acil yardım çalışmalarına girmek gerekir.
- Kriz sonrasında okula dışarıdan gelen veli, müfettişler, basın, kolluk kuvvetleri okulda karışıklığa neden olur ve baskı oluşturur.
- Can kaybı durumlarında kişilerin yokluğuna alışmak zordur.
- Okul çalışanları hem kendine hem de

rolünün getirdiği sorumlulukla öğrenci ve velilere destek olmak zorunda kalır.

- Krizin durumuna göre yeni olayların yaşanmaması için dikkatli olmak ve önlemler almak zorunda kalırız.
- Yaşanan kriz durumuna göre yeni sorumluluklar ve görevler üstlenmek gerekebilir.

Kriz Müdahale Düzeyleri

- **Temel Müdahale-** Bir kriz olmadan önce oluşmasını engelleyen etkinlikler.
- **İkinci Derecede Müdahale-** Bir kriz durumunda yaşanan olumsuz etkileri en aza indirmek için yapılan çalışmalar. (Kriz ekibi ile birlikte, Kriz eylem planının yürürlüğe konulması)
- **Üçüncü Derecede Müdahale-** Kriz sonrası uzun süreli (krizi takip eden haftalarda, aylarda, yıllarda) yapılan etkinlikler

1- Temel Müdahale - Kriz Olmadan Önce Yapılacaklar

- Okul çalışanlarının ruh sağlığını güçlendirin, krizler konusunda eğitimler verin!
- Öğrencilerin kendilerine saygılarını güçlendirin!
- Öğrencilere sorun çözme ve baş etme becerilerini kazandırın!
- Öğrencilere duygularını ifade etme becerileri kazandırın!
- Okulda zorbaca davranışları ve şiddeti engelleyin!
- Psikolojik desteğe ihtiyaç duyan bireylerin yönlendirilmesi!
- Kriz Planı hazırlayın. Okul kriz ekibini oluşturun.

2- İkinci Derece Müdahale- Kriz ekibi ile birlikte, Kriz eylem planının yürürlüğe konulması

Kriz müdahale ekipleri, okullar için vazgeçilmez bir gerekliliktir. Kriz sırasında kimler etkilenir? Bazı kişiler krizi yaşamadığı

halde en az yaşayanlar kadar etkilenebilir.

Bunlar:

- Daha önce başka travmatik olaylar yaşamış kişiler
- Olay yakından tanık olan kişiler
- Olay sırasında başka nedenlerle depresyon, yoğun çökkünlük, ağır aile içi anlaşmazlıklar gibi sıkıntılar yaşıyor olan kişiler
- Kronik rahatsızlığı olan veya yakın akraba içinde böyle rahatsızlık yaşayan kişiler

Kriz ekibinde bulunan kişiler ve görevleri;

- Yönetici (Okul Müdürü, müdür yardımcısı)
- Psikolojik Danışman (Rehber Öğretmen)
- Öğretmenler
- Okul sağlık görevlisi (doktor, hemşire)
- Okul Aile Birliği'nden bir temsilci
- Okul personelinin kişiler(güvenlik görevlisi, idare amiri,vb.)
- Sivil Savunma Kulübünden bir kişi

Okul Müdürünün Görevleri;

- Kriz durumunda yapılacak çalışmaları koordine eder ve kriz ekibini göreve çağırır.
- Kendi bölgesindeki diğer kriz kurumlarıyla iletişime geçer.
- Kriz anında yararlanılacak kişi ve kurumlarla işbirliği sağlar.
- İlçe ve gerekirse İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bilgi verir.
- Kriz anında sürekli iletişim ağının kurulmasını sağlar.
- Güvenlik birimleriyle işbirliği yapar.
- Milli Eğitim Müdürlüğü'nün onayını alarak basın açıklaması yapar.

Rehberlik Öğretmenin Görevleri

- Etkilenen çocukların ana babalarıyla bağlantı kurma
- Krizden en çok etkilenen kişilerin sınıflarını belirleme ve sınıflarını ziyaret etme

- Öğretmenlere destek verme
- İlçe kriz ekibi ile iletişime geçme
- Durumla ilgili öğrencileri, öğretmenleri ve velileri bilgilendirmede okul idaresine yardımcı olma
- Etkilenen öğrencilerle ilgili kayıt tutma ve izleme çalışmaları yapma

Öğretmenin Rolü

- Öğrencilere doğru bilgi vererek, söylentileri yalanlama
- Gereksiz detay vermeden soruları yanıtlama
- Uygun tepki verme konusunda model olma
- Her türlü duygunun ifade edilmesine izin verme
- Psikolojik danışmaya gereksinim duyan öğrencileri belirleme
- Krizden sonra travmanın etkilerini azaltabilecek sanat, resim, yazma ve müzik gibi etkinlikler yapma
- Gerekirse ders sorumluluğu ile ilgili öncelikleri değiştirme
- Önleme ve güvenlik konularında "öğretilebilir an" fırsatından yararlanma
- Kriz eylem planında yer alan görev ve sorumluluklarını yerine getirmek(basını bilgilendirme, tahliye etme vb.)

Kriz Müdahale Adımları

- Öncelikle okulu ve olay mahallini güvenli bir hale getirecek adımlar atılır.
- Okul müdürü krize müdahale ekibi toplantıya çağırır.
- Milli Eğitim Müdürlüğü krizden haberdar edilir.
- Okul çalışanları krizden haberdar edilir
- Gerekliyse ilgili sağlık birimi ve semt karakolu ile temasa geçilir.
- Öğrenciler krizden haberdar edilir, Veliler krizden haberdar edilir.
- Krize müdahale ekibi gelen bilgiler yenilendikçe krizden etkilenenlerle

paylaşılır.

- Belirlenen basın sözcüsü İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünden alınan onaydan sonra basını bilgilendirir.
- Ders bitiminde olaydan etkilenen öğretmenlere psikolojik destek sağlamak amacıyla bir toplantı yapılır.
- Günün sonunda krize müdahale ekibi yeniden toplanarak nelerin yapıldığını, bundan sonra nelerin yapılması gerektiğini, bunları kimin, nasıl yapacağını belirler.

Krizden Etkilenen Birine Karşı Genel Davranış İlkeleri

- Konuşurken sakın ve anlayışlı olun.
- Aynı şeyi defalarca anlatacak kadar sabırlı olun.
- İyi bir dinleyici olun, Çocuğun duygularını ifade etmesini destekleyin.
- Yargılamayın, yorumlamayın, öğüt vermeyin.
- Esnek olun, çatışmaya girmeyin, emir cümleleri kurmayın.
- Asla tutamayacağınız sözler vermeyin.
- Doğruyu söyleyin. Kaçamak konuşmayın, yalan söylemeyin.
- Göz kontağı kurun.
- Destek, güven veren mesajlar kullanın. (Dokunmak, elini tutmak,vb.)
- Bazı kişilerin daha fazla zamana ihtiyacı olabilir. Sabırlı olun.
- Zorlandığınız veya sizi aşacak bir durum olduğunda destek alın veya bir uzmana başvurun.

Travma Yaşayan Kişiyi Söylenilecek Uygun Cümleler

- Şimdi güvendesin. (Gerçekten öyle ise)
- Benimle konuştuğun için memnunum.

- Eminim şimdikinden daha iyi olacak ve sen iyileşeceksin.
- Kim olsa bu durumda kendini kötü hissederdi...

Olayın Okulda Duyurulması

1. Olay, öğretmen ve öğrenciler okulda değilken olursa öğretmenler okula gelmeden önce telefon zinciri, vb yöntemler kullanarak her birini olaydan haberdar edin.
2. Öğretmenler aracılığı ile öğrencileri mümkün olduğunca aynı anda olaydan haberdar edin. Olayla ilgili söylentileri ve abartılı yorumları engellemek için öğretmenlerin olayla ilgili mümkün olan tüm bilgileri doğru olarak öğrencilere aktarmalarını isteyin. (Ölüm ve intihar olayları genel mikrofon ve toplantılarla anons edilmemelidir.)

Medya Ve Velilere Duyurulması

- Genel duyurular için yazılı olarak kısa bir bülten hazırlanmasına yardım edin. (Kriz öncesinde ise örnek basın bültenleri veya medyaya okulla ilgili bilgi veren formlar hazırlayın.)
- Acil durum merkezi belirleyin. Kriz anında bu kişiye kolayca ulaşılabilir bir yer belirleyin.
- Endişeli anne-babalarla bir toplantı yapın; bilgilendirin ve çocuklarına nasıl yardımcı olabileceklerine dair yazılı bilgi dağıtın.
- Medyayı okul binasının dışında tutun.

Medyayla İlişkilerde Dikkat Edilecek Noktalar

- “Yorum yok” türü cevaplardan kaçının; saklanan bir şeyler varmış izlenimini verir.
- Öğretmenleri, öğrencileri ve velileri medyanın mülakatlarından ve ilgisinden uzak tutmaya çalışın.
- Hiçbir öğrencinin ana babası yanında olmadan medya ile görüşme

- yapmasına izin vermeyin.
- Düzenli basın toplantısı yapılmasına özen gösterin.
- Düzenli bilgi veren bültenler hazırlayın.
- Medyadaki haberleri takip edin.
- Medyanın isteklerini ve yapılan mülakatları kaydedin.
- Sözel bilgilerinizi destekleyecek yazılı bilgi hazırlayın.

Okuldaki Şiddet Olaylarına İlişkin Haberlerde Kaçınılması Gerekenler

- Olayın çok basitleştirilerek sunulması
- Haberlerde okul şiddet olayının tekrar tekrar ve abartılarak verilmesi
- Okul şiddetinin duygusallaştırılarak yayımlanması
- Şiddet olayının nasıl olduğunu detaylı açıklamalarla verilmesi
- Şiddet olayına katılan kişilerin yüceltilmesi
- Suç faillerinin olumlu özelliklerine odaklanılması

- Şiddet olayının belli bir amaca ulaşmak için bir araç olarak sunulması

3- Üçüncü Derece Müdahale: Kriz Sonrasında

- Kriz durumları ile baş etmek için sürekli hizmetler planlayın.
- Öğrenciler için destek personeli bulundurmaya veya okul dışından uzmanlarla bağlantıda bulunmaya devam edin.
- Öğrencilerle her gün ilgilenecek olan öğretmenlere hizmet içi eğitim ve kaynak sağlayın.
- Krizden sonra ortaya çıkabilecek tepkileri düşünün. Örneğin okulda benzer bir olay, eski duyguları yeniden canlandırabilir.
- Çeşitli kriz senaryoları hazırlayarak bunlara uygun önlemler, planlar hazırlayın.

6. BÖLÜM

Mevzuat (%10) (İLGİLİ MEVZUAT VE MEVZUAT OKUR-YAZARLIĞI)

T.C. Anayasası

Cumhuriyetin nitelikleri (Madde 2)

Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devletidir.

Anayasanın Değiştirilemeyecek Maddeleri (Madde 4)

Türkiye Devletinin Yönetim Şeklinin Cumhuriyet Olduğu (1. Madde)

Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devletidir(2.madde)

Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir. Bayrağı, şekli kanununda belirtilen, beyaz ay yıldızlı al bayraktır. Milli marşı “İstiklal Marşı”dır. Başkenti Ankara’dır (3. madde)

Devletin temel amaç ve görevleri (Madde 5)

Devletin temel amaç ve görevleri, Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak;

kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.

* **Yasama yetkisi** Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisindir. Bu yetki devredilemez. (7.madde)

* **Yürütme yetkisi ve görevi**, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından, * **Yargı yetkisi**, Türk Milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılır.(9.madde)

Kanun önünde eşitlik (Madde 10)

Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz.

TEMEL HAKLAR VE ÖDEVLER

Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması (Madde 13) ;Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir.

Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması (Madde 15);Savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde,

*Kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz.

Kişinin Hakları ve Ödevleri

I. Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı

II. Zorla çalıştırma yasağı

III. Kişi hürriyeti ve güvenliği:

IV. Özel hayatın gizliliği ve korunması

- A. Özel hayatın gizliliği
- B. Konut dokunulmazlığı
- C. Haberleşme hürriyeti

V. Yerleşme ve seyahat hürriyeti

VI. Din ve vicdan hürriyeti

VII. Düşünce ve kanaat hürriyeti

VIII. Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti

IX. Bilim ve sanat hürriyeti

X. Basın ve yayımla ilgili hükümler

XI. Toplantı hak ve hürriyetleri

Dernek kurma hürriyeti, Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı

XII. Mülkiyet hakkı

XIII. Hakların korunması ile ilgili hükümler; Hak arama hürriyeti, Kanuni hâkim güvencesi:

C. Suç ve cezalara ilişkin esaslar; Kimse,

işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz; suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz, Kanuna aykırı olarak elde edilmiş bulgular, delil olarak kabul edilemez, Ceza sorumluluğu şahsidir, Hiç kimse, yalnızca sözleşmeden doğan bir yükümlülüğü yerine getirememesinden dolayı özgürlüğünden alıkonulamaz, Ölüm cezası ve genel müsadere cezası verilemez.

XIV. İspat hakkı

XV. Temel hak ve hürriyetlerin korunması

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler

I. Ailenin korunması ve çocuk hakları (1)

II. Eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi

III. Kamu yararı

A. Kiyılardan yararlanma, Toprak mülkiyeti, Tarım, hayvancılık ve bu üretim dallarında çalışanların korunması, Kamulaştırma, Devletleştirme ve Özelleştirme

IV. Çalışma ve sözleşme hürriyeti

V. Çalışma ile ilgili hükümler

A. Çalışma hakkı ve ödevi

B. Çalışma şartları ve dinlenme hakkı

C. Sendika kurma hakkı

VI. Toplu iş sözleşmesi, grev hakkı ve lokavt

A. Toplu iş sözleşmesi ve toplu sözleşme hakkı

B. Grev hakkı ve lokavt

VII. Ücrette adalet sağlanması

VIII. Sağlık, çevre ve konut

Sağlık hizmetleri ve çevrenin korunması ve Konut hakkı

IX. Gençlik ve spor

X. Sosyal güvenlik hakları

XI. Tarih, kültür ve tabiat varlıklarının korunması

XII. Sanatın ve sanatçının korunması

XIII. Devletin iktisadi ve sosyal ödevlerinin sınırları (2)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Siyasi Haklar ve Ödevler

I. Türk vatandaşlığı; Türk

Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk'tür.

II. Seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakları; On sekiz yaşını dolduran her Türk vatandaşı seçme ve halk oylamasına katılma haklarına sahiptir.

Siyasi Partilere Üye Olamayacak Kişiler

**Hâkimler ve savcılar, Sayıştay mensupları, memurlar, TSK mensupları, yükseköğretim öncesi öğrenciler siyasi partilere üye olamazlar.*

B. Siyasi partilerin uyacakları esaslar; **Siyasi partilerin kapatılması, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının açacağı dava üzerine Anayasa Mahkemesince kesin olarak karara bağlanır.**

V. Vatan hizmeti: her Türkün hakkı ve ödevidir.

VI. Vergi ödevi

VII. Dilekçe, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkı

ÜÇÜNCÜ KISIM

CUMHURİYETİN TEMEL ORGANLARI

BİRİNCİ BÖLÜM

Yasama

*Türkiye Büyük Millet Meclisi genel oyla seçilen altı yüz milletvekilinden oluşur.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri; Kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak; Bakanlar Kurulunu ve bakanları denetlemek; Bakanlar Kuruluna belli konularda kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermek; Bütçe ve kesin hesap kanun tasarılarını görüşmek ve kabul etmek; Para basılmasına ve savaş ilanına karar vermek; Milletlerarası anlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak, genel ve özel af ilanına karar vermek

Toplantı ve karar yeter sayısı; Türkiye Büyük Millet Meclisi, yapacağı seçimler dâhil bütün işlerinde üye tamsayısının en az üçte biri ile toplanır. Türkiye Büyük Millet Meclisi, Anayasada başkaca bir hüküm yoksa **toplantıya katılanların salt çoğunluğu** ile karar verir; ancak karar yeter sayısı hiçbir şekilde üye tamsayısının dörtte birinin bir fazlasından az olamaz.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgi edinme ve denetim yolları; Türkiye Büyük Millet Meclisi soru, Meclis araştırması, genel görüşme, gensoru ve Meclis soruşturması yollarıyla denetleme yetkisini kullanır.

Yürütme

1. Cumhurbaşkanı

*Cumhurbaşkanının görev süresi beş yıldır. Bir kimse en fazla iki defa Cumhurbaşkanı seçilebilir.

Cumhurbaşkanı Seçimi

Cumhurbaşkanının Görev ve yetkileri

- Cumhurbaşkanı Devletin başıdır. Yürütme yetkisi Cumhurbaşkanına aittir.
- Cumhurbaşkanı, Devlet başkanı sıfatıyla Türkiye Cumhuriyetini ve Türk Milletinin birliğini temsil eder;
- Anayasanın uygulanmasını, Devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını temin eder.
- Gerekli gördüğü takdirde, yasama yılının ilk günü TBMM’de açılış konuşmasını yapar.
- Ülkenin iç ve dış siyaseti hakkında Meclise mesaj verir.
- Kanunları yayımlar.
- Kanunları tekrar görüşülmek üzere TBMM’ye geri gönderir.
- Kanunların, TBMM İçtüzüğü’nün tümünün veya belirli hükümlerinin Anayasaya şekil veya esas bakımından aykırı oldukları gerekçesiyle Anayasa Mahkemesinde iptal davası açar.
- Cumhurbaşkanı yardımcılarını ile bakanları atar ve görevlerine son verir.
- Üst kademe kamu yöneticilerini atar, görevlerine son verir ve bunların atanmalarına ilişkin usul ve Esasları Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenler.
- Yabancı devletlere Türkiye Cumhuriyetinin temsilcilerini gönderir, Türkiye Cumhuriyetine gönderilecek yabancı devlet temsilcilerini kabul eder.
- Milletlerarası antlaşmaları onaylar ve yayımlar.
- Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunları gerekli gördüğü takdirde halkoyuna sunar.
- Milli güvenlik politikalarını belirler ve gerekli tedbirleri alır.
- TBMM adına Türk Silahlı Kuvvetlerinin Başkomutanlığını temsil eder.
- Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar verir.
- Sürekli hastalık, sakatlık ve kocama sebebiyle kişilerin cezalarını hafifletir veya kaldırır.

- Cumhurbaşkanı, yürütme yetkisine ilişkin konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarabilir.
- Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleriyle dördüncü bölümde yer alan siyasi haklar ve ödevler Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenemez.
- Anayasada münhasıran kanunla düzenlenmesi öngörülen konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılamaz. Kanunda açıkça düzenlenen konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılamaz. Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile kanunlarda farklı hükümler bulunması halinde, kanun hükümleri uygulanır. TBMM’nin aynı konuda kanun çıkarması durumunda, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi hükümsüz hale gelir.
- Cumhurbaşkanı, kanunların uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla, yönetmelikler çıkarabilir.
- Kararnameler ve yönetmelikler, yayımdan sonraki bir tarih belirlenmemişse, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girer.
- Cumhurbaşkanı, ayrıca Anayasada ve kanunlarda verilen seçme ve atama görevleri ile diğer görevleri yerine getirir ve yetkileri kullanır.

Milli Güvenlik Kurulu

Milli Güvenlik Kurulu; Cumhurbaşkanının başkanlığında, Cumhurbaşkanı yardımcılarını, Adalet, Milli Savunma, İçişleri, Dışişleri Bakanları, Genelkurmay Başkanı, Kara, Deniz ve Hava kuvvetleri komutanlarından kurulur.

Cumhurbaşkanı katılmadığı zamanlar Milli Güvenlik Kurulu Cumhurbaşkanı yardımcısının başkanlığında toplanır.

Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinin

teşkilatı ve görevleri Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenir.

Olağanüstü haller

1.Tabii afet ve ağır ekonomik bunalım sebebiyle olağanüstü hal ilanı

2. Şiddet olaylarının yaygınlaşması ve kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması sebepleriyle olağanüstü hal ilanı

3. Olağanüstü hallerle ilgili düzenleme

Mahalli idareler; Mahalli idareler; il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileridir.

Yükseköğretim kurumları ve üst kuruluşları; Kanunun belirlediği usul ve esaslara göre; rektörler Cumhurbaşkanınca, dekanlar ise Yükseköğretim Kurulunca seçilir ve atanır.

Anayasa Mahkemesi

Anayasa Mahkemesi onbeş üyeden kurulur.

*Anayasa Mahkemesi Cumhurbaşkanını, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanını, Bakanlar Kurulu üyelerini, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay Başkan ve üyelerini, Başsavcılarını, Cumhuriyet Başsavcısı vekilini, Hakimler ve Savcılar Kurulu ve Sayıştay Başkan ve üyelerini görevleriyle ilgili suçlardan dolayı **Yüce Divan sıfatıyla** yargılar.*

Genelkurmay Başkanı, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları da görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divanda yargılanırlar.

Sayıştay

Sayıştay, merkezî yönetim bütçesi kapsamındaki kamu idareleri ile sosyal güvenlik kurumlarının bütün gelir ve giderleri ile mallarını Türkiye Büyük Millet Meclisi adına denetlemek ve sorumluların hesap ve işlemlerini kesin hükme bağlamak ve kanunlarla verilen inceleme, denetleme ve hükme bağlama işlerini yapmakla görevlidir.

222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu

■ İlköğretim, kadın erkek bütün Türklerin milli gayelere uygun olarak bedeni, zihni ve ahlaki gelişmelerine ve yetişmelerine hizmet eden temel eğitim ve öğretimdir.

■ İlköğretim, ilköğrenim kumrularında verilir; öğrenim çağında bulunan kız ve erkek çocuklar için mecburi, Devlet okullarında parasızdır.

■ Mecburi ilköğretim çağı 6-13 yaş grubundaki çocukları kapsar. Bu çağ çocuğun 5 yaşını bitirdiği yılın eylül ayı sonunda başlar, 13 yaşını bitirip 14 yaşına

girdiği yılın öğretim yılı sonunda biter.

■ Türk vatandaşı kız ve erkek çocuklar ilköğrenimlerini resmi veya özel Türk ilköğretim okullarında yapmakla mükelleftir.

■ Mecburi öğretim çağında olup da, memleket dışında olmak, oturduğu yerde okul bulunmamak veya sağlık durumu dolayısıyla ilköğretim okuluna devam edemeyen vatandaşlardan özel olarak öğretim görenler, imtihanla ve yaşlarına göre layık oldukları ilköğretim okulu

sınıflarına veya mezuniyet imtihanlarına alınırlar.

Soru : 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'na göre mecburi ilköğretim çağı, kaç yaşma girdiği yılın öğretim yılı sonunda biter?

Cevap: Mecburi ilköğretim çağı 6-13 yaş grubundaki çocukları kapsar. Bu çağ çocuğun 5 yaşını bitirdiği yılın eylül ayı sonunda başlar, 13 yaşını bitirip **14 yaşına girdiği yılın** öğretim yılı sonunda biter.

Soru: 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'na göre, Okul Öncesi Eğitim ve Öğretim Kurumları ile İlköğretim Okullarının Açılma, Kapanma ve Öğretime Ara Verme Zamanları ile ilgili olarak hangi esaslar belirlenmiştir?

Cevap:

- Öğretmenler, yaz tatili içinde aralıksız iki ay izinlidirler. Ancak, bu iki aylık izin sürelerine dokunulmadan kalan tatil zamanlarında yönetmeliğinde saptanacak meslekle ilgili çalışmalara katılmakla yükümlüdürler.
- Tek öğretmenli okullarda görevli öğretmenlerin yaz tatili izinleri, bölge ilköğretim müfettişleriyle, İlçe eğitim müdürü tarafından okul ve kurumların korunması da göz önünde tutularak ayarlanır.
- Okul müdürleriyle müdür yardımcılar tatil aylarında okul işlerini ayarlamak ve düzenlemek şartı ile, sıra ile izinlerini kullanırlar.

Örnek Soru: 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'na göre mecburi öğrenim çağını bitirdiği öğretim yılı sonuna kadar ilköğretim okulunu bitiremeyen çocukların ilköğrenimlerini tamamlamak üzere en çok

kaç öğretim yılı daha okula devamlarına izin verilir? (en çok 2(iki) öğretim yılı)

Örnek Soru: 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'na göre birleştirilmiş sınıflarda bir öğretmene düşen öğrenci sayısı kaçtan fazla olamaz? (sayısı 40 dan fazla olamaz)

Zorlayıcı sebepler(Hastalık, sel, kar, deprem ve yangın gibi) dışında çocuğun ailesi yanında kalmasını gerektiren ailede ölüm, yaralanma, düğün, askere gitme, bağ, bahçe, tarla ve sürüde tarım ve hastalık savaşı yapılması gibi sebeplerle öğrencilere bir yıl içinde 15 günü geçmemek üzere okul idarelerince izin verilir.

Hastalık, sel, kar, deprem ve yangın gibi okul idaresince takdir edilecek sebeplerle okula gelemeyen öğrenciler izinli sayılırlar.

Örnek soru: 222 Sayılı Kanun'a göre, çocuğun ailesi yanında kalmasını gerektiren, ailede ölüm, yaralanma, düğün, askere gitme, bağ, bahçe işleri gibi sebeplerle öğrencilere bir yıl içinde okul idarecilerince kaç günü geçmemek üzere izin verilir? (15 günü geçmemek üzere)

Örnek Soru: 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'na göre, muhtarlıkça veya mülki amirce yapılan tebliğe rağmen okula göndermeyen veli veya vasi veya aile başkanlarına, okul idaresince tespit edilen çocuğun okula devam etmediği her gün için kaç TL idari para cezası verilir? (her gün için 15 (onbeş))

Örnek Soru: 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'na göre, Meyhane, kahvehane, kiraathane, bar, elektronik oyun merkezleri gibi umuma açık yerler ile açık alkollü içki satılan yerlerin, okul binalarından kapıdan kapıya en az kaç metre uzakta bulunması zorunludur? (en az 100 metre)

Örnek Soru: 222 Sayılı Kanun'a göre,

muhtarlar okul müdürüyle iş birliği yaparak köy ve mahallelerindeki mecburi öğrenim çağındaki bulunan çocukların künyelerini dersler başlamadan kaç gün önce hazırlarlar? (15)

Örnek Soru: 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununa göre her yıl Eylül ayının kaçınıcı haftası “İlköğretim haftası” dır? (3)

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu

657 hangi kurumlarda çalışan memurları kapsar?

Genel ve Katma Bütçeli Kurumlar, İl Özel İdareleri, Belediyeler, İl Özel İdareleri ve Belediyelerin kurdukları birlikler ile bunlara bağlı döner sermayeli kuruluşlarda, Kanunlarla kurulan fonlarda, Kefalet sandıklarında veya Beden Terbiyesi Bölge Müdürlüklerinde çalışan memurlar hakkında uygulanır.

Sözleşmeli ve geçici personel hakkında bu Kanunda belirtilen özel hükümler uygulanır.

657 sayılı kanunun temel ilkeleri nelerdir?

Sınıflandırma, Kariyer, Liyakat

657 sayılı kanuna göre kaç tür istihdam yapılmaktadır?

3 çeşit istihdam şekli vardır; Memurlar, Sözleşmeli personel, İşçiler

657 sayılı kanuna göre tesis edilen sınıflar nelerdir?

Genel idare hizmetleri sınıfı
Teknik hizmetler sınıfı
Sağlık hizmetleri ve yardımcı sağlık hizmetleri sınıfı
Eğitim ve öğretim hizmetleri sınıfı
Avukatlık hizmetleri sınıfı
Din hizmetleri sınıfı:
Emniyet hizmetleri sınıfı
Jandarma hizmetleri sınıfı

Sahil güvenlik hizmetleri sınıfı
Yardımcı hizmetler sınıfı
Mülki idare amirliği hizmetleri sınıfı
Milli istihbarat hizmetleri sınıfı
-İstekte bulunarak görevinden çekilen bir memurun bekleme süresi→1 aydır.
-Çekilme şartlarına uyarak memurluktan ayrılan memur aradan 6 ay geçmeden memurluğa geri atanamaz.

Devlet memurluğunun sona erme sebepleri nelerdir?

Çekilme(istifa),
Çekilmiş sayılma,
Çıkarılma,
Şartlarda eksiklik,
Bağdaşmazlık,
Emeklilik,
Ölüm

Devlet memuru olmanın genel şartları nelerdir?

Vatandaşlık
Yaş
Öğrenim
Mahkûmiyet almamak
Askerlik
Sağlık

Memurun müspet ödevleri nelerdir?

Anayasa ve devlete bağlılık, emirlere uyma, tarafsızlık, iş başında bulunma, mal bildiriminde bulunma, uyumlu giyinme, görev yerinde oturma, resmi belge araç ve gereçleri geri verme

Memurun menfi ödevleri (yasaklar) nelerdir?

Başka görev alma yasağı, birlikte çekilme ve grev yasağı, toplu başvuru ve şikâyet yasağı, ticari ve kazanç getirici faaliyet yasağı, hediye ve çıkar sağlama yasağı, siyasal partilere girme yasağı, gizili bilgileri açıklama yasağı, ayrıldığı kuruma karşı görev alma yasağı

Memurlara sağlanan haklar nelerdir?

Güvenlik hakkı, hizmet hakkı, dava hakkı, izin hakkı, aylık hakkı, yolluk hakkı, emeklilik hakkı, sendikaya üyelik hakkı, diğer sosyal haklar.

Memur olma şartları nelerdir?

Sağlık, Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı olma, 18 yaş, kamu haklarından mahrum olmama, kamu hizmetinden men edilmemiş olma

*15 yaşını dolduran kişiler de devlet memuru olabilir. Adaylık süresi 2 yıldır.

*Memur atandığı yere 15 gün içinde başlamalıdır. Yoksa istifa etmiş sayılır.

657'de temel ilkeler; sınıflandırma, kariyer, liyakat

İlkokul mezunları→15.dereceden

Ortaokul →14.

Lise →13.dereceden

Fakülte→9.dereceden

Kademe için →1 yıl

Derece için→3 yıl

İzin Süreleri Hakkında Bilgiler

*Eşi diğer bölgelerde ise→en fazla 4 yıl

ücretsiz izin alabilir.

*Hastalık izni→ 10 yıla kadar çalışanlara→6 aya kadar

10 yıldan fazla çalışanlara→12 ay

Süreğen hastalıklarda→18 aya kadar

*Çocuklarda 0-6 yaşa→500 katsayı çocuk parası→20.050.000 TL

* 7 yaş yukarısı→250 katsayısı ile→10.025.000 TL.

*657 'ye göre Uyarma→yazılı olur,

Disiplin amiri tarafından;

—Göreve gelmeme, terk etme

—Usulsüz müracaat ve şikâyet

—Memuriyet vakarına yakışmayan haller

—Kılık kıyafet

—İşbirliğine uymama

Kınama→yazılı olur, disiplin amiri tarafından;

—emir ve görevlerde kusurlu davranmak,

—eşin ve çocuklarının ticaretini bildirmeme

—Amire hal ve harekette saygısızlık

—Hizmet dışında memur itibarını sarsan davranış

—Resmi eşyaları özel işlerde kullanma

—Arkadaşlara kötü muamele, söz ve hareketle sataşma

—Ahlak edep dışı davranış

—Verilen emirlere itiraz

- Borç ödememe, icra durumu oluşturma
- Huzur, sükûn, düzen bozma

Aylıktan Kesme→Disiplin amiri tarafından, 1/30,1/8 oranlarında

- Görev ve emirleri kasıtlı yapmama
- Özürsüz olarak işe 1–2 gün gelmeme
- Resmi araçları özel menfaat için kullanma
- Yalan yanlış beyan
- Amire sözle saygısızlık
- Görev yerini izinsiz olarak toplantı vb.ye kullandırma
- İl dışına izinsiz çıkmak
- Toplu müracaat, şikâyet
- Memurluk, itibar ve güven sarsıcı tavırlar
- Yasak yayın

Kademe İlerlemesinin Durdurulması→1-3 yıla kadar-Disiplin Kurulu tarafından

- Sarhoş gelme
- 3–9 gün gelmeme
- Çıkar sağlama
- Amire ve maiyetindekilere aşağılayıcı fiiller

- Görev yerini izinsiz kullanmak, kullandırmak
- Gerçeğe aykırı rapor düzenlemek
- Basına demeç
- Ticaret yapmak
- Dil, ırk, din ayrımı yapmak
- Mal bildiriminde bulunmamak
- Hakaret, tehdit tavırları
- Siyasi parti lehine ve aleyhine çalışma
- Açıklanması yasak bilgileri açıklama

Memurluktan Çıkarma→Yüksek Disiplin Kurulu Tarafından

- İdeoloji, siyasi amaçlı yasak
- Bildiri dağıtmak, afiş asmak
- Siyasi partiye girmek
- Savaş ve olağanüstü hal görevlerine itiraz.
- Yataklık etme
- Gizli belge ve bilgileri açıklama
- Atatürk aleyhine
- Özürsüz 20 gün gelmeme

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu

Türk milli eğitim sistemi, örgün eğitim ve yaygın eğitim olmak üzere, iki ana bölümden kurulur.

Örgün eğitim,

a) okul öncesi eğitimi,

b) ilköğretim,

c) ortaöğretim

d) yükseköğretim

kurumlarını kapsar.

Yaygın eğitim, örgün eğitim yanında veya dışında düzenlenen eğitim faaliyetlerinin tümünü kapsar.

Okul öncesi eğitim kurumları, bağımsız anaokulları, ilköğretim okuluna bağlı anasınıfları halinde veya ilgili diğer öğretim kurumlarına bağlı uygulama sınıfları olarak da açılabilir. Okul öncesi eğitim kurumlarının nerelerde ve hangi önceliklere göre açılacağı, Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanacak bir yönetmelikle düzenlenir.

İş Kanununa tabi işyerlerinde işverenlerin okul öncesi eğitim kurumu kurmaları için gerekli şartlar ve diğer hususlar, Milli Eğitim ve Çalışma Bakanlıkları tarafından birlikte düzenlenecek bir tüzükte gösterilir.

Okul öncesi eğitim kurumları, bağımsız anaokulları olarak kurulabileceği gibi, gerekli görülen yerlerde ilköğretim okuluna bağlı anasınıfları halinde veya ilgili diğer öğretim kurumlarına bağlı uygulama sınıfları olarak da açılabilir.

Mecburi ilköğretim çağı 6-13 yaş grubundaki çocukları kapsar. Bu çağ çocuğun 5 yaşını bitirdiği yılın eylül ayı sonunda başlar, **13 yaşını bitirip 14 yaşına girdiği yılın öğretim yılı sonunda biter.**

İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır. Her Türk çocuğuna iyi bir vatandaş olmak için gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandırmak;

Onu milli ahlak anlayışına uygun olarak yetiştirmek; Her Türk çocuğunu ilgi, istidat ve kabiliyetleri yönünden yetiştirerek hayata ve üst öğrenime hazırlamaktır.

İlköğretimin son ders yılının ikinci yarısında öğrencilere, ortaöğretimde

devam edilebilecek okul ve programların hangi mesleklerin yolunu açabileceği ve bu mesleklerin kendilerine sağlayacağı yaşam standardı konusunda tanıtıcı bilgiler vermek üzere rehberlik servislerince gerekli çalışmalar yapılır.

Genellik ve eşitlik

Eğitim kurumları dil, ırk, cinsiyet, engellilik ve din ayırımı gözetilmeksizin herkese açıktır. Eğitimde hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz.

Ferdin ve toplumun ihtiyaçları

Milli eğitim hizmeti, Türk vatandaşlarının istek ve kabiliyetleri ile Türk toplumunun ihtiyaçlarına göre düzenlenir.

Yöneltme

Fertler, eğitimleri süresince, ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda çeşitli programlara veya okullara yöneltilerek yetiştirilirler. Bu amaçla, ortaöğretim kurumlarına, eğitim programlarının hedeflerine uygun düşecek şekilde hazırlık sınıfları konulabilir. Yöneltilmede ve başarının ölçülmesinde rehberlik hizmetlerinden ve objektif ölçme ve değerlendirme metotlarından yararlanılır.

Eğitim hakkı

İlköğretim görmek her Türk vatandaşının hakkıdır. İlköğretim kurumlarından sonraki eğitim kurumlarından vatandaşlar ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde yararlanırlar.

Fırsat ve imkan eşitliği

Eğitimde kadın, erkek herkese fırsat ve imkan eşitliği sağlanır. Maddi imkanlardan yoksun başarılı öğrencilerin en yüksek eğitim kademelerine kadar öğrenim

görmelerini sağlamak amacıyla parasız yatılılık, burs, kredi ve başka yollarla gerekli yardımlar yapılır. Özel eğitime ve korunmaya muhtaç çocukları yetiştirmek için özel tedbirler alınır.

Süreklilik

Fertlerin genel ve mesleki eğitimlerinin hayat boyunca devam etmesi esastır. Gençlerin eğitimi yanında, hayata ve iş alanlarına olumlu bir şekilde uymalarına yardımcı olmak üzere, yetişkinlerin sürekli eğitimini sağlamak için gerekli tedbirleri almak da bir eğitim görevidir.

Atatürk İnkılap ve İlkeleri ve Atatürk Milliyetçiliği

Eğitim sistemimizin her derece ve türü ile ilgili ders programlarının hazırlanıp uygulanmasında ve her türlü eğitim faaliyetlerinde Atatürk inkılap ve ilkeleri ve Anayasada ifadesini bulmuş olan Atatürk milliyetçiliği temel olarak alınır. Milli ahlak ve milli kültürün bozulup yozlaşmadan kendimize has şekli ile evrensel kültür içinde korunup geliştirilmesine ve öğretilmesine önem verilir. Milli birlik ve bütünlüğün temel unsurlarından biri olarak Türk dilinin, eğitimin her kademesinde, özellikleri bozulmadan ve aşırılığa kaçılmadan öğretilmesine önem verilir; Çağdaş eğitim ve bilim dili halinde zenginleşmesine çalışılır ve bu maksatla Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu ile işbirliği yapılarak Mili Eğitim Bakanlığına gereken tedbirler alınır.

Demokrasi eğitimi

Güçlü ve istikrarlı, hür ve demokratik bir toplum düzeninin gerçekleşmesi ve devamı için yurttaşların sahip olmaları gereken demokrasi bilincinin, Yurt yönetimine ait bilgi, anlayış ve davranışlarla sorumluluk duygusunun ve manevi değerlere saygının,

her türlü eğitim çalışmalarında öğrencilere kazandırılıp geliştirilmesine çalışılır; Eğitim kurumlarında Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine aykırı siyasi ve ideolojik telkinler yapılmasına ve bu nitelikteki günlük siyasi olay ve tartışmalara karışılmasına hiçbir şekilde meydan verilmez.

Laiklik

Türk milli eğitiminde laiklik esastır. Din kültürü ve ahlak öğretimi ilköğretim okulları ile lise ve dengi okullarda okutulan zorunlu dersler arasında yer alır.

Bilimsellik

Her derece ve türdeki ders programları ve eğitim metotlarıyla ders araç ve gereçleri, bilimsel ve teknolojik esaslara ve yeniliklere, çevre ve ülke ihtiyaçlarına göre sürekli olarak geliştirilir. Eğitimde verimliliğin artırılması ve sürekli olarak gelişme ve yenileşmenin sağlanması bilimsel araştırma ve değerlendirmelere dayalı olarak yapılır.

Planlılık

Milli eğitimin gelişmesi iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınma hedeflerine uygun olarak eğitim - insan gücü - istihdam ilişkileri dikkate alınmak suretiyle, sanayileşme ve tarımda modernleşmede gerekli teknolojik gelişmeyi sağlayacak mesleki ve teknik eğitime ağırlık verecek biçimde planlanır ve gerçekleştirilir. Mesleklerin kademeleri ve her kademenin unvan, yetki ve sorumlulukları kanunla tespit edilir ve her derece ve türdeki örgün ve yaygın mesleki eğitim kurumlarının kuruluş ve programları bu kademelere uygun olarak düzenlenir. Eğitim kurumlarının yer, personel, bina, tesis ve ekleri, donatım, araç, gereç ve kapasiteleri ile ilgili standartlar önceden tespit edilir ve kurumların bu standartlara

göre optimal büyüklükte kurulması ve verimli olarak işletilmesi sağlanır.

Karma eğitim

Okullarda kız ve erkek karma eğitim yapılması esastır. Ancak eğitimin türüne, imkan ve zorunluluklara göre bazı okullar yalnızca kız veya yalnızca erkek öğrencilere ayrılabilir.

Eğitim kampüsleri ve okul ile ailenin işbirliği

Aynı alan içinde birden fazla örgün ve/veya yaygın eğitim kurumunun bir arada bulunması halinde eğitim kampüsü kurulabilir ve bunların ortak ihtiyaçlarını karşılamak üzere eğitim kampüsü yönetimi oluşturulabilir.

Eğitim kampüsü bünyesindeki ortak açık alan, kantin, salon ve benzeri yerlerin işlettirilmesi veya işletilmesi kampüs yönetimince yerine getirilir. Bu şekilde elde edilen gelirler, kampüsün ortak giderlerinde kullanılır.

Eğitim kampüslerinin kuruluşu, yönetiminin oluşumu, gelirlerinin harcanması ve denetlenmesi ile bu fıkra da belirtilen diğer hususlar Maliye Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığınca müştereken hazırlanan yönetmelikle düzenlenir.

Eğitim kurumlarının amaçlarının gerçekleştirilmesine katkıda bulunmak için okul ile aile arasında iş birliği sağlanır.

Okul-aile birlikleri, okulların eğitim ve öğretim hizmetlerine etkinlik ve verimlilik kazandırmak, okulların ve maddî imkânlardan yoksun öğrencilerin zorunlu ihtiyaçlarını karşılamak üzere; aynî ve nakdî bağışları kabul edebilir,

Maddî katkı sağlamak amacıyla sosyal ve kültürel etkinlikler ve kampanyalar

düzenleyebilir, okulların bünyesinde bulunan kantin, açık alan, salon ve benzeri yerleri işlettirebilir veya işletebilirler.

Öğrenci velileri hiçbir surette bağış yapmaya zorlanamaz.

Okul - aile birliklerinin kuruluş ve işleyişi, birlik organlarının oluşturulması ve seçim şekilleri, sosyal ve kültürel etkinliklerden sağlanan maddî katkılar, bağışların kabulü, harcanması ve denetlenmesi ile kantin, açık alan, salon ve benzeri yerlerin işlettirilmesi veya işletilmesinden sağlanan gelirlerin dağıtım yerleri ve oranları, harcanması ve denetlenmesine dair usul ve esaslar, Millî Eğitim ve Maliye bakanlıklarınca müştereken hazırlanacak yönetmelikle düzenlenir.

Okul - aile birliklerinin gelirleri her türlü vergi, resim ve harçtan muaftır.

Her yerde eğitim

Millî eğitimin amaçları yalnız resmi ve özel eğitim kurumlarında değil, aynı zamanda evde, çevrede, işyerlerinde, her yerde ve her fırsatta gerçekleştirilmeye çalışılır. Resmi, özel ve gönüllü her kuruluşun eğitimle ilgili faaliyetleri, Milli Eğitim amaçlarına uygunluğu bakımından Milli Eğitim Bakanlığının denetimine tabidir.

Bu Kanun, Türk millî eğitiminin düzenlenmesinde esas olan amaç ve ilkeler, eğitim sisteminin genel yapısı, öğretmenlik mesleği, okul bina ve tesisleri, eğitim araç ve gereçleri ve Devletin eğitim ve öğretim alanındaki görev ve sorumluluğu ile ilgili temel hükümleri bir sistem bütünlüğü içinde kapsar.

Soru: Türk millî eğitim sisteminin genel yapısı, öğretmenlik mesleği, okul bina ve tesisleri, eğitim araç ve gereçleri ve Devletin eğitim ve öğretim alanındaki

görev ve sorumluluğu ile ilgili temel hükümleri hangi kanun kapsamında yer almaktadır? (Cevap: Millî Eğitim Temel Kanunu)

Soru: “Eğitim kurumları dil, ırk, cinsiyet, engellilik ve din ayrımı gözetmeksizin herkese açıktır. Eğitimde hiçbir kişiye,

aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz.”

Yukarıdaki açıklama 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’nun temel ilkelerinden hangisini tanımlamaktadır? (Genellik ve eşitlik)

3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasını Dair Kanun

Amaç:

Bu Kanunun amacı, Türk vatandaşlarının ve Türkiye’de ikamet eden yabancıların kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında, Türkiye Büyük Millet Meclisine ve yetkili makamlara yazı ile başvurma haklarının kullanılma biçimini düzenlemektir.

Kapsam:

Bu Kanun, Türk vatandaşları ve Türkiye’de ikamet eden yabancılar tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisi ile idarî makamlara yapılan dilek ve şikâyetler hakkındaki başvuruları kapsar.

Dilekçe hakkı:

Türk vatandaşları kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında, Türkiye Büyük Millet Meclisine ve yetkili makamlara yazı ile başvurma hakkına sahiptirler. Türkiye’de ikamet eden yabancılar karşılıklılık esası gözetilmek ve dilekçelerinin Türkçe yazılması kaydıyla bu haktan yararlanabilirler.

Dilekçede bulunması zorunlu şartlar:

Türkiye Büyük Millet Meclisine veya yetkili makamlara verilen veya gönderilen dilekçelerde, dilekçe sahibinin adı soyadı ve imzası ile iş veya ikametgâh adresinin bulunması gerekir.

Gönderilen makamda hata:

Dilekçe, konusuyla ilgili olmayan bir idari makama verilmesi durumunda, bu makam tarafından yetkili idari makama gönderilir ve ayrıca dilekçe sahibine de bilgi verilir.

İncelenemeyecek dilekçeler:

– Türkiye Büyük Millet Meclisine veya yetkili makamlara verilen veya gönderilen dilekçelerden;

a) Belli bir konuyu ihtiva etmeyenler,

b) Yargı mercilerinin görevine giren konularla ilgili olanlar,

c) gönderilen dilekçelerde, dilekçe sahibinin adı soyadı ve imzası ile iş veya ikametgâh adresinin bulunması gerekir. Bu şartlardan herhangi birini taşımayanlar, incelenemezler.

Dilekçenin incelenmesi ve sonucunun bildirilmesi:

Türk vatandaşlarının ve Türkiye’de ikamet eden yabancıların kendileri ve kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri konusunda yetkili makamlara yaptıkları başvuruların sonucu veya yapılmakta olan işlemin safahatı hakkında dilekçe sahiplerine en geç otuz gün içinde gerekçeli olarak cevap verilir. İşlem safahatının duyurulması halinde alınan sonuç ayrıca bildirilir.

Türkiye Büyük Millet Meclisine yapılan başvuruların incelenmesi:

Türkiye Büyük Millet Meclisine gönderilen dilekçelerin, Dilekçe Komisyonunda incelenmesi ve karara bağlanması altmış gün içinde sonuçlandırılır. İlgili kamu kurum veya kuruluşları Türkiye Büyük Millet Meclisi Dilekçe Komisyonunca gönderilen dilekçeleri otuz gün içinde cevaplandırır. İnceleme ve karara bağlamanın esas ve usulleri Türkiye Büyük Millet Meclisi İhtüzüğünde gösterilir.

Dilekçe Komisyonu, görevleri ile ilgili olarak, kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile özel kuruluşlardan her türlü bilgi ve belgeyi almak, ilgilileri çağırıp bilgi almak, idari denetimin yapılmasını istemek, bilirkişi görevlendirmek ve yerinde inceleme yapmak yetkisine sahiptir. Bu yetkinin kullanılması durumunda kamu kurum ve kuruluşları ile kamu personeli, talep edilen bilgi ve belgeyi vermek, idari denetimi yapmak ve yerinde inceleme için gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür.

4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun

Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'un kapsamı 2 inci maddede düzenlenmiştir. Söz konusu maddeye göre; 4483 sayılı kanun, Devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin genel idare esaslarına göre yürüttükleri kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevleri ifa eden memurlar ve diğer kamu görevlilerinin **görevleri sebebiyle işledikleri suçlar hakkında uygulanır.**

Kapsam maddesine baktığımız zaman bir suçun 4483 sayılı yasanın kapsamına girmesi için Devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin genel idare esaslarına yürüttükleri hizmetin ifası sırasında işlenmesi gerektirir. Dolayısıyla genel idare esaslarına göre yürütülmeyen faaliyetlerin yürütüldüğü kurumlarda görevli memur ve kamu görevlileri kanun kapsamına girmemektedir.

*Görevleri ve sıfatları sebebiyle özel soruşturma ve kovuşturma usullerine tabi olanlara ilişkin kanun hükümleri ile suçun niteliği yönünden kanunlarda gösterilen soruşturma ve kovuşturma usullerine ilişkin hükümler saklıdır.

***Ağır cezayı gerektiren suçüstü hali genel hükümlere** tabidir.

***Disiplin hükümleri saklıdır.**

4483 Sayılı Kanununa Göre İzin Vermeye Yetkili Merciler (Madde 3)

*Yukarıda sayılan izin vermeye yetkili olanların **yokluklarında** izin verme yetkisi **ilgili görevlere vekaleten bakan** kişilerce kullanılır.

*İzin vermeye **yetkili makam tespit edilirken** memur veya kamu görevlisinin **suç tarihindeki görevi esas alınır.**

***Ast memur ile üst memurun aynı fiile iştiraki halinde izin, üst memurun bağlı olduğu merciden** istenir.

4483 Sayılı Kanununa Göre Yapılacak Olan İhbar ve Şikâyetlerde Bulunması Gereken Şartlar

- Soyut ve genel nitelikte olmaması

İlçede görevli memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında	a	Kaymakam
İlde ve merkez ilçede görevli memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında	b	Vali
Bölge düzeyinde teşkilatlanan kurum ve kuruluşlarda görev yapan memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında	c	Görev yaptıkları İlin Valisi
Başbakanlık ve bakanlıkların merkez ve bağlı veya ilgili kuruluşlarında görev yapan diğer memur ve kamu görevlileri hakkında	d	O kuruluşun En Üst İdari Amiri
Bakanlar Kurulu kararı ile veya Başbakanlık ve bakanlıklar ile bağlı kuruluşların merkez teşkilatında görevli olup, ortak kararla atanan memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında	e	İlgili Bakan veya Başbakan
TBBM’de görevli memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında	f	Tbmm Genel Sekreteri
TBMM Genel Sekreteri ve yardımcıları hakkında	f	Tbmm Başkanı
Cumhurbaşkanlığında görevli memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında	g	Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri
Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri hakkında	g	Cumhurbaşkanı
Büyükşehir belediye başkanları, il ve ilçe belediye başkanları; büyükşehir, il ve ilçe belediye meclis üyeleri ile il genel meclis üyeleri hakkında	h	İçişleri Bakanı
Köy ve mahalle muhtarları ile bu Kanun kapsamına giren diğer memurlar ve kamu görevlileri hakkında	j	İlçelerde kaymakam, merkez ilçede vali,
İlçelerdeki belde belediye başkanları ve belde belediye meclis üyeleri hakkında	i	Kaymakam
Merkez ilçelerdeki belde belediye başkanları ve belde belediye meclis üyeleri hakkında	i	Bulundukları ilin valisi

*Yukarıda sayılan izin vermeye yetkili olanların **yokluklarında** izin verme yetkisi **ilgili görevlere vekaleten bakan** kişilerce kullanılır.

*İzin vermeye **yetkili makam tespit edilirken** memur veya kamu görevlisinin **suç tarihindeki görevi** esas alınır.

- İhbar veya şikâyetlerde kişi veya olay belirtilmesi
- İddiaların ciddi bulgu ve belgelere dayanması
- İhbar veya şikâyet dilekçesinde dilekçe sahibinin doğru ad, soyadı ve imzası ile iş veya ikametgah adresinin bulunması zorunludur.

Yukarıda sayılan **şartları taşımayan ihbar ve şikâyetler işleme konulmaz** ve işleme koymama durumu ihbar ve şikâyetçiye bildirilir.

*Ancak iddiaların, **sıhhati şüpheye mahal vermeyecek belgelerle ortaya konulmuş olması halinde** ad, soyadve imza ile iş veya ikametgâh adresinin doğruluğu şartı aranmaz.

*Başsavcılar ve yetkili merciler ihbarcı veya şikâyetçinin **kimlik bilgilerini gizli tutmak** zorundadır.

Ön inceleme Başlanması (Madde 5)

*İzin vermeye yetkili merci, bu Kanun kapsamına giren bir suç işlediğini bizzat veya yukarıdaki maddede yazılı şekilde öğrendiğinde bir ön inceleme başlatır.

* Cumhuriyet başsavcılıkları ile izin vermeye yetkili merciler ihbar ve şikâyetler konusunda **daha önce sonuçlandırılmış bir ön inceleme olması halinde müracaatı işleme koymazlar.**

*Ancak ihbar veya şikâyet eden kişilerin konu ile ilgili olarak daha önceki ön incelemenin neticesini etkileyecek **yeni belge sunması halinde müracaatı işleme koyabilirler.**

Ön İnceleme Yapacak Olanların Görevlendirilmesi

*Ön inceleme, izin vermeye yetkili merci tarafından bizzat yapılabileceği gibi, görevlendireceği bir veya birkaç denetim elemanı veya hakkında inceleme yapılanın üstü konumundaki memur ve kamu görevlilerinden biri veya birkaç eliyle de yaptırılabilir.Ön inceleme yapacak olanların memurlar arasından görevlendirilmesi durumunda ön inceleme görevi yapan tüm kişiler hakkında ön inceleme yapılacak olan kişinin üst unvanında olması gerekir.Ön inceleme ile görevlendirilen kişiler birden fazla ise içlerinden biri başkan olarak belirlenir.

*İnceleme yapacakların, izin vermeye yetkili merciin bulunduğu kamu kurum veya kuruluşunun içerisinde belirlenmesi esastır. İşin özelliğine göre bu merci, anılan incelemenin başka bir kamu kurum veya kuruluşunun elemanlarıyla yaptırılmasını da ilgili kuruluştan isteyebilir

*Yargı mensupları ile yargı kuruluşlarında çalışanlar ve askerler, başka mercilerin ön incelemelerinde görevlendirilemez.

Ön İnceleme Yapanların Yetkisi ve Rapor (Madde 6)

* Ön inceleme ile görevlendirilen kişi veya kişiler, **bakanlık müfettişleri ile kendilerini görevlendirenmerciin bütün yetkilerini haiz olup**, bu Kanunda hüküm bulunmayan hususlarda Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununa göre işlem yapabilirler; hakkında inceleme yapılan memur veya diğer kamu görevlisinin ifadesini de almak suretiyle yetkileri dahilinde bulunan gerekli bilgi ve belgeleri toplayıp, görüşlerini içeren bir rapor düzenleyerek durumu izin vermeye yetkili mercie sunarlar.

Süre 30 GÜN

Yetkili merci soruşturma izni konusundaki kararını bu Kanun kapsamında suçun işlendiğini öğrendiği tarihten itibaren ön inceleme dahil 30 gün içinde verir.

Zorunlu hallerde bu süre 15 günü geçmemek üzere bir defa uzatılabilir. Yetkili merci ön inceleme dahil en geç 30 gün içinde zorunlu hallerde bu süreye eklenecek 15 günle birlikte toplamda 45 gün içinde memur veya kamu görevlisi hakkında soruşturma izni verilmesi veya verilmemesi konusunda karar vermek zorundadır

Soruşturma İzninin Kapsamı (Madde 8)

*Soruşturma izni, **şikayet, ihbar veya iddia konusu olaylar** ile bunlara bağlı olarak ileride soruşturma sırasında ortaya çıkabilecek konuları kapsar.

*Soruşturma sırasında **izin verilen olay ve konudan tamamen ayrı veya farklı bir suç olarak nitelendirilebilecek bir fiil ortaya çıktığında, yeniden izin alınması zorunludur.**

*Suçun hukuki niteliğinin değişmesi, yeniden izin alınmasını gerektirmez.

Ön İncelemede İtiraz

* Yetkili merci, soruşturma izni verilmesine veya verilmemesine ilişkin kararını Cumhuriyet başsavcılığına, hakkında inceleme yapılan memur veya diğer kamu görevlisine ve varsa şikayetçiye bildirir.

4483 Sayılı Kanuna Göre Kararlara İtiraz

Edebilecek Olan Kişi ve Makamlar

Ön inceleme Sonucunda Soruşturma izni verilmesine ilişkin karara karşı İtiraz Edebilecek Olanlar

Ön inceleme Sonucunda Soruşturma izni verilmemesine ilişkin karara karşı İtiraz Edebilecek Olanlar

*Hakkında İnceleme Yapılan Memur

*Diğer kamu görevlileri *Cumhuriyet Başsavcılığı

*Şikayetçi

Şikayet sonucunda ön inceleme izni vermeye yetkili merci tarafından şikayet işleme alınmaz ve ön inceleme başlatılmaz işleme koymama kararına karşı şikâyetçi itiraz yoluna gidebilir

İtiraz süresi 10 gündür.İtiraz süresi yetkili merciin kararının ilgililere tebliğinden itibaren başlar

Ön inceleme Sonucunda Soruşturma İzni Verilirse Soruşturma İzninin Gönderileceği Mercii

* Soruşturma izninin itiraz edilmeden veya itirazın reddi sonunda kesinleşmesi ya da soruşturma izni verilmemesine ilişkin karara karşı yapılan itirazın kabulü üzerine dosya, **derhal yetkili ve görevli Cumhuriyet başsavcılığına** gönderilir. .

Hazırlık soruşturmasını yapacak merciler ve Yetkili Mahkemeler

Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Sekreteri, müsteşarlar ve valiler ile ilgili olarak yapılacak olan hazırlık soruşturması	Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı veya Başsavcivekili tarafından yapılır.Hazırlık Soruşturması esnasında ilgili kişiler hakkında hakim kararı alınması gerekiyorsa Yargıtayın ilgili ceza dairesine başvurulur.
Kaymakamlar ile ilgili hazırlık soruşturması	İl Cumhuriyet başsavcısı veya başsavcivekili tarafından yapılır.Hazırlık Soruşturması esnasında ilgili kişiler hakkında hakim kararı alınması gerekiyorsa il asliye ceza mahkemesine başvurulur.
Diğer memurlar Hakkında Hazırlık Soruşturması	Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yapılır.Hazırlık Soruşturması esnasında ilgili kişiler hakkında hakim kararı alınması gerekiyorsa yetkili ve görevli sulh ceza hâkimine başvurulur.

Bu Kanunun uygulanmasında **vekiller, asillerin tabi olduğu usule tabidir.**

4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları ve Toplu Sözleşme Kanunu

Amaç

Bu Kanunun amacı, kamu görevlilerinin ortak ekonomik, sosyal ve meslekî hak ve menfaatlerinin korunması ve geliştirilmesi için oluşturdukları sendika ve konfederasyonların kuruluşu, organları, yetkileri ve faaliyetleri ile sendika ve konfederasyonlarda görev alacak kamu görevlilerinin hak ve sorumluluklarını belirlemek ve toplu sözleşme yapılmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.

Kapsam

Bu Kanun, Devletin veya diğer kamu tüzel kişilerinin yürütmekle görevli oldukları kamu hizmetlerinin görüldüğü genel, katma ve özel bütçeli idareler, il özel idareleri ve belediyeler ile bunlara bağlı kuruluşlarda kamu iktisadî teşebbüslerinde, özel kanunlarla veya Cumhurbaşkanlığı kararnameleriyle ya da bunların verdiği

yetkiye dayanarak kurulan banka ve teşekküller ile bunlara bağlı kuruluşlarda ve diğer kamu kurum veya kuruluşlarında işçi statüsü dışında çalışan kamu görevlileri hakkında uygulanır.

Hizmet kolları

– Sendikaların kurulabilecekleri hizmet kolları aşağıda belirtilmiştir:

1. Büro, bankacılık ve sigortacılık hizmetleri.
2. Eğitim, öğretim ve bilim hizmetleri.
3. Sağlık ve sosyal hizmetler.
4. Yerel yönetim hizmetleri.
5. Basın, yayın ve iletişim hizmetleri.
6. Kültür ve sanat hizmetleri.
7. Bayındırlık, inşaat ve köy hizmetleri.
8. Ulaştırma hizmetleri.
9. Tarım ve ormancılık hizmetleri.
10. Enerji, sanayi ve madencilik hizmetleri.
11. Diyanet ve vakıf hizmetleri

Zorunlu organlar

– Sendika şubesi, sendika ve konfederasyonların zorunlu organları genel kurul, yönetim kurulu, denetleme kurulu ve disiplin kuruludur. Sendika ve konfederasyonlar, birinci fıkrada belirtilen organların dışında da organlar kurabilir. Tüzüklerinde belirtilmesi kaydıyla genel kurul dışındaki organlar, görev, yetki ve sorumluluklarını kurulacak bu organlara devredebilir. Genel kurullar tarafından zorunlu organlara seçilen üyelerin ad ve soyadları, meslek ve görevleri, adresleri ile tüzük değişiklikleri ve açılan, kapatılan veya birleştirilen şubeler; sendika şubesinin, sendikanın veya konfederasyonun bulunduğu illerin valiliklerine ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına otuz gün içinde bildirilir.

Sendika üyeliğinin kazanılması

Sendikalara üye olmak serbesttir. Kamu görevlileri çalıştıkları işyerinin girdiği hizmet kolunda kurulu bir sendikaya üye olabilirler. Sendikaya üyelik, kamu görevlisinin üç nüsha olarak doldurup imzaladığı üye formu ile sendikaya başvurusu ve başvurunun sendika yetkili organınca kabulü ile kazanılır.

Üyelik başvurusu, sendika tarafından en çok otuz gün içinde reddedilmediği takdirde üyelik istemi kabul edilmiş sayılır. Haklı bir sebep gösterilmeden üyeliği kabul edilmeyen kamu görevlisinin, bu kararın kendisine tebliğinden itibaren otuz gün içinde iş davalarına bakmakla görevli mahallî mahkemede dava açma hakkı vardır. Sendika, üyeliği kesinleşen kamu görevlisinin başvuru belgesinin bir örneğini üyenin kendisine verir, bir örneği sendikada kalır, bir örneğini üyelik ödentisine esas olmak ve dosyasında saklanmak üzere onbeş gün içinde işverene gönderir. Birden çok sendikaya üye olunamaz. Birden çok sendikaya üyelik halinde sonraki üyelikler

geçersizdir. Aynı tarihli birden fazla üyeliğe ilişkin bildirimler dikkate alınmaz ve bu husus kamu işvereni tarafından ilgiliye ve sendikalara yazılı olarak bildirilir.

Sendika üyesi olamayacaklar

a) Cumhurbaşkanlığı merkez teşkilatında, bağlı kurullarında ve Diyanet İşleri Başkanlığı, Savunma Sanayi Başkanlığı ile İletişim Başkanlığı hariç olmak üzere bağlı kuruluşlarında, Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinde çalışan kamu görevlileri,

b) Yüksek yargı organlarının başkan ve üyeleri, hâkimler, savcılar ve bu meslekten sayılanlar,

c) Bakanlar, bakan yardımcısı, bu Kanun kapsamında bulunan kurum ve kuruluşların başkanları, genel müdürleri, daire başkanları ve bunların yardımcısı, yönetim kurulu üyeleri, merkez teşkilâtlarının denetim birimleri yöneticileri ve kurul başkanları, hukuk müşavirleri, bölge, il ve ilçe teşkilâtlarının en üst amirleri ile bunlara eşit veya daha üst düzeyde olan kamu görevlileri, belediye başkanları ve yardımcısı,

d) Yükseköğretim Kurulu Başkan ve üyeleri ile Yükseköğretim Denetleme Kurulu Başkan ve üyeleri, üniversite ve yüksek teknoloji enstitüsü rektörleri, fakülte dekanları, enstitü ve yüksekokulların müdürleri ile bunların yardımcısı,

e) Mülkî idare amirleri,

f) Silahlı Kuvvetler mensupları,

g) Millî İstihbarat Teşkilâtı mensupları,

h) Bu Kanun kapsamında bulunan kurum ve kuruluşların merkezi denetim elemanları,

ı) Emniyet hizmetleri sınıfı

i) Ceza infaz kurumlarında çalışan kamu görevlileri,

j) Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığında görevli subay,

sözleşmeli subay, astsubay, sözleşmeli astsubay, uzman jandarma, uzman erbaş, sözleşmeli erbaş ve sözleşmeli erler, Üye olamazlar ve sendika kuramazlar.

Üyeliğin sona ermesi:

Her üye üyelikten serbestçe çekilebilir. Üyelikten çekilme, çekilmek isteyen kamu görevlisi tarafından, üç nüsha olarak doldurulup imzalanan üyelikten çekilme bildiriminin kurumuna verilmesi ile gerçekleşir. Kurum görevlisi, kayıt numarası ile tarih verilen çekilme bildiriminin bir suretini derhal üyeye vermek zorundadır. Kamu işvereni, bildirimin bir örneğini onbeş gün içinde sendikaya gönderir. Çekilme, kamu işverenine başvurma tarihinden başlayarak otuz gün sonra geçerli olur. Çekilenin bu süre içinde başka bir sendikaya üye olması halinde yeni sendikaya üyeliği, bu sürenin bitim tarihinde kazanılır. Üyenin, sendikadan çıkarılma kararı sendika merkez genel kurulunca alınır. Çıkarma kararı, çıkarılana ve işverene yazı ile bildirilir. Çıkarma kararına karşı üye, bildirim tarihinden itibaren onbeş gün içinde görevli iş mahkemesine itiraz edebilir. Mahkeme iki ay içinde kesin karar verir. Üyelik, çıkarılma kararı kesinleşinceye kadar sürer.

Çekilme, göreve son verilmesi veya sair nedenlerle kamu görevinden ayrılanların üyelikleri, sendika şubesi, sendika veya konfederasyon organlarındaki görevleri, farklı bir hizmet koluna giren kuruma atanarlardan sendika üyesi olanların ise üyelikleri, varsa sendika şubesi ve sendika organlarındaki görevleri sona erer, ancak varsa konfederasyon organlarındaki görevleri devam eder. Emekliye ayrılanların sendika şubesi, sendika veya konfederasyon organlarındaki görevleri seçtikleri dönemin sonuna kadar devam eder. Üyeliğin devamı ve askıya alınması hallerinde 2821

sayılı Sendikalar Kanununun 24 üncü maddesinde yer alan hükümler uygulanır.

Sendika üyelerinin ve yöneticilerinin güvencesi

Kamu görevlileri, iş saatleri dışında veya işverenin izni ile iş saatleri içinde sendika veya konfederasyonların bu Kanunda belirtilen faaliyetlerine katılmalarından dolayı farklı bir işleme tâbi tutulamaz ve görevlerine son verilemez. Kamu işvereni, işyeri sendika temsilcisi, sendika işyeri temsilcisi, sendika il ve ilçe temsilcisi ile sendika ve sendika şube yöneticilerinin işyerini (...) (1) sebebini açık ve kesin şekilde belirtmedikçe değiştiremez. (1) Kamu işvereni kamu görevlileri arasında sendika üyesi olmaları veya olmamaları nedeniyle bir ayırım yapamaz. Sendika veya konfederasyonu ilk genel kurula kadar sevk ve idare edecek yönetim kurulu üyeleri, genel kurulda yönetim kuruluna seçilenler ile sendika şube yönetim kurulu üyeleri seçtikleri tarihten itibaren durumlarını en geç otuz gün içinde kurumlarına yazılı olarak bildirirler. Söz konusu yöneticiler (...) (1) sendika tüzüğünde belirtilen hükümlere göre, ayrıca yazılı talepte bulunmaları halinde bu görevleri süresince aylıksız izine ayrılırlar. Talepte bulunmayanlar ise kurumlarındaki görevlerine devam ederler. İzine ayrılmayan yönetim kurulu üyeleri haftada bir gün kurumlarından izinli sayılırlar. (Ek cümle: 4/4/2012-6289/13 md.) Sendika yönetim kurulu üyelerinin, bu fıkra da belirtilen haklardan yararlanabilmesi için bağlı bulundukları sendikanın şube kurulması için öngörülen üye sayısına ulaşması, konfederasyon yönetim kurulu üyelerinin bu fıkra da belirtilen haklardan yararlanabilmesi için ise konfederasyona bağlı sendikaların toplam üye sayısının genel kurullarını delegelerle yapabilecek sendika üye sayısına ulaşması gerekir. (1) Sendika şubeleri en az 400 üye ile kurulur.

(Ek cümleler: 4/4/2012-6289/13 md.) Sendika şubesi bulunmayan il ve ilçelerde il ve ilçe temsilciliği kurulabilir. İldeki üye sayısı 100 ve daha fazla olan sendikanın il temsilcisi ile ilçedeki üye sayısı 50 ve daha fazla olan sendikanın ilçe temsilcisi haftada dört saat izinli sayılır.

Aylıksız izine ayrılan yöneticilerin bu süreleri, emekli kesenekleri ve karşılıklarının yöneticisi oldukları sendikaları tarafından her ay Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığına ödenmesini kabul etmeleri koşuluyla kazanılmış hak aylığı ile emeklilik hizmetine sayılır. Kurumlarından aylıksız izinli sayılan sendika, konfederasyon ve şube yönetim kurulu üyeleri ile bunların bakmakla yükümlü oldukları aile fertlerinin sağlık giderlerinin kurumlarınca karşılanmasına devam olunur. Aylıksız izinli sayılanlardan herhangi bir nedenle sendika veya konfederasyon organlarındaki görevlerinden ayrılanlar, görevlerinin son bulması tarihinden itibaren otuz gün içinde ayrıldıkları kurum ve kuruluşa yazılı müracaat etmeleri durumunda, kamu işvereni bu kimseleri otuz gün içinde eski görevlerine ya da uygun diğer bir göreve atamak zorundadır. Otuz gün içinde görevlerine başlamak için başvurmamaları görevlerinden çekilmiş sayılırlar. Görevden uzaklaştırma, re'sen emeklilik, göreve son verilmesi, tayin veya sair hallerde görevlinin mahkemeye başvurusu halinde, mahkeme kararı kesinleşinceye kadar sendikadaki görevi devam eder.

Sendika ve konfederasyonların yetki ve faaliyetleri

Kamu görevlileri sendikaları ile konfederasyonlar, bu Kanundaki hükümler çerçevesinde, toplu sözleşme görüşmelerinde taraf olmaya yetkilidir. Sendika ve konfederasyonlar kuruluş amaçları doğrultusunda toplumsal cinsiyet

eşitliğini gözeterek aşağıdaki faaliyetlerde bulunabilirler:

a) Genel olarak kamu personelinin hak ve ödevleri, çalışma koşulları, yükümlülükleri, iş güvenlikleri ile sağlık koşullarının geliştirilmesi konularında görüş bildirmek ve toplu sözleşmenin uygulanmasını izlemek üzere yapılacak çalışmalara temsilciler göndermek.

b) Devlet personel mevzuatında kamu görevlilerinin temsilini öngören çeşitli kurullara temsilci göndermek.

c) Verimlilik araştırmaları yapmak, sonuçlarla ilgili raporlar düzenlemek, önerilerde bulunmak ve işverenlerle bu konularda ortak çalışmalar yapmak.

d) Üyelerin meslekî yeterliliklerinin artırılması ve sorunlarının çözülmesi ile sendikal faaliyetlerinin geliştirilmesine yönelik kurs, seminer ve sosyal amaçlı toplantılar düzenlemek, bilimsel çalışmalar yapmak ve yayınlarda bulunmak.

e) Üyelerin ortak ekonomik ve sosyal hak ve menfaatleri ile personel hukukunu ilgilendiren konularda ilgili kurumlara ve yetkili makamlara sunulmak üzere çalışmalar yapmak ve öneriler getirmek.

f) Üyelerin idare ile ilgili doğacak ihtilaflarında, ortak hak ve menfaatlerinin izlenmesinde veya hukukî yardım gerekliliğinin ortaya çıkması durumunda üyelerini veya mirasçılarını, her düzeyde ve derecedeki yönetim ve yargı organları önünde temsil etmek veya ettirmek, dava açmak ve bu nedenle açılan davalarda taraf olmak.

g) Üyeleri ve ailelerinin yararlanmaları için hizmet amacıyla, eğitim ve sağlık tesisleri, dinlenme yerleri, misafirhane spor alanları ve benzeri yerler ile kitaplık, kreş, yuva

ve huzur evleri, yardımlaşma sandıkları kurmak ve yönetmek ile herhangi bir bağışta bulunmamak kaydı ile üyeleri için kooperatifler kurulmasına yardım etmek ve nakit mevcudunun yüzde onundan fazla olmamak kaydıyla bu kooperatiflere kredi vermek.

h) Yangın, su baskını, deprem gibi tabii afetlerin vukuunda, gerektiğinde üyelik şartı aranmaksızın nakit mevcudunun yüzde onunu aşmamak kaydıyla afete uğrayan bölgelerde konut, sağlık ve eğitim tesisleri yapılması amacıyla kamu yararına çalışan dernekler ve Cumhurbaşkanınca vergi muafiyeti tanınan vakıflar ile kamu kurum ve kuruluşlarına aynî ve nakdî yardımda bulunmak, afete uğrayan bölgelerde konut ve sağlık tesisleri yapmak.

Yasaklar

Bu Kanuna göre kurulan sendika ve konfederasyonların yönetim ve işleyişleri Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerine ve demokratik esaslara aykırı olamaz. Sendika ve konfederasyonlar kamu makamlarından maddî yardım kabul edemez, siyasî partilerden maddî yardım alamaz ve onlara maddî yardımda bulunamazlar. Sendika ve konfederasyonlar siyasî partilerin kuruluşu içinde yer alamazlar; siyasî partilerin ad, amblem, rumuz veya işaretlerini kullanamazlar. Sendika ve konfederasyonlar ticaretle uğraşamazlar.

Kamu Personeli Danışma Kurulu

Kamu Personeli Danışma Kurulu, kamu görevlileri sendikaları ve konfederasyonları ile kamu idareleri arasında sosyal diyalogun geliştirilmesi, kamu personel mevzuatının ve kamu yönetimi uygulamalarının değerlendirilmesi, yönetimin daha iyi işleyen bir yapıya kavuşturulması için ortak çalışmalar yürütülmesi, kamu görevlilerinin

yönetime katılımının sağlanması ve kamu yönetiminin karşılaştığı sorunlara çözümler geliştirilmesi amacıyla; Cumhurbaşkanının görevlendireceği Cumhurbaşkanı yardımcısı veya bakanın başkanlığında, en çok üyeye sahip üç konfederasyonun genel başkanı ile her bir hizmet kolunda en çok üyeye sahip kamu görevlileri sendikasının başkanı ve Cumhurbaşkanınca belirlenen kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcilerinden oluşur. Kurula gündemde yer alan konulara göre diğer kamu kurum ve kuruluşlarının yetkilileri de davet edilebilir.(3) 28 inci maddede belirtilen toplu sözleşme konuları ile kurumsal konular dışında kalan ve kamu personel sistemini ilgilendiren genel nitelikli konular, Kurulda değerlendirilir. Kurul, her yıl mart ve kasım aylarında toplanır. Kurulun sekreteryaya hizmetleri Devlet Personel Başkanlığınca yürütülür.

Kurum idarî kurulları

Kurum düzeyinde kamu görevlilerinin çalışma koşulları ve kanunların kamu görevlilerine eşit uygulanması konularında görüş bildirmek üzere, eşit sayıda kamu işveren vekili ile en çok üyeye sahip sendikaca, üyeleri arasından belirlenen temsilcilerin katıldığı kurum idarî kurulları oluşturulur. Bu kurullar yılda iki kez toplanır.

Toplu sözleşmenin kapsamı

Toplu sözleşme; kamu görevlilerinin mali ve sosyal haklarını düzenleyen mevcut mevzuat hükümleri dikkate alınarak kamu görevlilerine uygulanacak katsayı ve göstergeler, aylık ve ücretler, her türlü zam ve tazminatlar, ek ödeme, toplu sözleşme ikramiyesi, fazla çalışma ücreti, harcırah, ikramiye, doğum, ölüm ve aile yardımı ödenekleri, cenaze giderleri, yiyecek ve giyecek yardımları ve diğer mali ve sosyal hakları kapsar. Toplu sözleşme ikramiyesi hariç olmak üzere toplu sözleşme hükümlerinin uygulanmasında sendika

üyeleri olan ve sendika üyesi olmayan kamu görevlileri arasında ayırım yapılamaz. Toplu sözleşme hükümleri, sözleşmenin yapıldığı tarihi takip eden iki mali yıl için geçerlidir.

Toplu sözleşmenin tarafları ve imza yetkisi

Toplu sözleşme görüşmelerine kamu idaresi adına Kamu İşveren Heyeti, kamu görevlileri adına Kamu Görevlileri Sendikaları Heyeti katılır.

Kamu İşveren Heyeti, Cumhurbaşkanının görevlendireceği Cumhurbaşkanı yardımcısı veya bakanın başkanlığında, Cumhurbaşkanınca belirlenen bakanlıklar ile kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcilerinden oluşur.

Kamu Görevlileri Sendikaları Heyeti,

Bağlı sendikaların toplam üye sayısı itibarıyla en fazla üyesi bulunan konfederasyonun Heyet Başkanı olarak belirleyeceği bir temsilci ile her bir hizmet kolunda en fazla üyeye sahip kamu görevlileri sendikaları tarafından belirlenecek birer temsilci, bağlı sendikaların üye sayıları esas alınmak kaydıyla toplam üye sayıları itibarıyla birinci, ikinci ve üçüncü sırada bulunan konfederasyonlar tarafından belirlenecek birer temsilci olmak üzere onbeş üyeden oluşur.

Üye sayılarının tespiti

Sendika ve konfederasyonların üye sayılarının belirlenmesinde aşağıdaki esaslar uygulanır: a) Kurumlarca yapılacak tespit; Tespite ilişkin toplantıya kurumun işveren vekili ile tahakkuk memuru veya mali hizmetler birimi yetkilisi ve kurumun hizmet kolunda faaliyette bulunan sendikalardan birer temsilci katılır. Toplantı her yıl 15 Mayıs tarihinden sonra beş iş günü içerisinde kurumca belirlenerek sendikalara bildirilen yer ve günde yapılır. Bu Kanuna tâbi olarak

kurumda çalışan kamu görevlilerinin, 15 Mayıs tarihi itibarıyla listesi ile üyelerinden aidaat kesintisi yapılan sendikaların üyelerini gösterir liste, toplantıya katılanlarca değerlendirilir. Bu değerlendirmeden sonra, toplam kamu görevlisi sayısı ile sendika üyesi kamu görevlilerinin sendikalara göre toplam sayılarını belirten tutanak toplantıya katılan taraflarca imzalanır. İmzalı tutanak, kamu işvereni ve sendikalarca Mayıs ayının son iş gününe kadar Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına gönderilir.

Toplu sözleşme görüşmeleri

Toplu sözleşme görüşmeleri son rakamı tek olan yıllarda yapılır. Kamu görevlilerinin geneline yönelik toplu sözleşme teklifleri Kamu Görevlileri Sendikaları Heyetinin konfederasyon temsilcisi üyeleri, her bir hizmet koluna ilişkin toplu sözleşme teklifleri ise Heyetin ilgili sendika temsilcisi üyesi tarafından hazırlanır ve toplu sözleşme görüşmelerinin başlama tarihinden en az bir hafta önce Kamu İşveren Heyetine sunulmak üzere Devlet Personel Başkanlığına verilir. Toplu sözleşme görüşmelerinin başlangıcında Kamu İşveren Heyeti Başkanı ile Kamu Görevlileri Sendikaları Heyeti Başkanı, Devlet Personel Başkanlığına verilen talepler esas alınmak suretiyle genel ve hizmet koluna ilişkin toplu sözleşme görüşme gündemini belirler. Toplu sözleşme görüşmeleri, genel ve hizmet kollarını ilgilendiren taleplerin topluca görüşülmesi suretiyle yürütülür. Birden fazla hizmet kolunu ilgilendiren hususlar, kamu görevlilerinin geneline yönelik konular arasında görüşülür. Kamu İşveren Heyeti Başkanının belirleyeceği kurum temsilcileri ile Kamu Görevlileri Sendikaları Heyetinin toplam sayısı onbeş geçmemek üzere belirleyeceği temsilciler, toplu sözleşme görüşmelerine teknik heyet olarak iştirak edebilirler. Toplu sözleşme görüşmelerine, Ağustos ayının ilk işgünü

Kamu İşveren Heyeti Başkanınca belirlenen ve Kamu Görevlileri Sendikaları Heyetine dahil konfederasyonlara görüşmelerin başlamasından en az bir hafta önceden bildirilen yerde başlanır. Toplu sözleşme süreci, Kamu Görevlileri Hakem Kurulu kararının alınması da dahil olmak üzere en geç ağustos ayının son işgünü tamamlanır. Hafta sonu tatil günleri hariç olmak üzere resmî tatil günlerine rastlayan günlerde toplu sözleşme görüşmelerine ara verilir. Toplu sözleşme görüşmelerinin yürütülmesinde uygulanacak yöntem ve görüşme takvimi yönetmelikle düzenlenir.

Toplu sözleşme görüşme süreci sonunda, kamu görevlilerinin geneline yönelik mali ve sosyal haklara ilişkin bölüm ile her bir hizmet koluna özgü mali ve sosyal haklara ilişkin bölümlerden ve tek metinden oluşan toplu sözleşme veya toplantı tutanağı imzalanır. Toplu sözleşmeye kurumsal hiyerarşiyi bozacak ve aynı veya benzer unvanlı kamu görevlilerinin mali ve sosyal hakları arasında kurumlar arası dengesizliğe yol açacak hükümler konulamaz. İmzalanan toplu sözleşme metinleri Resmî Gazetede yayımlanır. Toplu sözleşme görüşmelerine katılmaya yetkili hiçbir konfederasyon temsilcisinin toplu sözleşme görüşmelerine katılmaması veya toplu sözleşme görüşmelerinin uzlaşmazlıkla sonuçlanmasına rağmen tarafların Kamu Görevlileri Hakem Kuruluna başvurmaması halinde, kamu görevlilerine sonraki iki mali yıl boyunca uygulanacak mali ve sosyal haklar genel hükümlere göre belirlenir

Uyuşmazlık hali

Toplu sözleşme görüşme süreci sonunda toplu sözleşme imzalanamaması halinde, üzerinde uzlaşılan ve uzlaşılamayan konuları içeren toplantı tutanağı, tutanağın kamu görevlilerinin geneline yönelik bölümü Kamu Görevlileri Sendikaları Heyeti Başkanı

ve hizmet kollarına yönelik bölümleri ilgili sendika temsilcisi ile Kamu İşveren Heyeti Başkanı tarafından imzalanır. Toplu sözleşme görüşmelerinin uzlaşmazlıkla sonuçlanması ve toplantı tutanağı imzalanamaması halinde Devlet Personel Başkanlığı tarafından görüşmelerin uzlaşmazlıkla sonuçlandığına dair tespit tutanağı tutulur. Toplantı tutanağı imzalanmasından veya görüşmelerin uzlaşmazlıkla sonuçlandığının tespit tutanağı ile belirlenmesinden itibaren üç işgünü içerisinde sözleşmenin ilgili bölümlerini imzalamaya yetkili olanlar tarafından imzalamaya yetkili oldukları bölümler için Kamu Görevlileri Hakem Kuruluna başvurulabilir. Toplu sözleşme kapsamına girmeyen konulara ilişkin olarak Kamu Görevlileri Hakem Kuruluna başvurulamaz

Kamu Görevlileri Hakem Kurulu

Kamu Görevlileri Hakem Kurulu her toplu sözleşme dönemi için; a) Yargıtay, Danıştay ve Sayıştay Başkan, Başkanvekili, Başkan Yardımcısı veya Daire Başkanları arasından Cumhurbaşkanınca Başkan olarak seçilecek bir üye,(3) b) (Değişik: 2/7/2018-KHK-703/197 md.) Cumhurbaşkanınca belirlenen bakanlıklar ile kamu kurum ve kuruluşlarından dört üye, c) Bağlı sendikaların üye sayısı itibarıyla en fazla üyeye sahip konfederasyon tarafından belirlenecek iki, bağlı sendikaların üye sayısı açısından ikinci ve üçüncü sırada bulunan konfederasyonlardan birer üye, d) Üniversitelerin kamu yönetimi, iş hukuku, kamu maliyesi, çalışma ekonomisi, iktisat ve işletme bilim dallarından en az Doçent unvanını taşıyanlar arasından Cumhurbaşkanınca seçilecek bir üye,(3) e) Bağlı sendikaların üye sayısı itibarıyla en fazla üyeye sahip konfederasyon tarafından üç, bağlı sendikaların üye sayısı açısından ikinci ve üçüncü sırada bulunan konfederasyonlar tarafından ikişer olmak üzere (d) bendinde

belirtilen bilim dallarından en az Doçent unvanını taşımak kaydıyla, önerilecek toplam yedi öğretim üyesi arasından Cumhurbaşkanınca seçilecek bir üye,(3) olmak üzere onbir üyeden oluşur

Birincifırkanın(b)bendigereğincebelirlenen üyeler, konfederasyonlarca belirlenen üyeler ile öğretim üyeleri, toplu sözleşme görüşmelerinin başlamasından iki hafta önce Devlet Personel Başkanlığına bildirilir. Kamu Görevlileri Hakem Kurulunun Başkan ve diğer üyeleri, toplu sözleşme görüşmeleri başlamadan önce belirlenir. Kamu Görevlileri Hakem Kurulu Başkanı ve her bir üyesi için aynı usul ve esaslar çerçevesinde birer yedek üye görevlendirilir.(1) Kamu Görevlileri Hakem Kurulu, Başkanın çağrısı üzerine Başkan dahil en az sekiz üyenin katılımı ile toplanır. Mazereti nedeniyle toplantıya katılamayacak üyelerin yerine yedekleri çağrılır. Çalışma programı, toplantı gündemi, toplantı veya tespit tutanağının inceleme usul ve esasları ile toplantıya ilişkin diğer hususlar Başkan tarafından belirlenir. Kamu Görevlileri Hakem Kurulu, tarafların

başvuru tarihinden itibaren beş gün içinde kararını verir. Kamu Görevlileri Hakem Kurulu, toplantıya katılanların çoğunluğu ile karar alır. Kurul üyeleri çekimser oy kullanamazlar. Oyların eşitliği halinde Başkanın bulunduğu taraf çoğunluğu sağlamış sayılır. Karara katılmayan üyeler, ayrı ayrı veya birlikte, karşı oy şerhini ve gerekçesini tutanağa yazdırır. Kurul kararları kesindir ve toplu sözleşme hükmündedir. Kurul kararları taraflara üç gün içerisinde yazılı olarak bildirilir ve Resmî Gazetede yayımlanır. Her toplantı günü için toplantıya katılan Kamu Görevlileri Hakem Kurulu Başkanına (5000), üyelere (4500) gösterge rakamının memur aylık katsayısı ile çarpımı sonucu bulunacak miktarda toplantı ücreti ödenir. Kamu Görevlileri Hakem Kurulunun sekreteryaya hizmetleri Devlet Personel Başkanlığınca yürütülür. Toplu sözleşme görüşmeleri ile Kamu Görevlileri Hakem Kurulu çalışmalarına katılacak olanların ağırlama, konaklama, yolluk ve gündelikleri ile diğer her türlü giderleri Devlet Personel Başkanlığı bütçesine konulacak ödenekten karşılanır.

5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu

5018 Sayılı Kanunun Amacı

-Kalkınma planları ve programlarda yer alan politika ve hedefler doğrultusunda kamu kaynaklarının etkili, ekonomik ve verimli bir şekilde elde edilmesi ve kullanılmasını, hesap verebilirliği ve malî saydamlığı sağlamak üzere, kamu malî yönetiminin yapısını ve işleyişini, kamu bütçelerinin hazırlanmasını, uygulanmasını, tüm malî işlemlerin muhasebeleştirilmesini, raporlanmasını ve malî kontrolü düzenlemektir.

5018 Sayılı Kanunun Kapsamı

Bu Kanun,

*Merkezi yönetim kapsamındaki kamu idareleri,

*Sosyal güvenlik kurumları

*Mahallî idarelerden oluşan genel yönetim kapsamındaki kamu idarelerinin malî yönetim ve kontrolünü kapsar.

Avrupa Birliği fonları ile yurt içi ve yurt dışından kamu idarelerine sağlanan kaynakların kullanımı ve kontrolü de uluslararası anlaşmaların hükümleri saklı kalmak kaydıyla, bu Kanun hükümlerine tâbidir.

5018 Sayılı Kanun Kapsamında Yer Alan

İdareler

5018 Sayılı Kanunun 1 Sayılı Cetvelinde Yer Alan Genel Bütçeye Dahil Önemli İdareler

- 1) Türkiye Büyük Millet Meclisi
- 2) Cumhurbaşkanlığı
- 3) Anayasa Mahkemesi
- 4) Yargıtay
- 5) Danıştay
- 6) Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu
- 7) Sayıştay
- 8) Adalet Bakanlığı
- 9) Millî Savunma Bakanlığı
- 10) İçişleri Bakanlığı
- 11) Dışişleri Bakanlığı
- 12) Hazine ve Maliye Bakanlığı
- 13) Millî Eğitim Bakanlığı
- 14) Sağlık Bakanlığı
- 15) Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı
- 16) Aile, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
- 17) Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı
- 18) Kültür ve Turizm Bakanlığı
- 19) Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
- 20) Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
- 21) Gençlik ve Spor Bakanlığı
- 22) Tarım ve Orman Bakanlığı
- 23) Ticaret Bakanlığı
- 24) Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği
- 25) Millî İstihbarat Teşkilatı Başkanlığı
- 26) Jandarma Genel Komutanlığı
- 27) Sahil Güvenlik Komutanlığı
- 28) Emniyet Genel Müdürlüğü
- 29) Diyanet İşleri Başkanlığı
- 30) Devlet Personel Başkanlığı
- 31) Türkiye İstatistik Kurumu
- 32) Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
- 33) Gelir İdaresi Başkanlığı
- 34) Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü
- 35) Meteoroloji Genel Müdürlüğü
- 66) Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
- 37) Avrupa Birliği Başkanlığı
- 38) Devlet Arşivleri Başkanlığı
- 39) İletişim Başkanlığı
- 40) Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı

- 41) Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı

Bazı Özel Bütçeli İdareler

- 1) Savunma Sanayi Başkanlığı
- 2) Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu
- 3) Atatürk Araştırma Merkezi
- 4) Atatürk Kültür Merkezi
- 5) Türk Dil Kurumu
- 6) Türk Tarih Kurumu
- 7) Ulusal Bor Araştırma Enstitüsü
- 8) Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
- 9) Türkiye Bilimler Akademisi
- 10) Türkiye Adalet Akademisi
- 11) Yükseköğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu
- 12) Karayolları Genel Müdürlüğü
- 13) Spor Genel Müdürlüğü
- 14) Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü
- 15) Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü
- 16) Orman Genel Müdürlüğü
- 17) Vakıflar Genel Müdürlüğü
- 18) Türkiye Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü
- 19) Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü
- 20) Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü
- 21) Türk Akreditasyon Kurumu
- 22) Türk Standartları Enstitüsü
- 23) Türk Patent ve Marka Kurumu
- 24) Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı
- 25) Türkiye Atom Enerjisi Kurumu
- 26) Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
- 27) Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı
- 28) GAP Bölge Kalkınma İdaresi
- 29) Özelleştirme İdaresi Başkanlığı
- 30) Kamu Denetçiliği Kurumu
- 31) Ceza ve İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İş Yurtları Kurumu
- 32) Meslekî Yeterlilik Kurumu
- 33) Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

34 Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı

35) Doğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı

36) Konya Ovası Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı

37) Doğu Karadeniz Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı

38) Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü

39) Türkiye Su Enstitüsü

40) Türkiye İlaç ve Tıbbî Cihaz Kurumu

41) Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu

42) Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı

43) Tüm Devlet Üniversiteleri

44) Yükseköğretim Kurulu

45) Helal Akreditasyon Kurumu

46) Helal Akreditasyon Kurumu

47) Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü

48) Türkiye Uzay Ajansı

5018 Sayılı Kanunun 3 Sayılı Cetvelinde Yer Alan Düzenleyici Denetleyici Kurumlar

- 1) Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
- 2) Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu
- 3) Sermaye Piyasası Kurulu
- 4) Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
- 5) Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu
- 6) Kamu İhale Kurumu
- 7) Rekabet Kurumu
- 8) Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu
- 9) Kişisel Verileri Koruma Kurumu
- 10) Nükleer Düzenleme Kurumu

5018 Sayılı Kanunun 4 Sayılı Cetvelinde Yer Alan Sosyal Güvenlik Kurumları

- 1- Sosyal Güvenlik Kurumu
- 2- Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü

5018 Sayılı Kanunda Yer Alan Tanımlar

Bütçe: Belirli bir dönemdeki gelir ve gider tahminleri ile bunların uygulanmasına ilişkin hususları gösteren ve usulüne uygun

olarak yürürlüğe konulan belgeyi,

Kamu kaynakları: Borçlanma suretiyle elde edilen imkânlar dahil kamuya ait gelirler, taşınır ve taşınmazlar, hesaplarda bulunan para, alacak ve haklar ile her türlü değerleri,

Kamu gideri: Kanunlarına dayanılarak yaptırılan iş, alınan mal ve hizmet bedelleri, sosyal güvenlik katkı payları, iç ve dış borç faizleri, borçlanma genel giderleri, borçlanma araçlarının iskontolu satışından doğan farklar, ekonomik, malî ve sosyal transferler, verilen bağış ve yardımlar ile diğer giderleri,

Kamu geliri: Kanunlarına dayanılarak toplanan vergi, resim, harç, fon kesintisi, pay veya benzeri gelirler, faiz, zam ve ceza gelirleri, taşınır ve taşınmazlardan elde edilen her türlü gelirler ile hizmet karşılığı elde edilen gelirler, borçlanma araçlarının primli satışı suretiyle elde edilen gelirler, sosyal güvenlik primi kesintileri, alınan bağış ve yardımlar ile diğer gelirleri,

Özel gelir: Genel bütçe kapsamındaki idarelerin kamu görevi ve hizmeti dışında ilgili kanunlarında belirtilen faaliyetlerinden ve fiyatlandırılabilir nitelikteki mal ve hizmet teslimlerinden sağlanan ve genel bütçede gösterilen gelirleri,

Harcama birimi: Kamu idaresi bütçesinde ödenek tahsis edilen ve harcama yetkisi bulunan birimi,

Stratejik plan: Kamu idarelerinin orta ve uzun vadeli amaçlarını, temel ilke ve politikalarını, hedef ve önceliklerini, performans ölçütlerini, bunlara ulaşmak için izlenecek yöntemler ile kaynak dağılımlarını içeren planı,

Kamu Maliyesi Tanımı

Kamu maliyesi; gelirlerin toplanması, harcamaların yapılması, açıkların finansmanı, kamunun varlık ve borçları ile diğer yükümlülüklerinin yönetimini kapsar. Kamu maliyesi, merkezden ve yerinden yönetim esaslarına göre yürütülür. Kamu idarelerinin görevleri, ilgili kanunlarında açık olarak belirlenir ve kaynakların dağıtımında esas alınır.

Hazine Birliği İlkesi

Merkezî yönetim kapsamındaki kamu idarelerinin gelir, gider, tahsilat, ödeme, nakit planlaması ve borç yönetimi Hazine birliğini sağlayacak şekilde yürütülür. Bu Kanuna ekli (I) sayılı cetvelde yer alan kamu idarelerinin tüm gelirleri Hazine veznelerine girer, giderleri bu veznelerden ödenir. Bu idareler özel vezne açamaz.

Kamu Kaynağının Kullanılmasının Genel Esasları

Mali saydamlık

Her türlü kamu kaynağının elde edilmesi ve kullanılmasında denetimin sağlanması amacıyla kamuoyu zamanında bilgilendirilir. Bu amaçla;

- a) Görev, yetki ve sorumlulukların açık olarak tanımlanması,
- b) Hükümet politikaları, kalkınma planları, yıllık programlar, stratejik planlar ile bütçelerin hazırlanması, yetkili organlarda görüşülmesi, uygulanması ve uygulama sonuçları ile raporların kamuoyuna açık ve ulaşılabilir olması,
- c) Genel yönetim kapsamındaki kamu idareleri tarafından sağlanan teşvik ve desteklemelerin bir yılı geçmemek üzere belirli dönemler itibarıyla kamuoyuna açıklanması,
- d) Kamu hesaplarının standart bir

muhasebe sistemi ve genel kabul görmüş muhasebe prensiplerine uygun bir muhasebe düzenine göre oluşturulması,

Hesap verme sorumluluğu

Her türlü kamu kaynağının elde edilmesi ve kullanılmasında görevli ve yetkili olanlar, kaynakların

- Etkili, ekonomik, verimli ve hukuka uygun olarak elde edilmesinden
- Kullanılmasından,
- Muhasebeleştirilmesinden,
- Raporlanmasından
- Kötüye kullanılmaması için gerekli önlemlerin alınmasından sorumludur
- Yetkili kılınmış mercilere hesap vermek zorundadır.

Stratejik planlama ve performans esaslı bütçeleme

Madde 9- Kamu idareleri; kalkınma planları, Cumhurbaşkanı tarafından belirlenen politikalar, programlar, ilgili mevzuat ve benimsedikleri temel ilkeler çerçevesinde geleceğe ilişkin misyon ve vizyonlarını oluşturmak, stratejik amaçlar ve ölçülebilir hedefler saptamak, performanslarını önceden belirlenmiş olan göstergeler doğrultusunda ölçmek ve bu sürecin izleme ve değerlendirmesini yapmak amacıyla katılımcı yöntemlerle stratejik plan hazırlarlar.

Kamu idareleri, kamu hizmetlerinin istenilen düzeyde ve kalitede sunulabilmesi için bütçeleri ile program ve proje bazında kaynak tahsislerini; stratejik planlarına, yıllık amaç ve hedefleri ile performans göstergelerine dayandırmak zorundadırlar.

Stratejik plan hazırlamakla yükümlü olacak kamu idarelerinin ve stratejik planlama sürecine ilişkin takvimin tespitine, stratejik planların politikalar, kalkınma planı ve programlarla ilişkilendirilmesine yönelik usul ve esaslar Cumhurbaşkanı tarafından belirlenir.

Kamu idareleri, yürütecekleri faaliyet ve projeler ile bunların kaynak ihtiyacını, performans hedef ve göstergelerini içeren performans programı hazırlar.

Kamu idareleri bütçelerini, stratejik planlarında yer alan misyon, vizyon, stratejik amaç ve hedeflerle uyumlu ve performans esasına dayalı olarak hazırlarlar. Kamu idarelerinin bütçelerinin stratejik plarlarda belirlenen performans göstergelerine uygunluğu ve idarelerin bu çerçevede yürütecekleri faaliyetler ile performans esaslı bütçelemeye ilişkin diğer hususlar Cumhurbaşkanlığı tarafından belirlenir.

Cumhurbaşkanlığı tarafından ilgili kamu idaresi için uygun görülen performans göstergeleri, kuruluşların bütçelerinde yer alır. Performans denetimleri bu göstergeler çerçevesinde gerçekleştirilir.

Bakanların ve Üst Yöneticilerin Hesap Verme Sorumluluğu

Bakanlar, Cumhurbaşkanlığı tarafından belirlenen politikaların uygulanması ile bakanlıklarının ve bakanlıklarına bağlı, ilgili ve ilişkili kuruluşların stratejik planları ile bütçelerinin kalkınma planlarına, yıllık programlara uygun olarak hazırlanması ve uygulanmasından, bu çerçevede diğer bakanlıklarla koordinasyon ve işbirliğini sağlamaktan sorumludur. Bu sorumluluk,

-Yükseköğretim Kurulu, Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı, üniversiteler ve yüksek teknoloji enstitüleri için Millî Eğitim Bakanına, mahallî idareler için Çevre ve Şehircilik Bakanına aittir,

Bakanlar, kamu kaynaklarının etkili, ekonomik ve verimli kullanılması ile hukuki ve mali konularda Cumhurbaşkanlığına karşı sorumludurlar

Bakanlar; idarelerinin amaçları, hedefleri, stratejileri, varlıkları, yükümlülükleri ve yıllık performans programları konusunda her malî yılın ilk ayı içinde kamuoyunu bilgilendirirler.

Üst Yönetici Olan Görevliler

Bakanlıklarda ve diğer kamu idarelerinde en üst yönetici, il özel idarelerinde vali ve belediyelerde belediye başkanı üst yöneticidir. Bakanlıklarda en üst yönetici Cumhurbaşkanlığı tarafından belirlenir.

Diğer kamu idarelerinde en üst yönetici

-il özel idarelerinde vali

-Belediyelerde belediye başkanı

Üst yöneticiler, idarelerinin stratejik planlarının ve bütçelerinin kalkınma planına, yıllık programlara, kurumun stratejik plan ve performans hedefleri ile hizmet gereklerine uygun olarak hazırlanması ve uygulanmasından, sorumlulukları altındaki kaynakların etkili, ekonomik ve verimli şekilde elde edilmesi ve kullanımını sağlamaktan, kayıp ve kötüye kullanımının önlenmesinden, malî yönetim ve kontrol sisteminin işleyişinin gözetilmesi, izlenmesi ve bu Kanunda belirtilen görev ve sorumlulukların yerine getirilmesinden Bakana; mahallî idarelerde ise meclislerine karşı sorumludurlar.

Üst yöneticiler, bu sorumluluğun gereklerini harcama yetkilileri, malî hizmetler birimi ve iç denetçiler aracılığıyla yerine getirirler.

Bütçe türleri ve kapsamı

Merkezî yönetim bütçesi, bu Kanuna ekli (I), (II) ve (III) sayılı cetvellerde yer alan kamu idarelerinin bütçelerinden oluşur.

Genel bütçe, Devlet tüzel kişiliğine dahil olan ve bu Kanuna ekli (I) sayılı cetvelde

yer alan kamu idarelerinin bütçesidir.

Özel bütçe, bir bakanlığa bağlı veya ilgili olarak belirli bir kamu hizmetini yürütmek üzere kurulan, gelir tahsis edilen, bu gelirlerden harcama yapma yetkisi verilen, kuruluş ve çalışma esasları özel kanunla düzenlenen ve bu Kanuna ekli (II) sayılı cetvelde yer alan her bir kamu idaresinin bütçesidir.

Düzenleyici ve denetleyici kurum bütçesi, özel kanunlarla kurul, kurum veya üst kurul şeklinde teşkilatlanan ve bu Kanuna ekli (III) sayılı cetvelde yer alan her bir düzenleyici ve denetleyici kurumun bütçesidir.

Sosyal güvenlik kurumu bütçesi, sosyal güvenlik hizmeti sunmak üzere, kanunla kurulan ve bu Kanuna ekli (IV) sayılı cetvelde yer alan her bir kamu idaresinin bütçesidir.

Mahallî idare bütçesi, mahallî idare kapsamındaki kamu idarelerinin bütçesidir.

Bütçe İlkeleri

Bütçelerin hazırlanması, uygulanması ve kontrolünde aşağıdaki ilkelere uyulur:

- Bütçelerin hazırlanması ve uygulanmasında, makroekonomik istikrarla birlikte sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak esastır.
- Kamu idarelerine bütçeyle verilen harcama yetkisi, kanunlarla veya Cumhurbaşkanlığı kararnameleriyle düzenlenen görev ve hizmetlerin yerine getirilmesi amacıyla kullanılır.(3)
- Bütçeler kalkınma planı ve programlarda yer alan politika, hedef ve önceliklere uygun şekilde, idarelerin stratejik planları ile performans ölçütlerine ve fayda-maliyet analizine göre hazırlanır, uygulanır ve kontrol edilir.

- Bütçeler, stratejik planlar dikkate alınarak izleyen iki yılın bütçe tahminleriyle birlikte görüşülür ve değerlendirilir.
- Bütçe, kamu malî işlemlerinin kapsamlı ve saydam bir şekilde görünmesini sağlar.(2)
- Tüm gelir ve giderler gayri safi olarak bütçelerde gösterilir.
- Belirli gelirlerin belirli giderlere tahsis edilmemesi esastır.
- Bütçelerde gelir ve gider denkleğinin sağlanması esastır.
- Bütçeler, ait olduğu yıl başlamadan önce Türkiye Büyük Millet Meclisi veya yetkili organlarca kabul edilmedikçe veya onaylanmadıkça uygulanamaz.
- Bütçelerde, bütçeyi ilgilendirmeyen hususlara yer verilmez.
- Bütçeler kurumsal, işlevsel ve ekonomik sonuçların görülmesini sağlayacak şekilde Cumhurbaşkanlığınca uluslararası standartlara uygun olarak belirlenen bir sınıflandırmaya tâbi tutularak hazırlanır ve uygulanır.(1)
- Bütçe gelir ve gider tahminleri ile uygulama sonuçlarının raporlanmasında açıklık, doğruluk ve malî saydamlık esas alınır.
- Kamu idarelerinin tüm gelir ve giderleri bütçelerinde gösterilir.
- Kamu hizmetleri, bütçelere konulacak ödeneklerle, mevzuatla belirlenmiş yöntem, ilke ve amaçlara uygun olarak gerçekleştirilir.
- Bütçelerde, ödenekler belirli amaçları gerçekleştirmek üzere tahsis edilir.

Merkezi Yönetim Bütçe Hazırlama Süreci

Süreç
Tarih

Yetkili Mercî

ORTA VADELİ PROGRAM
Kalkınma Bakanlığı hazırlar.

Bakanlar Kurulu kabul eder.
En geç Eylül ayının ilk haftası sonuna kadar

ORTA VADELİMALİ PLAN

Maliye Bakanlığı hazırlar.

Yüksek Planlama Kurulu karara bağlar

En geç Eylül ayının onbeşine kadar

BÜTÇE ÇAĞRISI ve EKİ BÜTÇEHAZIRLAMA REHBERİ

Maliye Bakanlığı En geç Eylül ayının onbeşine kadar

YATIRIM GENELGESİ VE EKİ YATIRIM PROGRAMI HAZIRLAMA REHBERİ

Kalkınma Bakanlığı En geç Eylül ayının onbeşine kadar

KAMU İDARELERİNİN BÜTÇE VEYATIRIM TEKLİFLERİNİN GÖNDERİLMESİ VE GÖRÜŞÜLMESİ

Harcamacı Kuruluşlar bütçe tekliflerini

Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol

Genel Müdürlüğüne, yatırım tekliflerini

Kalkınma Bakanlığına gönderilir Orta Vadeli Mali Planın

Yayımlı-Merkezi Yönetim

Bütçe Kanununun

TBMM'ye Sevki

MERKEZİ YÖNETİM BÜTÇE KANUNUTASARISININ HAZIRLANMASI

Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü 15 Eylül-17 Ekim

MERKEZİ YÖNETİM BÜTÇE KANUNU TASARISININ T.B.M.M' YE SEVKİ

Bakanlar Kurulu En geç 17 Ekim

MERKEZİ YÖNETİM BÜTÇE KANUNTASARISININ TBMM' DEGÖRÜŞÜLMESİ

T.B.M.M. Plan ve Bütçe Komisyonu

17 Ekim – 31Aralık

Merkezi yönetim bütçe kanunu tasarısı 17 Ekim'i takip eden 55 gün içinde Plan ve Bütçe Komisyonunda, sonraki 20 gün içerisinde ise Genel Kurul'da görüşülür.

T.B.M.M. Genel Kurulu

MERKEZİ YÖNETİM BÜTÇE KANUN TASARISININ KANUNLAŞMASI

T.B.M.M. ve Cumhurbaşkanı E

n geç 31 Aralık

TBMM tarafından kabul edilen merkezi yönetim bütçe kanunu Cumhurbaşkanı tarafından onaylandıktan sonra mali yılbaşından önce Resmi Gazete'de yayımlanır

Ödenek Aktarmaları

-Merkezî yönetim kapsamındaki kamu idarelerinin bütçeleri arasındaki ödenek aktarmaları kanunla yapılır. Ancak,

Harcamalarda tasarrufu sağlamak, dengeli ve etkili bir bütçe politikasını gerçekleştirmek üzere genel bütçe ödeneklerinin yüzde onunu geçmemek kaydıyla, merkezî yönetim kapsamındaki kamu idarelerinin bütçeleri arasındaki ödenek aktarmalarına ilişkin yetki ve işlemler ile usul ve esaslar merkezî yönetim bütçe kanununda belirlenir.

-Merkezî yönetim kapsamındaki kamu idareleri, aktarma yapılacak tertipteki ödeneğin yüzde yirmisine kadar kendi bütçeleri içinde ödenek aktarması

yapabilirler. Ancak, ihtiyaç halinde yüzde yirmiyi aşan ödenek aktarma işlemlerini kurum bütçesinin başlangıç ödenekleri toplamının yüzde yirmisini geçmemek üzere yapmaya Maliye Bakanlığı, yılı yatırım programına ek yatırım cetvellerinde yer alan projelerde değişiklik yapılması halinde değişikliğin gerektirdiği tertipler arası ödenek aktarması işlemlerinin tamamını yapmaya ise ilgili idareler yetkilidir.

Kamu idarelerinin bütçeleri içinde; personel giderleri tertiplerinden, aktarma yapılmış tertiplerden ve yedek ödenekten aktarma yapılmış tertiplerden diğer tertiplere ödenek aktarılamaz. Ancak, yılı yatırım programına ek yatırım cetvellerinde yer alan projelerde değişiklik yapılması halinde, aktarma yapılan tertiplerden diğer tertiplere ödenek aktarılabilir.

– Kamu idarelerinin merkez teşkilatı harcama yetkilileri, merkez dışı birimlere, ihtiyaçlarında kullanılmak üzere Ödenek Gönderme Belgesi düzenlemek suretiyle ödenek gönderirler.

Yedek ödenek

Merkezî yönetim bütçe kanununda belirtilen hizmet ve amaçları gerçekleştirmek, ödenek yetersizliğini gidermek veya bütçelerde öngörülme- yen hizmetler için, bu Kanuna ekli (I) sayılı cetvelde yer alan idareler ile (II) sayılı cetvelde yer alan idarelerden merkezî yönetim bütçe kanununda gösterilecek olanların bütçelerine aktarılmak üzere, genel bütçe ödeneklerinin yüzde ikisine kadar Maliye Bakanlığı bütçesine yedek ödenek konulabilir. Bu ödenekten aktarma yapmaya Maliye Bakanı yetkilidir. Malî yıl içinde yedek ödenekten yapılan aktarmaların tür, tutar ve idareler itibarıyla dağılımı, yılın bitimini takip eden on beş gün içinde Maliye Bakanlığınca ilan edilir

Örtülü ödenek

Örtülü ödenek; kapalı istihbarat ve kapalı savunma hizmetleri, Devletin millî güvenliği ve yüksek menfaatleri ile Devlet itibarının gerekleri, siyasi, sosyal ve kültürel amaçlar ve olağanüstü hizmetlerle ilgili Devlet ve Hükümet icapları için kullanılmak üzere Cumhurbaşkanlığı ve Başbakanlık bütçelerine konulan ödenektir. Kanunlarla verilen görevlerin gerektirdiği istihbarat hizmetlerini yürüten diğer kamu idarelerinin bütçelerine de örtülü ödenek konulabilir.

–Örtülü ödenek, bu amaçlar dışında ve Cumhurbaşkanının, Başbakanın ve ailelerinin kişisel harcamaları ile siyasi partilerin idare, propaganda ve seçim ihtiyaçlarında kullanılamaz.

–İlgili yılda bu amaçla tahsis edilen ödenekler toplamı, genel bütçe başlangıç ödenekleri toplamının binde beşini geçemez.

Yüklenmeye Girişilmesi

Yüklenme, usulüne uygun olarak düzenlenmiş sözleşme esaslarına veya kanun hükmüne dayanılarak iş yaptırılması, mal veya hizmet alınması karşılığında geleceğe yönelik bir ödeme yükümlülüğüne girilmesidir. –Bütçede yeterli ödeneği bulunmayan işler için yüklenmeye girilemez. –Yüklenme süresi malî yılla sınırlıdır. –Harcama yetkilileri, tahsis edilen ödenekler dahilinde yüklenmeye girebilirler. –Yüklenmeye girilen tutara ait ödenekler saklı tutulur; başka iş yaptırılması, mal veya hizmet alınması için kullanılamaz.

Ertesi yıla geçen yüklenme

Niteliğinden dolayı malî yılla sınırlı tutulamayan ve sürekliliği bulunan iş

ve hizmetler için; her iş itibarıyla, bütçelerinde öngörülen ödeneklerin yüzde ellisini, izleyen yılın Haziran ayını geçmemek ve yüklenme süresi on iki ayı aşmamak üzere, ilgili üst yöneticinin onayıyla ertesi yıla geçen yüklenmelere girişilebilir:

Harcama yetkisi ve yetkilisi

-Bütçeyle ödenek tahsis edilen her bir harcama biriminin en üst yöneticisi harcama yetkilisidir.

-Kanunların verdiği yetkiye istinaden yönetim kurulu, icra komitesi, komisyon ve benzeri kurul veya komite kararıyla yapılan harcamalarda, harcama yetkisinden doğan sorumluluk kurul, komite veya komisyona ait olur.

– Yükseköğretim Kurulu ile üniversiteler ve yüksek teknoloji enstitülerinde, harcama yetkilileri ödenek gönderme belgesiyle belirlenir. Bu idarelerde ödenek gönderme belgesi ile ödenek gönderilen birimler harcama birimi, kendisine ödenek gönderilen birimin en üst yöneticisi ise harcama yetkilisidir.

-Harcama yetkisinin devredilmesi, yetkiyi devreden idari sorumluluğunu ortadan kaldırmaz.

-Harcama yetkilileri bütçede öngörülen ödenekleri kadar, ödenek gönderme belgesiyle kendisine ödenek verilen harcama yetkilileri ise tahsis edilen ödenek tutarında harcama yapabilir.

Harcama talimatı ve sorumluluk

-Bütçelerden harcama yapılabilmesi, harcama yetkilisinin harcama talimatı vermesiyle mümkündür.

–Harcama talimatlarında

*Hizmet gerekçesi

*Yapılacak işin konusu ve tutarı

*Süresi, kullanılabilir ödeneg

*Gerçekleştirme usulü

* Gerçekleştirmeye görevli olanlara ilişkin bilgiler yer alır.

Harcama yetkilileri, harcama talimatlarının bütçe ilke ve esaslarına, kanun, tüzük ve yönetmelikler ile diğer mevzuata uygun olmasından, ödeneklerin etkili, ekonomik ve verimli kullanılmasından ve bu Kanun çerçevesinde yapmaları gereken diğer işlemlerden sorumludur.

Giderin Gerçekleştirilmesi

-Bütçelerden bir giderin yapılabilmesi için iş, mal veya hizmetin belirlenmiş usul ve esaslara uygun olarak alındığının veya gerçekleştirildiğinin, görevlendirilmiş kişi veya komisyonlarca onaylanması ve gerçekleştirme belgelerinin düzenlenmiş olması gerekir.

–Giderlerin gerçekleştirilmesi; harcama yetkililerince belirlenen görevli tarafından düzenlenen ödeme emri belgesinin harcama yetkilisince imzalanması ve tutarın hak sahibine ödenmesiyle tamamlanır.

–Gerçekleştirme görevlileri, harcama talimatı üzerine; işin yaptırılması, mal veya hizmetin alınması, teslim almaya ilişkin işlemlerin yapılması, belgelendirilmesi ve ödeme için gerekli belgelerin hazırlanması görevlerini yürütürler.

-Elektronik ortamda oluşturulan ortak bir veri tabanından yararlanmak suretiyle yapılacak harcamalarda, veri giriş işlemleri gerçekleştirme görevi sayılır.

Ödenemeyen giderler ve bütçeleştirilmiş borçlar

Ödeme emri belgesine bağlandığı halde ödenemeyen tutarlar, bütçeye gider yazılarak emanet hesaplarına alınır ve buradan ödenir. Ancak, malın alındığı veya hizmetin yapıldığı malî yılı izleyen

beşinci yılın sonuna kadar talep edilmeyen emanet hesaplarındaki tutarlar bütçeye gelir kaydedilir. Gelir kaydedilen tutarlar, mahkeme kararı üzerine ödenir.

Kamu idarelerinin nakit mevcudunun tüm ödemeleri karşılayamaması halinde giderler, muhasebe kayıtlarına alınma sırasına göre ödenir.

Ancak, sırasıyla

- Kanunları gereğince diğer kamu idarelerine ödenmesi gereken vergi, resim, harç, prim, fon kesintisi, pay ve benzeri tutarlara
- Tarifeye bağlı ödemelere
- İlama bağlı borçlara
- Ödenmemesi halinde gecikme cezası veya faiz gibi ek yük getirecek borçlara
- Ödenmesi talep edilen emanet hesaplarındaki tutarlara öncelik verilir.

İlgili olduğu malî yılın sonundan başlayarak beş yıl içinde alacaklıları tarafından geçerli bir mazerete dayanmaksızın, yazılı talep edilmediğinden veya belgeleri verilmediğinden dolayı ödenemeyen borçlar zamanaşımına uğrayarak kamu idareleri lehine düşer.

Ön ödeme

- Harcama yetkilisinin uygun görmesi ve karşılığı ödeneğin saklı tutulması kaydıyla, ilgili kanunlarda öngörülen haller ile gerçekleştirme işlemlerinin tamamlanması beklenilemeyecek ivedi veya zorunlu giderler için avans vermek veya kredi açmak suretiyle ön ödeme yapılabilir.
- Verilecek avansın üst sınırları merkezî yönetim bütçe kanununda gösterilir.
- Sözleşmesinde belirtilmek ve yüklenme tutarının yüzde otuzunu geçmemek üzere, yüklenicilere, teminat karşılığında bütçe dışı avans ödenebilir.
- Her mutemet ön ödemelerden harcadığı tutara ilişkin kanıtlayıcı belgeleri, ilgili kanunlarında belirtilmemiş olması halinde

avanslarda bir ay, kredilerde üç ay içinde muhasebe yetkilisine vermek ve artan tutarı iade etmekle yükümlüdür.

–Süresi içerisinde mahsup edilmeyen avanslar hakkında 21.7.1953 tarihli ve 6183 sayılı Kanun hükümleri uygulanır.

Faaliyet raporları

–Üst yöneticiler ve bütçeyle ödenek tahsis edilen harcama yetkililerince, hesap verme sorumluluğu çerçevesinde, heryıl faaliyet raporu hazırlanır.

–Üst yönetici, harcama yetkilileri tarafından hazırlanan birim faaliyet raporlarını esas alarak, idaresinin faaliyet sonuçlarını gösteren idare faaliyet raporunu düzenleyerek kamuoyuna açıklar.

–Merkezî yönetim kapsamındaki kamu idareleri ve sosyal güvenlik kurumları, idare faaliyet raporlarının birer örneğini Sayıştaya ve Maliye Bakanlığına gönderir.

–Mahallî idarelerce hazırlanan idare faaliyet raporlarının birer örneği Sayıştay ve İçişleri Bakanlığına gönderilir. İçişleri Bakanlığı, bu raporları esas alarak kendi değerlendirmelerini de içeren mahallî idareler genel faaliyet raporunu hazırlar ve kamuoyuna açıklar. Raporun birer örneği Sayıştaya ve Maliye Bakanlığına gönderilir.

–Merkezî yönetim kapsamındaki idareler ile sosyal güvenlik kurumlarının bir malî yıldaki faaliyet sonuçları, Maliye Bakanlığınca hazırlanacak genel faaliyet raporunda gösterilir. Bu raporda, mahallî idarelerin malî yapılarına ilişkin genel değerlendirmelere de yer verilir. Maliye Bakanlığı, genel faaliyet raporunu kamuoyuna açıklar ve bir örneğini Sayıştaya gönderir.

Kesin hesap kanunu

– Türkiye Büyük Millet Meclisi, merkezî yönetim bütçe kanununun uygulama sonuçlarını onama yetkisini kesin hesap kanunuyla kullanır.

–Kesin hesap kanunu tasarısı, muhasebe

kayıtları dikkate alınarak, merkezî yönetim bütçe kanununun şekline uygun olarak Maliye Bakanlığınca hazırlanır.

-Bu tasarı, bir yıllık uygulama sonuçlarını karşılaştırmalı olarak gösteren değerlendirmeleri içeren gerekçesiyle birlikte izleyen malî yılın Haziran ayı sonuna kadar Bakanlar Kurulunca Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur ve bir örneği Sayıştaya gönderilir.

Genel uygunluk bildirimi

–Sayıştay, merkezî yönetim kapsamındaki kamu idareleri için düzenleyeceği genel uygunluk bildirimini, kesin hesap kanun tasarısının verilmesinden başlayarak en geç yetmiş beş gün içinde Türkiye Büyük Millet Meclisine sunar.

-Genel uygunluk bildirimi; dış denetim raporları, idare faaliyet raporları ve genel faaliyet raporu dikkate alınarak hazırlanır.

-Kesin hesap kanunu tasarısı ve genel uygunluk bildiriminin Türkiye Büyük Millet Meclisine verilmiş olması, ilgili yıla ait Sayıştayca sonuçlandırılmamış denetimleri önlemez ve hesapların kesin hükme bağlandığı anlamına gelmez.

Muhasebe Kayıt zamanı

-Bir ekonomik değer

*Yaratıldığında,

*Başka bir şekle dönüştürüldüğünde,

*Mübadeleye konu edildiğinde,

*El değiştirdiğinde veya

*Yok olduğunda muhasebeleştirilir.

-Bütün malî işlemlerin muhasebeleştirilmesi ve her muhasebe kaydının belgeye dayanması şarttır.

Kamu gelir ve giderlerinin yılı ve mahsup dönemi

-Bütçe gelirleri tahsil edildiği, bütçe giderleri ise ödendiği yılda muhasebeleştirilir.

-Kamu hesapları malî yıl esasına göre tutulur.

-Malî yılın bitimine kadar fiilen yapılmış olan ödemelerden mahsup edilememiş olanların, ödenekleri saklı tutulmak suretiyle, mahsup işlemleri malî yılın bitimini izleyen bir ay içinde yapılabilir.

-Zorunlu hallerde bu süre, Maliye Bakanlığı tarafından bütçe giderleri için bir ay, diğer işlemlerde iki ayı geçmemek üzere uzatılabilir.

Malî istatistiklerin hazırlanması ve açıklanması

–Genel yönetim kapsamındaki kamu idarelerine ait malî istatistikler, Maliye Bakanlığınca derlenir

-Merkezî yönetim kapsamı dışındaki kamu idareleri malî istatistiklerini belirlenmiş ilkelere uygun olarak hazırlar ve belirlenen süreler içinde Maliye Bakanlığına gönderir.

-Merkezî yönetim kapsamındaki kamu idarelerine ait malî istatistikler, Maliye Bakanlığınca aylık olarak yayımlanır.

-Sosyal güvenlik kurumları ve mahallî idarelere ait malî istatistikler ile merkezî yönetim kapsamındaki kamu idarelerine ait malî istatistikler Maliye Bakanlığınca birleştirilerek, genel yönetim kapsamındaki kamu idarelerine ait malî istatistikler elde edilir ve üçer aylık dönemler itibarıyla yayımlanır.

İç kontrolün tanımı

İç kontrol; idarenin amaçlarına, belirlenmiş politikalar ve mevzuata uygun olarak faaliyetlerin etkili, ekonomik ve verimli bir şekilde yürütülmesini, varlık ve kaynakların korunmasını, muhasebe kayıtlarının doğru ve tam olarak tutulmasını, malî bilgi ve yönetim bilgisinin zamanında ve güvenilir olarak üretilmesini sağlamak üzere idare tarafından oluşturulan organizasyon, yöntem ve süreçle iç denetimi kapsayan malî ve diğer kontroller bütünüdür.

Ön malî kontrol

-Ön malî kontrol, harcama birimlerinde

işlemlerin gerçekleştirilmesi aşamasında yapılan kontroller ile malî hizmetler birimi tarafından yapılan kontrolleri kapsar. -Ön malî kontrol süreci, malî karar ve işlemlerin hazırlanması, yüklenmeye girilmesi, iş ve işlemlerin gerçekleştirilmesi ve belgelendirilmesinden oluşur.

-Kamu idarelerinde ön malî kontrol görevi, yönetim sorumluluğu çerçevesinde yürütülür.

-Harcama birimlerinde işlemlerin gerçekleştirilmesi aşamasında yapılacak asgari kontroller, malî hizmetler birimi tarafından ön malî kontrole tâbi tutulacak malî karar ve işlemlerin usûl ve esasları ile ön malî kontrole ilişkin standart ve yöntemler Maliye Bakanlığınca belirlenir.

Muhasebe hizmeti ve muhasebe yetkilisinin yetki ve sorumlulukları

-Muhasebe hizmeti; gelirlerin ve alacakların tahsili, giderlerin hak sahiplerine ödenmesi, para ve parayla ifade edilebilen değerler ile emanetlerin alınması, saklanması, ilgililere verilmesi, gönderilmesi ve diğer tüm malî işlemlerin kayıtlarının yapılması ve raporlanması işlemleridir.

-Bu işlemleri yürütenler muhasebe yetkilisidir. Memuriyet kadro ve unvanlarının muhasebe yetkilisi niteliğine etkisi yoktur.

-Muhasebe yetkilisi, bu hizmetlerin yapılmasından ve muhasebe kayıtlarının usulüne uygun, saydam ve erişilebilir şekilde tutulmasından sorumludur. 9.12.1994 tarihli ve 4059 sayılı Kanun hükümleri saklı kalmak kaydıyla, genel bütçe kapsamındaki kamu idarelerinin muhasebe hizmetleri Maliye Bakanlığınca yürütülür. Muhasebe yetkilileri gerekli bilgi ve raporları düzenli olarak kamu idarelerine verirler.

Muhasebe yetkilileri ödeme aşamasında,

ödeme emri belgesi ve eki belgeler üzerinde;

- a) Yetkililerin imzasını,
- b) Ödemeye ilişkin ilgili mevzuatında sayılan belgelerin tamam olmasını,
- c) Maddi hata bulunup bulunmadığını,
- d) Hak sahibinin kimliğine ilişkin bilgileri,

Kontrol etmekle yükümlüdür.

-Muhasebe yetkilileri, ilgili mevzuatında düzenlenmiş belgeler dışında belge arayamaz.

-Yukarıda sayılan konulara ilişkin hata veya eksiklik bulunması halinde ödeme yapamaz.

-Belgesi eksik veya hatalı olan ödeme emri belgeleri, düzeltilmek veya tamamlanmak üzere en geç bir iş günü içinde gerekçeleriyle birlikte harcama yetkilisine yazılı olarak gönderilir.

-Hataların düzeltilmesi veya eksikliklerin giderilmesi halinde ödeme işlemi gerçekleştirilir.

-Muhasebe yetkilisi adına ve hesabına para ve parayla ifade edilebilen değerleri geçici olarak almaya, vermeye ve göndermeye yetkili olanlar muhasebe yetkilisi mutemedidir. Muhasebe yetkilisi mutemetleri doğrudan muhasebe yetkilisine karşı sorumludur. Muhasebe yetkilisi mutemetlerinin görevlendirilmeleri, yetkileri, denetimi, tutacakları defter ve belgeler ve diğer hususlara ilişkin usul ve esaslar Maliye Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

İç denetim

İç denetim, kamu idaresinin çalışmalarına değer katmak ve geliştirmek için kaynakların ekonomiklik, etkililik ve verimlilik esaslarına göre yönetilip yönetilmediğini değerlendirmek ve rehberlik yapmak amacıyla yapılan bağımsız, nesnel güvence sağlama ve danışmanlık faaliyetidir. Bu faaliyetler,

idarelerin yönetim ve kontrol yapıları ile malî işlemlerinin risk yönetimi, yönetim ve kontrol süreçlerinin etkinliğini değerlendirmek ve geliştirmek yönünde sistematik, sürekli ve disiplinli bir yaklaşımla ve genel kabul görmüş standartlara uygun olarak gerçekleştirilir.

Dış Denetim

Sayıştay tarafından yapılacak harcama sonrası dış denetimin amacı, genel yönetim kapsamındaki kamu idarelerinin hesap verme sorumluluğu çerçevesinde, yönetimin malî faaliyet, karar ve işlemlerinin; kanunlara, kurumsal amaç, hedef ve planlara uygunluk yönünden incelenmesi ve sonuçlarının Türkiye Büyük Millet Meclisine raporlanmasıdır.

Ödenek üstü harcama

Kamu zararı oluşturmamakla birlikte bütçelere, ayrıntılı harcama programlarına, serbest bırakma oranlarına aykırı olarak veya ödenek gönderme belgelerindeki ödenek miktarını aşan harcama talimatı veren harcama yetkililerine, her türlü aylık, ödenek, zam ve tazminat dahil yapılan bir aylık net ödemeler toplamının iki katı tutarına kadar para cezası verilir.

Kamu zararı

Kamu zararı; kamu görevlilerinin kasıt,

kusur veya ihmallerinden kaynaklanan mevzuata aykırı karar, işlem veya eylemleri sonucunda kamu kaynağında artışa engel veya eksilmeye neden olunmasıdır.

Kamu zararının belirlenmesinde;

- a) İş, mal veya hizmet karşılığı olarak belirlenen tutardan fazla ödeme yapılması,
 - b) Mal alınmadan, iş veya hizmet yaptırılmadan ödeme yapılması,
 - c) Transfer niteliğindeki giderlerde, fazla veya yersiz ödemede bulunulması,
 - d) İş, mal veya hizmetin rayiç bedelinden daha yüksek fiyatla alınması veya yaptırılması,
 - e) İdare gelirlerinin tarh, tahakkuk veya tahsil işlemlerinin mevzuata uygun bir şekilde yapılmaması,
 - f) Mevzuatında öngörülmediği halde ödeme yapılması,
- Esas alınır

Zamanaşımı

-Kamu zararının meydana geldiği ve bu Kanunda belirtilen para cezalarının verilmesini gerektiren fiilin işlendiği yılı izleyen malî yılın başından başlamak üzere zamanaşımını kesen ve durduran genel hükümler saklı kalmak kaydıyla onuncu yılın sonuna kadar tespit ve tahsil edilemeyen kamu zararları ile para cezaları zamanaşımına uğrar.

5442 sayılı İl İdaresi Kanunu

İl İdaresi Genel Bilgiler:

İllerin idaresi yetki genişliği esasına dayanır. İllerde genel idare teşkilatı il, ilçe ve bucak bölümlerine uygun olarak düzenlenir. Belli kamu hizmetlerinin görülmesi amacı ile birden çok ili içine alan çevrede, bu hizmetler için yetki genişliğine sahip kuruluşlar meydana getirilebilir. İl genel idaresinin başı ve mercii validir.

Bakanlıkların kuruluş mevzuatına göre illerde lüzumu kadar teşkilat bulunur. Bu teşkilatın her birinin başında bulunanlar il idare şube başkanlarıdır. Bunların emri altında çalışanlar ilin ikinci derecede memurlarıdır. Bu teşkilat valinin emri altındadır.

Hakimler Kanunu ile İcra ve İflas Kanununda yazılı yargıç, Cumhuriyet

savcısı ve yargıç sınıfında bulunanlarla bu kanunlarda yazılı adalet memurları, askeri birlikler, askeri fabrika ve müesseseler, askerlik daire ve şubeleri bu madde hükmünden müstesnadır
İllerde, valilerin tayin ve tespit ettiği işlerde yardımcılığını ve valinin bulunmadığı zamanlarda vekilliğini yapmak üzere vali muavinleri bulunur. Valiliğin yazı işlerinin düzenlenmesinden de vali muavini sorumludur.

Valiler; Memurin Kanunundaki usulüne göre savunmasını aldıktan sonra uyarma, kınama ve 5 (beş) günlüğe kadar aylıktan kesme cezaları vererek uygular. Daha ağır disiplin cezaları verilmesi için özel kanunu hükümlerine göre teklif ve taleplerde bulunabilir.

Kaymakam, ilçenin her yönden genel idare ve genel gidişini düzenlemek ve denetlemekten sorumludur;

Kaymakam, ilçede teşkilatı ve görevli memuru bulunmayan işlerin yürütülmesini, bu işlerin görülmesiyle yakın ilgisi bulunan herhangi bir idare veya daire

başkanlığından isteyebilir. Bu suretle verilen işlerin yapılması mecburidir; Kaymakam, ilçenin idare şube başkanlarıyla ikinci derecedeki memurlarına, genel ve özel kolluk amir ve memurlarına Memurin Kanundaki usulüne göre savunmasını aldıktan sonra uyarma, kınama cezaları verir ve uygular.

İl İdare Kurulu Valinin başkanlığı altında

- Hukuk işleri müdürü,
- Defterdar,
- Milli Eğitim,
- Bayındırlık,
- Sağlık ve sosyal yardım,
- Tarım ve Veteriner müdürlerinden oluşur.

İlçe İdare Kurulu Kaymakamın Başkanlığı altında

- Yazı İşleri Müdürü
- Mal Müdürü
- Hükümet Tabibi
- Milli Eğitim Müdürü
- Tarım ve Veteriner müdüründen oluşur.

Soru: 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'na göre "yeniden köy kurulması veya yerinin

İl ve ilçe kurulması, kaldırılması, merkezlerinin belirtilmesi, adlarının değiştirilmesi, bir ilçenin başka bir il'e bağlanması,	Kanunla,
Bucak kurulması, kaldırılması, merkezinin belirtilmesi, il ilçe ve bucak sınırlarının ve bucak adlarının değiştirilmesi bir köyün veya kasabanın veya bucağın başka bir il ve ilçeye bağlanması, mühim mevki ve tabii arazi adlarının değiştirilmesi,	Cumhurbaşkanı onayı ile,
Yeniden köy kurulması veya yerinin değiştirilmesi,	Bayındırlık ve Sağlık Bakanlıklarının mütalaası alınmak suretiyle,
Köy ve kasabaların aynı ilçe içinde bir bucaktan başka bir bucağa bağlanması, köy adlarının değiştirilmesi, köylerin birleştirilmesi ve ayrılması, bir köy, mahalle veya semtin o köyden ayrılıp başka bir köy ile birleştirilmesi,	İçişleri Bakanlığının tasvibiyle,
Kaza kurulmasında ve kaldırılmasında, bir kazanın başka bir vilayete bağlanmasında ve merkezinin belirtilmesinde, sınırlarının değiştirilmesinde,	İlgili vilayetler idare heyetleriyle umumi meclislerinin mütalaaları,

değiştirilmesi” hangi bakanlıkların mütalaası alınmak suretiyle yapılır? (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı - Sağlık Bakanlığı) Türkiye, merkezi idare kuruluşu bakımından coğrafya durumuna, iktisadi şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre illere; iller ilçelere ve ilçeler de

bucaklara bölünmüştür.

İllere, ilçelere, bucaklara, merkez yapılan şehir, kasaba veya köyün adı verilir. Şu Kadar ki, bunların coğrafi veya tarihi bir sanı varsa o da isim olarak verilebilir.

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI TEŞKİLATI HAKKINDA 1 SAYILI CUMHURBAŞKANLIĞI KARARNAMESİ

Görevler

MADDE 301 – (1) Milli Eğitim Bakanlığının görev ve yetkileri şunlardır:

- a) Okul öncesi, ilk ve orta öğretim çağındaki öğrencileri bedenî, zihnî, ahlakî, manevî, sosyal ve kültürel nitelikler yönünden geliştiren ve insan haklarına dayalı toplum yapısının ve küresel düzeyde rekabet gücüne sahip ekonomik sistemin gerektirdiği bilgi ve becerilerle donatarak geleceğe hazırlayan eğitim ve öğretim programlarını tasarlamak, uygulamak, güncellemek; öğretmen ve öğrencilerin eğitim ve öğretim hizmetlerini bu çerçevede yürütmek ve denetlemek,
- b) Eğitim ve öğretimin her kademesi için ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesi amacıyla gerekli çalışmaları yapmak, uygulamak, uygulanmasını izlemek ve denetlemek, ortaya çıkan yeni hizmet modellerine göre güncelleyerek geliştirmek,
- c) Eğitim sistemini yeniliklere açık, dinamik, ekonomik ve toplumsal gelişimin gerekleriyle uyumlu biçimde güncel teknik ve modeller ışığında tasarlamak ve geliştirmek,
- ç) Eğitime erişimi kolaylaştıran, her vatandaşın eğitim fırsat ve imkânlarından eşit derecede yararlanabilmesini teminat altına alan politika ve stratejilerin geliştirilmesi amacıyla çalışmalar yapmak, belirlenen politikaları uygulamak,

- uygulanmasını izlemek ve koordine etmek,
- d) Kız öğrencilerin, engellilerin ve toplumun özel ilgi bekleyen diğer kesimlerinin eğitime katılımını yaygınlaştıracak politika ve stratejilerin geliştirilmesi amacıyla gerekli çalışmaları yapmak, belirlenen politikaları uygulamak ve uygulanmasını koordine etmek,
- e) Özel yetenek sahibi kişilerin bu niteliklerini koruyucu ve geliştirici özel eğitim ve öğretim programlarını tasarlamak, uygulamak ve uygulanmasını koordine etmek,
- f) Yükseköğretim kurumları dışındaki eğitim ve öğretim kurumlarını açmak, açılmasına izin vermek ve denetlemek,
- g) Yurtdışında çalışan veya ikamet eden Türk vatandaşlarının eğitim ve öğretim alanındaki ihtiyaç ve sorunlarına yönelik çalışmaları ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği içinde yürütmek,
- ğ) Yükseköğretim dışında kalan ve diğer kurum ve kuruluşlarca açılan örgün ve yaygın eğitim ve öğretim kurumlarının denklik derecelerini belirlemek, program ve düzenlemelerini hazırlamak,
- h) Yükseköğretimin millî eğitim politikası bütünlüğü içinde yürütülmesini sağlamak için, 4/11/1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile Bakanlığa verilmiş olan görev ve sorumlulukları yerine getirmek,
- ı) Kanunlarla ve Cumhurbaşkanlığı

kararnameleriyle verilen diğer görevleri yapmak.

Teşkilat

MADDE 302 – (1) Milli Eğitim Bakanlığı; merkez, taşra ve yurtdışı teşkilatından oluşur.

Hizmet birimleri

MADDE 303 – (1) Bakanlığın hizmet birimleri şunlardır:

- a) Temel Eğitim Genel Müdürlüğü,
- b) Ortaöğretim Genel Müdürlüğü,
- c) Meslekî ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü,
- ç) Din Öğretimi Genel Müdürlüğü,
- d) Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü,
- e) Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü,
- f) Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü,
- g) Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü,
- ğ) Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü,
- h) Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü,
- ı) Yükseköğretim ve Yurt Dışı Eğitim Genel Müdürlüğü,
- i) Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü,
- j) Personel Genel Müdürlüğü,
- k) Hukuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü,
- l) Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü,
- m) Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı
- n) Teftiş Kurulu Başkanlığı,
- o) Strateji Geliştirme Başkanlığı,
- ö) Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı,
- p) İnşaat ve Emlak Dairesi Başkanlığı
- r) Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği,
- s) Özel Kalem Müdürlüğü.

Temel Eğitim Genel Müdürlüğü

MADDE 304 – (1) Temel Eğitim Genel Müdürlüğünün görev ve yetkileri şunlardır:

- a) Okul öncesi ve ilköğretim okul ve

- kurumlarının yönetimine ve öğrencilerinin eğitim ve öğretimine yönelik çalışmalar yapmak ve belirlenen politikaları uygulamak,
- b) Okul öncesi ve ilköğretim okul ve kurumlarının eğitim ve öğretim programlarını, ders kitaplarını, eğitim araç-gereçlerini hazırlamak veya hazırlatmak ve Talim ve Terbiye Kuruluna sunmak,
- c) İlköğretim öğrencilerinin barınma ihtiyaçlarının giderilmesi ve maddî yönden destek-lenmesi ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- ç) Bakan tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

Ortaöğretim Genel Müdürlüğü

MADDE 305 – (1) Ortaöğretim Genel Müdürlüğünün görev ve yetkileri şunlardır:

- a) Ortaöğretim okul ve kurumlarının yönetimine ve öğrencilerinin eğitim ve öğretimine yönelik çalışmalar yapmak ve belirlenen politikaları uygulamak,
- b) Ortaöğretim okul ve kurumlarının eğitim ve öğretim programlarını, ders kitaplarını, eğitim araç-gereçlerini hazırlamak veya hazırlatmak Talim ve Terbiye Kuruluna sunmak,
- c) Ortaöğretim öğrencilerinin barınma ihtiyaçlarının giderilmesi ve maddî yönden destek-lenmesi ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- ç) Bakan tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

Meslekî ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü

MADDE 306– (1) Meslekî ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğünün görev ve yetkileri şunlardır:

- a) Meslekî ve teknik eğitim ve öğretim veren okul ve kurumların yönetimine ve öğrencilerinin eğitim ve öğretimine yönelik çalışmalar yapmak ve belirlenen politikaları uygulamak,
- b) Meslekî ve teknik eğitim ve öğretim

veren okul ve kurumların eğitim ve öğretim prog-ramlarını, ders kitaplarını, eğitim araç-gereçlerini hazırlamak veya hazırlatmak ve Talim ve Terbiye Kuruluna sunmak,

c) Eğitim-istihdam ilişkisini güçlendirecek, meslekî eğitimi yaygınlaştıracak politika ve stratejilerin geliştirilmesi için gerekli çalışmaları yapmak, belirlenen politikaları uygulamak ve uygulanmasını koordine etmek,

ç) 5/6/1986 tarihli ve 3308 sayılı Meslekî Eğitim Kanununa göre aday çırak, çırak, kalfa ve ustaların genel ve meslekî eğitimlerini sağlamak,

d) Bakan tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

Din Öğretimi Genel Müdürlüğü

MADDE 307 – (1) Din Öğretimi Genel Müdürlüğünün görev ve yetkileri şunlardır:

a) İmam-hatip liselerinin yönetimine ve öğrencilerinin eğitim ve öğretimine yönelik çalışmalar yapmak ve belirlenen politikaları uygulamak,

b) İlköğretim, ortaöğretim ve yaygın eğitim kurumlarında din kültürü ve ahlâk eğitim ve öğretimine ait programlar ile ders kitaplarını, eğitim araç-gereçlerini hazırlamak veya hazırlatmak ve Talim ve Terbiye Kuruluna sunmak,

c) Bakan tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü

MADDE 308 – (1) Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğünün görev ve yetkileri şunlardır:

a) İlgili bakanlıklarla işbirliği içinde, özel eğitim sınıfları, özel eğitim okulları, rehberlik ve araştırma merkezleri, iş okulları ve iş eğitim merkezleri ile aynı seviye ve türdeki benzeri okul ve kurumların yönetimine ve öğrencilerin eğitim ve öğretimine yönelik çalışmalar

yapmak ve belirlenen politikaları uygulamak,

b) İlgili bakanlıklarla işbirliği içinde, özel eğitim okul ve kurumlarının eğitim ve öğretim programlarını, ders kitaplarını, eğitim araç-gereçlerini hazırlamak veya hazırlatmak ve Talim ve Terbiye Kuruluna sunmak,

c) Bakan tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü

MADDE 309 – (1) Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğünün görev ve yetkileri şunlardır:

a) Zorunlu eğitim dışında, eğitim ve öğretimi hayat boyu devam edecek şekilde yaygınlaştırmak amacıyla çalışmalar yapmak, bunları uygulamak, izlemek ve değerlendirmek,

b) Yaygın eğitim ve öğretim ile açık öğretim hizmetlerini yürütmek,

c) Örgün eğitim sistemine girmemiş, herhangi bir eğitim kademesinden ayrılmış veya bi-tirmiş vatandaşlara yaygın eğitim yoluyla genel veya meslekî ve teknik öğretim alanlarında eğitim ve öğretim vermek,

ç) Yaygın eğitim ve öğretim okul ve kurumlarının eğitim ve öğretim programlarını, ders kitaplarını, eğitim araç-gereçlerini hazırlamak veya hazırlatmak ve Talim ve Terbiye Kuruluna sunmak,

d) Bakan tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü

MADDE 310 – (1) Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğünün görev ve yetkileri şunlardır:

a) 8/2/2007 tarihli ve 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunuyla Bakanlığa verilen görevleri yerine getirmek,

b) Her kademedeki öğrencilere yönelik dernek ve vakıflar ile gerçek ve diğer tüzel kişilerce açılacak veya işletilecek yurt,

pansiyon ve benzeri kurumların açılması, devri, nakli ve kapatılmasıyla ilgili esasları belirlemek ve denetlemek,
c) (Değişik: RG-15/7/2018-30479 - CK-4/799 md.) Özel Barınma Hizmeti Veren Kurumlar ve Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 13 üncü maddesinde belirtilen görevleri yapmak,
ç) Bakan tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü

MADDE 311 – (1) Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün görev ve yetkileri şunlardır:

- a) Eğitim ve öğretimin teknoloji ile desteklenmesine yönelik işleri yürütmek,
- b) Eğitim ve öğretim faaliyetlerinde bilişim teknolojileri ile bilişim ürünlerinin kullanılmasına yönelik çalışmalar yürütmek,
- c) Yaygın eğitim ve öğretime yönelik olarak bilgi ve iletişim teknolojilerine dayalı program, film ve benzeri yayınları hazırlamak veya hazırlatmak, yayınlamak veya yayınlamak,
- ç) Eğitim ve öğretimde uygulanan yeni teknoloji ve gelişmeleri izlemek ve değerlendirmek,
- d) Eğitim ve öğretimde teknolojik imkânların tüm yurt çapında etkin ve yaygın biçimde kullanılmasını ve her öğrencinin bilgi teknolojilerinden yararlanmasını sağlamak,
- e) Bakan tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü

MADDE 312 – (1) Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğünün görev ve yetkileri şunlardır:

- a) Öğretmenlerin nitelikleri ve yeterliklerinin belirlenmesi ve geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapmak, bu amaçla ilgili birim, kurum ve

- kuruluşlarla işbirliği yapmak,
 - b) Bakanlık öğretmenleri ile talepleri hâlinde özel öğretim kurumları eğitim personeline yönelik olarak; meslek öncesi ve meslek içi eğitimi vermek veya verdirmek, gelişmeleri için kurslar açmak veya açtırmak, uzmanlık programları, seminer, sempozyum, konferans ve benzeri etkinlikler düzenlemek,
 - c) Öğretmenlere yönelik olarak verilecek eğitime ilişkin konularda inceleme ve araştırmalar yapmak,
 - ç) Görev alanına giren konularda kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yapmak; bunlarla ortak çalışma, araştırma, eğitim programları düzenlemek, danışma kurulları ve komisyonlar oluşturmak,
 - d) Bakan tarafından verilen diğer görevleri yapmak.
- (2) Öğretmenlere verilecek meslek öncesi, meslek içi ve diğer eğitimlere ilişkin usûl ve esaslar yönetmelikle belirlenir.

Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü

MADDE 313 – (1) Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğünün görev ve yetkileri şunlardır:

- a) Merkezî sistemle yürütülen resmî ve özel yerleştirme, bitirme, karşılaştırma sınavlarını planlamak, uygulamak ve değerlendirmek,
- b) Kamu kurum ve kuruluşları ile özel hukuk tüzel kişileri tarafından talep edilen mesleğe giriş, yeterlik, görevde yükselme ve benzeri sınav hizmetlerini yürütmek,
- c) Sınavlara ilişkin değerlendirme ve sonuç belgelerinin düzenlenmesi ile itirazların incelenmesi işlemlerini yürütmek,
- ç) Genel Müdürlük tarafından yapılan sınavlarda sorulacak soruları hazırlamak veya hazırlatmak, denetlemek ve güvenli bir şekilde saklanması için gerekli tedbirleri almak,
- d) Ölçme ve değerlendirme teknikleri

üzerine araştırmalar yapmak veya yaptırmak,
e) Gerekli durumlarda oluşturulacak başvuru merkezleri ve sınav koordinatörlüklerinin koordinasyonunu sağlamak, sınavlarda görev alacak personeli belirlemek ve bu kişilere gerekli hizmet içi eğitimi vermek,
f) Genel Müdürlükçe yürütülen sınav, ölçme, değerlendirme, yerleştirme ve diğer hizmet bedellerini belirlemek, tahsil etmek ve döner sermaye hesabında tutmak,
g) Yapılan sınavların sonuçlarını değerlendirmek suretiyle ilgili hizmet birimlerine veri desteği sağlamak,
ğ) Bakan tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

Yükseköğretim ve Yurt Dışı Eğitim Genel Müdürlüğü

MADDE 314 – (1) Yükseköğretim ve Yurt Dışı Eğitim Genel Müdürlüğünün görev ve yetkileri şunlardır:

- a) Yükseköğretime giriş sistemine ilişkin usul ve esasların belirlenmesinde ilgili birim, kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapmak,
- b) 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile Bakanlığa verilmiş olan görev ve sorumlulukları yerine getirmek,
- c) 8/4/1929 tarihli ve 1416 sayılı Ecnebi Memleketlere Gönderilecek Talebe Hakkında Kanun hükümlerine göre yurt dışına yükseköğrenim görmek amacıyla gönderileceklerin sayısı, eğitim alanları, gönderileceklerde aranacak nitelikler, yurt dışındaki öğrenim çalışmaları ve istih-damlarının sağlanması ile ilgili işleri yürütmek ve koordinasyonu sağlamak,
- ç) Yurt dışında bulunan vatandaşlarımızın eğitim ve öğretim hizmetlerini yürütmek, yurda dönüşlerinde eğitim sistemimize uyumlarını sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri almak,
- d) Bakanlığın yurt dışındaki okul ve kurumlarının eğitim ve öğretim

programlarını, ders kitaplarını, eğitim araç ve gereçlerini hazırlamak veya hazırlatmak ve Talim ve Terbiye Kurulunun görüşüne sunmak,
e) Bakan tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü

MADDE 315 – (1) Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğünün görev ve yetkileri şunlardır:

- a) Bakanlığın Avrupa Birliği ve diğer uluslararası kuruluşlarla ilgili işbirliği çalışmaları ile ilgili mevzuat çerçevesinde ikili anlaşmalara ilişkin iş ve işlemleri yürütmek,
- b) Bakanlığın diğer birimleri tarafından yürütülen ve uluslararası işbirliğine dayanan pro-jelerin koordinasyonunu sağlamak,
- c) 16/12/1960 tarihli ve 168 sayılı Yabancı Memleketlerde Türk Asıllı ve Yabancı Uyruklu Öğretmenlere Sosyal Yardım Yapılması Hakkında Kanunla Bakanlığa verilen görevleri yerine getirmek,
- ç) Yabancı hükümet ve kuruluşlardan sağlanan veya ülkemiz tarafından yabancılara verilen burslarla, kendi hesabına öğrenim yapmak üzere ülkemize gelen yabancı uyruklu öğrencilere ilişkin görev ve hizmetleri yerine getirmek,
- d) Eğitim ve öğretim alanında ülkemizle dil, tarih veya kültür birliği bulunan ülke ve top-luluklar ile diğer ülkelerle işbirliğine yönelik işleri yürütmek,
- e) Bakan tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

Personel Genel Müdürlüğü

MADDE 316 – (1) Personel Genel Müdürlüğünün görev ve yetkileri şunlardır:

- a) Bakanlığın personel politikası ve planlaması ile personel sisteminin geliştirilmesi konu-sunda çalışmalar yapmak ve tekliflerde bulunmak,

- b) Bakanlık personelinin atama, nakil, terfi, emeklilik ve benzeri özlük işlemlerini yürütmek,
- c) Bakanlığın öğretmenler dışındaki personeli için eğitim planını hazırlamak, uygulamak ve değerlendirmek,
- ç) Eğitim faaliyetleri ile ilgili dokümantasyon, yayım ve arşiv hizmetlerini yürütmek,
- d) Bakan tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

Hukuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü

MADDE 317 - (1) Hukuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün görev ve yetkileri şunlardır:

- a) 26/9/2011 tarihli ve 659 sayılı Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine göre hukuk birimlerine verilen görevleri yapmak,
- b) Bakan tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü

MADDE 318 – (1) Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğünün görev ve yetkileri şunlardır:

- a) 10/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu hükümleri çerçevesinde, kiralama ve satın alma işlerini yürütmek, temizlik, güvenlik, aydınlatma, ısınma, onarım, taşıma ve benzeri hizmetleri yapmak veya yaptırmak,
- b) Bakanlığın taşınır ve taşınmazlarına ilişkin işlemleri ilgili mevzuat çerçevesinde yürütmek,
- c) Genel evrak ve arşiv faaliyetlerini düzenlemek ve yürütmek,
- ç) Ders kitaplarını, kaynak ve yardımcı eğitim dokümanlarını, ders ve laboratuvar araç ve gereçleri ile basılı eğitim malzemelerini, makine, teçhizat ve donatım ihtiyaçlarını temin etmek,
- d) Döner sermaye işletmesi kurmak ve Bakanlığa bağlı döner sermaye işletmeleri ile ilgili işleri yürütmek,
- e) Bakanlığa ait sosyal tesislerle ilgili işleri yürütmek,

- f) Bakan tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı

MADDE 319 – (1) Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Bakanlığın bilimsel danışma ve inceleme organıdır.

(2) Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının oluşumu, çalışma usul ve esasları ile diğer hususlar Cumhurbaşkanlığı tarafından çıkarılan yönetmelikle düzenlenir.

(3) Talim ve Terbiye Kurulu, evrensel değer ve standartları göz önünde bulundurarak, kalite, eşitlik ve etkililik ilkeleri ile millî ve toplumsal değerlere dayalı bir eğitim sistemi oluşturmak amacıyla aşağıdaki görevleri yerine getirir:

- a) Eğitim sistemini, eğitim ve öğretim plan ve programlarını, ders kitaplarını hazırlatmak, hazırlananları incelemek veya incelemek, araştırmak, geliştirmek ve uygulamaya ilişkin görüşlerini Bakana sunmak,
- b) Bakanlık birimlerince hazırlanan eğitim ve öğretim programları, ders kitapları, yardımcı kitaplar ile öğretmen kılavuz kitaplarını incelemek, incelemek ve sonucunu Bakana sunmak,
- c) Yurtdışı eğitim ve öğretim kurumlarından alınmış, ilköğretim ve ortaöğretim diploma ve öğrenim belgelerinin derece ve denkliklerine ilişkin ilke kararlarını Bakanın onayına sunmak,
- ç) Eğitim ve öğretimle ilgili konularda Bakanlığın diğer birimleri ile işbirliği yapmak.

Teftiş Kurulu Başkanlığı

MADDE 320 – (1) Teftiş Kurulu Başkanlığı, Bakanın emri veya onayı üzerine aşağıdaki görevleri yapar:

- a) Bakanlığın görev alanına giren konularda Bakanlık personeline, Bakanlık okul ve kurumlarına, özel öğretim kurumlarına ve gerçek ve tüzel kişilere rehberlik etmek,
- b) Bakanlığın görev alanına giren

konularda faaliyet gösteren kamu kurum ve kuruluşları, gerçek ve tüzel kişiler ile gönüllü kuruluşlara, faaliyetlerinde yol gösterecek plan ve programlar oluşturmak ve rehberlik etmek,

c) Bakanlık tarafından veya Bakanlığın denetiminde sunulan hizmetlerin kontrol ve dene-timini ilgili birimlerle iş birliği içinde yapmak, süreç ve sonuçlarını mevzuata, önceden belirlenmiş amaç ve hedeflere, performans ölçütlerine ve kalite standartlarına göre analiz etmek, karşılaştırmak ve ölçmek, kanıtlara dayalı olarak değerlendirmek, elde edilen sonuçları rapor hâline getirerek ilgili birimlere ve kişilere iletmek,

ç) Bakanlık teşkilatı ve personeli ile Bakanlığın denetimi altındaki her türlü kuruluşun faaliyet ve işlemlerine ilişkin olarak, usulsüzlükleri önleyici, eğitici ve rehberlik yaklaşımını ön plana çıkaran bir anlayışla, Bakanlığın görev ve yetkileri çerçevesinde denetim, inceleme ve soruşturma iş ve işlemlerini Bakanlık Maarif Müfettişleri aracılığıyla yapmak,

d) Her derece ve türdeki örgün ve yaygın eğitim kurumları ile il ve ilçe millî eğitim mü-dürlüklerinin rehberlik, işbaşımda yetiştirme, denetim, değerlendirme, inceleme, araştırma ve soruşturma hizmetlerini Bakanlık Maarif Müfettişleri aracılığıyla yürütmek,

e) Bakan tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

(2) Bakanlık tarafından veya Bakanlığın denetiminde sunulan hizmetlerin rehberlik ve tef-tişini sağlamak amacıyla gerekli görülen illerde Bakan onayı ile çalışma merkezleri kurulabilir. Teftiş Kurulu Başkanlığı, Başkan ile Başkanlık birimlerinde ve çalışma merkezlerinde görevli Bakanlık Maarif Müfettişleri ve Bakanlık Maarif Müfettiş Yardımcılarından oluşur. Başkanlığın görev merkezi Ankara'dır. Bu merkez, Başkanlık birimlerinde görevlendirilen müfettişlerin

aynı zamanda çalışma merkezidir.

(3) Teftiş Kurulu Başkanlığının ve çalışma merkezlerinin görev, yetki ve sorumlulukları, çalışma usul ve esasları, Bakanlık Maarif Müfettişlerinin ve Bakanlık Maarif Müfettiş Yardımcı-larının görev, yetki ve sorumlulukları, mesleğe alınmaları, yetiştirilmeleri, yeterlikleri, yükselmeleri, görevlendirilmeleri, çalışma merkezlerine dağılımları, merkezler arasında yer değiştirmeleri ve diğer hususlar yönetmelikle düzenlenir.

Strateji Geliştirme Başkanlığı

MADDE 321 – (1) Strateji Geliştirme Başkanlığının görev ve yetkileri şunlardır:

- a) 10/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu, 22/12/2005 tarihli ve 5436 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun 15 inci maddesi, Cumhurbaşkanlığı kararnameleri ve diğer mevzuatla strateji geliştirme ve mali hizmetler birimlerine verilen görevleri yapmak,
- b) Bakan tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı

MADDE 322 – (1) Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığının görev ve yetkileri şunlardır:

- a) Bakanlık projelerinin Bakanlık bilişim altyapısına uygun olarak tasarlanmasını ve uy-gulanmasını sağlamak, teknolojik gelişmeleri takip etmek, bilgi güvenliği ve güvenilirliği konusunun gerektirdiği önlemleri almak, ilkeleri belirlemek, kamu bilişim standartlarına uygun çözümler üretmek,
- b) Bakanlık birimleri ile taşra teşkilatının bilgi işlem ve otomasyon ihtiyacını karşılamak ve işletimini sağlamak, Bakanlığın bilgi işlem hizmetlerini yürütmek,

- c) Bakanlığın internet sayfaları, elektronik imza ve elektronik belge uygulamaları ile bilişim sistemleri (MEBBİS) ve e-okul uygulamalarını yürütmek, geliştirmek ve bunlara ilişkin teknik çalışmaları yapmak,
- ç) Bakanlık hizmetleriyle ilgili bilgileri toplamak ve ilgili birimlerle işbirliği içinde veri tabanları oluşturmak,
- d) Bakanlığın mevcut bilişim altyapısının kurulumu, bakımı, ikmali, geliştirilmesi ve gün-cellenmesi ile ilgili işleri yürütmek, haberleşme güvenliğini sağlamak ve bu konularda görev üstlenen personelin bilgi teknolojilerindeki gelişmelere paralel olarak düzenli şekilde hizmet içi eğitim almalarını sağlamak,
- e) Bakan tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

İnşaat ve Emlak Dairesi Başkanlığı

MADDE 323 – (1) İnşaat ve Emlak Dairesi Başkanlığının görev ve yetkileri şunlardır:

- a) Okul ve kurum binaları dâhil, taşınmazlara ilişkin her türlü satım, yapma, yaptıрма, ba-kım, onarım ve tadilat işlerini; bunlara ait kontrol, koordinasyon ve mimari proje çalışmalarını yürütmek,
- b) Kamulaştırma işlemlerini yürütmek,
- c) Bakanlığa ait arsa, bina ve tesisleri, ilgili birimlerle koordine ederek, imar durumu ve uygunluğu yönünden incelemek, ihtiyaçlarını tespit etmek ve programlamak,
- ç) Bakanlığın ihtiyaç duyduğu her türlü tesis ve hizmet binaları ile ihtiyaç duyulan okul ve eğitim yerleşkesi, sosyal donatı gibi eğitim tesislerini, Hazinesin mülkiyetinde bulunan arazi, arsa ve binaların gerçek bedeli üzerinden devri karşılığında ve/veya bedeli Bakanlık bütçesinin ilgili tertiplerine bu amaçla konulan ödeneklerden veya döner sermaye gelirlerinden karşılanmak üzere, kiralamak, satın almak, yapmak, yaptırmak veya düzenlenen protokoller çerçevesinde Toplu Konut İdaresi Başkanlığına veya inşaat işleri ile ilgili

- araştırma, proje, taahhüt, finansman ve yapım işlemleri konusunda görevli ve yetkili kamu tüzel kişiliğine sahip diğer kamu kurum ve kuruluşlarına doğrudan yaptırmak ve bu amaçla yapılacak iş ve işlemleri yürütmek,
- d) Okul ve eğitim yerleşkesi gibi eğitim tesislerinin okul ve eğitim tesisi olarak kullanılmak kaydıyla gerçek kişilere veya özel hukuk tüzel kişilerine kiralanmasına ilişkin işleri yürütmek,
- e) Kamu kurumları arasında taşınmaz ve aynı hak devri ile Bakanlığa yapılacak taşınmaz bağış işlemlerinin yürütülmesinde mevzuata yönelik değerlendirmeleri, teknik-ekonomik etütleri ve rantabilite hesaplarını yapmak, izlemek, her aşamada takip etmek ve yürütmek,
- f) Bakan tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği

MADDE 324 – (1) Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliğinin görev ve yetkileri şunlardır:

- a) Bakanlığın basın ve halkla ilişkilerle ilgili faaliyetlerini planlamak ve bu faaliyetlerin belirlenecek usûl ve esaslara göre yürütülmesini sağlamak,
- b) 9/10/2003 tarihli ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanununa göre yapılacak bilgi edinme başvurularını etkin, süratli ve doğru bir şekilde sonuçlandırmak üzere gerekli tedbirleri almak,
- c) Bakan tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

Özel Kalem Müdürlüğü

MADDE 325 – (1) Özel Kalem Müdürlüğünün görev ve yetkileri şunlardır:

- a) Bakanın çalışma programını düzenlemek,
- b) Bakanın resmî ve özel yazışmalarını, protokol ve tören işlerini düzenlemek ve yürütmek,
- c) Bakan tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

7. BÖLÜM

Eğitim 2023 Vizyonu

2023 EĞİTİM VİZYONU FELSEFESİ

Eğitimde başarılı görülen her değişim, dönüşüm ve reform sağlam felsefi yaklaşımlarla desteklenmiştir.

Eğitimin ana ögesi ve baş önesi insandır. Her eğitim sistemi, içinden çıktığı toplumun bir aynasıdır. Son yıllarda eğitimin yalnızca sınıf geçmeye, sınavları kazanmaya ve iş bulmaya yarayan işlevinin ön planda tutulduğuna şahit olmaktadır. Oysa bunlar, eğitimin türevsel sonuçlarıdır. Bu pratiklerin kalıplaşması dönemseldir. İşlev odaklı bir çaba eğitimi mekanik bir işleyişe mahkûm eder.

Yetiştirmek istediğimiz insan profilini ortaya koymadan ruhu, istikameti, gaye ve felsefesi olan bir evrensel pedagoji yaratamayız.

2023 Eğitim Vizyonu, 21. Yüzyıl Talim ve Terbiye Modeli şeklindeki çift kanatlı bir okumadır. İnsana ait evrensel, maddi, manevi ve millî tüm değerleri kapsayan bir olgunlaşma, değişim ve ahlak güzelliği olmadan sadece beceri kazandırmak yetmez.

Eğitimi sadece güncel gereksinimlerin karşılanması ile sınırlandırmak yanlıştır. İnsan, hem madde hem de manadan ibaret bir bütündür. Eğitim sistemleri ancak insan doğasına ait tüm bu unsurlara bütüncül bir sorumluluk geliştirebildiği ölçüde başarılıdır.

Eğitimde başarının yegâne ölçüsü ders

notları, sınav sonuçları, zekâ testleri ve mezuniyet sonrası edinilen mesleklerin maaşlarından ibaret olamaz.

2023 Eğitim Vizyonu Belgesi'nin en temel felsefesi insanı tekrar hak ettiği biçimde eğitim gündemine taşımaktır. 2023 Eğitim Vizyonu, insanı maddi manevi tüm varlık unsurlarıyla bir bütün olarak gören bakışı temsil etmektedir.

21.yüzyıl becerilerini ölçme iddiasındaki PISA gibi uluslararası çalışmalar dahi sadece eleştirel düşünce, akıl yürütme gibi bilişsel içeriklere yönelmekte, kısacası tek kanatla uçmaya yeltenmektedirler.

İnsan doğasını savunduğumuz şekilde çift kanatlı ele alabilmek temelde bir medeniyet ve zihniyet meselesidir. Bu mesele çözülmeden geleceğe yönelik belirlenen hedeflerin ve politikaların başarı şansı çok düşüktür. Gerçeğin bütünlüğüne saygı duyan bir eğitim sisteminin her şeyden önce evrensel bir zemine gereksinimi vardır. Kültürün uygarlığa dönüşümü evrensel olana bağlantısıyla gerçekleşir.

Eğitim sistemimizin zemin bulamamasının en temel nedenlerinden biri, eğitimi herkesin haklılığını savunduğu bir zemin üzerinden tartışma geleneğidir. Toplumun her bir parçası kendi anlayışını tüm topluma hâkim kılmaya çalışmaktadır. Dolayısıyla, yaşadığımız çağın meydan okumalarına karşı gerekli

tüm hazırlıklarımızda, eğitim meselesinin ideolojik olmaktan çıkartılması ve pedagojik zemine oturtulması şarttır.

Bugünden başlayarak, 21. Yüzyıl Talim ve Terbiye Modelimiz ile 2023 Eğitim Vizyonu'nun temel hedefi, ahlak telakkisine dayalı ve insanı merkeze konumlandıran bir varlık ve bilgi anlayışını yeşertmektir.

TEMEL POLİTİKAMIZ

Eğitim kurumunun temel çıkış noktası bireyin, kendini bilmesini ve tanınmasını sağlamaktır. Mizaç ve yetenek temelli bir tanıma yaklaşımı, kritik bir öneme sahiptir. Bireyin kendini tanınması ve bu tanımının takibi, onun eğitim yolculuğunda kişiselleştirilmiş bir yol haritasına sahip olmak demektir.

Birlikte yapılan bu yolculukta ana aktör öğretmendir. Öğretmen, bireylerin eğitiminde ustalığını ortaya koyar. Çocuklar arasındaki farklılıkları doğal bir zenginlik olarak gören öğretmen, duygusal güveni ve bilişsel merakı birleştirir. Öğretmen yönetmez, gütmez; rehberlik ve ustalığını konuşturur. Tüm çocukları, öğrenme topluluğunun saygın birer ferdi olarak görür.

Öğretmen, her çocuğun farklı olduğu ve her beynin farklı öğrendiği yaklaşımıyla hareket eder. Çocukların hazır bulunuşluklarını tespit ederek müfredatı, öğrenme ortamını ve materyallerini bu farklılıklara uygun olarak düzenler.

Öğrenme, öğrencinin öz sorumluluğu ve tatmini ile ilgilidir. Ancak günümüzde zorunlu eğitim daha çok yetişkinlerin istek, plan ve programları çerçevesinde şekillenmektedir. Bütün okul kademelerinde öğrencinin bireysel farklılıklarını gözetken bir amaç-yapı-

davranış ilişkisi hedeflenmelidir. Bu hedef doğrultusunda insanlığın ürettiği ortak değerler ile yeniçağ becerilerini birlikte içselleştiren bir öğrenci kendisine, ailesine, ülkesine daha yararlı olacaktır. Bu gerçekten yola çıkarak, iradesi gelişmiş, doğal merakını koruyan ve öğrenmenin kendisini bir ödül olarak gören öğrenciler, 2023 Eğitim Vizyonu'nun temel hedefleri arasındadır.

21. yüzyılda eğitim sadece okulla sınırlı değildir. Sınıf, okul, ev, medya, sokak öğrenmenin çeşitli şekillerde vuku bulduğu ortamlardır. Ezberi aktarma devri sona ermiştir. Günümüzde yeni bir eğitim ve okul teorisine ihtiyacımız vardır.

Eğitimin tüm paydaşları öğrenciyi destekleyen yönlendiriciler olmalıdır. Okul birimi olabildiğince özerkleştirilerek şahsiyet bulmalıdır. Okul, çağın ihtiyaçlarına uygun gerçek kimliğini bulduğunda o kurumda ekip olma, üretme ve insanlık bilinci artmaktadır.

Bu süreçte en kritik aktör okul yöneticisidir. Bu nedenle yetkinin ötesinde okul yöneticisinin okuldaki çocuktan veliye kadar güvene ve uzmanlığa dayalı etki gücü belirleyicidir.

Her kültür, kendi eğitim sistemini üretir. Bir eğitim sisteminin sorunlarına çözüm ararken, o sist emi oluşturan kültürün ve toplumun özelliklerini göz önünde bulundurmak gerekir. İnsan insanın gölgesinde yetişir. Bu nedenle medeniyet tarihimizde, Nizamiye'den Sahn-ı Seman'a, Köy Enstitülerinden Öğretmen Okullarına, Parasız Yatılı Okullardan Fen Liselerine kadar birçok eğitim kurumu yer almıştır. Bu kurumların yetiştirdiği büyük insanlar da medeniyetimizin sütunlarını dikmiştir. Bu olgudan hareketle eğitimi; çocuklarımızı her anlamda muvaffak kılmamızın yanı sıra, insanlığa

hizmet ederek evrensel medeniyete katkı sağlamak olarak görüyoruz. Millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerimizi çocukların yaşantılarında inşa etmelerini sağlamayı bu yaklaşımımızın özü olarak değerlendiriyoruz.

Bu doğrultuda 16 yıllık süreçte yapılanlara, ortaya çıkan ihtiyaçlar çerçevesinde yeni halkalar eklenecektir.

İÇERİK ve UYGULAMA

Müfredatların çocuklarımıza sunacağı imkânlarla ilişkin en temel unsur; öğrenilen her türlü bilgi, beceri ve tutumun bir davranış olarak ortaya çıkmasıdır. Müfredatlar; tüm kademelerde bütüncül, yetenek kümeleriyle ilişkilendirilmiş, esnek ve modüler yapılar olarak yapılandırılacaktır.

Temel becerilere ilişkin zorunlu derslerin korunması şartıyla, zorunlu ders saat ve çeşitleri azaltılarak, derinleşmeye, kişiselleştirmeye ve uygulamaya zaman ayrılacaktır.

İlkokuldan başlayarak tüm öğretim kademelerinde çocuklarımızın ilgi, yetenek ve mizaçlarına yönelik gelişimleri için tüm okullarda tasarım- beceri atölyeleri kurulacaktır. Bu atölyelerdeki etkinlikler bilim, sanat, spor ve kültür odaklı olarak yapılandırılacaktır.

Tasarım-Beceri Atölyeleri ilkokul, ortaokul ve lise düzeyinde ortak bir amaç doğrultusunda tasarlanmış, çocuğun özellikle elini kullanmasını önemseyen, mesleklerle ilişkilendirilmiş işlikler olacaktır. Bilmekten çok tasarlamanın, yapmanın, üretmenin ön plana çıkacağı bu atölyeler çocuğun kendisini, meslekleri ve çevresini tanımasına yardımcı olacaktır. Bununla beraber bu atölyeler, yeniçağın gerektirdiği problem çözme, eleştirel

düşünme, üretkenlik, takım çalışması ve çoklu okuryazarlık becerilerinin kazandırılması için somut mekânlar olarak düzenlenecektir.

Pilot örnekleri 2019-2020 yılında devreye girecek olan bu atölyeler, çocukları soru çözme, konu anlatımı gibi bir eğitim anlayışından çok üretim yapmaya, etkileşime, derinleşmeye doğru yöneltecektir.

Böylece öğrenilen, ölçülen ve pratik arasındaki uyum artacaktır. Bu atölyelerde ilgili branştan istekli öğretmenler, yan dal eğitimi ve/veya sertifika eğitimi alarak ücreti karşılığı görev alacaklardır.

OKUL GELİŞİM MODELİ

Çocukların öğrenmesiyle ilgili tüm aktörlerin okulu iyileştirme çalışmalarında yer aldığı “Okul Gelişim Modeli” kurulacaktır.

Okulları, her çocuğun evrensel, millî ve manevi erdemlerin ışığında yaşam becerilerini içselleştirildiği mekânlar olarak görüyoruz. Bu nedenle okulların; eğitim sistemimizin, içinde bulundukları il, ilçe ve muhitin öncelikleri doğrultusunda amaçlara sahip olmaları ve bu amaçları gerçekleştirmek için faaliyetlerini düzenlemeleri sistemin bütününde iyileşme sağlamanın ön koşuludur.

Okulların, Millî Eğitim politikaları ve amaçlarımız doğrultusunda, içinde bulundukları koşul ve öncelikler dâhilinde gelişmelerini sağlayacak bir “Okul Gelişim Modeli” hayata geçirilecektir. Bu modele dayanarak her bir okulun kendi hazırlayacağı Okul Gelişim Planı, yıllık bazda merkez teşkilatla birlikte izlenecek bir yol haritası niteliğinde olacaktır.

Okul Gelişim Planlarındaki hedefler

doğrultusunda; çocukların bireysel, akademik ve sosyal gelişim amaçlarına yönelik etkinlikler izlenecek, değerlendirilecek ve desteklenerek iyileştirilecektir. Bu gelişim modelinde paylaşım temelli bir anlayış benimsenecektir.

Okul gelişimindeki başarı; her bir okulun, var olan imkânlarını göz önüne alarak yapacağı planla kendi hedefleri doğrultusunda bulunduğu yerden kat ettiği mesafe ile değerlendirilecektir. Bu çerçevede tüm okullarımızın gelişimleri tüm kademelerde yapılandırılacak 'Okul Profili Değerlendirme Modeli' ile izlenecek, değerlendirilecek ve desteklenecektir.

Okulların gelişimi izlenmesi ve desteklenmesi sürecinde il ve ilçe teşkilatlarının yapısı, rol ve sorumlulukları yeniden yapılandırılacaktır. Özet olarak okulun geçirdiği bütün süreçler izlenecek, kat ettiği yol okulla birlikte değerlendirilecektir.

ÖĞRENME ANALİTİĞİ ARAÇLARIYLA VERİYE DAYALI YÖNETİM

Ülke genelinde yönetim ve öğrenme etkinliklerinin izlenmesi, değerlendirilmesi ve geliştirilmesi için okul bazında veriye dayalı planlama ve yönetim sistemine geçilecektir.

Öğretmen, aile, okul yöneticisi ve eğitim yöneticisi tarafından kullanılan veri tabanları sadeleştirilerek bütünleştirilecektir.

Veriye dayalı yönetimle öğretmenlerimiz, okul ve eğitim yöneticilerimiz üzerindeki bürokratik iş yükü azaltılacaktır.

Öğrenmenin geliştirilmesine ilişkin karar alma süreçlerinde kullanılacak Öğrenme Analitiği Platformu yapılandırılacaktır.

Millî Eğitim Bakanlığının en acil ihtiyaçlarından bir tanesi süreç ve işlev çözümlemeleri sonucunda bir sistem entegrasyonu ve tasarımı hayata geçirmektir.

Hedef 1: BAKANLIĞIN TÜM KARARLARI VERİYE DAYALI HÂLE GELECEK

Bakanlığın MEBBİS, E-Okul, EBA, MEİS, DYS, E-Rehberlik, E-Yaygın, Açık Öğretim sistemleri, E- Personel, E-Kayıt, Kitap Seçim, Norm İşlemleri, Bedensel Engelli Envanteri, E-mezun, Merkezi Sınav Sonuçları gibi mevcut sistemlerinden gelen veriler kolay erişilebilir bir Eğitsel Veri Ambarı'nda bütünleştirilecektir.

Hedef 2: OKUL BAZINDA VERİYE DAYALI YÖNETİME GEÇİLECEK

Bakanlığın ve okul yöneticilerinin ilçe, il, bölge ve ülke çapında okul gelişim planlarını izleyebileceği çevrimiçi bir platform oluşturulacaktır.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Erken çocukluktan lise mezuniyetine kadar çocuklarımızın izlenmesi, değerlendirilmesi, geliştirilmesi ve yönlendirilmesi amacıyla her çocuk için bir e-portfolyo oluşturulacaktır.

Çocuklarımızın her ders ve düzeyde yeterliliklerinin belirlenmesi, izlenmesi ve desteklenmesi için "Yeterlilik Temelli Değerlendirme Sistemi" kurulacaktır.

Öğrenci gelişim verileri üzerinden; eğitim sisteminin, eğitim politikalarının, okulun, öğretmen ve okul yöneticisinin değerlendirmesinin yapılabileceği bir ölçme ve değerlendirme çerçevesi oluşturulacaktır.

Bu sistem dönemsel performans hedeflerinin ve okul gelişim

planlarının tanımlanmasını ve takibini kolaylaştıracaktır.

Okul ve öğrenme ekosistemindeki iyileşmeler doğrultusunda sınavla öğrenci alan okullar kademeli olarak azaltılacaktır.

Akil yürütme, eleştirel düşünme, yorumlama, tahmin etme ve benzeri zihinsel becerilerin sınanması öne çıkacaktır. Bilgi depolamak, formül ezberlemek gibi işlemlere ihtiyacın kalmadığı bir yaklaşım sergilenecektir. Sınav öncesi her ay paylaşılabilecek, örnek sorularla belirsizlik ortadan kaldırılacak ve öğrencilerin deneyimi artırılacaktır. Sınav sonrası yerleştirme puanının hesaplanmasında öğrencinin okul başarı puanı da dikkate alınacaktır.

Orta vadede temel amacımız başta merkezî sınavlara olan ihtiyacın azaltılması ve çocuklarımızın ihtiyaç duyduklarında, öğrenme amaçlı destek hizmetlerine erişimini kolaylaştırmaktır. Bu amaçla çocuğu merkeze alarak ev, okul, dijital ve sosyal medya gibi çocuğun bulunduğu ortamlarda çeşitlendirilmiş, birbiriyle ilişkili ve sunum biçimi farklı bütünlüklü bir öğrenme destek ekosistemi oluşturulacaktır.

İNSAN KAYNAKLARININ GELİŞTİRİLMESİ VE YÖNETİMİ

Öğretmen ve okul yöneticilerimizin mesleki gelişim etkinliklerinin lisansüstü öğrenim ile desteklenerek yeni bir mesleki gelişim anlayışı, sistem ve modeli oluşturulacaktır. (Yatay ve Dikey Kariyer Uzmanlık Alanları yapılandırılacak)

Sertifikaya dayalı pedagojik formasyon yerine lisansüstü düzeyde “Öğretmenlik Mesleği Uzmanlık Programı” açılacaktır.

Okul yöneticiliğine atamada yeterliliklere

dayalı yazılı sınav uygulaması ve belirlenecek diğer nesnel ölçütler kullanılacaktır.

Mesleki Yeterlilikleri yüksek, başarılı öğretmenler bilgi ve deneyim artırmak için yurt dışına gönderilecektir.

Öğretmen ve Okul Yöneticilerimizin atanmaları, çalışma şartları, görevde yükselmeleri, özlük hakları ve benzeri diğer hususları dikkate alan öğretmenlik meslek kanunu çıkarılmasına ilişkin hazırlık çalışmaları yürütülecektir.

Elverişsiz koşullarda görev yapan öğretmenlerimiz ve yöneticilerimiz için teşvik mekanizması kurulacaktır.

Sözleşmeli öğretmenlerimizin görev sürelerinin kısaltılmasına ilişkin hazırlık çalışmaları yapılacaktır. Ücretli öğretmenlerimizin ücretlerinin iyileştirilmesine ilişkin çalışmalar yürütülecektir.

İl ve İlçe Millî Eğitim Müdürleri Okul Profili Değerlendirme yaklaşımı içinde yer alan ölçütler özelinde, il ve ilçedeki öğretmenlerin desteklenmesi ve Okul Gelişim Planları’nın gerçekleşmesi kapsamında yıllık olarak değerlendirileceklerdir.

OKULLARIN FİNANSMANI

Millî Eğitim Bakanlığının diğer bakanlıklarla yapacağı iş birlikleri ve projelerle bir kaynak kapasitesi oluşturulacaktır.

Eğitime yapılan hayırsever bağışlarının daha etkili yönetilmesi için il ve bakanlık düzeyinde bir yapı kurulacaktır.

Okulun kendi koşullarında gelişimini desteklemek için her okula Okul Gelişim Planı hedefleriyle uyumlu okul gelişim bütçesi verilecektir.

Mesleki Teknik Eğitim kurumlarının altyapı ve donanım gereksinimlerinin karşılanmasında döner sermaye gelirleri yeni bir modele kavuşturulacaktır.

OKULLARIN TEFTİŞ HİZMETLERİ

Teftiş Sistemimizde inceleme, araştırma ve soruşturma ile kurumsal rehberlik bileşenleri ayrılarak iki ayrı uzmanlık alanı oluşturulacaktır.

Bakanlık müfettişlerine eğitim politika ve uygulamalarındaki uyumun sağlanması, izlenmesi ve raporlaştırılmasına ilişkin yeni bir rol verilecektir.

Teftiş sistemimizde rehberlik işlevi, Okul Gelişim Modeli'ne yönelik olarak yapılandırılacaktır.

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK

Rehberliği Sistemi kurularak çocukların kendilerini ve meslekleri tanıma il kariyer seçimi süreçleri yapılandırılacaktır.

PDR hizmetlerinin eğitim sistemindeki yeri, yapısı, işlevleri ve mevzuat alt yapısı yeniden düzenlenecektir.

Kültürel kodlarımız dikkate alınarak rehberlik hizmetlerinde kullanılacak yeni ölçme araçları geliştirilecektir.

Rehberlik Araştırma Merkezleri'nin (RAM) yapısı güncel ihtiyaçlar ve bu ihtiyaçlara cevap verme ekseninde yeniden ele alınacaktır.

REHBERLİK HİZMETLERİ İHTİYAÇLARA YÖNELİK OLARAK YAPILANDIRILACAK:

Kariyer Rehberliği sistemi yapılandırılacak ve tüm öğretim kademeleri düzeyinde çocukların kendini tanıyarak (mizaç, yetenek, ilgi, değerler, kişilik ve aile) kariyer profili oluşturması, iş-meslek tanıma

yollarını, kaynaklarını öğrenmesi ve kariyer gelişim dosyasının öğrenci e-portfolyosuyla ilişkilendirilmesi sağlanacaktır.

Rehberlik sonucu ortaya konulan veriler yardımıyla her bir öğrencinin bilimsel yöntemlere başvurularak kariyer yönlendirilmesinin yapılması sağlanacaktır.

Göç ve benzeri nedenlerle oluşan ihtiyaçları karşılamak üzere rehber öğretmenlere yeni bir rol, görev ve fonksiyon yapısı oluşturulacaktır.

Türk kültürü dikkate alınarak yetenek, ilgi, meslek değerleri, mizaç, kişilik, karar verme, kariyer inancı vb. özelliklerin ölçülmesine yönelik araçlar geliştirilecektir.

PDR hizmetlerinin eğitim sistemi içindeki yeri, önemi ve etkililiği için mevzuat alt yapısı yeniden yapılandırılacaktır.

RAM'ların yapısı ve sunduğu hizmetler, merkezin işlevleri temelinde yeniden yapılandırılacaktır. Rehber öğretmenlerin mesleki gelişim gereksinimleri ulusal ve uluslararası düzeyde lisansüstü eğitim, sertifika ve benzeri eğitimlerle desteklenecek sertifika ve benzeri eğitimlerle desteklenecektir.

Sınıf öğretmenlerinin rehberlik hizmetlerine ilişkin becerilerinin artması için sertifikasyona dayalı eğitimler düzenlenecektir.

Okullarda rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanında, adayların uygulama becerilerinin geliştirilmesine önem veren, nitelikli uzman personel yetiştirilmesi hususunda Yükseköğretim Kurulu ile iş birliği yapılacaktır.

ÖZEL EĞİTİM

Özel gereksinimli çocukların tespiti için Türkiye genelinde il bazlı taramalar

yapılacak ve ihtiyaç haritaları oluşturulacaktır.

Özel gereksinimli çocuklarımıza özel eğitim hizmetinin yayılımı için mobil platformlar kurulacaktır.

Yerel yönetimlerin özel eğitim alanında faaliyet göstermesi teşvik edilerek ihtiyaç duyulan müfredat ve öğretmen mesleki gelişim programları Millî Eğitim Bakanlığı tarafından sağlanacaktır.

ÖZEL EĞİTİME İHTİYACI OLAN ÖĞRENCİLERE YÖNELİK HİZMETLERİN KALİTESİ ARTIRILACAK

Özel gereksinimli çocukların 81 ilde taramaları Sağlık Bakanlığı, Sosyal Güvenlik Kurumu ve yerel yönetimlerle iş birliği içerisinde tamamlanarak gereksinim tip ve düzeylerine göre ihtiyaçlar haritalandırılacaktır.

Özel eğitimin ülke genelinde etkin koordinasyonunun gerçekleşmesi amacıyla Millî Eğitim Bakanlığı yönetiminde kurumlar arası bir izleme ve uygulama mekanizması oluşturulacaktır.

Yerel yönetimlerin özel eğitim merkezleri kurması teşvik edilecek ve ihtiyaca uygun müfredat ve hizmet içi yapı oluşturulacaktır.

Kaynaştırma eğitiminin imkânlarını geliştirmek için sınıf ve branş öğretmenlerine sınıf içindeki uygulamalara destek amaçlı özel eğitim konularında hizmet içi eğitim verilecektir.

Özel eğitim gereksinimi duyan her çocuğumuza ulaşmak için taşınabilir eğitim setleri oluşturulacak ve eğitimsiz çocuğumuz bırakılmayacaktır. İhtiyaç duyan aile ve çocuklara evden eğitim konusunda gerekli alt yapı oluşturulacaktır.

Okullarımızdaki topluma hizmet uygulamalarının RAM'lar ve özel eğitim merkezleri ile ilişkilendirilmesi sağlanacaktır.

Disleksi, otizm ve benzeri konularda uluslararası ve ulusal düzeydeki STK'lar ve kurumlarla ortak çalışmalar özendirilecek, yeni kaynaştırma modelleri geliştirilip uygulamaya alınacaktır.

ÖZEL YETENEKLİLER

Özel yetenekli bireylerin eğitimi için yeni bir mevzuat hazırlanacaktır.

Özel Yeteneklilerin Eğitimi, Bilim ve Değerlendirme Kurulu kurulacaktır. Bilim Sanat Merkezleri yeniden yapılandırılacaktır.

Özel yeteneklilere yönelik okul ve eğitim sistemindeki uygulamalar gözden geçirilecektir.

Bilim, sanat, spor ve benzeri alanlardaki özel yetenekli çocuklarımızın yeteneklerine uygun bir eğitim içeriği ve ortamı sunmak Millî Eğitim Bakanlığının öncelikli politikaları arasındadır. Ülkemizin tüm yerleşim yerlerinde bulunan özel yetenekli öğrencilerimizin özgün tanılama araçları ile tespit edilmesi. ve gelişim süreçlerinin desteklenerek izlenmesi, bu öğrencilerimizin uzun vadede hem bireysel yaşamlarına hem de ülkemizin büyümesine katma değer oluşturmalarını sağlayacaktır. Bu noktada özel yetenekli çocuklarımızı akranlarından ayıştırmadan, doğalarına uygun bir eğitim yöntemi belirlemek amaçlanmaktadır.

ÖZEL YETENEKLİLERE YÖNELİK KURUMSAL YAPI ve SÜREÇLER İYİLEŞTİRİLECEK.

Bakanlık içinde yapılacak çalışmaların bir program çerçevesinde başlayabilmesi

amacıyla, amacı, kapsamı, işlevi ve süreci iyi belirlenmiş özel yetenekli bireylerin eğitimine dair mevzuat hazırlanacaktır.

Millî Eğitim Bakanlığı Özel Yeteneklilerin Eğitimi Bilim ve Değerlendirme Kurulu oluşturulacaktır.

Özel yeteneklilerin eğitimi için lisansüstü düzeyde öğretmen eğitimi planlanacaktır.

ÖZEL YETENEKLİLERE YÖNELİK TANILAMA ve DEĞERLENDİRME ARAÇLARI DAHA İLERİ SEVİYEYE TAŞINACAK

Tarama, klinik tanı ve eğitsel tanı amaçlı standart ölçme araçları oluşturulacak ve çeşitliliği artırılabilecektir.

Özgün zekâ ve yetenek testleri geliştirilecek ve yurt dışında geliştirilmiş ölçeklerin kültürel uyum çalışmaları yapılacaktır.

Tanılama hizmetlerinin yaygınlaştırılması sağlanacaktır.

Millî Eğitim Bakanlığı ve üniversiteler arasındaki iş birlikleri kapsamında Zekâ ve Yetenek Tanılama (Değerleme) İzleme Merkezleri ve Noktaları oluşturulacaktır.

ÖZEL YETENEKLİLERE YÖNELİK ÖĞRENME ORTAMLARI, DERS YAPILARI ve MATERYALLERİ GELİŞTİRİLECEK

İleri öğrenme ortamları için materyal ve model geliştirme çalışmaları yapılacaktır.

5 yaş ve ilkökul düzeyinde farklı ve farklılaştırılmış program modellerine fırsat tanınacaktır.

Özel yetenekli bireylerin eğitimi için, örgün ve yaygın eğitimi kapsayan müfredat çalışmaları başlatılacaktır.

Öğretim kademelerinde özel yetenekli bireylere yönelik seçmeli ders stratejisi

geliştirilecektir. Özel yetenekli öğrenciler resmi, özel ve sivil toplum kuruluşlarıyla buluşturulacaktır.

Bilim ve Sanat Merkezleri yeniden yapılandırılarak tüm okullardaki Tasarım-Beceri Atölyeleri ile ilişkilendirilecektir.

Ayrı eğitim, hızlandırma, zenginleştirme, sınıf atlatma vb. uygulamaların bütüncül olarak yeniden yapılandırılması gerçekleştirilecektir.

Çocukların öğretim etkinliklerinde ortaya koydukları özel yetenek özelliği taşıyan ürünlerini kanıta dayalı olarak belirlemede öğretmenler için destek birimi oluşturulacaktır.

YABANCI DİL EĞİTİMİ ÖĞRETMENLER:

Yabancı dil öğretmenlerinin genel ve özel alan yeterliliklerini geliştirmeye yönelik lisansüstü programlar açılacak ve uluslararası sertifika programlarına devam etmelerine ilişkin imkânlar sunulacaktır.

Yabancı dil süreçlerinde öğretmenlerine Yaşam Boyu Öğrenme felsefesi doğrultusunda çevrimiçi ve yüz yüze eğitimler verilecek, ana dili İngilizce olan öğretmenlerle çalışmaları sağlanacaktır.

Öğretmenler ve eğiticiler yaz tatilinde yurt dışı öğretmen eğitimi sertifika programlarına gönderilecektir.

Nitelikli yabancı dil eğitimi için, yabancı dil eğitiminde dil politikalarını, dil öğretim standartlarını ve sınıf içi uygulamalar ile öğretmen yeterliklerini belirleyecek olan bir Ulusal Yabancı Dil Eğitimi Konseyi oluşturulacaktır.

Merkezi Sınavlar Komisyonu kurulacaktır.

Eğitim Malzemeleri Komisyonu kurulacaktır.

Öğretmenlerin alan metodolojisine hâkim olmalarının yanı sıra, dijital kaynakları kullanmalarına yönelik imkânlar sağlanacaktır.

ÖĞRENCİLER:

Öğretim programlarının ülke sathında tek tip olarak uygulanmasından vazgeçilecektir. Farklı okul türleri ve programlarına göre çocukların öncelikle gereksinim duyduğu beceriler geliştirilecektir.

Eğitim Bilişim Ağı (EBA) üzerindeki içerik havuzunu genişletmek üzere ulusal ve uluslararası yayıncılardan yenilikçi dijital kaynaklar temin edilecektir.

Okul ve program türlerine göre yabancı dil beceri ve ihtiyaçları yapılandırılacaktır. 2-12. sınıflarda uygulanmak üzere yeni bir yaklaşım ortaya konulacak, ülke genelinde, seviye ve okul türlerine göre çeşitlendirilmiş dil eğitim programları uygulanacaktır. Bu çerçevede 2-4. sınıflarda “Oyun Tabanlı Öğrenme” yaklaşımı benimsenecektir. 5-8. sınıflarda “Farklılaştırılmış Eğitim” modeli uygulanacaktır. Bu modelde öğrencilerin hazır bulunuşluk seviyelerine göre, bireysel öğrenme gereksinimleri ön plana alınacaktır. 9-12. sınıflarda ise lise türüne göre “Özel Amaçlı İngilizce” modeliyle ilgili İngilizce dili becerisi/becerileri öncelikli olarak geliştirilecektir.

Öğrencilerin anadili İngilizce, Almanca, Fransızca olan öğretmenleri izleyebilmeleri, yaşayan dile ulaşmaları, çevrimiçi yazma ve tartışma etkinliklerini yapabilmeleri için dijital ortamlar oluşturulacaktır.

İngilizce öğrenimi çevrimiçi ve mobil teknolojilerle desteklenecektir.

Zorunlu, seçmeli yabancı dil dersleri ihtiyaçlar doğrultusunda tanzim edilecektir.

Yabancı dil öğreniminde erken çocukluk için etkileşimli, oyun temelli öğretim materyalleri ve teknikleri kullanılacaktır.

Disiplinler arası yaklaşımla Matematik, Fen, Sosyal Bilgiler ve Görsel Sanatlar gibi farklı disiplinlerin İngilizce dil eğitimine entegrasyonu sağlanarak, öğrencilerin yabancı dili kullanımlarını farklı alanlara aktarmaları mümkün kılınacaktır.

ÖĞRENME SÜREÇLERİNDE DİJİTAL İÇERİK VE BECERİ DESTEKLİ DÖNÜŞÜM

Türkiye’de öğrenme süreçlerinde teknoloji desteği konusunda bilhassa altyapı çalışmaları önümüzdeki dönemde hızını kesmeden devam edecek ve tüm okullarımızın teknolojik imkânları daha da iyileştirilecektir. İlerleyen süreçte içerik ve nitelik yönelimli bir bakış açısıyla, çocuklarımızın bilişim teknolojilerini çevrimiçi ve çevrimdışı ortamlarda “üretim”, “sorunlara çözüm geliştirme” ve “hayallerini hayata geçirme” aracı olarak kullanmaları hedeflenmektedir.

Önümüzdeki 3 yıllık dönemde ilkokul, ortaokul ve lise seviyelerinde okulda ve okul dışında öğrenciye, öğretmene, eğitim yöneticilerine, kamuya, müfredata, eğitsel içeriğe yönelik yapılacak çalışmalarla kodlama, 3D tasarım, elektronik tasarım benzeri bilişimle üretim becerilerinin öğrenme süreçlerine entegrasyonu sağlanacaktır.

Dijital eğitim ve öğretim materyallerini belli kalite standartlarında kullanıma sunacak Ulusal Dijital İçerik Arşivi oluşturulacaktır. Dijital öğrenme materyalleri geliştiren lider öğretmenler desteklenerek teşvik edilecektir. Öğrenmede dijital ortam ve materyallerinin kullanım yaygınlığına bağlı olarak bu ortamlardaki öğrenmeyi ölçmek ve değerlendirmek üzere araçlar geliştirilecektir.

HEDEF 1: Dijital İçerik ve Becerilerin Gelişmesi için Ekosistem Kurulacak

İçerik normları ve kalite standartları tüm olası kullanım senaryolarını destekleyecek şekilde Ulusal Dijital İçerik Arşivi oluşturulacaktır.

İçerik çeşitliliğini desteklemek için ülke çapında içerik geliştirme ekosistemi oluşturulacaktır.

Dijital içerikleri etkin olarak kullanma ve geliştirme kültürü edinmiş lider öğretmenler yetiştirilerek bu kültürün okullarda yaygınlaşması sağlanacaktır.

Dijital materyaller ile basılı materyaller ilişkilendirilecek, öğretmenlere bunların etkin kullanımıyla ilgili destek materyaller sunulacak, dijital materyallerin ana öğretim materyali olarak kullanılması yaygınlaştırılacaktır.

Dijital içerikler kullanılarak kişiselleştirilmiş öğrenme deneyimlerinin yaşanabildiği platformlar hazırlanacaktır.

Öğrencilerin PISA gibi uluslar arası değerlendirmelerde sınavlarda arzu edilen sonuçları alabilmeleri için üst bilişsel becerileri destekleyen dijital yeni nesil ölçme materyalleri geliştirilecektir.

HEDEF 2: Dijital Becerilerin Gelişmesi için İçerik Geliştirilecek ve Öğretmen Eğitimi Yapılacak

Müfredatta yapılacak değişikliklerle, güvenli internet, siber güvenlik, siber zorbalık ve veri güvenliği gibi kavramlar ilkökul derslerinin kazanımı hâline getirilecektir.

Sınıf öğretmenlerinin bilgisayarsız ortamda algoritmik düşünce öğretimine yönelik yüz yüze hizmet içi eğitimler düzenlenecektir.

Bilişimle üretim becerileri kazandırmaya

yönelik, öğrencilerimizle kodlama ve 3D tasarım etkinlikleri yürütülecektir.

Öğretmenlerimizin dijital eğitim konusunda kendilerini geliştirmelerine yönelik istedikleri zaman faydalanabilecekleri video içerikler geliştirilecek ve çevrimiçi atölyeler düzenlenecektir.

Matematik, Fen Bilimleri, Fizik, Kimya, Biyoloji, Türkçe, Sosyal Bilimler, Coğrafya gibi derslerin öğretmenlerine disiplinler arası proje yapımı, 3D tasarım ve akıllı cihaz gibi alanlarda yüz yüze atölye eğitimleri verilecektir.

ERKEN ÇOCUKLUK

Toplumsal refahın artması ve ülkemizin sosyal, kültürel ve ekonomik sürdürülebilir kalkınması eğitim sistemin ilk basamağı olan okul öncesinden başlamaktadır. Farklı nedenlerden dolayı elverişsiz şartlara sahip tüm çocukların eğitim hakkının sağlanması için devletimizin aile ve sosyal güvenlik politikalarıyla bütünleşik bir strateji geliştirilecektir. Millî Eğitim Bakanlığı bu bütünleşik stratejinin oluşturulmasında ağırlık merkezi olacaktır.

Millî Eğitim Bakanlığı yetki ve organizasyonunda farklı kurumlar tarafından yürütülen erken çocukluk eğitiminin niteliğini artırmak için ortak kalite standartları geliştirilerek uygulanacaktır. Yaz dönemlerinde çocuklar ve ailelerin talepleri doğrultusunda oyun temelli gelişim etkinliklerinin yer aldığı yaz okulu programları pilot okullardan başlayarak açılacaktır.

HEDEF 1 : ERKEN ÇOCUKLUK EĞİTİM HİZMETİ YAYGINLAŞTIRILACAK

5 yaş, zorunlu eğitim kapsamına alınacaktır.

Kırsal ve düşük yoğunluklu yerleşim

bölgelerindeki çocuklar için esnek zamanlı ve alternatif erken çocukluk eğitimi modelleri uygulanacaktır.

Şartları elverişsiz yerleşim birimlerindeki çocukların beslenme ihtiyaçları karşılanacaktır.

Şartları elverişsiz hanelerdeki çocukların erken çocukluk eğitiminde araç-gereç ihtiyacı karşılanacaktır.

Erken çocukluk eğitiminde yoksul hane halkına çocuk gelişimini destekleyici temel materyaller sağlanacaktır.

Toplum temelli erken çocukluk hizmetlerinin yayılımı bağlamında merkezler, atölyeler ve gezici otobüs sınıflar devreye sokulacaktır.

HEDEF 2: ERKEN ÇOCUKLUK EĞİTİM HİZMETLERİNE YÖNELİK BÜTÜNLEŞİK BİR SİSTEM OLUŞTURULACAK

Resmi ve özel, farklı kurum ve kuruluşların inisiyatifinde yürütülen her yaş grubundaki tüm erken çocukluk eğitim hizmetlerinin izlenmesi, değerlendirilmesi ve iyileştirilmesine yönelik ortak kalite standartları oluşturulacak ve uygulamalar izlenecektir.

Çocukla ilgili tüm yerel kurum ve kuruluşlar harekete geçirilecek ve tamamlayıcı bir işbirliği çerçevesi teşvik edilecektir.

HEDEF 3: ŞARTLARI ELVERİŞSİZ GRUPLARDA EĞİTİMİN NİTELİĞİ ARTIRILACAK

Farklı kurum ve kuruluşlar ile halk eğitim merkezleri iş birliğinde anne babalara yönelik çocuk gelişimi ve psikolojisi odaklı eğitimler yaygınlaştırılacaktır.

Göçmen, geçici koruma altındaki ve mevsimlik tarım işçisi çocuklarla okulsuz

köy ve köy altı yerleşim yerlerindeki çocukların bulunduğu okullarda hızlandırılmış, yoğun ve bir arada yaşamı destekleyici müfredatlar oluşturulacaktır.

Erken çocukluk eğitiminde özel gereksinimli çocukların uyumunun sağlanması için gerekli öğretmen eğitimlerinin verilmesi pilot uygulamalarla başlatılacaktır.

TEMEL EĞİTİM

Temel eğitime aşırı bir akademik anlam ve içerik yüklemeksizin basit, sade ve çocuğun doğasına saygılı bir yaklaşım benimsenecektir.

İlkokulun Türkçe, matematik ve kültür-sanat spor ekseninde şekillenmesi öne çıkarılacaktır.

Öğrencilerin Türkçenin inceliklerini tanımlarını sağlayan, Türkçeyi özenli ve bilinçli biçimde kullanmalarını destekleyen bir öğrenme-öğretme süreci inşa edilecektir. Tüm bu beklentiler 21. yüzyıl becerileri ile tutarlı olacak, uluslararası araştırma ve standartlar da göz ardı etmeyecektir.

Eğitimin yaşam boyu devam eden bir süreç olduğu düşünüldüğünde ve çocuk gelişimi bütüncül olarak ele alındığında eğitim ve öğretim süreci sadece ders saatleriyle sınırlandırılmayacaktır. Ev, sokak, dijital ortamlar, okul bir bütün olarak düşünülecektir.

Okulun ve çocukların kendi mahallesinin bir parçası olarak geliştirilmesi gereği için kayıt bölgelerinde okul-mahalle spor kulüpleri kurulacaktır.

Çocukların ilgi, yetenek ve mizaçları doğrultusunda yaşam becerileri kazanımlarına yönelik Tasarım - Beceri Atölyeleri kurulacaktır.

İlkokul çocuklarının gelişimsel özellikleri dikkate alınarak teneffüs süreleri artırılabacaktır.

İlkokul ve ortaokullarda çocuğun bütüncül gelişimi esas alınarak ders sayısı ve ders çizelgesi hafifletilip yeniden yapılandırılacaktır.

İlkokul kademesinin amaçları dikkate alınarak, çocukların değerlendirilmesi not yerine beceri temelli etkinlikler doğrultusunda yapılandırılacaktır.

Tam gün eğitim yapılan, koşulları elverişsiz yerleşim yerlerindeki okullardan başlayarak çocuklara öğle yemeği verilmesi sağlanacaktır.

İkili eğitim tümüyle kaldırılacaktır.

Okullar arası başarı farkı azaltılarak okulların niteliği artırılabacaktır.

Birleştirilmiş sınıf uygulaması yapan okulların ihtiyaçları doğrultusunda öğretmen eğitimi yapılacak ve öğrenciler için ek eğitim materyali desteği sağlanacaktır.

ORTAÖĞRETİM

Ortaöğretimde esnek ve modüler müfredat uygulanacak, ders çizelgesine bağlı olarak ders saatleri azaltılacaktır.

Ortaöğretimde çocukların ilgi yetenek ve mizaçlarına göre esnek seçmeli ders setleri yapılandırılacaktır.

Sertifika/beceri paketleri marifetiyle öğrencilerin mesleklerle ilgili farkındalığını artırmaya yönelik adımlar atılacaktır.

Alan seçimi 9. Sınıfta başlatılacaktır.

Haftalık ders çizelgesinde yer alan ders çeşitliliği azaltılacak ve dersler

yükseköğretimle uyumlu hâle getirilecektir.

FEN VE SOSYAL BİLİMLER LİSELERİ

Yakın tarihimizde başarılı mühendisler, hekimler, edebiyatçılar, sanatçılar, akademisyenler, iş ve bilim insanlarının yetiştiği bu kurumlarımızın kapasitesini artırmak önceliklerimiz arasındadır.

HEDEFİ: FEN VE SOSYAL BİLİMLER LİSELERİNDEKİ ÖĞRETİMİN NİTELİĞİ İYİLEŞTİRİLECEK ÖLÇÜTLER GELİŞTİRİLECEKTİR.

Ders çizelgeleri ve ders dağılımları bilimsel araştırma ve uygulamalara zaman tanıyacak biçimde iyileştirilecektir.

Fen ve Sosyal Bilimler Liselerinde görev yapacak öğretmenler, bilimsel disiplin alanlarında sahip oldukları diploma, yapmış oldukları bilimsel çalışmalar, yürüttükleri ulusal/ uluslararası projeler, mesleki başarıları, deneyimleri vb. ölçütler doğrultusunda değerlendirileceklerdir.

Teknokentlerde Fen Lisesi kurulması desteklenecektir.

Yürütülecek araştırma/uygulama projeleri pilot okullardan başlanarak desteklenecektir.

HEDEF 2: FEN VE SOSYAL BİLİMLER LİSELERİNİN YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARIYLA İŞ BİRLİKLERİ ARTIRILACAK

Üniversitelerin araştırma olanakları ve laboratuvarlarının Fen ve Sosyal Bilimler Liselerindeki öğrencilere açılması için gerekli iş birlikleri sağlanacaktır.

Üniversitelerdeki bilim insanlarının Fen ve Sosyal Bilimler Liselerindeki öğrencilere eğitim ve araştırma koçluğu yapmasına ve ders ve proje etkinliklerinde

görev almasına ilişkin bir teşvik sistemi kurulacaktır.

Bilim insanlarının yer aldığı danışma kurulları oluşturulması teşvik edilecektir.

Yükseköğretim kurumlarınca düzenlenen bilimsel etkinliklere öğrencilerin katılımı teşvik edilecektir.

İMAM HATİP ORTAOKULLARI ve LİSELERİ

İmam Hatip Ortaokullarındaki program çeşitliliği korunacak ve genel Ortaöğretimdeki esnek, modüler yapıyla uyumlu hale getirilecek. İmam Hatip okullarının programlarının ders saati ve ders türü azaltılacaktır.

Meslek dersleri ile akademik derslerin oranları farklı alanlarda üniversite okuyacak öğrencilere göre planlanacaktır.

Bu okullarımızda okuyan öğrencilerimizin Arapça ve diğer yabancı dil alanlarında dil becerilerini geliştirmek için yaz okulu programları açılacaktır. Yabancı dil öğretmenlerimizin mesleki becerilerinin geliştirilmesine yönelik mesleki gelişim programları düzenlenecektir.

Arapça ders kitapları yazma, okuma, dinleme ve konuşma alanlarında tüm dil becerilerini geliştirecek şekilde bir bütün halinde tasarlanacak ve Arapça öğrenimi etkileşimli kaynaklarla desteklenecektir .

Toplumsal sorumluluk ve gönüllülük programları ile model uygulamalar İmam Hatip Okulları tarafından hayata geçirilerek bu okullardaki başarılı örnekler teşvik edilecektir.

Okulların fiziksel altyapılarının geliştirilmesi ve mevcut fiziksel imkânların daha etkin kullanılması için analizler yapılacaktır.

Yükseköğretim kurumlarıyla yapılacak

işbirlikleriyle İmam Hatip Okullarındaki çocuklarımızın bilimsel ve entellektüel gelişimlerini desteklemek için bilim, kültür ve sanat alanlarındaki akademisyenler tarafından verilecek farkındalık ve geniş görüşlülük etkinlikleri düzenlenecektir.

İlahiyat Fakülteleriyle geliştirilecek işbirlikleri ile başta alan dersleri olmak üzere çocuklarımızın mesleki gelişimlerine yönelik akademik koçluk sistemi yapılandırılacak başta İlahiyat Fakülteleri olmak üzere yükseköğretim kurumları tarafından düzenlenen bilimsel etkinliklere katılımları desteklenecektir.

MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİM

Mesleki ve teknik eğitimde sektörle birlikte eğitim-istihdam üretim bağlamında iyi uygulama örneklerinin medya platformlarında görünürlüğü artırılacaktır.

Mesleki ve teknik eğitim müfredatlarının tanıtımına yönelik yönlendirme ve rehberlik dijital platformu oluşturulacaktır.

Her yıl, mesleki ve teknik eğitim kurumlarında üretilen ürünlerin sergileneceği bir fuar düzenlenecektir.

Mesleki ve teknik eğitime ilgiyi artırmak amacıyla ulusal ve uluslararası yarışmalar düzenlenecek ve başarılı öğrencilere eğitimlerine devam ederken veya mezuniyetten sonra mikro krediler sağlanacaktır.

Mesleki eğitim kurumlarından mezun olan öğrencilere çeşitli kaynaklardan sertifikalı eğitim, nano kredili dersler, endüstri ve akademinin birlikte akredite ettiği dersler ve benzeri imkânlar sağlanarak mezunların kendilerini sürekli yeni bilgi ve becerilerle güncellemeleri sağlanacaktır.

Kariyer rehberliğine yönelik alan ve dal

seçim süreci için “Genel Beceri Test Seti” geliştirilecektir.

Çocuklara ilişkin veriler e-portfolyo sistemine kaydedilecektir.

Okul türleri arasında program bazında esnek ve geçirgen yatay hareketlilik imkânları geliştirilerek çocukların kazanımlarını bir başka mesleğin becerilerini edinmede fırsat olarak kullanmaları sağlanacaktır.

Mesleki ve teknik ortaöğretimdeki çocuklarımızın kendi mesleki alanlarında yükseköğretim programlarına geçişlerine yönelik çalışmalar yapılacaktır.

Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarındaki çocuklara yönelik özel burs imkânı artırılabilecektir.

Çeşitli kurumlardaki ustabaşlarının ve kıdemli uzman çalışanların belirlenecek ölçütlerle işbaşı eğitimlerde derslere girmesi kolaylaştırılacaktır.

Müfredatlar sektörün talep ettiği yetkinliklere uygun olarak geliştirilecek, dijital dönüşüme uygun alan ve dalların açılması sağlanacaktır. Modüllerinin içerikleri, iş hayatının talepleri doğrultusunda gözden geçirilerek yeniden düzenlenecektir.

Mesleki eğitimde alan derslerinin 9. sınıfta başlaması sağlanacaktır. Öğretim materyallerinin düzenleme çalışmaları yapılarak ilk yıldan itibaren alan eğitiminin uygulanmasına başlanacaktır.

Geleneksel Türk Sanatları alanında mesleki ve teknik eğitim müfredatları oluşturulacaktır.

Güncellenen müfredatlar ve ihtiyaç analizleri doğrultusunda atölye ve laboratuvarların standart donatım listeleri

ile mimari yerleşim planları yenilenecektir.

Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarının döner sermaye gelirlerinden alınan %15’lik hazine kesintisi %1’e düşürülecektir.

Öğretmenlerimizin, gerçek üretim ortamlarında mesleki gelişimleri sürekli desteklenecektir.

Öğrencilerin işbaşı eğitim ve yabancı dil becerilerini geliştirilmesi amacıyla yurtdışı hareketlilik projeleri hazırlanacaktır.

Uluslararası yatırımcılarımızın, özellikli alanlarda ihtiyaç duydukları nitelikli işgücünün yetiştirilmesi için ilgili sektörle iş birliği içerisinde çalışmalar yapılacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti açısından stratejik öneme haiz ülkelerde TİKA ile iş birliği içinde mesleki ve teknik eğitim alanında gerekli destek sağlanacaktır.

Organize Sanayi Bölgelerinde (OSB) Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı iş birliği ile Mesleki ve Teknik Okul sayısı artırılabilecektir.

Teknoparklar içinde Bilişim Meslek Lisesi modeli yapılandırılacaktır.

Kamu ve sivil toplum kuruluşlarının mesleki ve teknik eğitim kurumu açma ve finansal katkı sağlama girişimleri desteklenecektir.

Buluş, patent, marka üreten okulların öğrenci, öğretmen ve yöneticilerinin döner sermaye kaynaklı gelirlerden pay alması sağlanacaktır.

Yerli ve Milli Savunma sanayinin ihtiyaç duyduğu nitelikli insan gücü yetiştirilecek

ÖZEL ÖĞRETİM

Özel öğretimin kalite odaklı olarak gelişmesi büyük bir önem taşımaktadır. Eğitim sisteminde ciddi bir yük üstlenen

özel öğretim alanı önümüzdeki üç yıllık süreçte sistemin içinde daha esnek ve amaca yönelik bir yapıya evrilecektir. Uluslararası standartlar gözetilerek gelişen bir özel öğretim tüm okullar için destekleyici ve geliştirici bir işlev üstlenecektir. Bu amaçla aşağıdaki önlemler hayata geçirilecektir:

HEDEF 1: Özel öğretim kurumlarına yönelik teftiş ve rehberlik sistemleri, öğrenme merkezli olarak dönüştürülecektir.

1.1. Özel öğretim kurumlarıyla ilgili bürokrasi azaltılacaktır.

1.2. Özel öğretim kurumlarındaki teftiş-rehberlik çalışmaları öğrenmeyi geliştirme odaklı bir yapıya dönüştürecektir.

1.3. Özel öğretim kurumlarında tümüyle yeni model ve programlar, akreditasyon koşulları dikkate alınarak yeni pilot okullar şeklinde yapılandırılacaktır.

1.4. Özel okullar ile resmi okullar arasındaki sosyal dayanışma ve bütünleşmeyi artırmak için ortak proje ve platformlar oluşturulacaktır.

1.5. Eğitimde Türkiye'nin etki alanını genişletmesine hizmet etmek amacıyla ülkemizde yaşayan yabancı uyruklu öğrencilerin devam edebildiği milletlerarası özel öğretim kurumlarının sayılarının artırılması için gereken önlemler alınacaktır.

HEDEF 2: Sertifika eğitimi veren kurumların niteliğini artırmaya yönelik düzenlemeler yapılacaktır.

2.1. Özel motorlu taşıt sürücüleri kurslarının eğitim ve sınav standartları yükseltilerek kaliteleri artırılabilecektir.

2.2. Fiziksel sınırlara bağlı kalmaksızın teknolojinin imkânlarından faydalanarak

kişilere istedikleri zaman diliminde ve yerde daha az maliyetle sertifika alma olanağı sunmak amacıyla uzaktan eğitim veren özel öğretim kurumlarına ilişkin düzenlemeler yapılacaktır.

2.3. Özel kişisel gelişim, meslek edindirme, mesleki gelişim ve yetenek kurslarında verilecek kurs bitirme belgelerine uluslararası meslek belgesi güvencesi kazandırılacak, yeterliklerin kalite güvencesi sağlanacak ve Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi ile uyumlu hâle getirilecektir.

2.4. Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde verilen destek eğitimlerin kalitesi artırılacak, etkin ve verimli bir izleme denetim mekanizması tesis edilecektir.

HAYAT BOYU ÖĞRENME

21. yüzyıl becerileri arasında yer alan okuryazarlıklara ilişkin farkındalık ve beceri eğitimleri düzenlenecektir. İçinde bulunduğumuz yüzyılda örgün eğitim kurumlarını ve bu kurumlarda geçirilen zamanı aşan öğrenme talebi doğmaktadır. Hayat boyu öğrenmenin, bir kavram, yapı, süreç ve sistem olarak yeniden yapılandırılarak toplumsal yaygınlığının artırılması daha önce hiç olmadığı kadar önemli olmuştur. Bu doğrultuda 21. yüzyılın becerileri için toplumsal sorun alanlarıyla birlikte bireysel ve mesleki gelişime yönelik farkındalık ve yetkinlik kazanılmasına dair etkinlikler düzenlenecektir.

HEDEF 1: Hayat boyu öğrenme programlarına yönelik nitelik ve erişim artırılacaktır.

1.1: Yaş itibarıyla örgün eğitim kapsamı dışında kalmış bireylere yönelik diplomaya esas müfredatın yapısı temel beceriler

korunmak kaydıyla sadeleştirilecektir.

1.2: Hayat boyu öğrenme süreçlerinde farklı hedef kitlelere ulaşmak ve öğrenmeye erişimi artırabilmek için uzaktan eğitim teknolojilerinden yaygınlaıkla yararlanılacaktır.

1.3: Mesleki, sosyal ve kültürel becerilere yönelik hayat boyu öğrenme programları güncellenerek çeşitlendirilecek, hayat boyu öğrenme süreçlerine yönelik toplumsal farkındalııa ilişkin çalışmalar yapılacaktır

1.4 Hayat boyu öğrenme alanında faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların verilerinin yer aldığı ulusal hayat boyu öğrenme izleme sistemi kurulacaktır.

1.5: Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde yürütölen hayat boyu ve yaygın eğitim sürecindeki sertifikaların belli standartlara

bağlı olarak tanınırlığı artırılacaktır.

1.6: Erken çocukluk, çocukluk ve ergenlik dönemine ilişkin ebeveynlere yönelik destek eğitim programları güncellenerek yaygınlaştırılacaktır.

1.7: İlgili bakanlık ve kurumlarla iş birliği ve koordinasyon dâhilinde başta çocuk ve kadına yönelik olmak üzere şiddetle mücadele bağlamında farkındalık eğitimleri düzenlenecektir.

1.8: Çocuk ve gençlerimiz başta olmak üzere toplumun tüm kesimlerine yönelik her türlü bağımlılıkla mücadeleye ilişkin farkındalık eğitimleri yaygınlaştırılacaktır.

1.9: Dijital, finans, sağlık, ekoloji ve sosyal medya gibi 21. yüzyıl becerileri arasında yer alan okuryazarlıklara ilişkin farkındalık ve beceri eğitimleri düzenlenecektir.